

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพหุกรณีศึกษา

นางสาวรัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AN ANALYSIS OF THE SUCCESS IN MORAL PROJECT
: A MULTIPLE CASE STUDY RESEARCH

Miss Rattanaorn Chanvaivit

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Educational Research

Department of Educational Research and Psychology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพหุกรณีศึกษา

โดย

นางสาวรัตนภรณ์ ชาญไวยุทธ์

สาขาวิชา

วิจัยการศึกษา

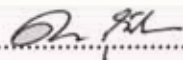
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

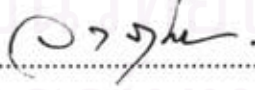
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พทุทธ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.วิษณุ ทรัพย์สมบัติ)

รัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์ : การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพหุกรณีศึกษา (AN ANALYSIS OF THE SUCCESS IN MORAL PROJECT : A MULTIPLE CASE STUDY RESEARCH) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 261 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในด้านการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ และผลที่เกิดจากโครงการ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา 3 โครงการ คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการรู้จัก สามัคคี-ทำความดี ถวายในหลวง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกชนิดของข้อมูล เปรียบเทียบและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า

1) ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

1.1) ด้านการได้มาของโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการ มีการคิดและเลือกหัวเรื่องโดยนักเรียนเอง มีการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ จากการสำรวจสภาพปัญหาและกำหนดวัตถุประสงค์ มีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และสาราณียธรรม 6 โดยบูรณาการกับพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ ในทุกขั้นตอนของกิจกรรม นักเรียนที่ร่วมทำโครงการเคยได้มีการอบรมการทำโครงการคุณธรรมก่อนเริ่มดำเนินโครงการ มีการแบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสม และได้รับคำแนะนำจากครูและพระที่ปรึกษาโครงการ

1.2) ด้านการดำเนินโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการ นักเรียนมีการจัดทำร่างโครงการด้วยตนเองตามคู่มือการทำโครงการ สร้างผังมโนทัศน์ การปฏิบัติตามโครงการตามกิจกรรมตามได้กำหนด มีการนำเสนอโครงการ สรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ และการเขียนรายงานเพื่อสรุปการดำเนินโครงการคุณธรรมทั้งหมดเพื่อส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบ

1.3) ด้านผลที่เกิดจากโครงการ พบว่า นักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมหลักตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ และคุณธรรมแฝงอื่นๆ การได้ทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม การพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาระบบความคิด พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการทำโครงการคุณธรรม ค้นพบและเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อน เกิดความสุขและความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรมและฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนได้เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ทั้ง 3 โครงการ ประกอบด้วย (1) ความทุ่มเทของครูที่ปรึกษาโครงการ (2) ความมุ่งมั่นของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ (3) ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดจากศึกษานิเทศก์ และ (4) การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

ภาควิชา.....วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา...ลายมือชื่อนิสิต..... *รัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์*
 สาขาวิชา.....วิจัยการศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก..... *Dr. M*
 ปีการศึกษา.....2550.....

##4983740327: MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH

KEY WORD: THE SUCCESS IN MORAL PROJECT / BACKGROUND OF MORAL PROJECT / OPERATION PROCESS OF MORAL PROJECT / THE OUTCOME OF MORAL PROJECT

RATTANAPORN CHANVAMT: AN ANALYSIS OF THE SUCCESS IN MORAL PROJECT : A MULTIPLE CASE STUDY RESEARCH THESIS PRINCIPLE ADVISOR: ASSOC.PROF. DUANGKAMOL TRAIMICHITKHUN, Ph.D,261 pp.

The purposes of this research were 1) to analyze the success in moral project of secondary school students. and 2) to study supportive factors in moral project. Employing qualitative research as a multiple case study research for three moral projects consisted of Act of Doing Favours to be in Lover Project, Saving everyday for life to be riches Project and Harmony and Goodness for His Majesty the King Project. The research data were collected by analyzing related document, employing participatory and non- participatory observations as well as interview and focus group technique. The research data were analyzed by employing content analysis, comparison and inductive conclusion.

The research findings were as follows :

1) The success of Moral Project

1.1) The background of moral project before taking their works were found that three cases study had thought chosen the headline by the student. They considered the headline from exploring problem state, specifying the objectives, gathering volunteer into a group, collecting the data and pertaining to dharmic principle knowledge about principles of service and social integration 4, sources of happiness in the present life 4 and virtues for fraternal living 6. Furthermore, every step of the activities were integrated with the oration of the king, including the other royal speech under an advice from a adviser project monk and teachers. The students had ever trained to do the project before beginning to their moral project.

1.2) The operation process of moral project were found that three project cases had carried out of drafts by themselves based on moral project handbook and planning conceptual framework . The students followed their project and specified the procedure, learning scope, proceeding project schedule and budget. There were presented their moral project, writing a report to summarize all activities along the adviser project teachers' suggestion.

1.3) The outcome of moral project; Overall, The students were cultivated basic moral based on the objective of each the project and the other moral. They did the goodness for glorify to His Majesty the King, realized problem and developed the social, developed their potential and thinking skill, group process skill, learned procedure of moral project, found friendship, received the happiness and the pride, trained the vocational skill and got good model from their adviser project teachers.

2) The supportive factors in three moral projects

There were four supportive factors which consisted of (1) the attention of adviser project teacher (2) the intention of the students (3) the interest closely from the educational supervisor and (4) administrative supporting.

Department :...Educational Research and Psychology...Student's Signature :.....*Somarat Chanvamt*
 Field of Study :.....Educational Research.....Principle Advisor's Signature :.....*Duangkamol T.*
 Academic Year :.....2007.....

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนผัง.....	ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ตอนที่ 1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้.....	
โครงงาน.....	9
ตอนที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	20
ตอนที่ 3 โครงการประกวด โครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ.....	
“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”.....	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	60
ระยะที่ 1 การศึกษาก่อนลงภาคสนามและการเตรียมตัวในการศึกษา.....	
ภาคสนาม.....	62
การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	62
การคัดเลือกโครงการ.....	62
การคัดเลือกกรณีศึกษา.....	63

	หน้า
ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม.....	65
การกำหนดแผนการศึกษาภาคสนาม.....	65
การจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	67
การเข้าถึงข้อมูลในภาคสนาม.....	67
ระยะที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม.....	68
การสร้างความสัมพันธ์.....	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	72
ระยะที่ 4 การจัดกระทำข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	79
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
ตอนที่ 1 บริบทของสถานศึกษา.....	84
ตอนที่ 2 บริบทของกรณีศึกษา โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ.....	
“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”.....	93
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ	
“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”.....	106
ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรม.....	
เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”.....	215
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	228
สรุปผลการวิจัย.....	229
อภิปรายผลการวิจัย.....	234
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	241
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	242
รายการอ้างอิง.....	243
ภาคผนวก.....	247
ภาคผนวก ก หนังสือขออนุญาตเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล.....	248
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	250
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	261

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	กำหนดการการดำเนินงานโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ..... “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”.....	45
2.2	ขั้นตอนการทำโครงการคุณธรรม.....	52
3.1	แผนการศึกษาภาคสนาม.....	61
3.2	จำนวนผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญของโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษา.....	71
3.3	กิจกรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75
4.1	สภาพของครูผู้สอนตามประเภท เพศ คุณวุฒิ และตำแหน่ง.....	90
4.2	จำนวนนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นและเพศ.....	91
4.3	การดำเนินการของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก.....	95
4.4	การดำเนินการของโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง.....	98
4.5	การใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง.....	100
4.6	การดำเนินการของโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง.....	102
4.7	งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง.....	104
4.8	สาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ภาค เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 49 คน.....	176
4.9	สรุปรายละเอียดความสำเร็จของโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษา.....	196

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
4.1	สถานที่ทำโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ.....	90
4.2	ป้ายประชาสัมพันธ์รับบริจาคสิ่งของ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก.....	120
4.3	แผ่นป้ายนิเทศการในการนำเสนอโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก.....	125
4.4	ตัวอย่างบัญชีรายรับ-รายจ่ายแก้มลิง โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่..... มั่นคง.....	151
4.5	การนำเสนอโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ของเยาวชนกลุ่ม..... มัธยม.....	156
4.6	กิจกรรมทำความสะอาดอุทยานธรรม ของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมและ..... นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง....	182

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2.1	กระบวนการทำโครงการ.....	14
2.2	ขั้นตอนการทำโครงการ.....	15
2.3	กระบวนการวิจัยแบบอุปนัยในการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	22
2.4	องค์ประกอบและขั้นตอนในการวางแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	24
2.5	ความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ข้อมูล.....	36
2.6	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	58
3.1	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	63
3.2	การคัดเลือกกรณีศึกษา.....	64
4.1	ผังมโนทัศน์โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก.....	118
4.2	สภาพความสำเร็จของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก.....	136
4.3	ผังมโนทัศน์โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง.....	149
4.4	สภาพความสำเร็จของโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง.....	166
4.5	ผังมโนทัศน์โครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง.....	179
4.6	สภาพความสำเร็จของโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง.....	195
4.7	สภาพความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ..... “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”.....	214
4.8	รูปแบบความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ..... “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”.....	227

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่		หน้า
4.1	แผนผังโรงเรียนชลบุรี “สุขบท”	84
4.2	การบริหารงานโรงเรียนชลบุรี “สุขบท”	86

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
4.1	แสดงกลุ่มผู้บริจาคระหว่างวันที่ 3 มิถุนายน – 25 กันยายน 2550.....	127
4.2	แสดงสิ่งของบริจาคระหว่างวันที่ 3 มิถุนายน – 25 กันยายน 2550.....	127

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ตอนหนึ่งว่า

“...ให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ ไม่บกพร่องพิการ ทั้งทางร่างกาย ทั้งทางความคิด
จิตใจและคุณธรรม ให้นักเรียนมีวิชาความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ พร้อมทั้งมีความสามารถที่จะ
นำความรู้ความคิดไปปฏิบัติใช้งานด้วยตนเองได้จริงด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือให้นักเรียน
แต่ละคน ได้มีอุปกรณ์ครบครัน สำหรับการครองชีวิต และสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคม
และชาติบ้านเมือง ในกาลภายหน้านั้นเอง...”

(พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2523 ; อ้างจากหนังสือวัดพระราม ๙
กาญจนาภิเษก) จากพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวข้างต้น ที่แสดงให้เห็น
เห็นว่าพระองค์ท่านทรงชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ
และการเป็นผู้ที่มีคุณธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตต่อไป

จากข้อมูลของโครงการเฝ้าระวังสถานการณ์เด็กไทยของสถาบันรามจิตติ พบว่า ปัจจุบัน
ยังอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงหลายด้าน เนื่องจากเด็กไทยต้องเผชิญอยู่กับความอ่อนแอของ
ครอบครัว การเที่ยวกลางคืน ดื่มสุรา สูบบุหรี่ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ถูกทำร้ายทางเพศ
และถูกล่อลวงไปในทางผิด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) และจากสถานการณ์
ปัจจุบันที่มีการปฏิรูปการเมือง เกิดจากปัญหาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม วิถีประชาธิปไตย ความ
แตกแยกนำไปสู่การขาดความสามัคคี ขาดความสมานฉันท์ (บัลลังก์ โรหิตเสถียร และ นงศลิณี โม
สิกะ, 2549) แม้ว่าสาเหตุของการประทุพผิตจะมาจากหลายสาเหตุ แต่หากระบบการศึกษามี
พลังที่เข้มแข็งเพียงพอก็อาจจะสร้างเกราะป้องกันจิตใจของเยาวชนไม่ให้กระทำผิดคิดร้ายและมี
จิตใจที่มุ่งกระทำความดีได้ ในสภาพความเป็นจริงย่อมมีเยาวชนคนรุ่นใหม่ผ่านเข้าสู่ระบบ
การศึกษาอย่างต่อเนื่องแล้วแล้วแล้ว หากผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาได้รับรู้ว่ามีข้อบกพร่อง
อย่างไรเกิดขึ้นในระบบการจัดการศึกษาและระบบการเรียนการสอนแล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไข
เติมเต็มสิ่งเหล่านั้นในทันที ย่อมจะเป็นทางช่วยพัฒนาเยาวชนรุ่นต่อไปให้เป็นคนที่มีลักษณะที่พึง
ประสงค์ได้ทางหนึ่ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ดังนั้นการเสริมสร้างคุณธรรม
ความตระหนัก สำนึกในค่านิยมและวิถีประชาธิปไตย ความสมานฉันท์ สันติวิธี เพื่อนำมาซึ่งสันติ
สุขจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน

อย่างไรก็ตามกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายสำคัญในที่ประชุมเพื่อกำหนดว่าจะให้การศึกษาบรมอย่างไรจึงจะทำให้คนมีคุณธรรม มีค่านิยมที่ถูกต้องตามประชาธิปไตย โดยอาจบรรจุในหลักสูตร ซึ่งอาจไม่ใช่การเรียนการสอนตามปกติ แต่ต้องคิดแบบครบวงจร นำสาระความรู้ใส่เข้าไป อาจมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้มีการถ่ายทอดไปสู่พฤติกรรม (บัลลังก์ โรหิตเสถียร และ นงศิณี โมสิกะ, 2549) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างคุณธรรมเป็นนโยบายเร่งด่วนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา การปลูกฝังคุณธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญของประเทศและได้กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติ “คุณธรรมนำความรู้” การที่นักเรียนจะสมบูรณ์พร้อมทั้งทางร่างกาย ความคิด จิตใจและคุณธรรม ต้องเกิดจากการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมที่เป็นไปอย่างสมดุลสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) ที่กล่าวว่า ภารกิจที่สำคัญของโรงเรียนและการจัดการศึกษาคือการผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ เตรียมคนให้มีลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี นอกจากนี้ยังได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนและครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด จึงมีหน้าที่ร่วมกันในการให้ความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ การพัฒนาความคิดและสติปัญญา การปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้อยู่ในวิถีทางที่ถูกต้อง การสร้างทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้อง การสร้างมาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในชีวิตของผู้เรียน เป็นการพัฒนาความเป็นมนุษย์เป็นองค์รวม ทั้งทางพัฒนาร่างกาย จิตใจและสติปัญญา

แนวทางการพัฒนาคุณภาพจริยธรรมและค่านิยม ของทีศนา แชมมณี (2542 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ วัชรชัย, 2543) ได้แสดงให้เห็นว่า การเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่นจะทำให้บุคคลที่มีเหตุเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ดังนั้นการให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคม จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น นอกจากนี้ ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้โดยการช่วยเหลือให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาและฝึกให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกันและตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็นและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วย

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 มีสาระสำคัญว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาและถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึก

ปฏิบัติให้คิดเป็นทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) นอกจากนี้ในหมวด 4 มาตรา 24 กล่าวว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) จะเห็นได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการสอดคล้องและครอบคลุมสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเพื่อตอบสนองแนวการจัดการศึกษาดังกล่าว การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-based learning) จึงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจที่จะนำมาใช้ในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนเอง

กระบวนการของโครงงานจะทำให้เยาวชนได้มีกัลยาณมิตร เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนที่ดี และมีพระสงฆ์ ครูอาจารย์ และผู้บริหารเป็นที่ปรึกษาที่ทำให้เกิดการคิดวางแผน การสำรวจ การคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ไขปัญหาและการเผชิญ- ประเมินสถานการณ์ ความรับผิดชอบ การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งทักษะการเรียนรู้เหล่านี้ล้วนต้องถูกพัฒนาให้เกิดขึ้นจากการทดลองปฏิบัติจริงเท่านั้น ซึ่งมีอยู่ครบในกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน (โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ, 2550)

โครงงานคุณธรรมเป็นกิจกรรมสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายให้ทุกโรงเรียนปลูกฝังคุณธรรม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบ “โครงงานคุณธรรม” (คู่มือการทำโครงงานคุณธรรมขั้นต้น โครงการประกวด โครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับมติที่ประชุมคณะกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทยครั้งที่ 2/2550 ที่กล่าววามดีสำคัญประการหนึ่งคือ การดำเนินนโยบายสังคมด้านคุณธรรม การบูรณาการและการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีแนวทางการบูรณาการโดยใช้ 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การปลูกจิตสำนึก สร้างเจตคติและปรับพฤติกรรม การปรับกระบวนการเรียนรู้และหาต้นแบบสืบทอดและการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยเครือข่ายขยายผล บ้านสถานศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนและสื่อ โดยมีหลักการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาเป็นกรอบ (นวรรตน์ รามสูต และนางศิลินี โมสิกะ, 2550) โครงงานคุณธรรมจะทำให้เกิดการพัฒนาเยาวชนอย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือ มีการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดี มีการพัฒนา

ทางจิตใจให้มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งอดทน จดจ่อตั้งมั่นต่อการดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาทางปัญญาในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ

โครงการคุณธรรมเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณธรรมหรือความดีงามเป็นพื้นฐานหรือแก่นหลัก โดยใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้แบบโครงการที่เกิดขึ้นมาจากความสนใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียนเองและเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้านความเลื่อมทราทางศีลธรรมและส่งเสริมการบ่มเพาะความดีมีคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ รวมทั้งการขยายความมีส่วนร่วมไปสู่บุคคลต่างๆ ในสถานศึกษาและชุมชนของตนเองหรือชุมชนอื่นที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทยทำดี ถวายในหลวง” ด้วยความร่วมมือจากกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.) ประกอบด้วย ศูนย์ประสานงานการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์ประสานงานด้านการเงินและบัญชี มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ (คู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น โครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทยทำดี ถวายในหลวง”, 2550) เริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่ปีการศึกษา 2549 และได้ขยายผลการดำเนินโครงการต่อในปีการศึกษา 2550 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะต้องคิดและดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรม โดยอาศัยพระสงฆ์-ผู้รู้ทางศาสนา ครู หรือผู้บริหารเป็นกัลยาณมิตร ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนเสร็จสิ้นโครงการในการให้คำปรึกษา เสริมสร้างพลังและแรงบันดาลใจ สนับสนุนปัจจัยทรัพยากรข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ดำเนินการโครงการอย่างใกล้ชิด โดยแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมหลัก ดังนี้ 1) ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ 2) การขยายผล 3) กิจกรรมนักเรียน และ 4) วางมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี, 2550)

การวิเคราะห์ความสำเร็จโครงการเป็นสิ่งสะท้อนถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการทำงาน คุณภาพของโครงการ ทักษะในการสื่อสารในการนำเสนอผลงานโครงการของนักเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ทำให้ครูและนักเรียนได้เห็นปัญหาอุปสรรคของการทำงาน แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในการทำโครงการต่อไป (ชาติวี เกิดธรรม, 2547) รวมทั้งยังก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดและทักษะในการแก้ปัญหา ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น พัฒนาทักษะทางสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้พหุปัญญาของตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองที่มีส่วนร่วมในการสร้างชิ้นงาน ทำให้เกิดความหลากหลายในบรรยากาศการเรียนรู้ รวมทั้งทำให้ครูเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาโครงการที่ดีที่สุดที่ผสมผสานกับจุดประสงค์การเรียนรู้

และทำให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2548) ซึ่งย่อมนำไปสู่ผลสำเร็จของโครงการ ความสำเร็จของการทำงานใดๆ ก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 ประการ ประการแรกคือ การวางแผนที่ดีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ในงาน วางจุดในการปฏิบัติอย่างดี เหมาะสมและชัดเจน อันได้แก่ การมีภาพของงานตลอดแนว ทั้งผู้ปฏิบัติและผู้วางแผน ประการที่สอง คือผู้ปฏิบัติลงมือปฏิบัติตามแผนอย่างรัดกุมและถูกต้อง จนนำไปสู่ผลที่ต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 อ้างถึงใน วิไลวรรณ สรรพวัฒน์, 2542)

จากประโยชน์และลักษณะสำคัญของโครงการคุณธรรมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมของนักเรียน เนื่องจากโครงการนี้มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมีทัศนคติค่านิยมในการทำความดีมีคุณธรรมและสามารถพัฒนาตนเองจนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้อื่นได้ทำความดีมีคุณธรรมและพัฒนาตนเองได้ต่อไป รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนฝึกฝนและเพิ่มพูนศักยภาพและทักษะด้านความเป็นผู้นำ การวางแผนโครงการ การทำงานเป็นกลุ่ม การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา การประเมินผล และความรับผิดชอบต่องานที่ทำและผลที่เกิดขึ้น โดยจะมีการพิจารณารางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่นในระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อมอบทุนสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการที่จะต้องดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มเปิดภาคเรียนการศึกษาไปจนสำเร็จ เพราะตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง ไม่ใช่ทำโครงการเพียงเพื่อรางวัลการประกวด แต่เพื่อการทำความดีถวายในหลวง (โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ, 2550) ซึ่งผลการวิเคราะห์และศึกษาถึงความสำเร็จของโครงการคุณธรรมดังกล่าว ที่ครอบคลุมถึงการนำความรู้หรือทักษะที่ได้จากการทำโครงการในโรงเรียน รวมทั้งบทเรียนที่ได้เรียนรู้ระหว่างกิจกรรมของโครงการและความสำเร็จของโครงการ จะก่อให้เกิดประโยชน์และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงการทำโครงการคุณธรรมในสถานศึกษาต่อไปในอนาคตได้

คำถามวิจัย

1. ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในด้านการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ และผลที่เกิดจากโครงการเป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนให้การดำเนินโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในด้านการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ และผลที่เกิดจากโครงการ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาในลักษณะพหุกรณีศึกษา โดยศึกษากับโครงการคุณธรรมของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการดำเนินโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ประกอบด้วยโครงการคุณธรรมที่ส่งเข้าร่วมประกวดในโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ซึ่งได้รับการตัดสินผลการประกวดในระดับชั้นมัธยมศึกษาให้ได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 3 โครงการ

2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ใน 2 เรื่อง ดังนี้

2.1 ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ซึ่งพิจารณาใน 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการได้มาของโครงการ ประกอบด้วย
 - (1) บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
 - (2) การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ
 - (3) การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
- 2) ด้านการดำเนินโครงการ ประกอบด้วย
 - (1) การจัดทำร่างโครงการ
 - (2) การสร้างผังมโนทัศน์
 - (3) การปฏิบัติตามโครงการ
 - (4) การนำเสนอโครงการ
 - (5) การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน
- 3) ด้านผลที่เกิดจากโครงการ คือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โครงการคุณธรรม หมายถึงโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นโครงการคุณธรรมที่นักเรียนจัดทำขึ้นในปีการศึกษา 2550 ที่เน้นการเสริมสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนตามหลักธรรมและหลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามที่นักเรียนสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับโครงการ ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการที่นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีครูและพระเป็นที่ปรึกษาโครงการ

ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม หมายถึงผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการคุณธรรมตามแผนงานของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จนสามารถบรรลุตามแผนของโครงการที่กำหนดไว้ใน 3 ด้าน คือ ด้านการได้มาของโครงการ ด้านการดำเนินโครงการและด้านผลที่เกิดจากโครงการ

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม หมายถึงการพิจารณาและตรวจสอบผลการปฏิบัติตามแผนของโครงการใน 2 เรื่อง คือ 1) ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ซึ่งพิจารณาใน 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการได้มาของโครงการ (2) ด้านการดำเนินโครงการ (3) ด้านผลที่เกิดจากโครงการ และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

การได้มาของโครงการ หมายถึงความเป็นมาและความสำคัญของโครงการคุณธรรม ประกอบด้วย การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินโครงการ หมายถึงกระบวนการในการดำเนินการจัดทำโครงการคุณธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย การจัดทำร่างโครงการ การสร้างผังมโนทัศน์ การปฏิบัติตามโครงการ การนำเสนอโครงการ และการสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน

ผลที่เกิดจากโครงการ หมายถึงคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากที่การดำเนินโครงการเสร็จสิ้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ หมายถึง สิ่งที่ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ให้ดำเนินการจนประสบความสำเร็จ ตั้งแต่การได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ และการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ตลอดจนการกำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนโครงการคุณธรรมดังกล่าวสู่สถานศึกษาในปีการศึกษาต่อไป

2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาที่ต้องการจะดำเนินงานตามโครงการคุณธรรมนี้ได้อย่างมีคุณภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

ตอนที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 3 โครงการประกวด โครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ

“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

สาระสำคัญในตอนที่ 1 เป็นสาระเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ประกอบด้วย 8 เรื่อง ได้แก่ 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน 1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง 1.3 ลักษณะสำคัญของโครงงาน 1.4 กระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน 1.5 การประเมินโครงงาน 1.6 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน 1.7 บทบาทของครูและนักเรียนกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน และ 1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ประกอบด้วย มโนทัศน์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ความหมายของโครงงาน และโครงงานคุณธรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 มีสาระสำคัญว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็นทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงาน

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2543) นอกจากนี้ในหมวด 4 มาตรา 24 กล่าวว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา” จะเห็นได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงานสอดคล้องและครอบคลุมสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเพื่อตอบสนองแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-based learning) จึงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจที่จะนำมาใช้ในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนเอง

1.1.2 ความหมายของโครงงาน

การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งในเรื่องความหมาย ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2531) ได้ให้ความหมายว่า โครงงานเป็นการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ ความถนัด ตามความสามารถของผู้เรียนเอง ภายใต้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือผลงานซึ่งมีความสมบูรณ์ในตัว เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีเจตคติที่ดีต่อกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ครูเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2536) ได้ให้คำนิยามคำดังกล่าวว่า โครงงานเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลและการให้คำปรึกษาของครู ตั้งแต่การคิดสร้างโครงงาน การวางแผนดำเนินการ การออกแบบลงมือปฏิบัติ

สุวิทย์ มูลคำ (2543) กล่าวว่า โครงงานคือกระบวนการแสวงหาความรู้หรือค้นคว้าคำตอบ ในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้หรือสงสัยด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย

ลัดดา ภูเกียรติ (2544) ได้สรุปความหมายของโครงงาน คือ วิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียนที่อยากจะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายๆ สิ่งที่สงสัยและอยากรู้คำตอบให้ลึกซึ้งชัดเจน หรือต้องการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยใช้ทักษะกระบวนการและปัญญาหลายๆ ด้าน มีวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่อง มีการ

วางแผนในการศึกษาอย่างละเอียดแล้วลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ จนได้ข้อสรุปหรือผลการศึกษาหรือคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ

รักไทย ธนวุฒิกุล (2546 อ้างถึงใน รักไทย ธนวุฒิกุล, 2542 : 3) กล่าวว่า โครงการงานเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนอยากรู้ อยากศึกษา โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ รู้จักการวางแผนการศึกษารูปแบบเป็นระบบ และหาคำตอบที่นักเรียนอยากรู้ด้วยตนเอง ทำให้สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับเป็นความรู้ที่ติดตัวนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ชาติรี เกิดธรรม (2547) กล่าวว่า โครงการงานเป็นการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ปฏิบัติจริงในลักษณะของการศึกษา สืบค้น ค้นคว้า ทดลอง ประดิษฐ์ คิดค้นด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้น แนะนำและให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, เพียว ยินดีสุข และราชน มีศรี (2548) กล่าวว่า การทำโครงการหมายถึง การศึกษาเพื่อค้นพบข้อความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ด้วยตัวของนักเรียนเอง วิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยมีครู อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำปรึกษา

สรุปได้ว่า โครงการงานเป็นกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่อง สามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ครูหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ปรึกษาอย่างใกล้ชิดเท่านั้น

1.1.3 ความหมายของโครงการคุณธรรม

โครงการคุณธรรม เป็นโครงการที่มีกระบวนการเพื่อผู้เรียนได้มีกัลยาณมิตร โดยการรวมกลุ่มเพื่อนที่ดีและมีพระสงฆ์ ครูอาจารย์และผู้บริหารเป็นที่ปรึกษา ผู้เรียนได้เกิดการคิดวางแผน การสำรวจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ไขปัญหา และการเผชิญ-ประเมินสถานการณ์ ความรับผิดชอบ การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งทักษะการเรียนรู้เหล่านี้ล้วนต้องถูกพัฒนาให้เกิดขึ้นจากการทดลองปฏิบัติจริงตามกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการ โครงการทางด้านคุณธรรมจะทำให้เกิดการพัฒนาย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือมีการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดี มีการพัฒนาทางจิตใจให้มีคุณธรรมมีความเข้มแข็งอดทน จดจ่อตั้งมั่นต่อการดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาทางปัญญาในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ซึ่งน่าจะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านจนเป็นแบบอย่างที่ดีได้

(พระมหาเถรวิฑูรย์ กิตติทัตโต, 2549) ซึ่งโครงการคุณธรรมมีลักษณะเช่นเดียวกับโครงการวิทยาศาสตร์ที่เน้นการสอดแทรกและส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning)

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มมานุษยนิยม (Humanism) ซึ่งมีความเชื่อเรื่องความเป็นอิสระ และความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัด มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับนักจิตวิทยาามานุษยนิยม (Humanistic Psychology) ที่ให้ความสำคัญในฐานะที่ผู้เรียนเป็นปัจเจกบุคคล และมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพและมีความโน้มเอียงที่จะใส่ใจ ใฝ่รู้ ขวนขวายเรียนรู้ด้วยตนเอง มนุษย์สามารถรับผิดชอบพฤติกรรมของตนเองและถือว่าตนเองเป็นคนที่มีความค่า (อมรรัตน์ จันทวงศ์, 2550) กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning) ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 9 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) การประเมินความต้องการของตนเอง (Assessing Needs)
 - 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Setting goals)
 - 3) การกำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ (Specifying learning content)
 - 4) การจัดการในการเรียน
 - 5) การเลือกวิธีการเรียนและสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์การสอน เทคนิคการสอน ทรัพยากรการเรียนรู้ที่ต้องใช้
 - 6) การกำหนดวิธีการควบคุมสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางด้านอารมณ์
 - 7) การกำหนดวิธีการตรวจสอบตนเอง โดยกำหนดวิธีการรายงาน/บันทึกการสะท้อนตนเอง
 - 8) การกำหนดขอบเขตบทบาทของผู้ช่วยเหลือ
 - 9) การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนและการติดตามประเมินผล
- สิ่งที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพของการเรียนแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) คือความสามารถและความตั้งใจของบุคคล

1.3 **ลักษณะสำคัญของโครงการ** (สุวิทย์ มูลคำ, 2543; สุทิศา นามเหล่า, 2544; ชาตรี เกิดธรรม, 2547) สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1.3.1 เป็นเรื่องที่น่าสนใจ สงสัย สนใจที่จะหาคำตอบ
- 1.3.2 เป็นการเรียนรู้ที่มีระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่อง
- 1.3.3 ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ใช้ความสามารถหลายด้าน
- 1.3.4 เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง
- 1.3.5 นักเรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้และสรุปความรู้นั้นด้วยตนเอง
- 1.3.6 มีการนำเสนอโครงการด้วยวิธีการที่เหมาะสม
- 1.3.7 ความรู้หรือสิ่งที่ค้นพบสามารถนำไปใช้จริง

1.4 กระบวนการเรียนรู้แบบโครงการ

การทำโครงการเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันไปนับตั้งแต่การคิดเรื่องที่จะทำตามความสนใจในสิ่งรอบ ๆ ตัว ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการประกอบด้วย 1.4.1 ขั้นตอนการเรียนรู้แบบโครงการ และ 1.4.2 แผนการจัดกิจกรรมโครงการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.4.1 **ขั้นตอนการเรียนรู้แบบโครงการ** ชาตรี เกิดธรรม (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการทำโครงการออกเป็นขั้นตอน 6 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การคิดและเลือกหัวข้อเรื่องโครงการ
- ขั้นที่ 2 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- ขั้นที่ 3 การเขียนเค้าโครงของโครงการ
- ขั้นที่ 4 การปฏิบัติโครงการ
- ขั้นที่ 5 การเขียนรายงาน
- ขั้นที่ 6 การนำเสนอผลงาน การแสดงผลงาน

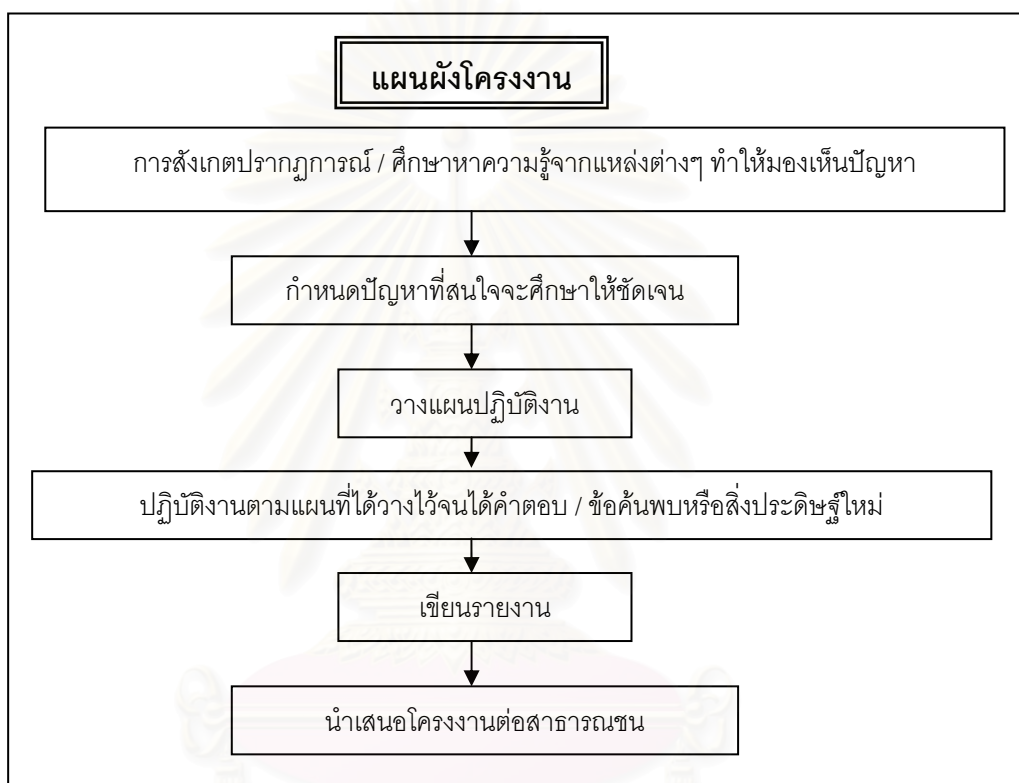
1.4.2 **แผนการจัดกิจกรรมโครงการ** การดำเนินงานของโครงการจำเป็นต้องมีการกำหนดแผนการจัดกิจกรรมโครงการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

- 1) ระยะเวลาเริ่มต้นโครงการ (ระบุปัญหา)
- 2) ระยะเวลาทำโครงการ (กำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบการรวบรวมข้อมูลและปฏิบัติการรวบรวมข้อมูล)

3) ระยะการเสนอผลการศึกษา (การสรุปผล การนำเสนอผลการศึกษา และการเผยแพร่)

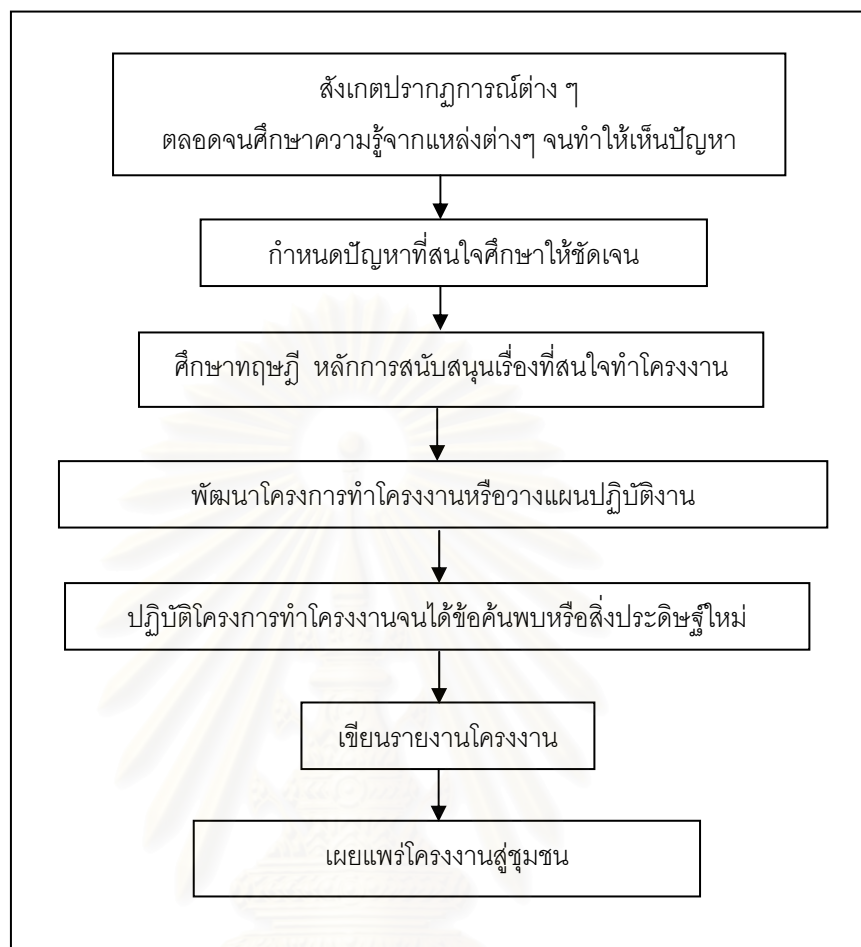
4) ระยะพัฒนาโครงการ

ลัดดา ภูเกียรติ (2544) ได้สรุปกระบวนการทำโครงการตั้งแต่เริ่มทำโครงการจนเสร็จสิ้นดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.1 กระบวนการทำโครงการ (ลัดดา ภูเกียรติ, 2544)

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, เพียววี ยินดีสุข และราชน มีศรี (2548) ได้สรุปขั้นตอนทำโครงการไว้ว่า ขั้นตอนการทำโครงการคือ การใช้ขั้นตอนตามวิธีการวิทยาศาสตร์ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ใช้เป็นแนวทางในการศึกษา คือการสังเกต การศึกษาเรื่องราวต่างๆ ในแหล่งต่างๆ เพื่อให้เห็นปัญหา จากนั้นก็คาดคะเนติดตามปัญหา โดยการศึกษาหลักการทฤษฎีที่สนับสนุนเรื่องนั้น แล้วใช้ความรู้ที่ศึกษามาเป็นแนวทางในการออกแบบการทำโครงการหรือเขียนเป็นโครงการทำโครงการขึ้น ต่อจากนั้นก็ดำเนินการปฏิบัติตามโครงการ ขั้นตอนสุดท้ายคือ การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตามโครงการมาเขียนรายงานโครงการเพื่อเผยแพร่สู่ชุมชนต่อไป ขั้นตอนดังกล่าวปรากฏดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการทำโครงการ

(พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, พเยาว์ ยินดีสุข และราชน มีศรี, 2548)

1.5 การประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นในการทำงาน ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

ธีระชัย ปุรณโชติ (2531) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของประเมินผลการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับให้นักเรียนทราบว่าผลงานของตนมีคุณภาพเพียงใด มีข้อบกพร่องหรือมีข้อเด่นอะไรบ้าง

ลัดดา ภูเกียรติ (2544) ได้เสนอการวางแผนการประเมินโครงการให้สอดคล้องกับงานอื่นๆ ดังนี้

- 1) สิ่งที่ต้องประเมิน
- 2) วิธีการประเมิน

- 3) ตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ประเมินผล
- 4) กำหนดระยะเวลาประเมินผล
- 5) กำหนดเวลาการรายงานผลตามขั้นตอน
- 6) สร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการประเมินผล
- 7) การดำเนินงานประเมินผลแต่ละขั้นตอน
- 8) การรายงานการประเมินผลโครงการตามกำหนดเวลา
- 9) เขียนรายงานการประเมินผลทั้งโครงการ

นอกจากนั้น ชาตรี เกิดธรรม (2547) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการเป็นสิ่งสะท้อนถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการทำงาน คุณภาพของโครงการ ทักษะในการสื่อสารในการนำเสนอผลงานโครงการของนักเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ทำให้ครูและนักเรียนได้เห็นปัญหา อุปสรรคของการทำงาน แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในการทำโครงการต่อไป

จากความหมายดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าการประเมินผลโครงการจะเป็นการสะท้อนผลการนำโครงการไปปฏิบัติ การประเมินอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการซึ่งจะทำให้ค้นพบจุดแข็งและจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุง โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นสารสนเทศที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาต่อไป

1.6 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงการ

ชาตรี เกิดธรรม (2547) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงการว่า ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี นอกจากนี้ ลัดดา ภูเกียรติ (2544) ให้ความเห็นโดยภาพรวมแล้วเมื่อนักเรียนทำโครงการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สิ่งที่นักเรียนได้รับคือ ความรู้ในเนื้อหาสาระวิชานั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝนจนเป็นนิสัย ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้้อย่างยั่งยืน มีทัศนคติ เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของตนเองโดยผ่านกระบวนการแก้ปัญหา และยังได้คุณสมบัติอื่นๆ ที่พึงประสงค์อีกมากมาย เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมานะอดทน ความเพียรพยายาม ความเชื่อมั่นในตนเอง ลักษณะการทำงานที่เป็นระบบ การรู้จักประหยัด การเห็นคุณค่าของตนเอง การยอมรับศักยภาพของตนเองและผู้อื่นและการรู้จักการทำงานกับผู้อื่นอย่างสันติและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์ุ เดชะคุปต์ (2548) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยโครงการจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพของตนเอง ซึ่งในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ พบว่าวิธีสอนเน้นให้

นักเรียนทำโครงการสามารถสนองแนวคิดได้อย่างสมบูรณ์ เป็นวิธีการสอนที่จะพัฒนาทักษะการคิดและกระบวนการคิด การเรียนการสอนแบบโครงการเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกในลักษณะต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) พัฒนาทักษะการคิด ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะในการแก้ปัญหา
- 2) ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น พัฒนาทักษะทางสังคม
- 3) ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้พหุปัญญาของตนเอง
- 4) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- 5) เกิดความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองที่มีส่วนร่วมในการสร้างชิ้นงาน
- 6) ทำให้เกิดความหลากหลายในบรรยากาศการเรียนรู้ รวมทั้งทำให้ครูเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาโครงการที่ดีที่สุดที่เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 7) ทำให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน

1.7 บทบาทของครูและผู้เรียนกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงการ

การเรียนรู้แบบโครงการเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูเป็นบุคคลสำคัญมีบทบาทในการส่งเสริมและจัดกระบวนการศึกษาให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตน ดังที่ กรมวิชาการ (2544: 31) และชาติรี เกิดธรรม (2547) ได้สรุปประเด็นบทบาทของครูกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงการได้ดังนี้

- 1) ให้คำอธิบายเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจในการเรียนรู้แบบโครงการ ความหมาย ประเภทของโครงการ ขั้นตอนการทำโครงการ การเขียนเค้าโครงโครงการ และเขียนรายงานโครงการให้สมบูรณ์ ก่อนที่จะให้นักเรียนลงมือปฏิบัติการ
- 2) เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ กำกับติดตามการทำงานและประเมินผลโครงการ แต่ไม่ควรเป็นผู้คิดขั้นตอนการทำและลงมือทำให้นักเรียน นักเรียนจะต้องคิด วางแผนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
- 3) เป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียนในด้านการพิจารณาเค้าโครงโครงการ การจัดหาแหล่งความรู้หรือแหล่งเรียนรู้ แหล่งในการศึกษาค้นคว้า รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ
- 4) เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้ อยากรู้ศึกษาค้นคว้า เพื่อให้แสดงออกถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลิตผลงานที่เกิดจากโครงการได้ด้วยตนเอง อีกทั้งให้การสนับสนุน ให้กำลังใจและฝึกให้นักเรียนมีความอดทนต่อการทำงาน และสามารถแก้ไขปัญหาในการทำงานได้

5) ดูแลนักเรียนระหว่างทำโครงการ ในเรื่องความสะดวกและความปลอดภัย ในการทำโครงการจะต้องชี้แจงและให้คำแนะนำด้วย

6) เป็นผู้แนะนำให้นักเรียนเขียนโครงการ การจัดทำข้อมูลอย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า บทบาทของคุณเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การทำโครงการของนักเรียนประสบความสำเร็จ สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และให้การสนับสนุน ช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำโครงการ ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพและส่งเสริมกระบวนการคิด การสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

ส่วนบทบาทของผู้เรียนนั้น สุวิทย์ มูลคำและอรทัยมูลคำ (2543) ได้สรุปประเด็นบทบาทของผู้เรียนกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงการได้ดังนี้

- 1) ผู้เรียนได้กำหนดหัวข้อ / เรื่อง / ประเด็นที่น่าสนใจหรือข้อสงสัย
- 2) ผู้เรียนได้ค้นหา รวบรวมหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 3) ผู้เรียนได้ออกแบบวิธีการเรียนรู้หรือการศึกษาหาคำตอบ
- 4) ผู้เรียนได้สร้างเครื่องมือ เตรียมวัสดุอุปกรณ์
- 5) ผู้เรียนได้ปฏิบัติการศึกษาค้นคว้า / ทดลองตามแผนที่กำหนดและบันทึก รวบรวมข้อมูล
- 6) ผู้เรียนได้วิเคราะห์ข้อมูล / หาข้อสรุป / อภิปรายผล
- 7) ผู้เรียนได้ออกแบบการนำเสนอและเขียนรายงาน
- 8) ผู้เรียนได้ประเมินผลงานของตนเองหรือผลงานกลุ่ม
- 9) ผู้เรียนได้เผยแพร่ผลงาน / แลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าได้มีผู้นำการเรียนรู้แบบโครงงานไปใช้ในการศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

วรารภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2545) ได้ศึกษาการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บ ด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อการเรียนรู้เป็นทีมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นงานวิจัยเชิงทดลองกับนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีชั้นปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงานประกอบด้วย 5 ขั้นตอนได้แก่ 1) ระยะเวลาเตรียมการเข้าสู่โครงงาน 2) ระยะเวลาเริ่มต้นโครงงาน 3) ระยะเวลาดำเนินกิจกรรมโครงงาน 4) ระยะเวลาสรุปผลโครงงาน และ 5) ระยะเวลาการนำเสนอโครงงาน ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่

พัฒนาขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการเรียนรู้เป็นทีม ประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีม และความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยที่กิจกรรมโครงการบนเว็บที่นักศึกษาใช้มากที่สุดในทุกองค์ประกอบคือ การสนทนา รองลงมาคือ การใช้กระดานข่าว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในระดับมาก

วัฒนา เอียวเส็ง (2544) ได้ศึกษาการจัดโครงการคณิตศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดโครงการคณิตศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านการเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผลการจัดทำโครงการคณิตศาสตร์และปัญหาในการจัดทำโครงการคณิตศาสตร์ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเตรียมการจัดทำโครงการ ผู้บริหารรับนโยบายจากโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์ให้ครูทราบโดยการประชุมชี้แจง มีการส่งครูเข้ามารับการอบรมและสัมมนา ครูและนักเรียนเป็นผู้จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์เอง มีการใช้งบประมาณของโรงเรียน มีการให้รางวัลเป็นเกียรติบัตรแก่นักเรียน 2) ด้านการดำเนินการ โครงการคณิตศาสตร์ที่นักเรียนจัดทำอยู่ในประเภทสำรวจ มีการเลือกหัวข้อเรื่องตามความสนใจและความถนัดของนักเรียน ครูมีวิธีการกระตุ้นให้นักเรียนหาหัวข้อเรื่องโดยการตั้งปัญหาให้นักเรียนตอบ นักเรียนใช้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ด้านจำนวนในการทำโครงการ มีการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ ครูแนะนำโครงการของรุ่นพี่ให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง นักเรียนทำโครงการช่วงพักกลางวัน ครูติดตามผลการปฏิบัติงานโดยให้นักเรียนรายงานเป็นระยะๆ นักเรียนนำเสนอผลงานที่สำเร็จแล้วหน้าชั้นเรียน ครู นักเรียน เพื่อน และผู้ปกครองนักเรียน เป็นผู้ประเมินผลโครงการ 3) ด้านการประเมินผลการจัดทำโครงการ มีการประเมินผลการจัดทำโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการโดยให้นักเรียนนำเสนอผลงาน และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงแผนครั้งต่อไป และ 4) ปัญหาในการจัดทำโครงการ ได้แก่ ครูขาดทักษะในการจัดทำโครงการ ไม่มีงบประมาณในการสนับสนุน นักเรียนมีความรู้ในการจัดทำไม่เพียงพอ นักเรียนมีเวลาไม่เพียงพอในการจัดทำ นักเรียนอ่านภาษาไทยไม่คล่อง เป็นอุปสรรคในการทำงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงการ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนที่สำคัญของการทำโครงการแบ่งได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้ 1) การได้มาของโครงการ ประกอบด้วย การคิดและเลือกหัวข้อเรื่องโครงการ การรวบรวมความรู้และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และ 2) การดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย การจัดทำ

ร่างโครงการ การปฏิบัติโครงการ การสรุปและประเมินผลโครงการ การเขียนรายงาน และการนำเสนอโครงการ

ตอนที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

สาระสำคัญในตอนต้นที่ 2 เป็นสาระเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 4 เรื่อง ได้แก่ 2.1 การวิจัยพหุกรณีศึกษา 2.2 เทคนิควิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล และ 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research)

สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการวิจัยพหุกรณีศึกษา ประกอบด้วย การวิจัยพหุกรณีศึกษา องค์ประกอบและขั้นตอนในการวางแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ และยุทธวิธีในการวิจัยเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การวิจัยพหุกรณีศึกษา

2.1.1.1 ลักษณะของการวิจัยพหุกรณี

การวิจัยพหุกรณีศึกษาเป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลและจัดระบบของข้อมูลจากกรณีตัวอย่างในการวิจัยตั้งแต่ 2 กรณีตัวอย่างขึ้นไป เพื่อที่จะทำความเข้าใจสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับบริบทที่ใกล้เคียงได้มากขึ้นเพราะการวิจัยแบบพหุกรณีเป็นการวิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์มากกว่าการวิจัยรายกรณี ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วไปนั้น สนใจลักษณะของข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม มองภาพรวมของปรากฏการณ์ ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ เน้นการศึกษาติดตามเจาะลึก โดยที่นักวิจัยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ในบริบทการวิจัยนั้นๆ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่ผลการวิจัยที่ได้มีจุดอ่อนในการสรุปอ้างอิงสู่บริบทการวิจัยอื่นๆ (พริมรศ นนทภักดิ์, 2547) จะเห็นได้ว่าการวิจัยพหุกรณีศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาจากปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลาในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้าง

ข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งจะขยายลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

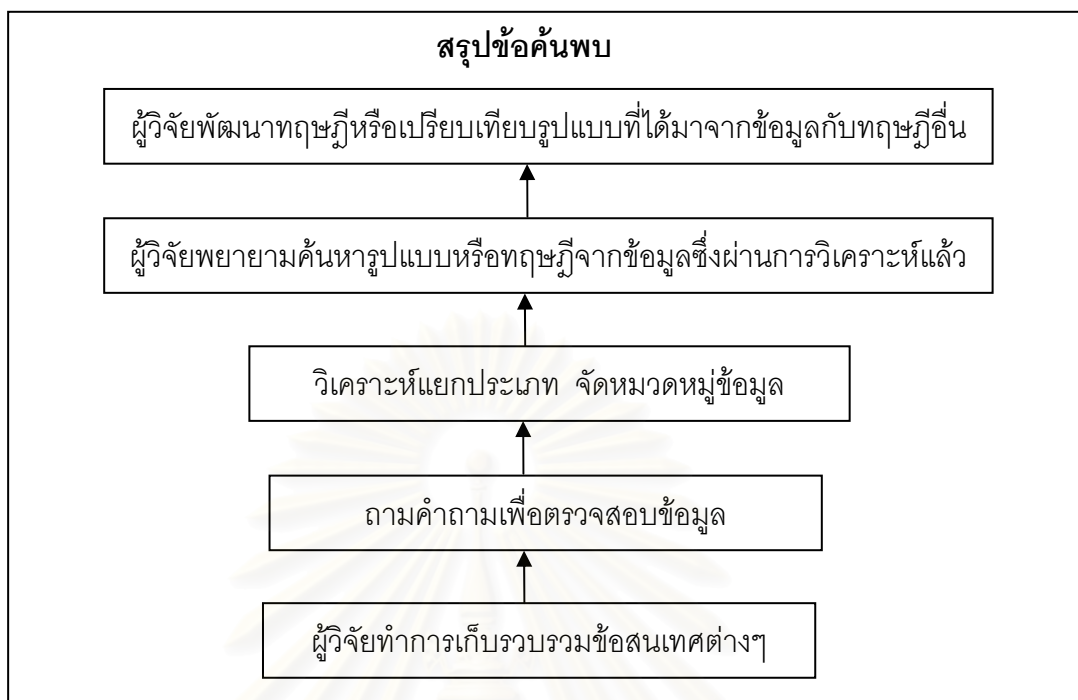
1. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เป็นภาพรวม โดยการมองจากหลายแง่มุม การศึกษาปรากฏการณ์สังคมจะต้องกระทำโดยศึกษาปรากฏการณ์นั้นจากแง่มุมหรือแนวคิดทฤษฎีที่มีความหลากหลายมากกว่ายึดแนวคิดอันใดอันหนึ่งเป็นหลัก นอกจากนั้นยังต้องพิจารณาปรากฏการณ์ให้เห็นภาพเต็มรูป ไม่พิจารณาปรากฏการณ์อย่างเป็นเสี่ยงเดียวหรือดูเพียงด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งเกิดจากความเกี่ยวพันกันของหน่วยย่อยๆหรือบุคคลหลายกลุ่ม ด้วยเหตุนี้การวิจัยเชิงคุณภาพจึงมักศึกษาตัวแปรจำนวนมากและเป็นสหวิทยาการ

2. เป็นการศึกษาติดตามระยะยาวและเจาะลึก เพื่อให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์สังคมซึ่งมีความเป็นพลวัต การวิจัยเชิงคุณภาพจึงใช้วิธีการศึกษาติดตามเป็นระยะเวลายาวนาน การวิจัยมักกินเวลาเป็นปี เพื่อจะให้เห็นสภาพความเปลี่ยนแปลงในระยะต่างๆ เช่น การศึกษาเฉพาะกรณีหรือการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อให้ทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถมองเห็นภาพได้จากหลายแง่มุม

3. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง มักมีการวิจัยในสนาม (Field research) ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่มีกรอบควบคุมและทดลองในห้องปฏิบัติการ เพราะทำให้ผู้วิจัยไม่เห็นปรากฏการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

4. คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งเป็นการศึกษามนุษย์ นักวิจัยเชิงคุณภาพจึงให้ความสำคัญและเคารพผู้ถูกวิจัยในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ โดยไม่นำข้อมูลของผู้ถูกวิจัยไปเผยแพร่ พยายามทำความเข้าใจแบบเอาใจเขามาใส่ใจเราและไม่นำข้อมูลไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกวิจัย ไม่ฝืนใจถ้าผู้ถูกวิจัยไม่เต็มใจหรือไม่ต้องการให้ความร่วมมือ

5. ใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย ในการศึกษาชุมชนหรือการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้เห็นภาพรวมในขั้นแรกนักวิจัยเชิงคุณภาพจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนหรือกรณีศึกษาในลักษณะของการพรรณนา ส่วนในการวิเคราะห์ นักวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่สำคัญ วิธีการนี้คือการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อยๆ หลายๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมโดยการพิจารณาลักษณะร่วมที่พบ ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นการวิเคราะห์แบบอุปนัยมากกว่าการใช้สถิติตัวเลข ดังแผนภาพที่ 2.3

แผนภาพที่ 2.3 กระบวนการวิจัยแบบอุปนัยในการวิจัยเชิงคุณภาพ
(Ibid.,p.96 อ้างถึงใน นิสิต ชูโต, 2545)

สุภางค์ จันทวานิช (2547) กล่าวว่า การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) หรือวิธีการแบบอุปนัย คือวิธีการสร้างข้อสรุปทั่วไปที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยใช้วิธีการสังเกตโดยประจักษ์ (Empirical observation) การสร้างข้อสรุปนี้ทำโดยใช้กรณีศึกษา (case) หรือแหล่งข้อมูลเฉพาะจำนวนหนึ่งเป็นหลัก เป็นกรกล่าวอ้างความจริงทั่วไป (general) จากความจริงเฉพาะ (particular) ชุดหนึ่ง

6. เน้นปัจจัยหรือตัวแปรด้านความรู้สึกนึกคิด จิตใจ ความหมาย ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม นักวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อว่าองค์ประกอบด้านจิตใจ ความคิดและความหมายคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมา จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนจึงจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้

2.1.1.2 ประเภทของการวิจัยพหุกรณี

Yin (1994) กล่าวว่า ประเภทของการวิจัยพหุกรณีมี 3 รูปแบบ ซึ่งนักวิจัยจะเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบรวมกันก็ได้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) เพื่ออธิบาย (Explanation) ถึงสิ่งที่ยังไม่เคยมีมาก่อนหรือสิ่งที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษานั้น ผู้วิจัยทราบอยู่บ้างแล้วแต่ต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมอีกครั้ง

2) เพื่อบรรยาย (Description) เป็นการแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทของปรากฏการณ์ที่เลือกมาศึกษาอย่างสมบูรณ์ ไม่เน้นการวิเคราะห์

3) เพื่อแสวงหา (Eploratory) มีลักษณะเป็นการวิจัยนำร่องหรือเป็นข้อค้นพบชั่วคราว เพื่อให้ความหมายของมโนทัศน์ที่ยังไม่มีความชัดเจนหรือเพื่อสร้างสมมติฐานสำหรับการวิจัย ซึ่งอาจเป็นวิธีที่จะช่วยให้นักวิจัยค้นหาประเด็นที่จะศึกษาได้อย่างถูกต้องต่อไป

ส่วนประกอบของกรณีศึกษา จำแนกตามการออกแบบการวิจัย สามารถแบ่งกรณีศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) กรณีศึกษาเดี่ยว (Single Case Study) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มบุคคล กลุ่มคน ปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง หรือกรณีใดกรณีหนึ่งเพียงกรณีเดียว ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน เพื่อแสวงหาคำตอบที่จะอธิบายหรือหาเหตุผลของการเกิดปรากฏการณ์นั้น เพื่อการตรวจสอบหรือการศึกษานำร่องเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎี เช่น การศึกษากรณีโรงเรียนที่มีปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา ถึงชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งในบริบทเดียวกัน เป็นต้น

2) การวิจัยพหุกรณี (Multiple Case Study) เป็นการวิจัยที่ศึกษากรณีเฉพาะหลายๆ กรณี โดยสนใจทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบและมุ่งหาความสัมพันธ์จากข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อนำไปสู่การสรุปเป็นทฤษฎี

2.1.2 องค์ประกอบและขั้นตอนในการวางแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ความสำคัญของประเด็นปัญหา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและวิธีการวิจัย จะสืบเนื่องเกี่ยวข้องโยงใยซึ่งกันและกัน การวางแผนงานวิจัยมีความยืดหยุ่นสูง เพราะต้องปรับแนวทางและกระบวนการไปตามความซับซ้อนของปัญหา ถ้านักวิจัยมีความชำนาญในวิธีวิจัย รู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และรู้ความสำคัญของปัญหาการวิจัยดีพอแล้ว ยุทธวิธีที่สำคัญก็คือ “เข้าสู่สนามวิจัย...” จากสภาพการณ์ในสนาม นักวิจัยจะต้องอ่านข้อมูลและจับประเด็นปัญหาสำคัญเพื่อที่จะสร้างสมมติฐานในการทำงาน อยู่ในสนามเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่างๆ แสดงในแผนภาพได้ดังนี้ (นิตา ชูโต, 2545)

แผนภาพที่ 2.4 องค์ประกอบและขั้นตอนในการวางแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1.3 ยุทธวิธีในการวิจัยเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม

นักวิจัยจำเป็นต้องเข้าไปในปรากฏการณ์จริง เพื่อศึกษาบริบทของสังคมเกี่ยวกับตัวแปรในสถานที่จริงของปัญหา โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม สัมภาษณ์พูดคุยใกล้ชิดกับผู้ใช้ข้อมูลโดยตรง เพื่อให้เห็นและเข้าใจความรู้สึกส่วนตัวและโลกของผู้ที่นักวิจัยต้องการศึกษาอย่างแท้จริง เทคนิคการวิจัยดังกล่าวเรียกว่า เทคนิคการวิจัยภาคสนาม (นิศา ชูโต, 2548) ขั้นตอนแรกของการเริ่มทำงานวิจัยคือ การเตรียมตัวทำงานในสนาม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก “สนาม” ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ ที่ที่ปรากฏการณ์สังคมที่เราจะศึกษานั้นเกิดขึ้น สนามอาจจะเป็นหมู่บ้านในชนบท ชุมชนแออัดในเมือง กลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัย สนามจึงหมายถึงสถานที่ที่นักวิจัยจะเข้าไปทำวิจัย (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับ นิศา ชูโต (2548) ที่กล่าวว่า “สนาม” ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือปรากฏการณ์ที่เป็นจริงโดยธรรมชาติ ซึ่งอาจเป็นห้องเรียน โรงเรียน โรงงาน สถานพยาบาล หมู่บ้าน สถานที่ทดลอง หรือสถานที่ที่จัดทำโครงการใด ๆ ก็ได้ ปรากฏการณ์ในสนามประกอบด้วยฉาก (Setting) ทั้งทางกายภาพที่ไม่มีชีวิต เช่น สถานที่ตั้งบ้านเรือน ถนน หมู่บ้าน โรงเรียน ฯลฯ และสิ่งมีชีวิต เช่น ผู้คน กลุ่มคน (Actor) ทั้งตัวหลักและตัวรองหรือตัวประกอบต่างๆ ซึ่งมีบทบาท (Role) ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และพฤติกรรมการแสดงออก ในกิจกรรมต่างๆ ตามแต่โอกาสและเหตุการณ์ต่างๆ (Activities and Event) ซึ่งมีรายละเอียดเทคนิคการวิจัยภาคสนาม ดังนี้

1) การเลือกสนามวิจัย

การเลือกสนามหรือสถานที่วิจัย ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ทั้งที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาว่าเหมาะสมกับสถานที่วิจัย และ / หรือนักวิจัยจะสามารถเข้าไปเก็บข้อมูลได้หรือไม่ รวมทั้งนักวิจัยมีความคุ้นเคยเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มาก่อน การเลือกสนามในช่วงระยะแรก ๆ และการให้เหตุผลในการเลือกส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของความเหมาะสมและเหตุผลทางหลักการทั่วไป และหลังจากเข้าไปสำรวจ “สนาม” แล้ว บางครั้งอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นประเด็นสำคัญในการเลือกสนามจึงขึ้นอยู่กับว่า

- (1) นักวิจัยสามารถจะเข้าไปศึกษาในสถานที่หรือสนามที่ตั้งใจจะเข้าไปศึกษานั้น เจ้าของอนุญาตให้เข้าไปศึกษาได้หรือไม่
- (2) บทบาทของนักวิจัยที่จะเข้าไปศึกษาจะเป็นแบบใด
- (3) บทบาทที่จะเป็นหรือบทบาทที่จะสวมเข้าไปในสถานการณ์นั้น ๆ จะช่วยให้เข้าถึงข้อมูลที่สนใจได้มากน้อยเท่าไร พอเพียงหรือไม่

นักวิจัยไม่มีทางรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมาก่อน จนกว่าจะได้ทดลองเข้าไปสำรวจดูช่องทางความเป็นไปได้ด้วยตนเองก่อน พร้อมทั้งประยุกต์ใช้วิธีการต่างๆ ในการเข้าถึง “สนาม” ให้ได้ (นิศา ชูโต, 2548)

2) การเข้าสู่สนามวิจัย

ก่อนการเข้าสู่สนาม นักวิจัยจะต้องมีการเตรียมตัวเข้าสู่สนาม คือการพยายามที่จะเข้าไปอยู่ในสนามอย่างดีที่สุด ผสมผสานกลมกลืนที่สุดและพร้อมที่สุด สิ่งที่ต้องเตรียม คือ ภาษา ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่ได้ใช้ภาษาเดียวกับที่ใช้ในสนาม การแต่งกาย นักวิจัยควรแต่งกายให้เหมือนกับคนในสังคมที่เราจะเข้าไปศึกษา เพื่อให้คนในสังคมนั้นยอมรับ เตรียมอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานภาคสนาม เช่นกล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง อุปกรณ์เหล่านี้ช่วยให้การเก็บบันทึกข้อมูลสมบูรณ์ขึ้น (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545)

เมื่อมีการเตรียมตัวพร้อมแล้ว นักวิจัยจึงเข้าสู่สนาม โดยมียุทธวิธีใหญ่ 2 แบบอย่างในการแสดงออกถึงสถานภาพของนักวิจัย ได้แก่ แบบเปิดเผย คือ นักวิจัยขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยเปิดเผยสถานภาพการเป็นนักวิจัย และแบบปกปิดสถานภาพนักวิจัย เมื่อต้องการได้ข้อมูลสนามแบบ “ปิด” ต่อคนภายนอก กรณีดังกล่าวนักวิจัยจะสวมบทบาทเป็นคนอื่นปะปนเข้าสนาม โดยไม่แจ้งให้ผู้คนในสนามรู้บทบาทที่แท้จริงของตนเอง (นิศา ชูโต, 2548) การเลือกบทบาทชนิดเปิดเผยหรือปกปิดขึ้นอยู่กับการคาดการณ์ว่า ถ้าคนในชุมชนทราบบทบาทของนักวิจัยแล้วจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้านหรือไม่

3) การสร้างความสัมพันธ์ในสนาม

เมื่อนักวิจัยได้รับอนุญาตให้เข้าไปในสนามแล้ว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การเก็บข้อมูลราบรื่น และได้ข้อมูลที่มีคุณภาพขึ้นอยู่กับ การสร้างความสัมพันธ์หรือการสร้างสัมพันธ์ภาพ การปฏิบัติตนให้เข้ากับบรรยากาศของสนาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย กิริยาวาจา ความประพฤติ การปฏิบัติตนซึ่งไม่ควรจะมากหรือน้อยเกินมาตรฐานของบุคคลในสนามที่ศึกษาอยู่ (นิศา ชูโต, 2548)

ในวันแรก ๆ ของการเตรียมตัวทำงานภาคสนาม เทคนิคที่จะช่วยให้นักวิจัยสร้างความสัมพันธ์ได้ดี มีดังนี้ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545)

- (1) วางท่าที่สงบเสถียร ไม่ทำตัวให้เด่นจนผิดสังเกต
- (2) หลีกเลี่ยงการถามคำถามที่จะทำให้ผู้ตอบรู้สึกอึดอัด และจำเป็นต้องปกป้องตนเอง
- (3) อย่าทำตัวทัดเทียมผู้นำของชุมชน

(4) พยายามเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่เกี่ยวข้องกับอย่างสงบและพร้อมที่จะช่วยเหลือ จะทำให้ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเร็วขึ้น

(5) หาใครคนหนึ่งเป็นผู้แนะนำให้เรารู้จักกับชาวบ้าน

(6) เมื่อมีความรู้สึกอึดอัดให้เข้าใจว่าเป็นความรู้สึกปกติธรรมดา เพราะเรากำลังเข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่

(7) ให้ถือว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสนาม โดยเฉพาะการกระทำของเราไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องของงาน

(8) อย่าคาดหวังว่าทำอะไรได้มากในวันแรก ๆ การสร้างความสัมพันธ์ใช้เวลาเป็นเดือน ๆ

(9) เป็นมิตรกับทุกคน

4) การรวบรวมข้อมูลในสนาม

ยุทธวิธีสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนามคือ การสังเกต การสัมภาษณ์แบบลุ่มลึก และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสนาม

การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพจะกระทำควบคู่กันไป กล่าวคือ เมื่อได้ข้อมูลมาไม่ว่าจะได้จากเอกสาร สังเกตหรือสัมภาษณ์ นักวิจัยจะตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งต่างๆ ในสนาม โดยการสังเกต สัมภาษณ์ซ้ำจากแหล่งผู้ให้ข้อมูลหลายคน ด้วยวิธีการหลาย ๆ วิธีการ แล้วค่อย ๆ ปรับสมมติฐานชั่วคราวไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเกิดความชัดเจนในข้อมูลและการตีความหมาย (นิศา ชูโต, 2548)

5) การจากสนามวิจัย

ระยะเวลาของการอยู่ในสนามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางทรัพยากร ความสนใจและความต้องการของนักวิจัยแต่ละคน นักวิจัยควรจะอยู่ในสนามเป็นระยะเวลานาน นานพอที่จะรับรู้เข้าใจประสบการณ์ของบุคคลที่ศึกษาในสนามอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องตายตัวว่าจะอยู่ระยะนานเท่าใด แต่จะขึ้นอยู่กับนักวิจัยแต่ละคนว่าสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเพียงพอครอบคลุมหรือไม่ ตอบปัญหาวิจัยได้ เมื่อได้ข้อมูลจากฉากและบุคคลแล้ว

2.2 เทคนิควิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 เทคนิค คือ 2.2.1 การสังเกต 2.2.2 การสัมภาษณ์ 2.2.3 การสนทนากลุ่ม และ 2.2.4 การวิจัยเอกสาร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 การสังเกต (Observation)

การสังเกต หมายถึง การเฝ้าดูหรือการศึกษาเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยละเอียด ซึ่งนักวิจัยไม่สามารถจะสังเกตทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสนามได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีศูนย์กลางของการสังเกตกรอบของปรากฏการณ์ในฉากสนาม (Social Setting) ซึ่งสามารถแยกย่อยออกเป็นศูนย์กลางของการสังเกตตั้งแต่เล็กไปหาใหญ่ได้ประมาณ 6 หน่วย (Lofland, 1971 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2545) ดังนี้

1) การกระทำ (Acts) หมายถึงพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์หนึ่ง ในช่วงเวลาสั้นๆ คือตั้งแต่วินาที นาที ไปจนถึงชั่วโมง

2) กิจกรรม (Activities) หรือการกระทำของหลายๆ คนในฉากซึ่งแสดงความสำคัญและความผูกพันกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับหลายคนมากกว่าเป็นส่วนบุคคลหรือส่วนตัว ซึ่งใช้เวลาเป็นหน่วยวัน สัปดาห์ เดือนหรือเป็นช่วงฤดูปลูก หวาน ไถ เป็นต้น

3) ความหมาย (Meanings) คือการให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม โดยคำพูดที่แสดงออกของผู้ให้ข้อมูล (Actor's Verbal) อธิบายให้คำจำกัดความและทิศทางของการกระทำต่อสิ่งของ เหตุการณ์และคุณลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ทำตามนวัตกรรม ความเชื่อ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ภาพตายตัวหรือภาพเหมารวม (Stereotype) อคติต่างๆ ทั้งทางบวกและทางลบ

4) การมีส่วนร่วม (Participation) ของบุคคลต่างๆ ในสถานการณ์หรือฉากที่เราศึกษา ซึ่งอาจเป็นการแสดงออกหรือการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์การที่มีรูปแบบอยู่แล้วในฉาก เช่น ร่วมอยู่ในทีมนักกีฬา เป็นกรรมการกลุ่มอาชีพ ทำหน้าที่เป็นกรรมการกลุ่มทำงานในโรงงาน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ใช้แรงงานหรืออาจเป็นรูปแบบอันเกิดจากการคิดสร้าง โดยคุณสมบัติอันเป็นส่วนร่วมในฉากหนึ่ง ๆ (Constructing Pattern)

5) ความสัมพันธ์ (Relationship) ของบุคคลต่างๆ ลักษณะของความสัมพันธ์อันเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่เชื่อมโยงในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางมิตรหรือปรปักษ์ ทางปกป้องหรือละเลย ฯลฯ รวมทั้งด้านความตระหนักในเรื่องราวเกี่ยวกับสถานภาพของมนุษย์

6) สถานที่ (Setting) รูปแบบทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้ “สภาพการศึกษา” ซึ่งถือเป็นหน่วยการวิเคราะห์ อาจเป็นสถาบันรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงงาน โรงพยาบาล โรงแรม ฯลฯ หรืออาจเป็นระบบ (Sub setting)

รูปแบบของการสังเกต

การสังเกตหรือการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยเชิงคุณภาพ เน้นที่ความสัมพันธ์ของคนในสังคมมากกว่าสังเกตตัวคนแต่ละคน การสังเกตพฤติกรรมทางสังคมจึงต้องทำอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเชิงคุณภาพจึงต้องพักอยู่ในชุมชนที่ตนทำการวิจัย การสังเกตมี 2 แบบ (สุภางค์ จันทวานิช, 2543) คือ

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือการเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือร่วมกิจกรรมด้วย ผู้วิจัยจะเห็นพฤติกรรมหรือขั้นตอนต่างๆ ผู้วิจัยจะพบแบบแผนพฤติกรรม ความสัมพันธ์ของบุคคลและความหมายของพฤติกรรมนั้นๆ ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ควรพูดคุยและสัมภาษณ์ ชักถามพร้อม ๆ กันไปเช่นเดียวกัน

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตโดยที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ผู้วิจัยเป็นคนที่ยืนอยู่นอกกิจกรรมที่เกิดขึ้น จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ละเอียดเหมือนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจึงเหมาะในการเข้าสู่สนามในช่วงแรก ๆ หรือขึ้นอยู่กับสถานการณ์

ช่วงระยะเวลาของการสังเกต

Spradley (อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2545) ได้แบ่งช่วงระยะเวลาของการสังเกตในสนามไว้เป็น 3 ช่วงระยะเวลา คือ

- ช่วงระยะแรก การสังเกตทั่วไปของทุกสิ่งทุกอย่างในฉาก
- ช่วงระยะสอง การสังเกตแบบมีศูนย์กลาง (Focused) หลังจากคุ้นเคยกับสนาม ฉาก และบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งได้มีโอกาสได้เข้าถึงฉากต่างๆ ทางสังคมมากขึ้นแล้ว
- ช่วงระยะสาม การสังเกตแบบเลือกเฟ้น (Selective) เป็นการสังเกตต่อจากช่วงสอง โดยเน้นประเด็นประเภทของกิจกรรม แต่ช่วงนี้จะเน้นประเด็นเรื่องความแตกต่างของกิจกรรม เพื่อตรวจสอบให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าที่ใช้กันโดยทั่วไป เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ฉะนั้นจึงใช้ได้โดยทั่วไปโดยไม่จำกัดว่าผู้ให้ข้อมูลจะมีระดับการศึกษาสูงหรือต่ำเพียงใด ลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์คือ มีความยืดหยุ่น ผู้สัมภาษณ์มีโอกาส

อธิบายขยายความหรือซักถามคำถามเพิ่มเติมต่อกัน เพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจจุดประสงค์ของการสัมภาษณ์ ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในขณะที่สัมภาษณ์สามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของผู้ตอบได้ ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสสังเกตสีหน้าท่าทาง ความรู้สึกปฏิกิริยาที่ซ่อนเร้นไว้ในใจที่แสดงออกมาในขณะที่พูด ไม่พูด (สุภางศ์ จันทวานิช, 2543)

ประเภทของการสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัยอาจแบ่งได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview) การสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถามและเป็นวิธีที่ใช้ได้ค่อนข้างง่ายสำหรับนักสัมภาษณ์เพราะคำถามต่างๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้น ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า

2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) การสัมภาษณ์แบบนี้เป็นวิธีการที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นแบบที่มักจะควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มักจะใช้กับการวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชน ข้อมูลที่ได้ต้องถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนของการสัมภาษณ์

1) การเตรียมการสัมภาษณ์ ควรเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไปสัมภาษณ์ เตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า กำหนดเวลาให้เหมาะสม ซ้อมสัมภาษณ์กับบุคคลอื่นๆ เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ติดต่อกับผู้ถูกสัมภาษณ์โดยนัดไว้ล่วงหน้า

2) ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนคือการแนะนำตนเองของผู้ถูกสัมภาษณ์ สร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ พร้อมให้คำสัญญาว่าจะเก็บข้อมูลเป็นความลับ ถ้าจำเป็นต้องจดบันทึกหรือใช้เครื่องบันทึกเสียงต้องแจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบ

3) ขั้นสัมภาษณ์ นักวิจัยใช้คำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ควรเป็นนักฟังที่ตั้งใจฟังและติดตาม ใช้ภาษาที่สุภาพเข้าใจง่ายทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกว่าเรื่องที่เปิดเผยระหว่างการสัมภาษณ์เป็นเรื่องพิเศษเฉพาะตัว

4) ขั้นบันทึกข้อมูลและสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ควรจดบันทึกข้อมูลตามความเป็นจริง รีบทำบันทึกการสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์หลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นทันที รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์แนบไว้กับบันทึกการสัมภาษณ์ด้วย

2.2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview)

การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการอันหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความนึกคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ และยังทำให้ทราบถึงปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า

การสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางของผู้เข้าร่วมสนทนากันเองและนักวิจัย การถกประเด็นสนทนาที่มีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการโต้แย้งปัญหาหรือหัวข้อของการสนทนาถูกกำหนดโดยนักวิจัย (วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวงดี, 2530 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547)

การสนทนากลุ่มคือการรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion, Focused interview) ของนักวิจัยในเชิงคุณภาพกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยทั่วไป เพียงแต่กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (สมาชิกกลุ่มสนทนา) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกเข้ากลุ่ม นอกจากนี้ยังกำหนดเวลาของการสนทนา สถานที่และบรรยากาศของการสนทนาให้เป็นกันเองมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มคือ การรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เป็นกลุ่มซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มนี้จะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบตรงประเด็นและสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่สนใจศึกษาได้มากที่สุด ขนาดของกลุ่มสนทนาควรประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนา 9-12 คน ซึ่งนับว่าเป็นขนาดที่กำลังเหมาะที่จะก่อให้เกิดการถกประเด็นปัญหาและการสนทนากลุ่ม

องค์ประกอบในการจัดการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มเป็นวิธีวิทยาการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคและวิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำมาสนองการวิจัย คือมีการกำหนดประเด็นการศึกษาที่ชัดเจนและกรได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษานั้น การจัดการวิจัยแบบสนทนากลุ่มที่ทำให้เกิดประสิทธิผลก็พบว่าต้องมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกันอย่างหลากหลาย (โยธิน แสงวงดี, 2530 และวิษณุ ทรัพย์สมบัติ, 2541 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547) จากการศึกษามีผู้แบ่งองค์ประกอบได้ดังต่อไปนี้

- 1) การกำหนดประเด็นหรือตัวแปร
- 2) แนวคำถามหรือกรอบคำถาม
- 3) ผู้เข้าร่วมสนทนา ประกอบด้วย

- (1) ลักษณะที่ใช้แบ่งกลุ่ม (break characteristic)
- (2) ลักษณะควบคุมภายในกลุ่มเดียวกัน (uniform control characteristic)
- (3) ลักษณะควบคุมให้องค์ประกอบของกลุ่มเหมือนกัน (composition control characteristic)

4) บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

- (1) ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator)
- (2) ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note-taker)
- (3) เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Provider)

5) อุปกรณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

- (1) อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ คือ เทปบันทึกเสียง
- (2) อุปกรณ์เสริมในการจัดการสนทนา ได้แก่ ป้ายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนา เครื่องดื่ม อาหารว่าง ของขบเคี้ยวเล็กๆ น้อยๆ และอุปกรณ์ที่ช่วยเสริมคำอธิบายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ได้แก่ รูปภาพ แผ่นผัง เป็นต้น

6) สถานที่ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดให้แน่นอน เป็นสถานที่ที่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคนรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี

7) เวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งควรใช้เวลาประมาณ 1.30 - 2.30 ชั่วโมง หรือ 90 นาทีหรือ 1.30 ชั่วโมง

8) ของที่ระลึก เป็นสิ่งที่ผู้จัดสนทนากลุ่มควรเตรียมมอบให้แก่ผู้เข้าร่วมสนทนา เพื่อเป็นการขอบคุณที่สละเวลาอันมีค่ามาแสดงความคิดเห็น

การวางแผนและการออกแบบการสนทนากลุ่ม

Vaughn และคณะ (1996 อ้างถึงใน พริมรส นนทภักดิ์, 2547) ได้แบ่งขั้นตอนการทำสนทนากลุ่มออกเป็น 9 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป
- 2) การกำหนดผู้ดำเนินการสนทนา
- 3) การค้นหาเป้าหมายของการวิจัย
- 4) การคัดเลือกผู้เข้ากลุ่มสนทนา
- 5) การกำหนดจำนวนกลุ่มในการสนทนา
- 6) การจัดเตรียมความสะดวกต่างๆ ในการสนทนากลุ่ม
- 7) การพัฒนาแนวการสัมภาษณ์
- 8) การดำเนินการสนทนากลุ่ม

9) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

2.2.4 การวิจัยเอกสาร (Document research)

การวิจัยเอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึงการสกัดเนื้อหาสาระ (Content Message) ที่ผู้เขียนสื่อความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม การวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารมีความสำคัญยิ่งในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นคำพูด ข้อเขียน หนังสือพิมพ์ นวนิยายทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง การเขียนไดอารี่ รูปภาพหรือว่าบทเพลงก็ตาม นักวิจัยสามารถนำเรื่องต่างๆ เหล่านี้มาวิเคราะห์ได้ รวมทั้งการพูดจา (Verbal) และภาษาท่าทาง (Non verbal) ของผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ด้วย (นิศา ชูโต, 2548)

การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารอาจทำได้ทั้งโดยวิธีการเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบนี้เป็นที่รู้จักกันดีคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนวิธีการเชิงคุณภาพคือการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) การวิเคราะห์เนื้อหาคือเทคนิคการวิจัยที่พยายามจะบรรยายเนื้อหาของข้อความหรือเอกสาร โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบและเน้นสภาพวัตถุวิสัย (objectivity) (Berelson, 1952 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2545) การบรรยายนี้เน้นที่เนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาจากเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังหรือความหมายระหว่างบรรทัด การวิเคราะห์เนื้อหาจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือมีความเป็นระบบ มีความเป็นสภาพวัตถุวิสัยและอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี สอดคล้องกับ Holsti (1969 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2548) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหา มีองค์ประกอบสำคัญ คือ

1) มีความเป็นปรนัย (Objectivity) มีความเป็นระบบ (Systematic) ระเบียบแบบแผน เป็นวิธีวิจัยวิทยา

2) เครื่องมือที่เก็บข้อมูลความเป็นปรนัย เชื่อถือได้ (Reliability) คือ มีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ เมื่อผู้วิจัยนำเครื่องมือไปใช้ในสภาพต่างกัน เช่น ผู้ใช้ต่างคนหรือคนเดียวกันแต่ต่างเวลา ผลที่ได้จะคล้ายคลึงกันหรือได้สิ่งเดียวกัน

3) มีการแสดงที่เป็นปริมาณตัวเลข (Quantitative) ได้ตลอดจนแสดงผลด้านคุณภาพ (Qualitative) ได้กล่าวคือ มีความตรงตามธรรมชาติของสาระ (Message) ของสารได้

ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา มีดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2547)

1) ผู้วิจัยต้องตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นสำหรับการคัดเลือกเอกสารและหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ ใครก็ตามที่มาเป็นผู้วิเคราะห์เนื้อหาต่อไป จะได้มีเกณฑ์และระเบียบเดียวกัน

2) ผู้วิจัยต้องวางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อหรือข้อความในเอกสารที่จะถูกนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (categories) การทำเช่นนี้จะช่วยให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ ผู้วิเคราะห์สามารถตัดสินใจว่าจะดึงคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบท (text) และจะทิ้งคำหรือข้อความใดออกไป

3) ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงบริบท (context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ด้วย ถ้าได้มีการเปรียบเทียบคุณลักษณะของเนื้อหาเข้ากับบริบทของเอกสารและมีการเชื่อมโยงคุณลักษณะดังกล่าวเข้ากับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมที่ผู้วิจัยเลือกมาเปรียบเทียบจะทำให้ข้อมูลมีความกว้างขึ้นและนำไปสู่การอ้างอิงใช้กับข้อมูลอื่นๆ ได้

4) โดยปกติการวิเคราะห์เนื้อหาจะกระทำกับเนื้อหาที่ปรากฏ (manifest content) ในเอกสารมากกว่ากระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่

5) สำหรับนักวิจัยเชิงคุณภาพเห็นว่า การดึงความสำคัญของสาระจากตัวบทอาจใช้วิธีสรุปใจความได้ดีกว่าการวัดความถี่ของคำก็ได้ ฉะนั้นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจึงน่าจะมีส่วนช่วยในการวิเคราะห์เนื้อหาได้เป็นอย่างดี

โดยสรุปการวิเคราะห์เนื้อหาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพก็คือการอ่านและตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) จากเอกสารต่างๆ โดยพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ข้อมูลย้อนหลัง หรือความหมายที่ซ่อนอยู่ในระหว่างบรรทัด (Between the Lines) ความหมายซ่อนเร้นนี้บางครั้งก็เรียกว่า เนื้อใน (Laten) และผู้วิจัยเป็นผู้ตีความ (Interpretation) ตามหลักฐานดังกล่าว

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลาย ความหมายและความสัมพันธ์ของข้อมูลในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมหนึ่ง การอธิบายความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความหลากหลายของปรากฏการณ์มากกว่าที่จะเสนอความสัมพันธ์และความคล้ายคลึงที่วัดได้ด้วยค่าสถิติ ความหลากหลายของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกัน เพราะเชื่อมโยงกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่มีอยู่จริงในสังคมทุก ๆ ด้านเพื่อให้ได้ภาพรวม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอาจทำได้หลายวิธีตามลักษณะงานวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นขณะที่เก็บข้อมูลไม่ว่าจะเป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ ข้อมูลเอกสารในสนามนั้น นักวิจัยจะใช้เวลาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ควบคู่กันไปและนำผลการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับแนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ดังนั้นช่วงการเก็บข้อมูลกับการวิเคราะห์จึงมิได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดเป็นสองช่วง แต่เป็นกระบวนการที่ควบคู่กันไป เพียงแต่ความเข้มข้นของกิจกรรมในแต่ละช่วงแตกต่างกัน (Lofland, 1971 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2548)

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจึงเริ่มกระทำไปเรื่อยๆ ตั้งแต่อยู่ในสนามและหลังการเก็บข้อมูลเสร็จก็เป็นช่วงที่นำเอาแนวคิดต่างๆ ที่ได้พัฒนาไว้ก่อนมาวิเคราะห์ทำเป็นระบบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะทำให้งานวิเคราะห์เป็นระบบและทำได้สะดวกไม่ยุ่งยาก

สิ่งสำคัญที่นักวิจัยพึงระมัดระวังคือ อย่าทิ้งให้ข้อมูลกองไว้เป็นตั้งๆ โดยมีได้วิเคราะห์หรือแม้แต่อ่าน นักวิจัยจะต้องอ่านบันทึกต่างๆ ที่เขียนบันทึกไว้ในสนามไม่ว่าจะเป็นบันทึกสนามที่เขียนเองหรือบันทึกสนามที่ผู้ช่วยวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยเขียน ข้อมูลบันทึกสัมภาษณ์ที่พิมพ์ถ่ายทอดจากเทปบันทึกและข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การอ่านเพื่อวิเคราะห์นั้นจะต้องอ่านแล้วอ่านอีกหลายครั้ง เปรียบเสมือนการซักถามพูดคุยกับข้อมูลจนรู้อย่างทะลุปรุโปร่ง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพต้องใช้เวลาและความละเอียด (นิศา ชูโต, 2548)

2.3.1 การจัดระบบเอกสารข้อมูล

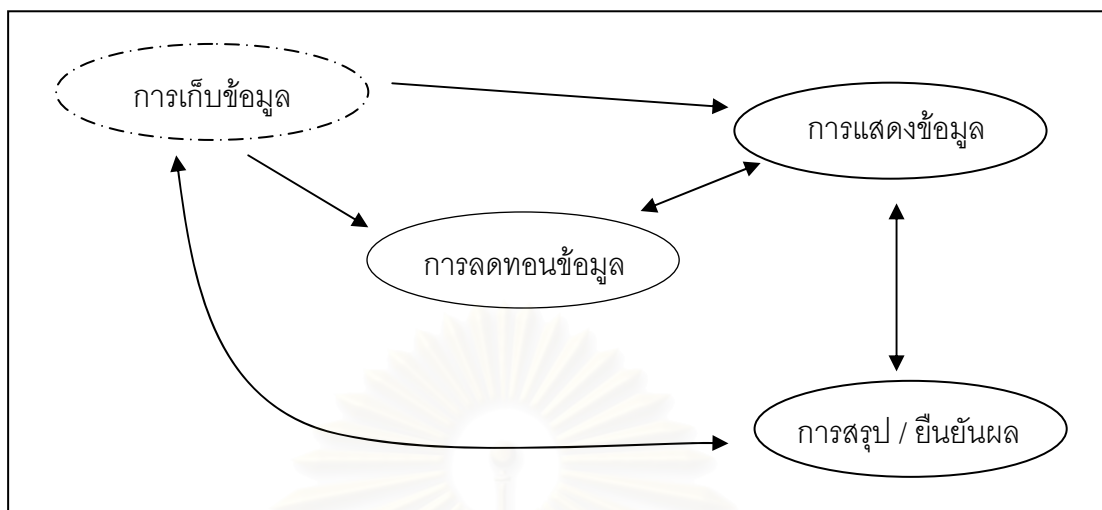
การจัดระบบเอกสารข้อมูลเป็นการจัดทำเอกสารให้เป็นระบบโดยสร้างระบบแยกออกเป็นหมวดหมู่ (File) เพื่อการสืบค้นได้ง่ายแล้วแยกทำสำเนาหลายชุดและจะต้องเก็บต้นฉบับทุกสิ่งทุกอย่างไว้ 1 ชุด เมื่อมีข้อมูลใหม่ก็ต้องรีบทำสำเนาต้นฉบับเข้าแฟ้มต้นฉบับทันที แฟ้มสำคัญควรมีการจัดทำแฟ้มข้อมูลดังนี้

- 1) หมวดเรื่องทั่วไป
- 2) หมวดข้อมูลสนาม
- 3) หมวดการวิเคราะห์

แม้ว่าการแยกและเก็บแฟ้มจะต้องใช้เวลามากก็ตามแต่ถ้าทำให้เป็นระบบเสียแต่แรกจะประหยัดเวลาในภายหลัง

2.3.2 กิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูล

กิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นประกอบด้วย กิจกรรมการลดทอนขนาดและปริมาณข้อมูล (Data Reduction) การเลือกข้อมูลเพื่อแสดงหลักฐาน (Data Display) การสร้างข้อสรุปและการทดสอบยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification) กิจกรรมทั้ง 3 นี้ต้องต่อเนื่องและเกี่ยวข้งกัน ดังแผนภาพต่อไปนี้ (Miles and Huberman, 1967 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2540)

แผนภาพที่ 2.5 ความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction)

การลดทอนข้อมูล หมายถึง วิธีการ “เลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจ อันจะทำให้เข้าใจง่าย สรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บมาจากสนาม” การปรับลดทอนข้อมูลดิบนั้นนักวิจัยต้องทำอยู่ตลอดเวลา การลดทอนข้อมูลจึงเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบหาจุดที่น่าสนใจและปรับลด เพิ่ม หาข้อมูลใหม่ จนกระทั่งได้ข้อสรุป และพิสูจน์บทสรุปจนเป็นที่น่าสนใจ

2. การแสดงผลข้อมูล (Data Display)

การแสดงผลข้อมูล หมายถึง “กระบวนการวิเคราะห์ การจัด เลือกเฟ้นสรรหาตัวอย่าง ข้อมูลหรือสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงาน การสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์หรือ การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลสำคัญ ฯลฯ แสดงประกอบเป็นหลักฐานของข้อสรุป “ชั่วคราว” เพื่อแสดงตัวอย่างให้เห็นและก่อให้เกิดความเข้าใจว่า เกิดอะไรขึ้นก่อนหลังอย่างไรและทำไม อันจะโยงไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

3. การสร้างข้อสรุปและการทดสอบยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification)

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ หมายถึง “การสังเคราะห์ ปะติดปะต่อข้อสรุปย่อย ๆ ในช่วงแรก ๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุปและตรวจสอบยืนยันผลสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย” เมื่อนักวิจัยได้ข้อมูลมาในช่วงแรกและเริ่มวิเคราะห์ เขาจะมองเห็นความหมาย ความคล้ายคลึง ความแตกต่าง

อาจจะเป็นไปได้และรูปแบบต่างๆ ได้ชั่วคราว ซึ่งควรต้องสรุปเก็บไว้หลายๆ ก่อนแล้วจึงค่อยๆ เก็บข้อมูลต่อเนื่อง

การพัฒนาข้อสรุปย่อยๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ๆ เรื่อยๆ ขึ้นไปนี้เป็นก้าวย่อยๆ ก้าวแรกของการพัฒนาทฤษฎีการสภาพเฉพาะไปสู่ข้อสรุป (Generalization) ทั่วๆ ไป นั่นคือกระบวนการการประมวลความคิดอันเกิดจากข้อมูลรูปธรรมไปสู่แบบที่เป็นนามธรรมจนเป็นแนวคิดทฤษฎี (Grounded Theory) ตามวิธีการแบบอุปนัย (Inductive) นั่นเอง

2.3.3 เงื่อนไขของการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยโดยทั่วไป ผู้วิจัยมักจะนึกถึงการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้แล้วมาจัดระบบ แยกแยะ เชื่อมโยงความเข้าใจและตอบปัญหาการวิจัย เพื่อนำไปเขียนรายงานการวิจัยต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพก็ผ่านขั้นตอนที่กล่าวมานี้เช่นกัน แต่มีเงื่อนไขในรายละเอียดที่ซับซ้อน ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2547)

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเริ่มกระทำพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลและยังทำต่อไปหลังการเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลต้องมีข้อมูลจากมุมมองของคนใน
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบนี้ต้องอาศัยสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) จำนวนมาก ที่ผู้วิจัยคิดเองอยู่ตลอดเวลา
- 4) ผู้วิจัยต้องเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพได้มีผู้นำไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

จิตติมา อิมอุดม (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการการเรียนร่วมของเด็กพิเศษในโรงเรียนปกติ กรณีศึกษาโรงเรียนพญาไท และโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้การประเมินเชิงธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมคือผู้วิจัยเข้าไปเป็นผู้ช่วยสอนของโครงการทั้ง 2 โรงเรียน ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จากครูการศึกษาพิเศษ ครูชั้นเรียนปกติ ผู้ปกครอง เด็กพิเศษและเด็กปกติ รวมถึงการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัยและการนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า โครงการเรียนร่วมของโรงเรียนพญาไท เน้นให้เด็กพิเศษสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระของคนอื่นในสังคม แต่ในการจัดชั้นเรียนพิเศษแยกจากชั้นเรียนปกติให้กับเด็กพิเศษ ทำให้เด็กพิเศษกับเด็กปกติได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันค่อนข้างน้อย เนื่องจาก

เด็กพิเศษทั้ง 58 คนจะเรียนอยู่ในห้องพิเศษตั้งแต่ ป.1 – ป. 6 เด็กพิเศษที่เรียนในห้องพิเศษในแต่ละห้องมีระดับสติปัญญาที่แตกต่างกัน เด็กจึงพัฒนาตนเองได้ไม่เต็มศักยภาพ ส่วนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการสอนเป็นรายบุคคลมีเด็กพิเศษในโครงการจำนวน 11 คน ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ และรูปแบบในการจัดเป็นการเน้นให้เด็กพิเศษได้เรียนรวมกับเด็กปกติมากที่สุด ทำให้เด็กพิเศษมีโอกาสได้เรียนรู้สังคมของเด็กปกติ สำหรับค่าใช้จ่ายต่อเทอมของเด็กพิเศษโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ต้องเสียเงินจำนวน 36,000 บาทต่อเทอม ในขณะที่เด็กพิเศษของโรงเรียนพญาไทจะเสียค่าใช้จ่าย 70,000 บาทต่อปี จึงเป็นผลต่อกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนด้วย

สุพิศ นามเหลา (2544) ได้ศึกษาการนำเสนอกระบวนการประเมินโครงการของนักเรียนระดับประถมศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมโครงงานและการประเมินโครงงาน และนำเสนอกระบวนการประเมินโครงงานของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างกรอบกระบวนการประเมินและกรอบการศึกษาภาคสนาม และการศึกษาภาคสนามโดยศึกษาครู 3 คน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดการเรียนการสอนเป็นวิชาโครงงานโดยเฉพาะและจัดเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของวิชาที่สอนโดยครูจะต้องวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินของครูที่สอนโดยใช้กิจกรรม โครงงานยังเน้นการประเมินช่วงสิ้นสุดโครงการโดยการประเมินผลงาน และปัญหาของการประเมินคือ ครูไม่มีเวลาในการเตรียมการประเมิน ครูยังไม่เข้าใจ ยังไม่มีความรู้เรื่องการประเมิน ภาระงานของครูมีมากทำให้ไม่ได้มีการประเมินตลอดเวลา ครูไม่ได้สร้างเครื่องมือในการประเมิน ครูขาดการวางแผนการประเมิน ขาดการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินนักเรียน ครูต้องการให้การประเมินเป็นการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายและประเมินตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ

พริมรส นนทภักดิ์ (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยพหุกรณีเพื่อศึกษาการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนสองภาษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนสองภาษา และเปรียบเทียบการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสองภาษาในเขตกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบพหุกรณีศึกษา 2 โรงเรียนคือโรงเรียนเบญจมราชูทิศและโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสรุปอุปนัย และเปรียบเทียบ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของกรณีศึกษา 2 โรงเรียนเป็นดังนี้ 1) การวางแผน ทั้ง 2 โรงเรียนมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ 2) การกำหนดโครงสร้างการทำงาน โรงเรียนเบญจมราชูทิศกำหนดโครงสร้างเป็นฝ่ายต่างๆ ส่วนโรงเรียนมัธยมวัดนายโรงไม่ได้แยกโครงสร้างการบริหารโครงการจากหลักสูตรภาคปกติ 3) การปฏิบัติงาน โรงเรียนเบญจมราชูทิศสอนเป็นภาษาอังกฤษ 4) สาระการเรียนรู้ อาจารย์ในโครงการมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่และสื่ออุปกรณ์ มีการจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีมาก การสอนใช้เฉพาะภาษาอังกฤษ ส่วนโรงเรียนมัธยมวัดนายโรงสอนเป็นภาษาอังกฤษ 6) สาระการเรียนรู้ อาจารย์ในโครงการมีอาจารย์ประจำเป็นชาวต่างชาติและอาจารย์พิเศษเป็นชาวไทย ไม่มีสวัสดิการ มีอาคารสถานที่ค่อนข้างพร้อมแต่สื่อและอุปกรณ์ยังไม่พร้อมเท่าที่ควร มีการจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในระยะเริ่มต้นของโครงการยังไม่ดีแต่ต่อมามีการพัฒนาดีขึ้น การสอนใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักและใช้ภาษาไทยเสริม 4) การประเมินผลโครงการ ทั้ง 2 โรงเรียนมีการประเมินผลโครงการจากนักเรียนและผู้ปกครองทุกปีการศึกษา 5) ปัจจัยสนับสนุนที่เหมือนกันทั้ง 2 โรงเรียน ประกอบด้วยขนาดชั้นเรียนที่เหมาะสม การจัดการด้านการเงินอย่างเป็นระบบ ปัจจัยสนับสนุนที่แตกต่างกัน สำหรับโรงเรียนเบญจมราชูทิศได้แก่ ชื่อเสียงของโรงเรียน ความพร้อมด้านสื่ออุปกรณ์ ผลสอบศึกษาต่อ การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ คุณภาพของนักเรียน ส่วนโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง ได้แก่ ระบบจัดการของโรงเรียน การประชาสัมพันธ์โครงการ ความเชี่ยวชาญของอาจารย์พิเศษ และ 6) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่เหมือนกันทั้งสองโรงเรียน ประกอบด้วย การไม่ปฏิบัติตามสัญญาจ้างของอาจารย์ อาจารย์ไม่ได้จบทางการศึกษา ความไม่พร้อมด้านภาษาของนักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครอง ปัจจัยอุปสรรคที่ต่างกัน สำหรับโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ได้แก่ เวลาที่เสียไประหว่างเปลี่ยนคาบเรียน ความยากลำบากในการสรรหาอาจารย์ ส่วนโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง ได้แก่ เวลาของอาจารย์พิเศษที่มีให้กับนักเรียนค่อนข้างน้อย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถสรุปได้ว่า สภาพความรู้ของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยพหุกรณีทั้งแบบบุคคลและเป็นกลุ่มบุคคล ในลักษณะการศึกษาเชิงเปรียบเทียบและมุ่งหาความสัมพันธ์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อทำให้เข้าใจถึงสภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งการ

สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเห็นได้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ผู้วิจัยและผู้ทำงานวิจัยไปศึกษาได้เข้าใจและมองเห็นสภาพของสิ่งที่ต้องการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ถึงบริบทที่เกิดขึ้นจริง ความรู้สึกนึกคิด การให้ความหมายหรือการให้นิยามสถานการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นข้อมูลแบบคนใน

ตอนที่ 3 โครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

สาระสำคัญในตอนที่ 3 เป็นสาระเกี่ยวกับโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ประกอบด้วย 7 เรื่อง ได้แก่ 3.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ 3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบ 3.3 ที่ปรึกษาโครงการ 3.4 วัตถุประสงค์ 3.5 แผนการดำเนินงาน 3.6 ขั้นตอนการทำโครงการคุณธรรม และ 3.7 หลักเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังวิตกกังวลกับปัญหาความเสื่อมทรามทางคุณธรรม คีลธรรมของประชาชน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนที่ปรากฏเป็นข่าวเลวร้ายอยู่อย่างต่อเนื่องและมักจะพบว่า ฝ่ายการเมืองและภาครัฐมักจะทำให้ความสนใจในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเหล่านั้น และเมื่อเป็นข่าวผ่านทางสื่อก็กลับกลายเป็นผลแปรเปลี่ยนไปในทางสร้างแรงเสริมและค่านิยมให้เยาวชนคนอื่นอยากทำตัวเป็นปัญหาตามบ้าง เพื่อเรียกร้องความสนใจความเด่นดังจากสื่อหรือจากภาครัฐ แต่ในขณะที่เดียวกันนั้นเด็กและเยาวชนฝ่ายที่ดีทั้งที่ดีเด่นและธรรมดาทั่วไปกลับไม่มีพื้นที่หรือโอกาสในการทำความดี โดยได้รับความสนใจยกย่องและส่งเสริมอย่างเป็นทางการเพื่อให้เกิดเป็นค่านิยมหลักในสังคมไทย

ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างเสริมเหตุปัจจัยหนึ่งในการตอบโต้และเยียวยาแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทางกลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.) จึงได้จัดทำโครงการประกวดโครงการประกวดโครงการเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาและชุมชน หรือเรียกโดยย่อว่า “การประกวดโครงการคุณธรรม” ขึ้นในลักษณะเดียวกับที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (สสวท.) ได้จัดให้มีการประกวดโครงการวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนจนเกิดเป็นกระแสความนิยมในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เหมือนเป็นวัฒนธรรมประจำปีให้แต่ละโรงเรียนตื่นตัวและสนับสนุนให้เด็กนักเรียนได้คิดค้น และดำเนินการโครงการวิทยาศาสตร์อย่างเต็มที่เพื่อส่งเข้าประกวดในแต่ละปี ในทำนองเดียวกันทาง กคพ. จึงเห็นว่า

น่าจะจัดให้มีการประกวดโครงงานคุณธรรมระดับนักเรียนมัธยมหรือเทียบเท่าในสถานศึกษาต่างๆ เช่นเดียวกัน โดยมีได้มุ่งเน้นให้ยึดติดกับรางวัลในการประกวดมากจนเกินไป แต่จะเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้เยาวชนได้ฝึกความคิดและทักษะในการวางแผนและดำเนินการโครงงานคุณธรรมมากกว่า ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการคิดดีทำดีในหมู่เยาวชน สร้างค่านิยมยกย่องเยาวชนที่ดี การให้รางวัลคือการให้ทุนให้โอกาสในการทำดีต่อไปนั้นเพิ่มขึ้น และควรส่งเสริมการทำโครงงานด้วยการให้ทุนตั้งแต่เบื้องต้นที่พิจารณาเห็นได้ว่ามีความเป็นไปได้สูงในการดำเนินงานและจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี

กระบวนการของโครงงานจะทำให้เยาวชนได้มีกัลยาณมิตร โดยการรวมกลุ่มเพื่อนที่ดีและมีพระสงฆ์ครูอาจารย์และผู้บริหารเป็นที่ปรึกษา โครงงานเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการคิดวางแผนการสำรวจ การคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ไขปัญหา และการเผชิญ-ประเมินสถานการณ์ ความรับผิดชอบ การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งทักษะการเรียนรู้เหล่านี้ล้วนต้องถูกพัฒนาให้เกิดขึ้นจากการทดลองปฏิบัติจริงเท่านั้น ซึ่งมีอยู่ครบในกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน โครงงานทางด้านคุณธรรมนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาเยาวชนอย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือ มีการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดี มีการพัฒนาทางจิตใจให้มีคุณธรรมมีความเข้มแข็งอดทน จดจ่อตั้งมั่นต่อการดำเนินการโครงงานอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาทางปัญญาในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งน่าจะทำให้ประเทศไทยมีเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน จนเป็นแบบอย่างที่ดีได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเพิ่มสูงขึ้น และจะสามารถเป็นผู้นำเยาวชนที่ดีที่จะเป็นกัลยาณมิตรให้กับเพื่อนเยาวชนของพวกเขาเองต่อไป

3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- 1) กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.)
- 2) โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ
- 3) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)

3.3 ที่ปรึกษาโครงการ

- 1) พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) พระอาจารย์ชยสาโรภิกขุ อดีตเจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติ
- 3) พระอาจารย์คุณฐิติ เมธังกุโร พระวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักปฏิบัติธรรมทุ่งไผ่ จังหวัดชุมพร

- 4) พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสื่อสารธรรมะ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
- 5) นายไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- 6) ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ*
- 7) คุณหญิงพวงรัตนา วิเวกานนท์ นายกสมาคมผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาแห่งประเทศไทย
- 8) ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุนทร อมรวินวัฒน์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา และที่ปรึกษาธรรมอาสาสมัครฝ่ายวิชาการ
- 9) ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
- 10) ดร.มัญญ มุขประดิษฐ์ รองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
- 11) นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
- 12) คุณหญิงเกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา เลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- 13) นายปรีชา กันธิยะ อธิบดีกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
- 14) ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

3.4 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา
- 2) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมีทัศนคติค่านิยมในการทำ ความดีมีคุณธรรม และสามารถพัฒนาตนเองจนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ผู้อื่น ได้ทำ ความดีมีคุณธรรมและพัฒนาตนเองได้ต่อไป
- 3) เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนฝึกฝนและเพิ่มพูนศักยภาพและทักษะด้าน ความเป็นผู้นำ การวางแผนโครงการ การทำงานเป็นกลุ่ม การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา การประเมินผล และความรับผิดชอบต่องานที่ทำ และผลที่เกิดขึ้น
- 4) เพื่อสร้างกระแสความนิยม ในการสร้างนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในสถานศึกษาและชุมชนที่เป็นรูปธรรม (โดยเยาวชนและเพื่อเยาวชน) อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำปีของสถานศึกษา
- 5) เพื่อสนองนโยบาย “ ถึงเวลาเด็กไทยทำดี” โครงการ “ โรงเรียนวิถีพุทธ” “ หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน” และ “ สร้างสรรค์คนพันธุ์อา” ของกระทรวงศึกษาธิการ

3.5 แผนการดำเนินงาน

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มอบให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่ 1 คุณธรรมนำความรู้ภายใต้วาระแห่งชาติ “โครงการคุณธรรมนำความรู้” ในลักษณะกิจกรรม “โครงการคุณธรรม” เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาส ทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2550 ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกลุ่ม กัลยาณมิตร และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) เพื่อเป็นการ ปลุกจิตสำนึก สร้างเจตคติ และปรับพฤติกรรม (โครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”, 2550) เริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่ปีการศึกษา 2549 และได้ขยายผลการดำเนินโครงการต่อไปในปีการศึกษา 2550 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะต้องคิดและ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมหลัก ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้

(เน้นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้)

กิจกรรมที่ 2 การขยายผล

- 1) การขยายผลการจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ไปสู่ทุกโรงเรียน
- 2) การขยายผล การนำหลักธรรม และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของบุคลากรในสำนักเขตพื้นที่การศึกษา

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมนักเรียน

กิจกรรมที่ 4 วางมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน

โครงการคุณธรรมเป็นกิจกรรมสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายให้ทุกโรงเรียนปลูกฝังคุณธรรม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบ “โครงการคุณธรรม” ซึ่งสอดคล้องกับมติที่ประชุมคณะกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทยครั้งที่ 2/2550 ที่กล่าวถึงมติสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ การดำเนินนโยบายสังคมด้านคุณธรรม การบูรณาการ และการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีแนวทางการบูรณาการ โดยใช้ 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การปลุกจิตสำนึก สร้างเจตคติและปรับพฤติกรรม การปรับกระบวนการเรียนรู้และหาต้นแบบสืบทอด และการสร้างภูมิคุ้มกันด้านทาน โดยเครือข่ายขยายผล บ้าน สถานศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนและสื่อ หลักในการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาเป็นกรอบ โดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกันพิจารณาแผนงาน งานโครงการ ที่สามารถจะบูรณาการกันได้จริง ทั้งในมิติ

วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ วิธีดำเนินงาน และระยะเวลา เนื่องจากโครงการคุณธรรม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Integral Learning Activity) ที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม (Holistic Development) ที่มีคุณธรรมหรือความดีงามเป็นพื้นฐานหรือแก่นหลัก (Moral based) โดยใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้แบบโครงการ (Project Approach) ที่เกิดขึ้นมาจากความสนใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียนเอง (Learner centered) และเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by doing) ด้วยความพากเพียรจดจ่อต่อเรื่องในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานตามสมควร ในลักษณะวิจัยปฏิบัติการ (mini Action Research) ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้านความเสื่อมทรามทางศีลธรรม (Problem solving) และส่งเสริมการบ่มเพาะความดีมีคุณธรรม (Moral Incubation) อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ (Pragmatic & Systematic) รวมทั้งการขยายความมีส่วนร่วมไปสู่บุคคลต่างๆ (Participation) ในสถานศึกษาและชุมชนของตนเอง หรือชุมชนอื่นที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการเรียนรู้แบบ “โครงการคุณธรรม” นั้น มีหลักการสำคัญว่าต้อง “ร่วมกัน-ทำดี-อย่างมีปัญญา” กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้ที่ดีและสมบูรณ์นั้น จะต้องเริ่มต้นจากการสร้างความ เป็นกัลยาณมิตรต่อกันก่อน อันเป็นปัจจัยต้นเริ่มที่สำคัญที่สุด จึงต้องออกแบบและจัดวางเงื่อนไข ให้เกิดการรวมกลุ่มกัน โดยมีองค์ประกอบโครงสร้างและความสัมพันธ์ในกลุ่ม ให้สามารถดึงด้าน บวกของแต่ละคนออกมาหากันให้ได้มากที่สุด ซึ่งก็จะทำให้เกิดการใฝ่ดีคิดดีและทำดีร่วมกัน ออกมาได้เต็มที่เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน เกิดการซึมซับความดี พร้อมๆ กับมีการเรียนรู้ หรือมีกระบวนการทางปัญญาเกิดขึ้นตลอดสาย ตั้งแต่เริ่มต้นระดมความคิด การสังเกตสำรวจ สภาพปัญหา ปัญญาตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาและสืบสาวถึงสาเหตุ ปัญญา ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มเติม การรวบรวมประมวลข้อมูล ปัญญาคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ปัญญาคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การทำความคิดให้ชัดและเป็นระบบ การคิดวางแผนงาน การร่างโครงการ ปัญญาการปรับประยุกต์จากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ปัญญาการติดตาม ดำเนินงานปรับปรุงงาน ปัญญาการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญญาการประเมินผลสรุปผล และ ปัญญาการนำเสนอ ตลอดจนสติปัญญาที่จะเท่าทัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี, 2550) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการคุณธรรมคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะต้องคิดและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และการพัฒนา คุณธรรม โดยอาศัยพระสงฆ์-ผู้รู้ทางศาสนา ครู หรือ ผู้บริหารเป็นกัลยาณมิตรตั้งแต่เริ่มต้นไปจน เสร็จสิ้นโครงการ ในการให้คำปรึกษา เสริมสร้างพลังและแรงบันดาลใจ สนับสนุนปัจจัยทรัพยากร ข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่ผู้ดำเนินการโครงการอย่างใกล้ชิด ในทุกขั้นตอนของการทำ

โครงการ ซึ่งมี 6 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ (คู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น โครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”, 2550)

- ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักรู้และพิจารณาเลือกหัวเรื่องหรือประเด็นปัญหา
- ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
- ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำร่างโครงการ
- ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการโครงการ
- ขั้นตอนที่ 5 การสรุปประเมินผลและเขียนรายงาน
- ขั้นตอนที่ 6 การนำเสนอโครงการ

การดำเนินการโครงการขั้นตอนที่ 4 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 บุกเบิก-ทดลอง

- ระยะที่ 2 ต่อย่า-ขยายผล โดยที่ขั้นตอนนี้เป็นการนำร่างโครงการมาปฏิบัติจริงไป

ตามลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะนำไปสู่การแผ่ขยายเครือข่ายเพื่อการถ่ายทอดคุณธรรมในสถานศึกษา แสดงกำหนดการการดำเนินงานได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 กำหนดการการดำเนินงานโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

วันที่	รายการดำเนินงาน
8 มีนาคม 2550	แจ้งให้โรงเรียนเตรียมการ จัดนักเรียน/ครู เข้าค่าย ระดับประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย วันประชุมผู้บริหารหนองใหญ่-บ้านบึง ณ รร.จุฬาราชวิทยาลัยชลบุรี
14 มีนาคม 2550	แจ้งให้โรงเรียนเตรียมการ จัดนักเรียน/ครูเข้าค่าย ระดับประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย วันประชุมผู้บริหาร อ.เมือง ณ รร.อนุบาลเมืองชลบุรี
มีนาคม 2550	แจ้งโรงเรียนเตรียมเขียนใบสมัครเข้าค่ายโครงการคุณธรรมเยาวชนทำดีถวายในหลวง ณ โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” 3 ค่าย
23 – 29 มีนาคม 2550	สพฐ. ประชุมผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธ ณ โรงเรียนสิรินทรราชวิทยาลัย จ.นครปฐม
มีนาคม – เมษายน 2550	จัดทำคู่มือ/เตรียมงานจัดค่ายฯ
16 – 17 เมษายน 2550	จัดค่ายโครงการคุณธรรม “เยาวชน ทำดี ถวายในหลวง” ระดับมัธยมต้น(ช่วงชั้นที่ 3) โรงเรียนละ 1 กลุ่ม ณ โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” จำนวน 35 กลุ่ม รวม 175 คน

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

วันที่	รายการดำเนินงาน
พฤษภาคม 2550	ตั้งคณะกรรมการคัดเลือกโรงเรียนระดับประถมเข้าค่ายโครงการคุณธรรม เยาวชนทำดี ถวายในหลวง ระดับประถม สหวิทยาเขตละ 2 โรงเรียน
30 พฤษภาคม 2550	สรุปรายงานผลการดำเนินการจัดค่าย ประมาณ 10-20 หน้า ส่ง สพฐ.
11 – 12 พฤษภาคม 2550	จัดค่ายโครงการคุณธรรม เยาวชนทำดี ถวายในหลวง ระดับประถม ณ โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” จำนวน 20 กลุ่ม รวม 100 คน
เมษายน-พฤษภาคม 2550	กลุ่มเยาวชน เตรียมงาน ประชุมระดมความคิดเพื่อจัดทำร่างโครงการ
พฤษภาคม 2550	สถานศึกษา ดำเนินการจัดประกวดคัดเลือกโครงการคุณธรรม (กรณีที่มีโครงการหลายโครงการ) เพื่อส่งสมัครขอรับทุนสนับสนุนโครงการจาก สพท. ดังนี้ -ระดับประถมศึกษา โรงเรียนละ 1 โครงการ -ระดับมัธยมต้น โรงเรียนละ 1 โครงการ -ระดับมัธยมปลาย โรงเรียนละ 3 โครงการ
5 มิถุนายน 2550	วันสุดท้ายของการส่งร่างโครงการ และใบสมัคร มาที่ สพท. ขบ.1
5 – 9 มิถุนายน 2550	สพท. ตั้งกรรมการพิจารณาคัดเลือก ร่างโครงการคุณธรรม เพื่อรับทุนสนับสนุนการดำเนินการโครงการ ตามลำดับคะแนนที่ประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด
15 มิถุนายน 2550	วันสุดท้ายที่ สพท. ต้องแจ้งผลการคัดเลือกมาที่ สนท. สพฐ.
10 – 30 มิถุนายน 2550	โครงการที่ได้รับทุนเกรด A (เงินทุน 5,000.-) ของ สพท. จำนวนไม่น้อยกว่า 6 โครงการในระดับมัธยม (ระดับประถมไม่น้อยกว่า 2 โครงการ) ต้องลงทะเบียนข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์ www.moralproject.net เพื่อเข้าสู่ฐานข้อมูลการประกวดโครงการระดับประเทศของ กคพ. และใช้สำหรับเตรียมจัดทำเกียรติบัตร

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

วันที่	รายการดำเนินงาน
พฤษภาคม – สิงหาคม 2550	กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ <u>ดำเนินการโครงการ</u> ในระยะที่ 1
มิถุนายน – กันยายน 2550	สพท.และสถานศึกษา ร่วมกันสนับสนุนติดตามและประเมินผลการดำเนินการโครงการ
กันยายน 2550	สพท. จัดประกวดคัดเลือกโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษา
15 – 20 กันยายน 2550	สพท. ส่งเอกสารและสื่อการนำเสนอโครงการเฉพาะโครงการที่ได้รางวัลที่ 1 รายการที่ 1-4 พร้อมแผ่น CD รวมไฟล์(ดังที่กำหนดไว้ในหน้า 4-5) จำนวน 1 ชุด พร้อมกับแจ้งผลการประกวดคัดเลือกมาที่ กคพ. (โครงการที่ได้รางวัลอื่นให้ส่งเฉพาะแผ่น CD ที่รวมไฟล์ทั้งหมด จำนวน 1 ชุด ไม่ต้องส่งเป็นเอกสารมาที่ กคพ.)
1 - 19 ตุลาคม 2550	กรรมการในแต่ละภาคส่งฯ พิจารณาคัดเลือกโครงการคุณธรรมเป็นตัวแทนเข้าสู่รอบรองชนะเลิศระดับประเทศ ตามสัดส่วนของแต่ละภาคส่งฯ ดังตาราง
27 – 31 ตุลาคม 2550	ค่ายสุดยอดผู้นำเยาวชนกัลยาณมิตร และ กคพ. พิจารณาคัดเลือกโครงการคุณธรรม ที่จะเข้าสู่รอบชิงชนะเลิศระดับประเทศ
ตุลาคม 2550 – มกราคม 2551	กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ <u>ดำเนินการโครงการต่อ</u> ในระยะที่ 2
พฤศจิกายน – ธันวาคม 2550	กรรมการกลางไปตรวจเยี่ยมโครงการคุณธรรมในพื้นที่และประเมินผลเชิงประจักษ์
ธันวาคม 2550 – มกราคม 2551	- งานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรมครั้งที่ 3 - กคพ. ประกาศผลการประกวดโครงการคุณธรรมดี ดีเด่น ยอดเยี่ยม ระดับประเทศ อย่างเป็นทางการ และจัดพิธีมอบรางวัล - กคพ. เริ่มประชาสัมพันธ์การประกวดโครงการคุณธรรม ปี 2551

3.6 ขั้นตอนในการทำโครงการคุณธรรม

การทำโครงการเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันไปนับตั้งแต่การคิดเรื่องที่จะทำตามความสนใจในสิ่งรอบ ๆ ตัว ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ซึ่งโครงการคุณธรรมนั้นก็ เป็นกิจกรรมที่จะต้องคิด

และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรม โดยอาศัยพระสงฆ์-ผู้รู้ทางศาสนา ครู หรือผู้บริหารเป็นกัลยาณมิตร ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนเสร็จสิ้นโครงการ ในกาให้คำปรึกษา เสริมสร้างพลังและแรงบันดาลใจ สนับสนุนปัจจัยทรัพยากรข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่ผู้ดำเนินการโครงการอย่างใกล้ชิด ในทุกขั้นตอนของการทำโครงการ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ (คู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น โครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”, 2550)

ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักรู้และพิจารณาเลือกหัวเรื่องหรือประเด็นปัญหา

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ที่ต้องอาศัยภาวะการตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาด้วยสติปัญญา หรือภาวะที่มีแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งดีงามอะไรบางอย่างที่เป็นความฝันหรืออุดมคติ ซึ่งอาจจะเกิดจากผู้เรียนเองโดยตรง หรืออาจจะเกิดจากการแนะนำหรือชี้ชวนจากผู้อื่นเป็นเงื่อนไขภายนอกที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้หรือแรงบันดาลใจขึ้นก็ได้ การสร้างความตระหนักรู้นี้เป็นขั้นตอนที่ยาก เพราะโดยทั่วไปสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาต่างๆ นั้นมักจะเกิดขึ้นอยู่แล้ว แต่มักจะถูกเลยมองข้าม หรือหาข้อเท็จจริงมองไม่เห็นปัญหา หรือไม่รู้สึกรู้สีกว่าตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหานั้นอย่างไรในทำนอง “เส้นผมบังภูเขา” หรือ “ปลาอยู่ในน้ำมองไม่เห็นน้ำ” จึงต้องอาศัยเหตุปัจจัยภายนอก จากกัลยาณมิตรที่กระตุ้นปัจจัยภายในใจของผู้เรียนได้ถูกตรงกับจริตนิสัยในเงื่อนไขสถานการณ์แวดล้อม และจังหวะเวลาที่พอเหมาะพอดี จนเกิดฉันทะร่วมกันที่จะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มเห็นพ้องกันและตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาหรือหัวเรื่องได้แล้ว และได้รับความเห็นชอบจากที่ปรึกษาแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการระดมความคิดวางแผนงานในเบื้องต้น โดยเริ่มจากการร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหาแล้วสืบสาวไปหาสาเหตุและปัจจัยร่วมต่างๆ การวางแผนเป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งจะพบว่ายังมีข้อมูลของสภาพปัญหาและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอหรือยังมีรายละเอียดที่ไม่ชัดเจน ตัวแปรสนับสนุนและองค์ความรู้ต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการวางแผนแก้ปัญหาาก็ยังมีไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ชัดเจนเป็นต้น จึงต้องมีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เพิ่มเติม (ซึ่งอาจจะได้มาจากการสำรวจโดยละเอียดหรือประมาณการโดยคร่าวๆ ก็ได้) จากการพบปะสนทนาขอความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ และจากการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือตำราและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลเพื่อจัดเตรียมสำหรับคิดวางแผนทำร่างโครงการต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำร่างโครงการ

ขั้นตอนนี้เป็นการคิดพิจารณาวางแผนงานในรายละเอียดและภาพรวมทั้งหมด โดยนำข้อมูลที่รวบรวมและประมวลได้ทั้งหมดนั้นมาเรียบเรียงและจัดทำเป็นเอกสารร่างโครงการ ที่มีหัวข้อต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ อย่างน้อย 13 หัวข้อ (จำนวนหน้า 10 – 20 หน้ากระดาษขนาด A4) ดังนี้

- (1) ชื่อโครงการ (ชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- (2) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ และสถานศึกษา
แสดงชื่อกลุ่ม รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม ตำแหน่ง ชั้นเรียน ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง โทรศัพท์ โทรสาร E-mail และเว็บไซต์สถานศึกษา (ถ้ามี)
- (3) ที่ปรึกษาโครงการ เช่น พระสงฆ์ ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ ผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ
ระบุชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง โทรศัพท์และ E-mail (กรณีเป็นพระภิกษุให้ระบุฉายาและชื่อวัด)
- (4) วัตถุประสงค์ (ไม่ควรเกิน 5 ข้อ)
- (5) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ
พื้นที่ที่เลือกดำเนินการจะเป็นภายในหรือภายนอกสถานศึกษาก็ได้ ส่วนกำหนดระยะเวลา ดำเนินการนั้น แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ควรอยู่ในช่วงเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2550 และระยะที่ 2 ในช่วงเดือน ตุลาคม 2550 – มกราคม 2551
- (6) ผังมโนทัศน์
สรุปภาพรวมของร่างโครงการทั้งหมดเป็นผังมโนทัศน์ 1 หน้ากระดาษ
- (7) สารสำคัญของโครงการ (คำอธิบายสาระสำคัญของโครงการโดยย่อ 5 - 10 บรรทัด)
- (8) การศึกษาวิเคราะห์
 - (8.1) ปัญหาและสาเหตุ (ประมวลข้อมูลสภาพปัญหา แล้ววิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อให้เห็นที่มาและความสำคัญของโครงการ)
 - (8.2) เป้าหมาย (วางเป้าหมายของการแก้ปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ)
 - (8.3) หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ (แสดงหลักธรรมและแนวพระราชดำริ หรือหลักวิชาการต่างๆ ที่นำมาใช้ พร้อมอธิบายความหมายโดยย่อ แล้วอธิบายเชื่อมโยงกับการดำเนินการโครงการ อย่างสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล)

- (9) วิธีการดำเนินงาน (แสดงวิธีการดำเนินงานเป็นข้อๆ หรือเป็นแผนผังที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน)
- (10) งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ (แสดงงบประมาณโครงการและแหล่งที่มา หากมีการระดมทุนเพิ่มให้บอกแผนงานหรือวิธีการระดมทุนด้วย)
- (11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ผลโดยตรงและผลกระทบที่ต่อเนื่องออกไป)
- (12) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา
- (13) ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการโครงการ

การดำเนินการโครงการแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 บุกเบิก-ทดลอง ช่วงเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2550
- ระยะที่ 2 ต่อย้า-ขยายผล ช่วงเดือน ตุลาคม 2550 – มกราคม 2551

ขั้นตอนนี้เป็นการนำร่างโครงการมาปฏิบัติจริงไปตามลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานซึ่งจะมีทั้งในส่วนที่แบ่งงานและดำเนินงานกันในระหว่างสมาชิกในกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ และงานในส่วนที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับเพื่อนนักเรียนอื่นหรือบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาช่วยทำงานในด้านต่างๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมรณรงค์ขยายการมีส่วนร่วมออกไปสู่ชุมชน การดำเนินงานในช่วงนี้อาจมีข้อมูลย้อนกลับมาที่เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งทราบ หรือคลาดเคลื่อนไปจากที่คาดการณ์ไว้หรือเกิดสถานการณ์ที่ยุ่ยากเป็นอุปสรรคข้อขัดข้องหรือข้อขัดแย้งให้ต้องเผชิญหน้าและแก้ปัญหาอยู่เสมอๆ อันอาจจะนำมาซึ่งความอ่อนล้า ความเหนื่อยหน่ายท้อแท้ ได้บ่อยๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแบบฝึกหัดสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม ของผู้รับผิดชอบโครงการและผู้มาช่วยงานทั้งสิ้น และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการติดตาม สนับสนุน ดูแล ให้ความช่วยเหลือทั้งทางทรัพยากรภายนอกและทางจิตใจ จากคณะที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ตลอดระยะเวลาดำเนินการโครงการทั้ง 2 ช่วง

ผู้รับผิดชอบโครงการพึงระลึกไว้ว่า การทำงานจริงอาจมีหลายสิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์และระบุไว้ในร่างโครงการ และหลายครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนงานไปจากเดิมก็ไม่ใช่ไร แต่ต้องเข้าใจว่าเพราะอะไร สามารถอธิบายได้ถึงเหตุผลของการที่ผิดพลาดไปจากแผนงานที่วางไว้ได้ อย่าทำงานเพียงเพื่อให้ได้ผลตามร่างโครงการที่วางแผนไว้เท่านั้น แต่ทำงานเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมของตนเองและทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ทำแล้วคุณธรรมความดีต้องเพิ่มขึ้นและควรมีความสุขจากการทำความดีนั้น ทำโครงการและความดีเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิใช่ การแข่งขันเพื่อล่ารางวัล

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปประเมินผลและเขียนรายงาน

จากการดำเนินงาน ในขั้นตอนที่ 4 นั้นให้กลุ่มเยาวชนได้ทำการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงานเฉพาะในระยะเวลาที่ 1 ช่วงเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม เพื่อนำมาใช้จัดทำเป็น เอกสาร และสื่อการนำเสนอโครงการ 5 หรือ 6 รายการ ดังนี้ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก.)

- (1) รายงานโครงการ (20–50 หน้ากระดาษขนาด A4 ไม่รวมปก)
- (2) สรุปย่อโครงการใน 1 หน้ากระดาษ (1 หน้ากระดาษขนาด A4)
- (3) แผ่นพับนำเสนอโครงการ (1 แผ่นกระดาษขนาด A4 หน้า-หลัง)
- (4) สื่อ Presentation เช่น Powerpoint หรือ VCD (เวลาไม่เกิน 7 นาที)
- (5) แผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ
- (6) เว็บเพจ นำเสนอโครงการผ่านทางอินเทอร์เน็ต (บังคับเฉพาะกรณีที่ได้ที่ 1

ของ สพท.)

รายการที่ (1) (2) (3) และ (4) ให้บันทึกไฟล์ข้อมูลรวมลงในแผ่น CD แผ่นเดียว (ถ้ารายการที่ (4) เป็น VCD ให้แยกเป็นอีกหนึ่งแผ่น) ที่หน้าแผ่น CD ให้เขียนระบุชื่อโครงการ สถานศึกษา และ สพท. และแสดงรายการไฟล์รายงาน ไฟล์สรุปย่อ ไฟล์แผ่นพับ และไฟล์นำเสนอ ให้ครบถ้วนถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 6 การนำเสนอโครงการ

การนำเสนอโครงการเป็นทักษะที่สำคัญของผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนที่จะต้องทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ทำการสื่อสารและถ่ายทอดความดีงามจากโครงการของตนเองออกสู่การรับรู้ของบุคคลอื่นและสาธารณะ สมาชิกทุกคนในกลุ่มควรทำความเข้าใจในรายละเอียดและภาพรวมของโครงการทั้งหมด แล้วซักซ้อมการนำเสนอในประเด็นสำคัญๆ ไว้เพื่อเตรียมตัวสำหรับการนำเสนอบนเวที การสัมภาษณ์ซักถาม และการนำเสนอหน้าแผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ ให้คณะกรรมการและผู้มาชมนิทรรศการโครงการสามารถเข้าใจได้ในระยะเวลาอันจำกัด

จากขั้นตอนการทำโครงการคุณธรรม สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 ขั้นตอนการทำโครงการคุณธรรม

ลำดับที่	ขั้นตอน	รายละเอียด
1	การตระหนักรู้และพิจารณาเลือกหัวเรื่องหรือประเด็นปัญหา	<p>1.1 ภาวะการตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาด้วยสติปัญญาหรือภาวะที่มีแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งดีงามอะไรบางอย่างที่เป็นความฝันหรืออุดมคติ ซึ่งอาจจะเกิดจากผู้เรียนเองโดยตรง หรืออาจจะเกิดจากการแนะนำหรือชี้ชวนจากผู้อื่นเป็นเงื่อนไขภายนอกที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้หรือแรงบันดาลใจขึ้นก็ได้</p> <p>1.2 กัลยาณมิตรเป็นผู้ช่วยกระตุ้นปัจจัยภายในใจของผู้เรียนได้ถูกตรงกับจิตนิสัยในเงื่อนไขสถานการณ์แวดล้อม และจังหวะเวลาที่พอเหมาะพอดี จนเกิดฉันทะร่วมกันที่จะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการโครงการ</p>
2	การรวบรวมประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง	<p>2.1 การระดมความคิดวางแผนงานในเบื้องต้น</p> <p>2.2 การร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหาแล้วสืบสาวไปหาสาเหตุและปัจจัยร่วมต่างๆ การวางเป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหา</p> <p>2.3 กรณีที่ข้อมูลของสภาพปัญหาและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอหรือยังมีรายละเอียดที่ไม่ชัดเจน ตัวแปรสนับสนุนและองค์ความรู้ต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา ก็ยังมีไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ชัดเจนเป็นต้น จึงต้องมีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เพิ่มเติม</p> <p>2.4 วิธีการรวบรวมข้อมูลอาจมีวิธีการที่หลากหลายหรือใช้หลายวิธีร่วมกัน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) จากการสำรวจโดยละเอียดหรือประมาณการโดยคร่าวๆ (2) จากการพบปะสนทนาขอความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ (3) จากการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือตำราและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ <p>จากนั้นนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลเพื่อจัดเตรียมสำหรับคิดวางแผนทำร่างโครงการต่อไป</p>
3	การจัดทำร่างโครงการ	<p>3.1 การคิดพิจารณาวางแผนงานในรายละเอียดและภาพรวมทั้งหมด</p> <p>3.2 นำข้อมูลที่รวบรวมและประมวลได้ทั้งหมดนั้นมาเรียบเรียงและจัดทำเป็นเอกสารร่างโครงการ ตามหัวข้อต่างๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ชื่อโครงการ (ชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) 2) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ และสถานศึกษา โดยแสดงชื่อกลุ่ม รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม ตำแหน่ง ชั้นเรียน ชื่อสถานศึกษาที่ตั้ง โทรศัพท์ โทรสาร E-mail และเว็บไซต์สถานศึกษา (ถ้ามี)

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ลำดับที่	ขั้นตอน	รายละเอียด
3	การจัดทำร่างโครงการ	<p>3) ที่ปรึกษาโครงการ เช่น พระสงฆ์ ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ ผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ให้ระบุชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง โทรศัพท์และ E-mail (กรณีเป็นพระภิกษุให้ระบุฉายาและชื่อวัด)</p> <p>4) วัตถุประสงค์ (ไม่ควรเกิน 5 ข้อ)</p> <p>5) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เลือกดำเนินการภายในหรือภายนอกสถานศึกษาก็ได้ ส่วนกำหนดระยะเวลา ดำเนินการนั้น แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ควรอยู่ในช่วงเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2550 และระยะที่ 2 ในช่วงเดือน ตุลาคม 2550 – มกราคม 2551</p> <p>6) ผังมโนทัศน์ โดยการสรุปภาพรวมของร่างโครงการทั้งหมดเป็นผังมโนทัศน์ ใน 1 หน้ากระดาษ</p> <p>7) สารสำคัญของโครงการ (คำอธิบายสารสำคัญของโครงการโดยย่อ 5 - 10 บรรทัด)</p> <p>8) การศึกษาวิเคราะห์</p> <p>(1) ปัญหาและสาเหตุ (ประมวลข้อมูลสภาพปัญหา แล้ววิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อให้เห็นที่มาและความสำคัญของโครงการ)</p> <p>(2) เป้าหมาย (วางเป้าหมายของการแก้ปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ)</p> <p>(3) หลักการและหลักการที่นำมาใช้ (แสดงหลักการและแนวพระราชดำริ หรือหลักวิชาการต่างๆ ที่นำมาใช้ พร้อมอธิบายความหมายโดยย่อ แล้วอธิบายเชื่อมโยงกับการดำเนินการโครงการ อย่างสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล)</p> <p>9) วิธีการดำเนินงาน (แสดงวิธีการดำเนินงานเป็นข้อๆ หรือเป็นแผนผังที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน)</p> <p>10) งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ (แสดงงบประมาณโครงการและแหล่งที่มา หากมีการระดมทุนเพิ่มให้บอกแผนงานหรือวิธีการระดมทุนด้วย)</p> <p>11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ผลโดยตรงและผลกระทบที่ต่อเนื่องออกไป)</p> <p>12) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา</p>

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ลำดับที่	ขั้นตอน	รายละเอียด
3	การจัดทำร่างโครงการ	13) ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ
4	การดำเนินการโครงการ	<p>การดำเนินการโครงการแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้</p> <p>ระยะที่ 1 บุกเบิก-ทดลอง ช่วงเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2550</p> <p>ระยะที่ 2 ตอกย้ำ-ขยายผล ช่วงเดือน ตุลาคม 2550 – มกราคม 2551</p> <p>โดยแต่ละระยะมีรายละเอียดดังนี้</p> <p>4.1 การนำร่างโครงการมาปฏิบัติจริงไปตามลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะมีทั้งในส่วนที่แบ่งงานและดำเนินงานกันในระหว่างสมาชิกในกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ</p> <p>4.2 การมีส่วนร่วมให้กับเพื่อนนักเรียนอื่นหรือบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาช่วยทำงานในด้านต่างๆ</p> <p>4.3 การจัดกิจกรรมรณรงค์ขยายการมีส่วนร่วมออกไปสู่ชุมชน</p> <p>4.4 การอธิบายถึงเหตุผลของการที่ผิดพลาดไปจากแผนงานที่วางไว้ได้</p> <p>4.4 เนื่องการดำเนินงานในช่วงนี้อาจมีข้อมูลย้อนกลับมาที่เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งทราบ หรือคลาดเคลื่อนไปจากที่คาดการณ์ไว้ หรือเกิดสถานการณ์ที่ยุ่งยากเป็นอุปสรรคข้อขัดข้องหรือข้อขัดแย้งให้ต้องเผชิญหน้าและแก้ปัญหาอยู่เสมอๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแบบฝึกหัดสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม ของผู้รับผิดชอบโครงการและผู้มาช่วยงานทั้งสิ้น ผู้รับผิดชอบโครงการต้องเข้าใจว่าเพราะอะไร อย่าทำงานเพียงเพื่อให้ได้ผลตามร่างโครงการที่วางแผนไว้เท่านั้น แต่ทำงานเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมของตนเองและทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ทำแล้วคุณธรรมความดีต้องเพิ่มขึ้นและควรมีความสุขจากการทำความดีนั้น ทำโครงการและความดี เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิใช่การแข่งขันเพื่อล่ำรางวัล</p> <p>4.5 การติดตาม สนับสนุน ดูแล ให้ความช่วยเหลือทั้งทางทรัพยากรภายนอกและทางจิตใจ จากคณะที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ตลอดระยะเวลาดำเนินการโครงการทั้ง 2 ช่วง</p>

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ลำดับที่	ขั้นตอน	รายละเอียด
5	การสรุปประเมินผลและเขียนรายงาน	การประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงานเฉพาะในระยะเวลาที่ 1 ช่วงเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม เพื่อนำมาใช้จัดทำเป็น เอกสารและสื่อการนำเสนอโครงการ 5 หรือ 6 รายการ ดังนี้ 1) รายงานโครงการ (20-50 หน้ากระดาษขนาด A4 ไม่รวมปก) 2) สรุปย่อโครงการใน 1 หน้ากระดาษ (1 หน้ากระดาษขนาด A4) 3) แผ่นพับนำเสนอโครงการ (1 แผ่นกระดาษขนาด A4 หน้า-หลัง) 4) สื่อ Presentation เช่น Power point หรือ VCD (เวลาไม่เกิน 7 นาที) 5) แผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ 6) เว็บเพจนำเสนอโครงการผ่านทางอินเทอร์เน็ต (บังคับเฉพาะกรณีที่ได้ที่ 1 ของ สพท.)
6	การนำเสนอโครงการ	6.1 การสื่อสารและถ่ายทอดความดีงามจากโครงการของตนเองออกสู่การรับรู้ของบุคคลอื่นและสาธารณะ โดยผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนจะต้องทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร 6.2 สมาชิกทุกคนในกลุ่มควรทำความเข้าใจในรายละเอียดและภาพรวมของโครงการทั้งหมด แล้วซักซ้อมการนำเสนอในประเด็นสำคัญๆ 6.3 การนำเสนอหน้าแผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ ให้คณะกรรมการและผู้มาชมนิทรรศการโครงการสามารถเข้าใจได้ในระยะเวลาอันจำกัด

3.7 คุณลักษณะของโครงการ

โครงการคุณธรรมที่ส่งเข้าประกวดนั้น มุ่งเน้นให้เยาวชนทำความดี ตามหัวข้อประจำปี “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ซึ่งการทำดีนั้น เกิดขึ้นได้หลากหลายเรื่องและกรณี ไม่จำกัด โดยโครงการที่ส่งเข้าประกวดนั้น ต้องเป็นโครงการที่คิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยตัวของเยาวชนเอง ทั้งนี้สามารถปรึกษาและขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่ เช่น พระสงฆ์ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้บริหาร ญาติผู้ใหญ่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ได้ และทุกโครงการต้องมีคุณลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณาใน ข้อ 1) และ 2) ดังที่จะกล่าวต่อไปเป็นอย่างน้อย ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) มีการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นหลักในการจัดทำโครงการได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ กล่าวคือ มีการตั้งประเด็นปัญหา คิดวิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุ วางเป้าหมายของการแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหตามหลักธรรม
- 2) มีการอัญเชิญแนวพระราชดำริสำคัญ เช่น แนวพระราชดำริเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ปุทธะเลิศมหาวิชาลัย รู้รักสามัคคี หลักการ บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ) และ/หรือ คุณธรรม 4 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน มาใช้เป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินการโครงการ
- 3) มีการเน้นการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่อยู่ในหลักศีลธรรม การสร้างวินัยในตนเอง และทักษะชีวิตด้านการกินอยู่ดูฟังเป็นคือฉลาดในการเลือกบริโภคใช้สอยปัจจัยต่างๆ และรับรู้สื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ ด้วยสติปัญญา เช่น การหลีกเลี่ยงและห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุขทั้งหลาย การไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การบริโภคอาหารที่มีคุณค่า การเลือกดูฟังสื่อที่ส่งเสริมภูมิปัญญา การไม่หลงใหลอยู่กับสื่อที่มอมเมากระตุ้นเร้ากิเลส
- 4) ส่งเสริมให้เกิดค่านิยมจิตอาสา มีความเมตตากรุณาต่อกัน รักและห่วงใยต่อสังคมสิ่งแวดล้อม จนก่อให้เกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน การเสียสละเพื่อส่วนรวม มีการช่วยกันดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชนของตน
- 5) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ทางจิตและปัญญา ทั้งทางโลกและทางธรรม มีทักษะชีวิตและภูมิชีวิตที่ดีในการรู้เท่าทันและแก้ไขปัญหาชีวิตได้ตามคลองธรรม

3.8 หลักเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน

- 1) โครงการคุณธรรมที่ส่งเข้าประกวดนั้นต้องเป็นโครงการที่คิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยตัวของเยาวชนเอง ไม่ว่าจะเป็นการคิดงานใหม่หรือคิดปรับปรุงแก้ปัญหางานเดิมก็ได้ ทั้งนี้สามารถปรึกษาและขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่ เช่น พระสงฆ์ พ่อแม่ ครู ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ได้ เป็นต้น
- 2) มีการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่เกี่ยวข้องและอัญเชิญพระราชดำรัส/แนวพระราชดำริสำคัญ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง ปุทธะเลิศมหาวิชาลัย และ/หรือ บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ) มาใช้เป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินการโครงการได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม
- 3) ความเป็นโครงการที่มุ่งเน้นกระบวนการทางปัญญาในการสังเกตสำรวจค้นคว้าคิดวิเคราะห์หาคิดสังเคราะห์จนเข้าใจในประเด็นที่เลือกมาทำโครงการได้ตลอดสายระหว่างปัญหา-สาเหตุ-เป้าหมาย-ทางแก้ อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันเป็นเหตุเป็นผล

4) ประเด็นที่เลือกทำโครงการมีคุณประโยชน์ในการแก้ปัญหาด้านความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม โดยเฉพาะเป็นการแก้ปัญหาของโรงเรียนหรือชุมชนของตนเอง (ตอบโจทย์ตนเองได้)

5) ความเป็นไปได้ของร่างโครงการ หรือผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ที่บรรลุเป้าหมายได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการแก่ผู้เรียนได้จริง ทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและปัจจัยต่างๆ

6) การสร้างควมมีส่วนร่วมแก่บุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะชุมชน (บ-ว-ร) ได้มากที่สุด

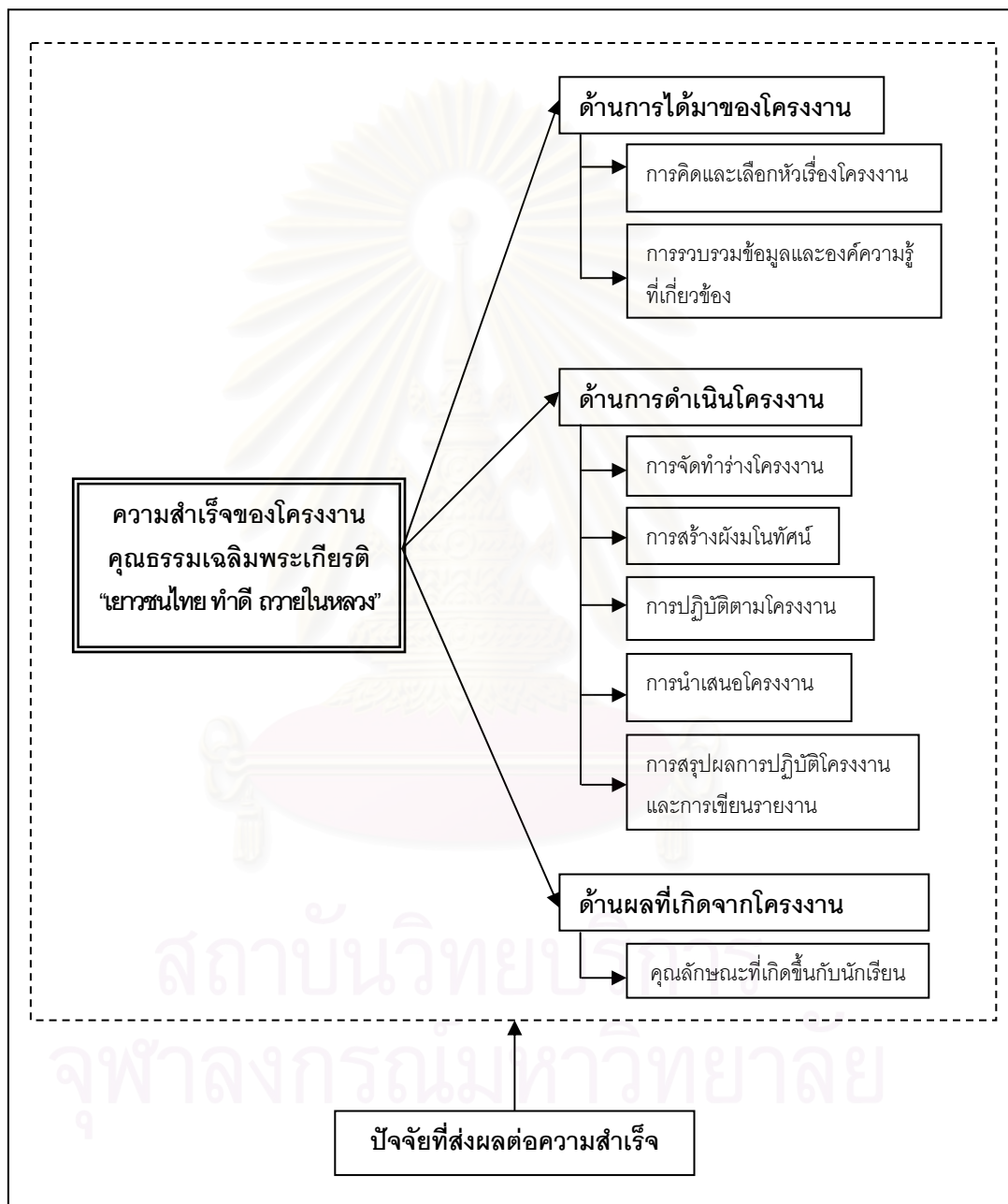
7) การพึ่งตนเองได้ และสืบต่อไปได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การแสดงออกถึงความมุ่งมั่นทุ่มเทเพียรพยายามของกลุ่มเยาวชนเองจนเป็นที่ประจักษ์ การนำลงสู่วิถีชีวิตปกติของคนในโรงเรียนหรือชุมชนได้ การสร้างเครือข่ายแกนนำหรือกลุ่มสมาชิกหรือการตั้งเป็นชมรม/ชุมนุม การมีแผนงานในอนาคตที่ชัดเจนและเป็นไปได้สูงและมีวิธีการระดมทุนหรือการแสวงหาแหล่งที่มาของงบประมาณเพิ่มเติมได้เอง เป็นต้น

8) ความคิดสร้างสรรค์ เทคนิควิธีการ และกิจกรรมายาท ทั้งนี้กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ สามารถใช้ทักษะวิธีการทางศิลปะ ดนตรี กีฬา การแสดง สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาบูรณาการและแสดงออกที่ดีที่สุด มีกิจกรรมายาทและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ที่ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” พบว่า ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จะเกิดขึ้นได้นอกจากขั้นตอนที่สำคัญของการทำโครงการที่สามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านการได้มาของโครงการ ประกอบด้วย การคิดและเลือกหัวข้อเรื่องโครงการ การรวบรวมความรู้และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และ 2) ด้านการดำเนินโครงการ ประกอบด้วย การจัดทำร่างโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ การสรุปและประเมินผลโครงการ การเขียนรายงาน และการนำเสนอโครงการแล้ว ความสำเร็จของโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องมีผลที่เกิดจากการทำโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ต้องการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสรุปได้ว่า ผลที่เกิดจากการทำโครงการ คือ คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากที่การดำเนินโครงการคุณธรรมเสร็จสิ้น ซึ่งผลการวิเคราะห์และศึกษาถึงความสำเร็จของโครงการคุณธรรมดังกล่าวที่ครอบคลุมถึงการนำความรู้หรือทักษะที่ได้จากการทำโครงการในโรงเรียน รวมทั้งบทเรียนที่ได้เรียนรู้ระหว่างกิจกรรมของโครงการ และความสำเร็จของโครงการ จะก่อให้เกิดประโยชน์และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงการทำโครงการคุณธรรมในสถานศึกษาในอนาคตต่อไปได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนภาพที่ 6 แสดงให้เห็นได้ว่ากรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ "เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง" โดย

พิจารณาใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการได้มาของโครงการ ประกอบด้วย การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) ด้านการดำเนินโครงการ ประกอบด้วย การจัดทำร่างโครงการ การสร้างผังมโนทัศน์ การปฏิบัติตามโครงการ การนำเสนอโครงการ การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน และ 3) ด้านผลที่เกิดจากโครงการ คือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งความสำเร็จของโครงการคุณธรรมทั้ง 3 ด้านดังกล่าวได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

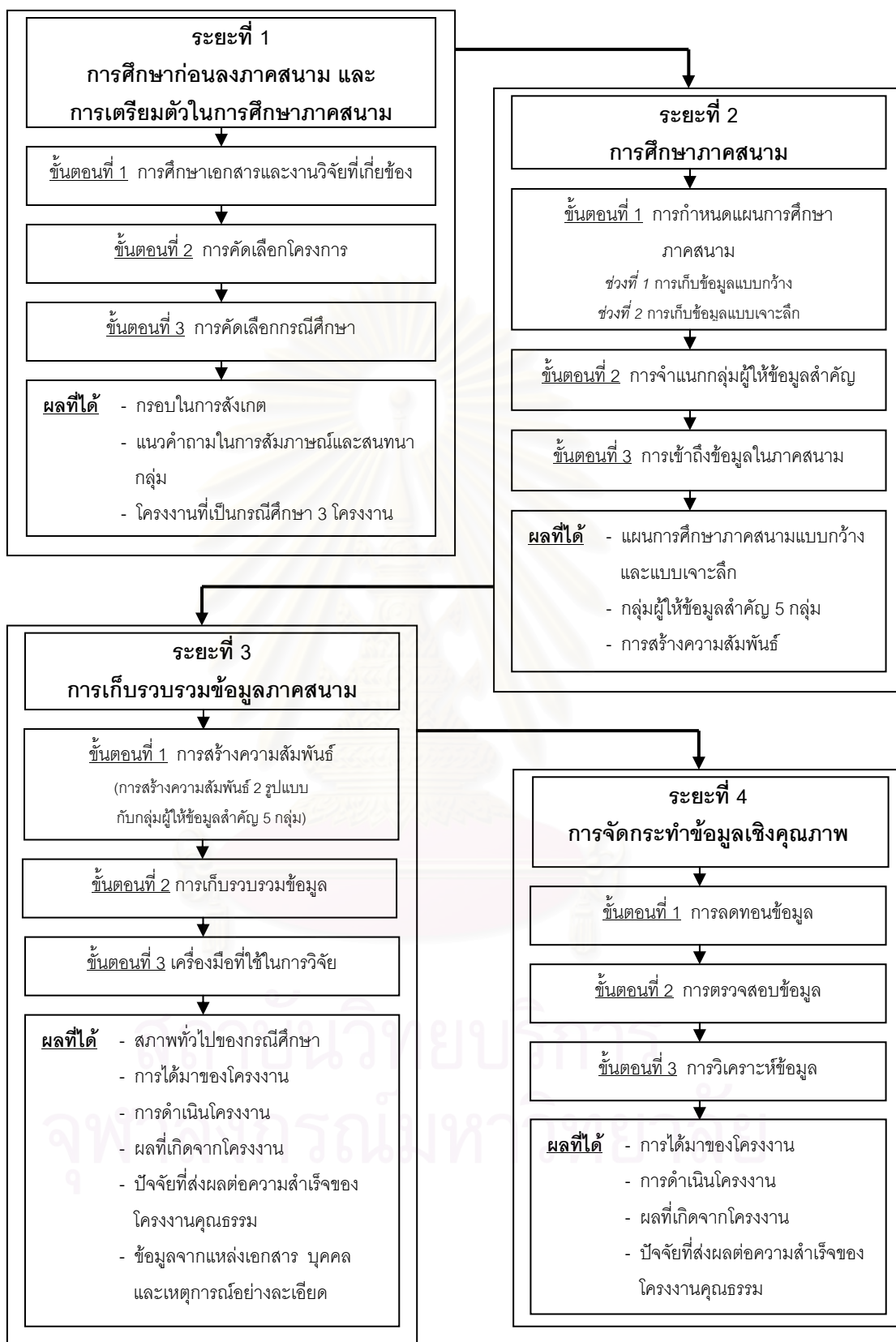
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะการวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research) เพื่อมุ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์การร่วมเรียนรู้กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาทั้งในด้านการได้มาของโครงการ การดำเนินงานโครงการ และผลที่เกิดจากโครงการ ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ซึ่งเป็นการมองภาพรวมรอบด้านทุกมุมและให้ความสำคัญกับกิจกรรมการทำงานที่เป็นจริงในทุกพื้นที่ เป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้คือ โครงการคุณธรรมที่ได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่น ระดับชั้นมัธยมศึกษา และได้มีการดำเนินงานทั้งในระยะที่ 1 ภาคการศึกษาต้น และขยายผลต่อในระยะที่ 2 ภาคการศึกษาปลาย ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ 5 เดือน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาก่อนลงภาคสนามและการเตรียมตัวในการศึกษาภาคสนาม แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การคัดเลือกโครงการ และการคัดเลือกกรณีศึกษา ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาภาคสนาม แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือการกำหนดแผนการศึกษาภาคสนาม การจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการเข้าถึงข้อมูลในภาคสนาม ระยะที่ 3 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือการสร้างความสัมพันธ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 4 เป็นการจัดทำข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การลดทอนข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary analysis) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทุกโครงการที่เป็นกรณีศึกษาอย่างเป็นระบบและตรงตามสภาพจริงมากที่สุด ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังสรุปไว้ในแผนภาพที่ 3.1

แผนภาพที่ 3.1 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 : การศึกษาก่อนลงภาคสนามและการเตรียมตัวในการศึกษาภาคสนาม

เนื่องจากในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยต้องใช้ตนเองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัย ดังนั้น ก่อนลงภาคสนามในสถานการณ์จริง การศึกษาก่อนลงภาคสนามและการเตรียมตัวในการศึกษาภาคสนามจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง เพราะจะทำให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็นปัญหาได้ชัดเจนและเข้าใจสนาม ซึ่งจะช่วยในการสร้างแนวคำถามในการสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยและการวิเคราะห์เอกสาร ตลอดจนการคัดเลือกกรณีศึกษาและสนามที่เหมาะสมในการวิจัย โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา และเน้นศึกษาเอกสารเกี่ยวกับโครงการประกวด โครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” โดยเริ่มจากที่มาและความสำคัญ หน่วยงานที่รับผิดชอบ วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงาน ขั้นตอนการทำโครงงานคุณธรรม และหลักเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางการเข้าถึงข้อมูลและมุมมองที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจโครงการในเบื้องต้น ก่อนลงไปศึกษาในสนามและสามารถกำหนดกรอบการสังเกต แนวทางคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มได้ครบถ้วน

นอกจากการศึกษาเอกสารแล้ว ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับทางเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการล่วงหน้า เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนที่จะจัดส่งหนังสืออย่างเป็นทางการจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามไป พร้อมทั้งได้มีการเตรียมตัวในการทำ ความเข้าใจในขั้นตอนและประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและแผนการศึกษาภาคสนามให้พร้อมก่อนลงภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกโครงการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้วิจัยได้ติดตามกิจกรรมที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายให้ทุกโรงเรียนปลูกฝังคุณธรรมนั้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่ 1 คุณธรรมนำความรู้ ซึ่งได้มีการจัดกิจกรรมโครงการประกวดโครงงานคุณธรรม เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา การจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ถึงปัจจุบัน ซึ่ง

สอดคล้องเหมาะสมกับนโยบายเร่งด่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา การปลูกฝังคุณธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญของประเทศและได้กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติ “คุณธรรมนำความรู้”

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับคำแนะนำจากศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าโครงการคุณธรรมดังกล่าวมีความน่าสนใจและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สถานศึกษา นักเรียน ครู พระ และชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นความร่วมมือในการสร้างเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันปลูกฝังคุณธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การเลือกอย่างเจาะจงที่จะศึกษาโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกกรณีศึกษา

การวิจัยพหุกรณีศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกโครงการคุณธรรมจากโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาชั้นที่ 1

- 1) เป็นโครงการคุณธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)
- 2) เป็นโครงการคุณธรรมในสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับประเทศ และมีการดำเนินการมาอย่างน้อย 2 ปี เพื่อแสดงความต่อเนื่องของการดำเนินการขยายผลภายในสถานศึกษา
- 3) ผู้วิจัยมีความสะดวกด้านที่พักอาศัย

จากเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาชั้นที่ 1 พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 มีสถานศึกษาที่ได้มีการดำเนินโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 2 ปี และเป็นโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับประเทศ ประจำปีการศึกษา 2549 (เนื่องจากช่วงเวลาที่ผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาชั้นที่ 1 ยังไม่ได้มีการตัดสินผลการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติดีเด่นระดับประเทศ ประจำปีการศึกษา 2550 ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลจากปีการศึกษา 2549 แทน) ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกกรณีศึกษาต่อในชั้นที่ 2 โดยพิจารณาจากโครงการคุณธรรมดีเด่น ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นโครงการคุณธรรมในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1

เกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาชั้นที่ 2

1) จากเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาชั้นที่ 1 ผู้วิจัยพิจารณาข้อมูลที่ได้รับจากศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่รับผิดชอบโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2550

2) คัดเลือกจากโครงการที่ได้รับการตัดสินการประกวด โครงการคุณธรรมดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษา และยินดีให้ความร่วมมือในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

จากเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาชั้นที่ 2 สามารถคัดเลือกกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ จำนวน 3 โครงการ ในระดับชั้นมัธยมศึกษา คือ 1) โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก 2) โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และ 3) โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ดังแผนภาพที่ 3.2

แผนภาพที่ 3.2 การคัดเลือกกรณีศึกษา

ระยะที่ 2 : การศึกษาภาคสนาม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การคัดเลือกโครงการและการคัดเลือกกรณีศึกษาแล้ว การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมนั้น ผู้วิจัยได้มีการกำหนดขั้นตอนการศึกษาภาคสนาม เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดแผนการศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้วางแผนการศึกษาภาคสนามก่อนการลงภาคสนาม ด้วยการเดินทางไปสำรวจสถานที่ที่ดำเนินกิจกรรมของโครงการและเส้นทางในการเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลล่วงหน้า ก่อนเข้าสู่สนามจริง เพื่อความสะดวกในการเข้าไปเก็บข้อมูลและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้มีการเตรียมการในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) การทำตารางเวลาที่ใช้ในการศึกษาภาคสนาม เพื่อกำหนดวันและเวลาในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ตารางเวลาที่ใช้สามารถปรับเปลี่ยนให้ยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ได้ตามความเหมาะสม

2) เตรียมการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

3) เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบบันทึก แฟ้มรวบรวมข้อมูล เครื่องเล่น MP3 กล้องถ่ายรูป คอมพิวเตอร์และของที่ระลึก เป็นต้น

4) เตรียมทำแผนที่ลักษณะทางกายภาพของสถานศึกษา สถานที่และช่วงเวลาที่นักเรียนและครูที่ปรึกษาใช้ทำกิจกรรมของโครงการร่วมกัน เพื่อความสะดวกของผู้วิจัยในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนแต่ละโครงการ

ผู้วิจัยกำหนดช่วงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งข้อมูลและกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.1 แผนการศึกษาภาคสนาม

ระยะเวลา	แหล่งข้อมูล	กิจกรรม
ช่วงที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบกว้าง	<p>ผู้ให้ข้อมูล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้บริหาร 2) ครูที่ปรึกษาโครงการ 3) พระที่ปรึกษาโครงการ 4) นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ 5) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง <p>ข้อมูลเอกสาร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) คู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” 2) เอกสารข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศของสถานศึกษาด้านการส่งเสริมคุณธรรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1) แนะนำตัวกับศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการ 2) แนะนำตัวกับผู้บริหารและชี้แจงวัตถุประสงค์เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลภายในสถานศึกษา 3) แนะนำตัวกับอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ 4) สร้างความสัมพันธ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 5) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสถานศึกษา สถานที่ในการทำกิจกรรมของโครงการคุณธรรม 6) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจของโครงการ การดำเนินโครงการ และผลที่เกิดจากโครงการ ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการในภาพรวม โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร
ช่วงที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะลึก	<p>ผู้ให้ข้อมูล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้บริหาร 2) ครูที่ปรึกษาโครงการ 3) พระที่ปรึกษาโครงการ 4) นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ 5) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง <p>ข้อมูลเอกสาร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) รายงานร่างโครงการคุณธรรม 2) รายงานสรุปโครงการคุณธรรมฉบับสมบูรณ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจของโครงการแบบเจาะลึก โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร 2) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานแบบเจาะลึก โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร 3) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากโครงการแบบเจาะลึก โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร 4) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการแบบเจาะลึก โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร

จากตารางแผนการศึกษาภาคสนาม จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลของโครงการที่เป็นกรณีศึกษาในกิจกรรมเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้เป็น 2 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบกว้าง โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์และเก็บข้อมูลโดยภาพรวม โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและ

การวิเคราะห์เอกสาร และช่วงที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะลึกเกี่ยวกับการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการและผลที่เกิดจากโครงการ ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามบริบทของสถานศึกษา ความคิด ค่านิยมและความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)

จากการศึกษาเอกสารคู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” การศึกษาก่อนลงภาคสนาม และการทำแผนการศึกษาภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยสามารถแบ่งกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลักได้เป็น 5 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการ นักเรียนที่ร่วมทำโครงการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การเข้าถึงข้อมูลในภาคสนาม

ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลสนามด้วยเทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้เกิดความประทับใจครั้งแรกที่รับรู้จักกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การเก็บข้อมูลราบรื่น และได้ข้อมูลที่มีคุณภาพสูง นอกจากการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อกันแล้ว การปฏิบัติตนให้เข้ากับบรรยากาศของสนาม ทั้งในเรื่องการแต่งกาย กิริยาวาจา ความประพฤติ การปฏิบัติตนของผู้วิจัยก็มีส่วนทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจและเชื่อถือในตัวผู้วิจัย

ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยอยู่ในสนาม ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลโดยเปิดเผยสภาพจริง (Overt role) ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ ทำความรู้จักกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ นักเรียนที่ร่วมทำโครงการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับสถานที่ สถานการณ์ สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งสังเกตขั้นตอนในการทำโครงการคุณธรรมของนักเรียนแต่ละโครงการว่ามีสมาชิกคือใครบ้าง ทำงานกันอย่างไร ใช้สถานที่ใดทำงานเป็นประจำ ช่วงเวลาที่ใช้ในการทำโครงการในแต่ละครั้ง เช่น การรวมกลุ่มเพื่อประชุมเตรียมงาน การวางแผนในการจัดแสดงนิทรรศการ การจัดกิจกรรมเรียนการสอน การปฏิบัติตามกิจกรรมของแต่ละโครงการ เป็นต้น โดยการทักทายและชวนสนทนาขณะที่นักเรียนกำลังทำกิจกรรมหรือขณะที่นักเรียนกำลังรับประทานอาหาร เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย พุดเล่นหยอกล้อแบบเป็นกันเอง จนผู้ให้ข้อมูลสำคัญรู้สึกว่าคุณวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการทำโครงการคุณธรรม

ระยะที่ 3 : การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 5 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ถึง วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2551 การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport)

ผู้วิจัยเนทางไปสำรวจสถานที่ทำโครงการของแต่ละกรณีศึกษาโดยภาพรวม ทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 โครงการพร้อมกัน เนื่องจากโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการนั้นเป็นโครงการที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาเดียวกัน คือ โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการ นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดบทบาทของตนเองในการสร้างความสัมพันธ์ออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ *รูปแบบที่ 1* คือ บทบาทการสร้างความสัมพันธ์แบบผู้ช่วยคนใหญ่ ด้วยการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทั้งกับผู้บริหารและครูที่ปรึกษาโครงการ เช่น การทำความเคารพทุกครั้งที่เจอกัน การช่วยเหลืองานเป็นบางโอกาส การสอนแทน เป็นต้น และ *รูปแบบที่ 2* คือ บทบาทการสร้างความสัมพันธ์แบบเป็นกันเองด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำงาน เมื่อผู้วิจัยได้กำหนดบทบาทของตนเองแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริหารสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยเข้าไปพูดคุยเพื่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาข้อมูลในการทำวิจัยด้วยตนเอง ผู้วิจัยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย พร้อมทั้งขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูล ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ยินดีให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลและให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ดังที่รองผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการกล่าวกับผู้วิจัย ดังนี้

“ได้เลยครับ ยินดีเลย จะมาทำอะไรก็จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ครับ”

(ผู้อำนวยการ / 27 พ.ย. 50)

“ได้เลยลูก หนูจะมาทำวิจัยนานขนาดไหนก็ได้ อยู่ได้นานเท่าที่หนูต้องการเลย ไม่ต้องเกรงใจนะ เดี่ยวครูจะให้เขาจัดห้องส่วนตัวไว้ข้าง ๆ กับห้องของครูดีไหม ส่วนเรื่องอาหาร ก็จะทำให้โดยเฉพาเลย ไม่ต้องเกรงใจ”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการ / 27 พ.ย. 50)

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาแบบเป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีการขออนุญาตหมายเวลาในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า พร้อมกับได้มอบแบบสัมภาษณ์ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาล่วงหน้าเช่นกัน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาจะได้มีเวลาในการเตรียมความพร้อมก่อนที่ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 2 ครูที่ปรึกษาโครงการ

การสร้างความสัมพันธ์กับครูที่ปรึกษาโครงการนั้น คึกขานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นผู้แนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับครูที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งเป็นครูที่ปรึกษาโครงการที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาพิเศษให้กับโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาทุกโครงการ จากนั้นจึงแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับครูที่ปรึกษาโครงการท่านอื่น ๆ

“อ้อ... ได้เลยคะ เห็นอาจารย์ชะบาบอกว่าหนูมาทำวิจัยเกี่ยวโครงการคุณธรรมหรือ แล้วจะเข้ามาพูดคุยวันไหนก็ได้เลย แต่ว่าช่วงนี้ครูยุ่งหน่อยนะ บอกก่อนได้ จะได้จัดเวลาร่างให้”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ / 18 ธ.ค. 50)

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้มีการพูดคุยซักถามครูที่ปรึกษาโครงการเป็นระยะๆ ตามโอกาสและเวลาที่เหมาะสม ซึ่งครูที่ปรึกษาโครงการทุกท่านได้ให้ความร่วมมือและยินดีให้เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเต็มใจทุกท่าน

กลุ่มที่ 3 พระที่ปรึกษาโครงการ

การสร้างความสัมพันธ์กับพระที่ปรึกษาโครงการนั้น เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้หญิง ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่สามารถเข้าไปสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดได้ ผู้วิจัยจึงทำได้เพียงการเข้าไปแนะนำตัวกับท่าน ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งการติดต่อกับพระที่ปรึกษาโครงการทุกครั้งจะติดต่อผ่านทางครูที่ปรึกษาโครงการหรือนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ

กลุ่มที่ 4 นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ

การสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนนั้น ครูที่ปรึกษาโครงการได้แนะนำผู้วิจัยให้กับนักเรียนได้รู้จัก ในฐานะที่ผู้วิจัยเข้ามาทำวิทยานิพนธ์เพื่อศึกษาการทำงานของนักเรียน

โดยอาจารย์แนะนำผู้วิจัยให้กับน้อง ๆ ทุกคนที่เข้ามาช่วยทำโครงงานอย่างเป็นกันเอง ดังที่ครูที่ปรึกษาได้กล่าวกับผู้วิจัย ดังนี้

“พี่เขาชื่อ พี่นุ่น (ชื่อเล่นผู้วิจัย) นะ พี่เขาจะมาดูการทำงานของพวกหนูว่าพวกหนูทำกันถึงไหนแล้ว แล้วพี่เขาก็จะให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำโครงงานของพวกหนูได้”

(ครูที่ปรึกษาโครงงาน / 28 พ.ย. 50)

“ครูฝากดูแลพี่นุ่นเขาด้วยนะ เดี่ยวครูมา วา(ชื่อเล่นนักเรียน)... กานต์(ชื่อเล่นนักเรียน)... พาพี่นุ่นเขาไปกินข้าวด้วยก็ได้ รู้ไหม ครูฝากดูแลพี่เขาด้วยหละ”

(ครูที่ปรึกษาโครงงาน / 18 ธ.ค. 50)

“เดี๋ยววันที่หนูสอบเสร็จกัน พวกนี้มันจะไปเที่ยวบางแสนกัน พี่นุ่นไปเที่ยวบางแสนด้วยกันปาว ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม 9 / 9 ม.ค. 51)

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับนักเรียนที่ร่วมทำโครงงาน และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนที่ร่วมโครงงานนั้น เป็นไปอย่างรวดเร็วและนักเรียนมีความเต็มใจในการให้ข้อมูลอย่างดี

กลุ่มที่ 5 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำโครงงานคุณธรรมของทั้ง 3 โครงงานนั้น เป็นกลุ่มเดียวกันซึ่งต่างก็ให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงงานอย่างดี ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ด้วยการทักทาย เช่น กล่าวสวัสดี ช่วยถือของ เป็นต้น และสนทนาเมื่อมีโอกาส ประกอบด้วย

1) ศีษานิเทศก์สุภาพิมพ์ เกสสมบุญณ์ ศีษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ผู้รับผิดชอบและประสานงานโครงการประกวด โครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” รวมทั้งการให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจให้แก่ครูและนักเรียนที่ร่วมทำโครงงาน

2) คุณบุญเลิศ เจริญกิจศิริวงศ์ นักธุรกิจที่ทำงานทางด้าน Information Technology ให้ความช่วยเหลือในด้านการเป็นวิทยากร เป็น web master ให้กับเว็บไซต์ของโครงงานรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม รวมทั้งเป็นช่างภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวให้แก่โครงงาน ให้ความร่วมมือด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น

3) คุณแม่กนกวรรณ สุขญาติ ผู้ปกครองของนักเรียนที่ร่วมทำโครงงาน ภายใต้วงานนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ประกอบอาชีพขายอาหารและจะมาช่วยเหลืองานของโครงงาน

คุณธรรมทุกครั้ง เช่น สอนทำยำมาม่า ยำลูกชิ้น ทำแผลสัตว์ ให้บริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

4) นายสัตวแพทย์จำเริญ พานเพียรศิลป์ เจ้าของคลินิกเมืองชลรักสัตว์ ที่ปรึกษาโครงการอนุรักษ์สัตว์ รักษาสังคม ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านคำปรึกษา กำลังใจและงบประมาณบางส่วน รวมทั้งท่านเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนชลบุรี “สุขบท”

จากการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปจำนวนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละโครงการที่เป็นกรณีศึกษา ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญของโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษา

กรณีศึกษา	จำนวนผู้ให้ข้อมูล					รวม
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ครูที่ปรึกษาโครงการ	พระที่ปรึกษาโครงการ	นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ	ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	
1) โครงการธารน้ำใจสายใยรัก	3 (ทั้ง 3 โครงการ อยู่ในสถานศึกษาเดียวกัน)	2	1	11	4 (ทั้ง 3 โครงการ มีผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นชุดเดียวกัน)	
2) โครงการประหยัดวันนี้เพื่อชีวิตที่มั่นคง		2	1	10		
3) โครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง		3	1	11		
รวม	3	7	3	32	4	49

จากตารางแสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูลของโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาข้างต้น พบว่าจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 49 คน โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนนักเรียนที่ร่วมทำโครงการจะใช้วิธีการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนครอบคลุมและตอบปัญหาการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการได้มาของโครงการ 2) ด้านการดำเนินโครงการ และ 3) ด้านผลที่เกิดจากโครงการ

จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามี 3 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลเอกสาร แหล่งข้อมูลบุคคล และแหล่งข้อมูลเหตุการณ์ แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วย

- 1) คู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”
- 2) นโยบายหรือแผนการดำเนินการของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมภายในสถานศึกษา และโครงการ โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”
- 3) รายงานร่างและรายงานสรุปโครงการคุณธรรมของนักเรียน

2. แหล่งข้อมูลบุคคล คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา โครงการละ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายอาคาร และรองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน
- 2) ครูที่ปรึกษาโครงการ
 - โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก 2 ท่าน
 - โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง 2 ท่าน
 - โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง 3 ท่าน
- 3) พระที่ปรึกษาโครงการ โครงการละ 1 รูป
- 4) นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ
 - โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก 11 คน
 - โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง 10 คน
 - โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง 11 คน
- 5) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง นักธุรกิจ นายสัตวแพทย์

3. แหล่งข้อมูลเหตุการณ์ คือ กิจกรรมการดำเนินโครงการคุณธรรม ประกอบด้วย

- 1) ระยะเวลาได้มาของโครงการ (การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง)
- 2) ระยะดำเนินโครงการ (การจัดทำร่างโครงการ การสร้างผังมโนทัศน์ การปฏิบัติตามโครงการ การนำเสนอโครงการ การสรุปผลการปฏิบัติโครงการ และการเขียนรายงาน)
- 3) ระยะเวลาที่เกิดจากโครงการ (คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากที่การดำเนินโครงการเสร็จสิ้น)

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลาย โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary analysis) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การสัมภาษณ์แบบ

เป็นทางการ (Structured interview or formal interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง** โดยศึกษาเอกสารต่าง ๆ ของโครงการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลเอกสาร เช่น คำสั่งของสพฐ. นโยบายการส่งเสริมคุณธรรมของสถานศึกษา รายงานโครงการคุณธรรมของนักเรียน เป็นต้น

2. **การสังเกต** ประกอบด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยจะสังเกตสภาพสถานศึกษา สถานที่ทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ อาคารเรียน ห้องเรียน โรงอาหาร สถานที่ทำกิจกรรมของแต่ละโครงการ กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมก่อนเริ่มเรียนชั่วโมงแรก กิจกรรมการเรียนการสอนภายในห้องเรียน กิจกรรมการลงมือปฏิบัติโครงการ ซึ่งเป็นข้อมูลแหล่งเหตุการณ์และบุคคล มีรายละเอียด ดังนี้

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยสังเกตระยะดำเนินงานโครงการ ซึ่งมีหลักสำคัญคือ มีการวางแผนการสังเกตอย่างเป็นระบบตรงตามปัญหาการวิจัย มีการจดบันทึกการสังเกต โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ ชัดเจน อย่างละเอียดที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการคุณธรรม

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สังเกตโดยยึดกรอบแนวคิดของ Lofland (1971 อ้างถึงใน นิตา ชูโต, 2545) ซึ่งประกอบด้วยกรอบแนวคิด 6 ด้าน ดังนี้

(1) การกระทำ (Acts) คือ พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น พฤติกรรมของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ พฤติกรรมของครูที่ปรึกษาโครงการ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(2) กิจกรรม (Activities) คือ พฤติกรรมหรือการกระทำของหลาย ๆ คน ซึ่งแสดงความสำคัญและเกี่ยวข้องกัน เช่น การประชุมวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน การทำกิจกรรมของโครงการต่าง ๆ การเตรียมงานจัดนิทรรศการ ซึ่งเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับหลายคนมากกว่าเป็นส่วนบุคคล

(3) ความหมาย (Meanings) คือ การให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม ได้แก่ การอธิบายเหตุผลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำโครงการ การให้ความหมายของคำว่าโครงการคุณธรรมตามความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่ม เป้าหมายของการทำโครงการคุณธรรม

(4) การมีส่วนร่วม (Participation) คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่างมีส่วนร่วมในโครงการคุณธรรม ตามบทบาทของตนเอง เช่น การร่วมกิจกรรมตลาดนัดมือขายของมือสอง กิจกรรมวันทำหมัน

(5) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินโครงการ

(6) สถานที่ (Setting) คือ สภาพแวดล้อมโดยรอบที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการคุณธรรมในสถานศึกษา เช่น ที่ตั้งสถานศึกษา สถานที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรมของโครงการ

3. การสัมภาษณ์ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจากข้อมูลแหล่งบุคคล โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งเป็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ล่วงหน้าตามปัญหาการวิจัย เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการคุณธรรม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่จะเป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ประเด็นคำถามใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของการทำโครงการตั้งแต่การได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ และผลที่เกิดจากโครงการ

สำหรับครูที่ปรึกษาโครงการที่ผู้วิจัยได้พบบ่อย ๆ หรือได้ทำกิจกรรมร่วมกันทุกครั้ง ผู้วิจัยก็จะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพิ่มเติม ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพยายามจดบันทึกประเด็นคำตอบทุกคำพูด และเมื่อจบการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะรีบบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทันที เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล

4. การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพจากข้อมูลแหล่งบุคคล เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความนึกคิด จิตใจและพฤติกรรมของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับนักเรียนที่ร่วมทำโครงการคุณธรรมทั้ง 3 กรณีศึกษา โดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เริ่มจากการพูดคุยในเรื่องทั่วไปที่เป็นประเด็นจากการทำกิจกรรมที่ผู้วิจัยพบเห็น ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณวิจัยให้ความสนใจและติดตามการทำกิจกรรมโครงการอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยได้กำหนดสมาชิกกลุ่มสนทนาเป็นนักเรียนที่ร่วมทำโครงการคุณธรรมตั้งแต่ระยะที่ 1 และได้ขยายผลไปสู่ระยะที่ 2 เลือกสถานที่และเวลาในการสนทนากลุ่มตามความพร้อมของนักเรียนแต่ละโครงการ จำนวน 8-12 คน กำหนดระยะเวลาการสนทนากลุ่มไม่เกิน 1 ชั่วโมง 30 นาที ในประเด็นที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งผู้วิจัยได้มีการมอบประเด็นในการสนทนากลุ่มให้นักเรียนที่เป็นประธานของแต่ละโครงการไปศึกษาและแจ้งให้สมาชิกที่ร่วมทำโครงการแต่ละคนทราบ

สำหรับรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล แสดงในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 กิจกรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
3 พ.ย. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนกลุ่มแกนนำ โครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม - ร่วมเรียนรู้กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในงานมหัศจรรย์เด็กไทย : มหกรรมปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน ณ ศูนย์การประชุมอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี - แนะนำตัวกับพระมหาพงศ์นรินทร์ พระที่ดูแลโครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”
7 พ.ย. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - ขอเอกสารคู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น โครงการการประกวดโครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ประจำปีการศึกษา 2550
8-9 พ.ย. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์เอกสารคู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น โครงการการประกวดโครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ประจำปีการศึกษา 2550
13 พ.ย. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - ขอเอกสารร่างโครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ประจำปีการศึกษา 2550 ทั้ง 3 โครงการ
14-18 พ.ย. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์เอกสารร่างโครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ประจำปีการศึกษา 2550 ทั้ง 3 โครงการ
27 พ.ย. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - แนะนำตัวกับศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการ - แนะนำตัวกับผู้บริหารสถานศึกษา - สังเกตสนาม (อย่างไม่เป็นทางการ) - สัมภาษณ์เส้นทางในการเนทางจากที่พักผู้วิจัย
28-29 พ.ย. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - แนะนำตัวและสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการอย่างไม่เป็นทางการ - พบนักเรียนที่เป็นตัวกลุ่มแกนนำโครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เพื่อสร้างความสัมพันธ์
17 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากภาควิชามอบให้ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการ - นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากภาควิชามอบให้รองผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการ
18 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - แนะนำตัวกับอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ - สังเกตกิจกรรมโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
20 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมก่อนเข้าเรียน (Home Room) - สังเกตกิจกรรมการทำโครงการของนักเรียน และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ - สัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์อย่างไม่เป็นทางการ
21 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตและสัมภาษณ์นักเรียนที่ร่วมกิจกรรมโครงการในงาน “นิทรรศการและแข่งขันทักษะทางวิชาการ” สหวิทยาเขตบางทราย-เมืองศรีพะโล กิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (โครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง) - สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ - พูดคุยทำความรู้จักกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
25 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมการเปิดหมวก และสัมภาษณ์นักเรียน
26 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - นัดสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ)
27 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ผู้บริหาร (ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน)
28 ธ.ค. 2550	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ผู้บริหาร (รองผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการ) - สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก - สังเกตกิจกรรมหน้าเสาธง - สังเกตอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาอย่างละเอียด - แนะนำตัวกับพระที่ปรึกษาโครงการ
3 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมและสัมภาษณ์นักเรียนโครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง
8 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมและสัมภาษณ์นักเรียนโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง - แนะนำตัวกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการคุณธรรม - สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการอย่างไม่เป็นทางการ
9 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - Focus Group นักเรียนโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง
10 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - Focus Group นักเรียนโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก - สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ
11 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - Focus Group นักเรียนโครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง - สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ
17 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมและสัมภาษณ์นักเรียนโครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง
18 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการอย่างไม่เป็นทางการ - สังเกตกิจกรรมโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก (การเปิดตลาดนัดของมือสอง) - สังเกตกิจกรรมและสัมภาษณ์นักเรียนโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง
22 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการอย่างเป็นทางการ

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
23 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - พุดคุยกับนักเรียนโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง เนื่องจากผู้วิจัยทำหน้าที่สอนแทน - ขอนัดสัมภาษณ์พระที่ปรึกษาโครงการ
26 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมงานสัมพันธ์ฯคุณธรรมตลาดนัดคุณธรรมครั้งที่ 3 - ฟังบรรยายโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ โดยพระมหาพงศ์นรินทร์ ลือทวีโต และ ดร.บรรเจตพร สู่แสนสุข ณ อาคาร ๙ ศูนย์การประชุมอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี
27 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมงานสัมพันธ์ฯคุณธรรมตลาดนัดคุณธรรมครั้งที่ 3 - ฟังบรรยายโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ โดยพระมหาพงศ์นรินทร์ ลือทวีโต และ ดร.บรรเจตพร สู่แสนสุข ณ อาคาร ๙ ศูนย์การประชุมอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี
29 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์พระที่ปรึกษา (ตัวแทน) - สัมภาษณ์นักเรียนแกนนำกลุ่มโครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม
30 ม.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมหาเสียงเลือกประธานนักเรียน
11 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการอย่างไม่เป็นทางการ - พุดคุยและนัดสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง - สัมภาษณ์ตัวแทนนักเรียนโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง
12 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
19 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน - สังเกตการทำกิจกรรมโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง - พุดคุยและสัมภาษณ์ตัวแทนนักเรียนโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก - สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ
20 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมงานวัน “สุขบทที่รัก” - สัมภาษณ์พระที่ปรึกษาโครงการ (ตัวแทน) - สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ
21 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตการทำกิจกรรมโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง ในวันมาฆบูชา - Focus Group นักเรียนโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง - พุดคุยและสัมภาษณ์นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง
22 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา - Focus Group นักเรียนโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	กิจกรรม
25-26 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - พุดคุยและสัมภาษณ์ตัวแทนนักเรียนโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง โครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม - สัมภาษณ์นักศึกษาสัตวแพทย์ที่มาทำหมันโครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม
27-28 ก.พ. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - ขอเอกสารรายงานโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง (รายงานสรุป)
29 ก.พ. – 5 มี.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์เอกสารรายงานโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง และโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง (รายงานสรุป)
6-7 มี.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตกิจกรรมการเตรียมค่ายคุณธรรม - ผู้วิจัยช่วยเตรียมค่าย เนื่องจากผู้วิจัยรับหน้าที่เป็นวิทยากรประจำฐานที่ 4 ของค่ายพัฒนา ส่งเสริมคุณธรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 - สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการเพิ่มเติม - Focus Group นักเรียนโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง
8 มี.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตแบบมีส่วนร่วมกิจกรรมของพัฒนา ส่งเสริมคุณธรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน - สัมภาษณ์นักเรียนที่ได้ร่วมกิจกรรมโครงการ - สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา (รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน)
19 มี.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์นักเรียนที่เลี้ยงที่ร่วมทำค่ายพัฒนา ส่งเสริมคุณธรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ตัวแทนจากโครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง) - สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพิ่มเติม
20 มี.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์นักเรียนที่เลี้ยงที่ร่วมทำค่ายพัฒนา ส่งเสริมคุณธรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ตัวแทนจากโครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง)
17-21 มี.ค. 2551	<ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลทั้งหมดทั้งข้อมูลบุคคล ข้อมูลเหตุการณ์ ข้อมูลเอกสาร - สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างเอง โดยมีขั้นตอนในการสร้างที่ศึกษาจากวิธีการสร้างเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” รวมทั้งการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการและการเตรียมตัวก่อนลงภาคสนาม ทำให้ได้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ (ตัวอย่างเครื่องมืออยู่ในภาคผนวก ข)

1) เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งบุคคล แบ่งออกเป็น 4 ชุด ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา แบบสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ แบบสัมภาษณ์พระที่ปรึกษาโครงการ และแบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เครื่องมือแต่ละชุดจะให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการ

2) เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งบุคคล 1 ชุด คือ แบบสนทนากลุ่มนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ สำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มกับนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ ๆ ละ 2 ครั้ง

3) เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งบุคคล 3 ชุด ประกอบด้วย แบบสังเกตนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ แบบสังเกตครูที่ปรึกษาโครงการและแบบบันทึกสภาพสนาม

4) เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเอกสาร แบ่งออกเป็น 1 ชุด ประกอบด้วย แบบบันทึกเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 4 : การจัดกระทำข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการ 3 ขั้นตอน กล่าวคือ การลดทอนข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ในแต่ละขั้นตอนผู้วิจัยได้มีการดำเนินการไปพร้อม ๆ กันตั้งแต่เริ่มเข้าสู่สนามจนกระทั่งออกจากสนาม เพื่อนำข้อมูลจากความเป็นจริงมาจัดระบบทั้งข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีรายละเอียดและขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การลดทอนข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตีความเข้ามาช่วยในการลดทอนข้อมูล เพราะในการศึกษาภาคสนามนั้น ผู้วิจัยจะจดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด (full fieldnote) ทุกวัน ประกอบกับการบันทึกภาพถ่าย

บรรยากาศของเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้พบเห็น หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำมาเขียนเรียบเรียงใหม่ และอ่านบทพจนอีกครั้ง รวมทั้งลงความคิดเห็นเบื้องต้นของผู้วิจัยเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถระบุได้ว่าข้อมูลใดมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษา เพื่อจะได้นำมาจัดหมวดหมู่ เป็นหัวข้อเรื่องเอาไว้อย่างชัดเจน ขั้นตอนการลดทอนข้อมูลจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าถึงแก่นสำคัญที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลในลำดับต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการที่สำคัญ 4 วิธี ดังนี้

1) การตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นอย่างละเอียดด้วยการเขียนสิ่งที่ผู้วิจัยได้สัมผัสในสนาม เช่น การอธิบายถึงสถานที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรมโครงการคุณธรรมอย่างละเอียดทุกแง่มุม การบรรยายให้เห็นหน้าที่ของนักเรียนแต่ละคนระหว่างที่กำลังทำกิจกรรมตามแผนโครงการที่ได้วางไว้ เป็นต้น การบรรยายดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนเป็นการพรรณนาสถานการณ์ (ฉาก) ที่แสดงถึงการกระทำของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลาย ๆ คน จนเกิดเป็นกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะบ่งบอกถึงความหมาย การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เมื่อผู้วิจัยกลับมาอ่านบทพจนก็จะทำให้เกิดความเข้าใจความคิดต่าง ๆ แบบคนใน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ห้องพักที่ผู้วิจัยได้เข้าไปพัก เพื่อเป็นที่สำหรับผู้วิจัยได้สังเกตกิจกรรมต่างๆ นั้น เป็นห้องพักที่มีความเงียบสงบ ปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก อาจเป็นเพราะอาคารที่ตั้งของห้องรักษาสัตว์ฯ ห่างไกลจากสถานที่ที่นักเรียนใช้ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น โรงอาหาร สนามกีฬา เป็นต้น แต่เมื่อถึงเวลาเรียน ความเงียบของห้องนี้ก็ได้หายไป แต่ก็โดยเฉพาะช่วงเวลาที่คุณครูและนักเรียนมีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นอกจากนั้น ภายในห้องนี้ยังมีเพื่อนใหม่ที่ผู้วิจัยจะต้องทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคย ทำให้เพื่อนใหม่ได้รู้สึกว่าคุณวิจัยเข้ามาขออาศัยอยู่ในห้องนี้อย่างเป็นมิตร เพื่อนใหม่ของผู้วิจัยเป็นสัตว์ 4 ขา หน้าตาน่ารัก และแต่ละตัวก็มีนิสัยส่วนตัวที่แตกต่างกัน เพื่อนใหม่ของผู้วิจัยที่อยู่ในห้องนี้ คือ ถั่วเหลือง ถั่วต้ม ฝูง ปุยดำ ถั่วดำ และกะละแม ผู้วิจัยรู้ดีว่าจะทำให้เพื่อนใหม่เหล่านี้เป็นมิตร ได้ไม่ยาก”

(ผู้วิจัย. ห้องรักษาสัตว์ฯ / 27 พ.ย. 50)

“ห้องพักของผู้วิจัยใหญ่มาก ไม่ใช่ห้องสี่เหลี่ยมธรรมดา แต่เป็นห้องสี่เหลี่ยมที่ใหญ่พอจะสามารถจุคนได้หลายร้อยคน ห้องนี้แต่ก่อนเคยทำหน้าที่เป็นห้องสอบบ้าง เป็นห้องที่ใช้เก็บของบ้าง แต่ตอนนั้นมีมันได้ถูกปรับปรุงจนกลายเป็นห้องที่สร้างประโยชน์มหาศาลให้แก่สังคม ทำให้เด็ก ๆ นักเรียนได้มีที่ที่จะมาร่วมกันทำความดี ทำให้คุณครูได้มีสถานที่ที่จะปลูกฝังความดีงามให้เกิดขึ้นแก่ตัวศิษย์ เป็นที่คลายทุกข์ของเจ้าเพื่อนใหม่ของผู้วิจัยทุกตัวที่ได้พักอาศัย และยังเป็นที่ยอมรับแขก

ของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียงและได้รับเกียรติต่าง ๆ มากมาย ห้องนี้จึงไม่ใช่ห้องสี่เหลี่ยมธรรมดาอีกต่อไป แต่เป็นห้องที่บ่มเพาะและเผยแพร่ความดีให้กับทุกคนที่ได้เข้ามา”

(ผู้วิจัย. ห้องรักษาสัตว์ฯ / 28 พ.ย. 50)

2) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) เป็นการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลแบบหนึ่งจากแหล่งที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธีการเปลี่ยนแหล่งที่เป็นบุคคล เวลาหรือสถานที่ที่ให้ข้อมูล แต่เก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นเดียวกัน แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน เช่น การถามในประเด็นที่สนใจซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เป็นต้น ซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการยอมรับผู้วิจัยเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่ม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นักเรียนเขาเข้ามาสู่โครงการของเราโดยสมัครใจ ผู้ใหญ่อย่าพยายามไปเลือกเขามา ให้เขาเห็นแล้วก็ค่อย ๆ เข้ามา”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. ลานโมก / 28 ธ.ค. 50)

“ใครสนใจจะทำก็ทำ เอาตามความสมัครใจนะ เพราะว่าเราคิดนอกกรอบนะครับ เป็นกรอบกว้าง ไม่ได้เป็นการสั่งการนะครับ”

(ผู้อำนวยการ. ห้องผู้อำนวยการ / 27 ธ.ค. 50)

“ก็มาจากชุมนุมรักษาสัตว์ด้วยกันส่วนใหญ่ครับ สมัครใจกันมาทำโครงการนี้”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. ลานโมก / 10 ม.ค. 51)

จากการตรวจสอบข้อมูลดังกล่าว พบว่า การรวมตัวกันของสมาชิกโครงการคุณธรรมเกิดจากความสมัครใจ ไม่ได้มีการบังคับ ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากข้อมูลแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ

3) การตรวจสอบเพื่อดูความครบถ้วนของข้อมูล เป็นการตรวจสอบเมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลไประยะเวลาพอสมควรแล้ว ถ้าได้เก็บข้อมูลครบถ้วนตามข้อคำถามของเครื่องมือก็ถือว่าได้ข้อมูลครบถ้วนระดับหนึ่ง แต่ต้องพิจารณาถึงข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นหรือทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล และข้อมูลที่เป็นการให้รายละเอียดของเหตุการณ์ตามความเป็นจริงเพิ่มเติมด้วยว่ามีความครบถ้วนเพียงพอที่จะตอบปัญหาที่ศึกษาได้หรือไม่

4) การทำข้อสรุปชั่วคราว เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการลดทอนข้อมูลมา ดำเนินการต่อ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มีการจัดหมวดหมู่ไว้แล้ว โดยการนำมาเขียนเชื่อมโยงเป็น ประโยค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม นอกจากจะประกอบด้วยผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการ นักเรียนที่ทำโครงการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว การให้ความร่วมมือจาก ผู้ปกครองในการอนุญาตและสนับสนุนให้ลูกทำโครงการก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เช่นกัน”

(ผู้วิจัย. ห้องพัก / 11 ก.พ. 51)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามปัญหาการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางใน การวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่ผู้วิจัยลงภาคสนามทั้ง 3 กรณีศึกษา

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นที่องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ การจัดเอกสารอย่างเป็นระบบ เอกสารที่ได้มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ และศึกษาเอกสาร จากการพิจารณาตามคู่มือการทำโครงการคุณธรรม

2) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป แบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ

(1) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎีและแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี ดังนี้

แบบใช้แนวคิดทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ในเหตุการณ์ หนึ่งๆ แยกออกเป็นการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การทำโครงการคุณธรรม และสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นโดยที่ผู้วิจัยไม่ทราบล่วงหน้า

แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสม ของข้อมูล โดยผู้วิจัยได้จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก

(2) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือการที่ผู้วิจัยนำเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ที่ได้จำแนกชนิดของข้อมูลนั้นแล้วมาเปรียบเทียบกัน ทั้งจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูลเช่นนี้ จะนำไปสู่การสร้างข้อสรุป ความสำเร็จของโครงการ โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

(3) การวิเคราะห์ข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Introduction) โดยการตีความ สร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้จากการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล และ การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research) โครงการที่เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยเป็นโครงการที่ได้มีการดำเนินโครงการคุณธรรม ตั้งแต่ในระยาะที่ 1 บุ๊กเบิก-ทดลอง และขยายผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระยาะที่ 2 ตอกย้ำ-ขยายผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการทำโครงการคุณธรรมอย่างลึกซึ้ง จึงจำเป็นต้องทราบสภาพทั่วไปของกรณีศึกษา และกระบวนการในการทำโครงการคุณธรรม ตั้งแต่การได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ จนกระทั่งได้ผลที่เกิดจากโครงการ เพื่อเป็นตัวช่วยให้กับสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้สนใจโครงการคุณธรรม ได้นำไปศึกษาถึงกระบวนการในการทำโครงการคุณธรรมอย่างละเอียด ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 บริบทของกรณีศึกษา โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสำเร็จของกรณีศึกษา โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

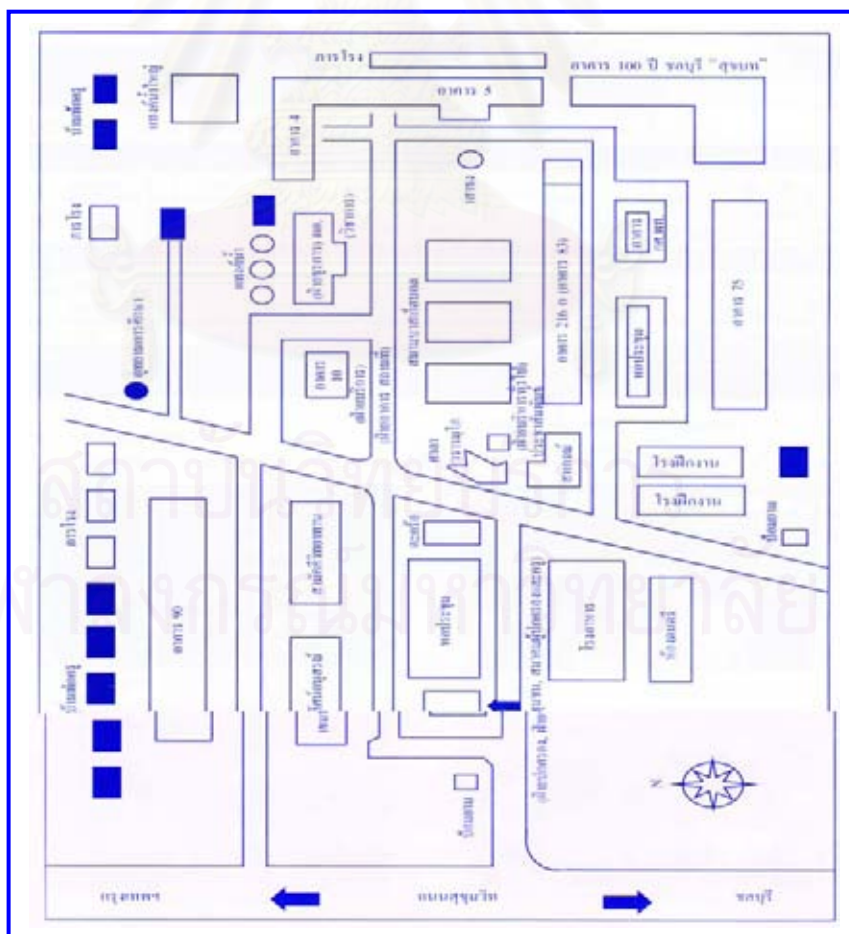
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 บริบทของสถานศึกษา

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ผู้วิจัยพบว่า โครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการนั้น เป็นโครงการที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเกี่ยวสภาพพื้นที่และลักษณะทั่วไปของสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”

โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ตั้งอยู่เลขที่ 245 หมู่ 6 ตำบลบางทราย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ก่อตั้งปี พ.ศ. 2450 โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ สุขบท) ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งถึงปี พ.ศ. 2550 มีอายุ 100 ปี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 – ม.3) ถึงช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 – ม.6)

แผนผังที่ 4.1 แผนผังโรงเรียนชลบุรี “สุขบท”

วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ของโรงเรียนชลบุรี “สุขบท”

วิสัยทัศน์

โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม นำเทคโนโลยี มีคุณภาพศักยภาพ สู่มาตรฐานสากลในปีการศึกษา 2551

พันธกิจ

1. โรงเรียนเป็นสถานที่จัดการศึกษาเพื่อชุมชน
2. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ส่งเสริมศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา
4. ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างมีศักยภาพและมีคุณภาพตามมาตรฐาน
5. ส่งเสริมสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถเพื่อการแข่งขันในระดับชาติ

เป้าประสงค์

1. โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของชุมชน
2. นักเรียนมีคุณภาพ ศักยภาพตามมาตรฐานสากล
3. ครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานวิชาชีพครู
4. โรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม
5. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
6. นักเรียนมีความสามารถในการแข่งขันระดับชาติ

กลยุทธ์ของโรงเรียน

1. จัดบริการทางการศึกษาให้กับชุมชนอย่างทั่วถึง
2. เสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
3. เสริมศักยภาพด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
4. บริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
5. เสริมสร้างชุมชนแห่งความร่วมมือ
6. สร้างองค์ความรู้สู่มาตรฐานสากล

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

1. ความมีวินัย
2. เห็นคุณค่าของการศึกษาและอาชีพ
3. ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
4. มีความเป็นประชาธิปไตยและเห็นคุณค่าของความเป็นไทย

โครงสร้างการบริหารงานภายในโรงเรียน

โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” แบ่งการบริหารงานภายในโรงเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม คือ กลุ่มบริหารงานอำนวยการ กลุ่มบริหารงานวิชาการ กลุ่มบริหารกิจการนักเรียน กลุ่มบริหารงานบริหารทั่วไป งานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และงานสัมพันธ์ชุมชน แต่ละกลุ่มงานอยู่ภายใต้การดูแลและบริหารงานของท่านผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและหัวหน้างาน นอกจากนี้ คณะผู้บริหาร และบุคลากรหลักของโรงเรียน ยังมีคณะกรรมการที่ปรึกษาบริหารโรงเรียน สมาคมผู้ปกครอง คณะกรรมการมูลนิธิและทุนนิธิ และสมาคมศิษย์เก่า ชลบุรี “สุขบท” ที่มีส่วนในการส่งเสริมและให้การสนับสนุนโรงเรียน ดังแผนผังต่อไปนี้

แผนผังการบริหารงานโรงเรียนชลบุรี “สุขบท”

แผนผังที่ 4.2 การบริหารงานโรงเรียนชลบุรี “สุขบท”

จากการวิเคราะห์วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ของโรงเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ตลอดจนโครงสร้างการบริหารงานภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ได้มีการตระหนักถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม เห็นได้จากวิสัยทัศน์ที่ต้องการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งการกำหนดพันธกิจที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนเป้าประสงค์ของโรงเรียนที่ต้องการให้นักเรียนมีคุณภาพและมีศักยภาพตามมาตรฐานสากล เพื่อให้นักเรียนดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

นอกจากนั้น จากการศึกษาประวัติของโรงเรียนจากเอกสารรายงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2549 พบว่า โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” เป็นโรงเรียนที่เคยได้รับรางวัลที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน จนได้รับพระราชทานรางวัลเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่น ขนาดใหญ่ ของกรมสามัญศึกษา เมื่อปีพ.ศ. 2526 ในปี พ.ศ. 2535 โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทาน โรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่นขนาดใหญ่ และในปีพ.ศ. 2542 ได้รับรางวัลกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น โรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ ระดับประเทศ เป็นโรงเรียนนำร่องโครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ จากการศึกษาเอกสารแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2551 พบว่า แต่ละกลุ่มงานได้มีการจัดโครงการเพื่อการพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาโรงเรียน ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษามากกว่า 50 โครงการ อาทิ โครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม โครงการส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล โครงการพัฒนาบุคลากรครู เป็นต้น

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

ที่ตั้งของโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” อยู่ที่เชิงเขาบางทราย (เขาสุพรรณนิการ์) เป็นเนินเขามีความลาดชันลดหลั่นกันตั้งแต่ระดับความสูงของน้ำทะเล 10 เมตร ไปจนถึงระดับ 80 เมตรจากทางทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ร่มรื่นไปด้วยพันธุ์ไม้ขนาดกลางหลายชนิด เรียงรายกันอย่างเป็นระเบียบ ในบริเวณโรงเรียนมีถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเชื่อมโยงตั้งแต่หน้าประตูโรงเรียนไปทั่วบริเวณโรงเรียน สำหรับโรงเรียนแห่งนี้ไม่มีรั้วล้อมรอบ จึงเปิดโล่งเข้าออกได้หลายทาง โรงเรียนมีเนื้อที่ 41 ไร่ ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดเขาบางทราย

โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของตัวเมืองชลบุรี อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล มีทางหลวงระดับประเทศคือถนนสุขุมวิท วิ่งผ่านหน้าโรงเรียน ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ประกอบอาชีพประมง ค้าขาย รับจ้าง ทำนาเกลือ เกษตรกรรม อาชีพให้บริการและรับราชการ มีตลาดใหญ่ของจังหวัดอยู่ห่างจากโรงเรียนมาทางทิศใต้ของถนนสุขุมวิทเพียง 1.5 กิโลเมตร การ

คมนาคมระหว่างโรงเรียนกับตัวจังหวัดสะดวกสบาย มีรถเมล์โดยสารประจำทางศรีราชา รถเมล์
ชาวสาย 1 และ 2 ผ่าน

โรงเรียนมีอาคารเรียนและอาคารประกอบทั้งที่เป็นอาคารถาวรและอาคารชั่วคราวที่ใช้ใน
การจัดการเรียนการสอน ดังนี้

อาคารเรียน	8 หลัง	อาคารห้องประชุม	1 หลัง
อาคารโรงฝึก	4 หลัง	อาคารสำนักงาน	4 หลัง
โรงอาหาร	1 หลัง	บ้านพักครู	7 ห้อง
หอประชุม	1 หลัง	แฟลตนักเรียน	1 ห้อง
ลานเอนกประสงค์	3 ลาน	สนามบาสเกตบอล	3 สนาม
สนามเซปักตะกร้อ	1 สนาม	อุทยานการศึกษา	

สำหรับสถานที่ที่นักเรียนมานัดพบเพื่อร่วมทำโครงการกัน คือ อาคาร 90 หรืออาคาร
เฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเป็นอาคารที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยชั้นล่างเป็นห้องโถงใหญ่ที่ใช้
สำหรับนำเสนอนิทรรศการเกี่ยวกับโครงการคุณธรรมต่าง ๆ ทั้งโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม
โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการรู้รัก สามัคคี
ทำความดีถวายในหลวง โดยได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้อำนวยการที่ได้มอบห้องนี้ไว้สำหรับ
ใช้ทำกิจกรรมของโครงการคุณธรรม ดังภาพที่ 4.1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.1 สถานที่ทำโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ

“ห้องนี้นะครับ ที่ผมให้อาจารย์ชะบาไว้ ก็เพราะว่าเราเห็นว่าโครงการนี้จะต้องมีที่อยู่ที่แน่นอน ใครไปใครมาจะได้เข้ามาเยี่ยมชมได้สะดวก ซึ่งเราเล็งเห็นถึงความสำคัญ ทั้งประโยชน์ที่จะเกิดกับตัวเด็ก เกิดกับครู และเกิดกับโรงเรียนของเรา”

(ผู้บริหารสถานศึกษา. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

“คือจริง ๆ แล้วแต่เดิม ห้องข้างล่างเป็นห้องเวียน เพราะว่าห้องไม่พอ พอเรามีการจัดสรรแล้วก็ในช่วงแรก ห้องนั้น อาจารย์เขาเอามาจัดค่าย เข้าค่ายอะไรนะ ที่นี้พออาจารย์มาทำโครงการอะไรแล้ว เขาก็ขอใช้ ห้องมันว่าง แล้วพอเวลามีกิจกรรมทำหมัน ในที่สุดก็เลยกลายเป็นว่า อาจารย์เขาก็ยึดพื้นที่แล้วทางฝ่ายบริหารก็ไม่ได้ว่าอะไร จริงแล้วครูก็เป็นผู้ดูแลอยู่ด้วย ครูก็เห็นว่าถ้าจะให้อาจารย์เขาอยู่บนห้องชั้นบน มันก็ไม่สะดวก อีกอย่างแล้วอาจารย์เขาอยู่ข้างล่าง เขาก็ช่วยดูแล แล้วถ้าหากห้องข้างล่างไม่ครู เด็กก็จะวุ่นวาย ห้องน้ำอะไรก็จะมีปัญหาตลอด พอมีอาจารย์ชะบา อยู่ข้างล่างส่วนหนึ่งก็มีการทำให้มันมีการจัดระเบียบข้างล่างด้วย สมัยก่อนข้างล่างนี้มีปัญหาหลาย ห้องน้ำ เอน้ำมาสกาดกันเล่นกัน บางทีก็เอากะเทียมอะไรมาโยนกัน ึงบั้ง... อะไรอย่างงี้แหละ พอข้างล่างมีครู มีหมาอะไร เด็กก็จะไม่มีแสดงพฤติกรรมอะไรอย่างนี้ มันก็ดีไปอีกอย่างหนึ่ง แล้วอีกอย่างพอโครงการของอาจารย์ชะบา มีคนมาดูงาน บอร์ดจะมาย้ายไปย้ายมา มันก็อยู่ตรงนั้นแหละ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

สภาพการศึกษา / การจัดการศึกษา

โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” จัดแผนชั้นเรียนออกเป็น มัธยมศึกษาตอนต้น 14-14-14 มัธยมศึกษาตอนปลาย 7-7-6 รวม 62 ห้องเรียน

มัธยมศึกษาตอนต้น มี 8 กลุ่มการเรียนคือ

1. วิทยาศาสตร์	2. คณิต-อังกฤษ	3. อุตสาหกรรม
4. คหกรรม	5. เกษตร	6. ศิลปศึกษา
7. ดนตรี	8. อังกฤษ-คอมพิวเตอร์	

มัธยมศึกษาตอนปลาย มี 3 กลุ่มการเรียนคือ

1. ไทย-สังคม	2. วิทยาศาสตร์	3. คณิต-อังกฤษ

การจัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 8 คาบเรียน เริ่มเข้าเรียนตั้งแต่เวลา 8.50 และเลิกเรียนเวลา 16.00 น. โดยทุกวันอังคารจะมีกิจกรรมชุมนุม เป็นคาบเรียนสุดท้าย เวลา 15.10 – 16.00 น. ซึ่งนักเรียนจะแยกย้ายกันไปตามชุมนุมที่ตนเองได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก อย่างชุมนุมรักษ์สัตว์ รักสังคมก็เป็นอีกชุมนุมหนึ่งที่ได้รับความสะดวกจากนักเรียนเป็นจำนวนมาก

“ ยิ่งตอนนี้งดแล้วนะ ยังมีคนอยากจะมาเข้าชุมนุมเยอะขึ้น แต่ถ้าเข้ามาเพราะคิดว่าอยากได้อยู่ชุมนุมที่ดัง อยากจะออกทีวี ไม่ใช่อย่างที่คิดแน่นอน เราต้องการคนที่มีจิตใจอาสาทำงานให้กับน้องหมาจริง ๆ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 19 ก.พ. 51)

“ ชุมนุม คนเยอะนะ ก็รับจริง ๆ แค่ 30 คนเองมั้ง แต่ตอนเนี่ยะมาอยู่กันประมาณ 60 คนเห็นจะได้ แต่ชุมนุมเราทำงานหนักนะ ไม่ใช่แค่มาลงชื่อว่าจะอยู่ชุมนุมนี้เฉย ๆ ต้องทำงานด้วย อย่างเช่นไปป้อนยาหมาที่วัด ไปดูหมาป่วย ไปสำรวจหมา ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 19 ก.พ. 51)

สภาพของครูผู้สอน

โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” มีบุคลากรครูผู้สอนทั้งสิ้น 109 คน แบ่งการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 8 กลุ่มสาระ 1 กิจกรรม คือ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระพลานามัย กลุ่มสาระศิลปศึกษา กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (แนะแนว) สามารถจำแนกตามประเภท เพศ คุณวุฒิ และตำแหน่งได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพของครูผู้สอนตามประเภท เพศ คุณวุฒิ และตำแหน่ง

ประเภท	คุณวุฒิ							ตำแหน่ง			
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		รวม	ครูผู้ช่วย	ครูชำนาญการ	ครูชำนาญการพิเศษ	รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง					
1.กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์	-	-	2	10	1	2	15	-	12	3	15
2.กลุ่มสาระภาษาไทย	-	-	-	9	-	5	14	-	10	4	14
3.กลุ่มสาระคณิตศาสตร์	-	-	1	10	0	4	15	-	9	6	15
4.กลุ่มสาระสังคมศึกษา	-	-	-	10	1	5	16	-	14	2	16
5.กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ	-	-	-	11	1	4	16	-	16	-	16
6.กลุ่มสาระพลานามัย	-	-	1	4	1	1	7	-	4	3	7
7.กลุ่มสาระศิลปศึกษา	-	-	2	4	0	1	7	-	-	7	7
8.กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี	1	1	3	8	1	2	16	1	13	2	16
9.กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (แนะแนว)	-	-	-	1	-	2	3	-	2	1	3
รวมทั้งหมด	1	1	9	67	5	26	109	1	80	28	109

จากตารางที่ 4.1 จะเห็นได้ว่า สัดส่วนครู : นักเรียน 1 : 22.75 หมายความว่า ครู 1 คน จะต้องรับผิดชอบนักเรียนในความดูแล 23 คน จากการสังเกตสภาพและการสัมภาษณ์ โดยภาพรวม ครูจะมีความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อกัน รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

“ที่ผ่านมา ครูในโรงเรียนของเราช่วยเหลืองานกันดี ร่วมทั้งได้สละเวลามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนตลอด ดีไม่ดี คุณครูยังส่งนักเรียนมาช่วยเหลืองานของโรงเรียนด้วย”

(ผู้บริหารสถานศึกษา. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“วันนี้คนเยอะแยะเลย ครูแต่ละท่านก็จะมาร่วมกิจกรรมอย่างนี้แหละ เขาไปนั่งที่เด่นที่รับรองกันหมดแล้ว เดี่ยวจะมีการมอบรางวัลให้กับนักเรียนด้วย นี่ก็เตรียมงานมาหลายวันแล้วเหนื่อยๆ กันหน่อย ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. งานวันสุขบทที่รัก / 20 ม.ค. 51)

สภาพของนักเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนมีข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2549) ดังนี้

1. จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งหมด 1,482 คน นอกเขตพื้นที่บริการ 789 คน

“นักเรียนที่นี่ เป็นเด็กชลช. เลยก็มี แล้วก็มีเด็กจากบางปะกง เด็กจากอำเภออื่นด้วย อย่างกานต์ (ชื่อเล่นนักเรียน) บ้านมันอยู่ในโรงไฟฟ้าบางปะกงอะ ดุสิ.. มันก็มาเรียนที่นี่เลย”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมต้น. สัมภาษณ์ / 30 ม.ค. 51)

2. จำนวนนักเรียนที่จำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 จำนวนนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นและเพศ

ระดับชั้น	จำนวนห้อง	ชาย	หญิง	รวม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	14	260	248	508
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	14	271	261	532
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	14	283	255	538
รวมช่วงชั้นที่ 3	42	814	764	1,578
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	7	121	175	296
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	7	103	117	220

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ระดับชั้น	จำนวนห้อง	ชาย	หญิง	รวม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	6	77	100	177
รวมช่วงชั้นที่ 4	20	301	392	693
รวมทั้งหมด	62	1,115	1156	2,271

3. จำนวนนักเรียนต่อห้อง เฉลี่ย 40 คน โดยแต่ละห้องจะเป็นนักเรียนชายหญิงคละกัน ซึ่งแต่ละห้องจะมีครูที่ปรึกษาคอยดูแลในการอบรมสั่งสอนนักเรียน และให้ความช่วยเหลือนักเรียน

“ แต่ละห้องก็จะมีนักเรียนประมาณเดียวกันค่ะ อย่างห้องเราก็มี 34 คน ห้อง ๆ หนึ่ง ไม่เกิน 40 คนหรอกนะ เท่าที่หนูเห็น อย่างห้องหนูก็มีอาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยดูแลถึง 2 คนเชียวนะ ก็ดูแลนักเรียนทั่วถึงนะ หนูว่า...”

“ ทุก ๆ วันตอนเช้าหลังจากเข้าแถวแล้ว เราก็ต้องกลับมาพบอาจารย์ที่ปรึกษา เขาจะ home room อบรมสั่งสอนนิดหน่อย แล้วก็ทวงงานด้วย บางทีก็มาทวงงานของอาจารย์วิชาอื่น ๆ ให้ ไม่เป็นอาจารย์ชะบาก็จะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาอีกคนหนึ่งค่ะ แบ่งกัน ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ / สัมภาษณ์ 29 พ.ย. 50)

4. นักเรียนส่วนใหญ่ที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนมาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย ประมง เกษตรกรรม อาชีพให้บริการและข้าราชการ ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางไปจนถึงยากจนเป็นส่วนมาก

สภาพทั่วไปของชุมชน

เนื่องจากสถานที่ตั้งของโรงเรียนถูกขนานด้วยหมู่บ้านประมง ค่ายทหาร หมู่บ้านของเกษตรกร และวัดเขาบางทรายพระอารามหลวง โรงเรียนจึงเป็นศูนย์กลางให้บริการแก่ชุมชนหลายอย่าง เช่น สถานที่อบรมสั่งสอนฝึกอาชีพให้แก่กุลบุตรธิดาของชุมชนตั้งแต่ระดับชั้น ม.1 – ม.6 เป็นศูนย์กลางการเรียนวิชาทหาร เป็นศูนย์กลางการเรียนในระดับอนุปริญญาและปริญญา ศูนย์กีฬาชุมชน เป็นต้น อีกทั้งวัดเขาบางทรายซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับโรงเรียนยังมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ยาวนาน จึงเป็นที่รู้จักและศรัทธาของของชุมชนในจังหวัดชลบุรี และมีผู้มาเที่ยวศึกษาในสถานที่ที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น วิหารพระงาม ศาลาเก้าห้อง วิหารหลวงพ่อโต หอระฆังเงิน พระพุทธรูปาทรงลังกาและทรงอมราวดี นาฬิกาแดดโบราณ และสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

ตอนที่ 2 บริบทของกรณีศึกษา โครงการงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับบริบทและลักษณะโดยภาพรวมของแต่ละโครงการ ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษา ดังนี้ 1) ผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา 2) วัตถุประสงค์ 3) ขอบเขตของการศึกษาเรียนรู้ 4) หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ 5) ปฏิทินการดำเนินโครงการ และ 6) งบประมาณที่ได้รับ

กรณีศึกษาที่ 1 โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

(Act of Doing Favours to be in Lover)

1.1 ผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา

โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก (Act of Doing Favours to be in Lover) เป็นโครงการคุณธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยมีเยาวชน “กลุ่มทานบารมี” เป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของโครงการคุณธรรมจนประสบความสำเร็จ สมาชิกของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 ท่าน คือ

- 1) อาจารย์อำนาจ เวียงพล ผู้อำนวยการโรงเรียน ชลบุรี “สุขบท”
- 2) อาจารย์ชุลีพร พงษ์พานิชย์ รองผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการ

2. ครูที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 2 ท่าน คือ

- 1) อาจารย์พูนลาภ เกตุทองแถม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 2) อาจารย์ชะบา อ่อนนาค กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

3. พระที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 1 รูป คือ

พระสมเกียรติ อภิกิตติ วัดเขาบางทราย

4. นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ จำนวน 11 คน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

1.2 วัตถุประสงค์

1) เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหาวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา และนำพระราชดำรัสของพระองค์มาเป็นแบบอย่างในการทำความดี

2) เพื่อให้เยาวชนรู้จักการให้ การเสียสละและเห็นคุณค่าของสิ่งของที่เหลือใช้ ตลอดจนเป็นผู้รับอย่างมีสติจนสามารถพึ่งพาตนเองได้

3) เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีกำลังทรัพย์น้อยในการซื้อสินค้า สามารถซื้อสินค้ามือสองในราคาที่ถูกลงได้

4) เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 ให้เยาวชน และสามารถปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้

1.3 ขอบเขตของการศึกษาเรียนรู้

1.3.1 กลุ่มเป้าหมาย

ด้านปริมาณ เยาวชนร่วมโครงการ 30 คน ซึ่งแบ่งเป็น กลุ่มแกนนำ 10 คนและสมาชิกจำนวน 20 คน

ด้านคุณภาพ เยาวชนจำนวน 30 คน ที่เข้าร่วมโครงการมีคุณธรรมและมีทักษะปฏิบัติตนตามหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4

1.3.2 คำจำกัดความที่ใช้ในโครงการ

เยาวชน หมายถึง กลุ่มแกนนำ

สมาชิก หมายถึง นักเรียนผู้ที่มีความขาดแคลน ต้องการให้ความช่วยเหลือและนักเรียนที่ต้องการสมัครเข้าค่าย

ของบริจาคหรือสิ่งของ หมายถึง เสื้อผ้าสภาพยังใช้งานได้ อุปกรณ์การเรียน หนังสือเรียน

ตลาดนัดสินค้ามือสอง หมายถึง การจำหน่ายของบริจาคที่เหลือจากการแจกจ่ายแก่สมาชิก และการเชิญกลุ่มนักเรียนที่ต้องการหารายได้ระหว่างเรียนเปิดร้านขายของ

1.3.3 สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินงาน

- 1) โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”
- 2) วัดเขาบางทราย ต. บางทราย อ. เมือง จ. ชลบุรี
- 3) ระยะเวลาดำเนินการในช่วงพฤษภาคม 2550 – มกราคม 2551

1.4 หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้

1.4.1 หลักธรรมที่ใช้ คือ สังคหวัตถุ 4

1.4.2 หลักการที่ใช้ในการดำเนินโครงการ คือคุณธรรม 4 ประการ และพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรงไว้ในโอกาสที่คณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัย

ขออนแก่นถวายเงินเพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2525

1.5 ปฏิทินการดำเนินโครงการ

การดำเนินโครงการได้มีการวางแผนการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ดังนี้

ตารางที่ 4.3 การดำเนินการของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1.	ประชุมคณะกรรมการ	1 พ.ค. 50	ประธาน
2.	ขึ้นดำเนินกิจกรรมตามโครงการ		
	1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร	3 พ.ค. 50	ประชาสัมพันธ์
	2. ประชาสัมพันธ์เพื่อขอรับบริจาคและรับสมัครสมาชิก	3 พ.ค. 50 (ต่อเนื่อง)	ประชาสัมพันธ์
	- ประชาสัมพันธ์ช่วงเช้า (เคารพธงชาติ)		
	- ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายโรงเรียน		
	- ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์		
3.	ทำทะเบียนของบริจาคและสมาชิก	15 พ.ค. 50 (ต่อเนื่อง)	นายทะเบียน
	- จัดทำทะเบียนของบริจาค		
	- จัดทำทะเบียนสมาชิก		
4.	บริหารของบริจาคเพื่อให้เหมาะสมกับสมาชิก	18 พ.ค. 50 (เริ่มเดือนพ.ค. 50 ต่อเนื่อง)	สมาชิกทุกคน
	- จัดสรรสิ่งของบริจาคให้แก่สมาชิก		
	- จัดตลาดนัดสินค้ามือสอง		
5.	จัดค่ายคุณธรรมปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4	ตามโอกาส	สมาชิกทุกคน
6.	สรุปผลและติดตามผลการดำเนินงาน	พฤศจิกายน	ประธานและรองประธาน

*** หมายเหตุ ในการรับบริจาคสิ่งของเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

แผนการทำงานของเยาวชนกลุ่มทานบารมีที่ได้กำหนดไว้ในปฏิทินการดำเนินโครงการพบว่า เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ทุกกิจกรรม ซึ่งอาจมี

การเปลี่ยนแปลงเรื่องของระยะเวลาบางกิจกรรม เพื่อปรับให้กิจกรรมต่างๆ เหมาะสมตามเวลา และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เช่น การจัดค่ายคุณธรรม ที่จัดขึ้นเดือนมีนาคม 2551

1.6 งบประมาณ

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่ได้รับจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เนื่องจากโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโครงการคุณธรรมดีเด่น ระดับเขตพื้นที่การศึกษา จึงได้รับเงินสนับสนุนในการดำเนินงานโครงการคุณธรรมต่อในระยาะที่ 2

“โครงการเราได้รับเงินมา 5,000 บาทครับ”

“เงินที่ได้ก็มาจาก สพท. ชลบุรี เขต 1 การประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ได้รางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่น ระดับเขต”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ /18 ธ.ค. 50)

จากการศึกษาบริบทของกรณีศึกษาโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ผู้วิจัยพบว่า โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เป็นโครงการคุณธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรมเกี่ยวกับการให้และการบริจาคทาน โดยเป็นการสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนภายในโรงเรียนเห็นถึงคุณค่าของสิ่งของที่เหลือใช้มากขึ้น เพราะสิ่งของเหล่านี้ยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนที่ยากไร้และขาดแคลนอุปกรณ์ทางการศึกษาได้อีกหลายคน การขับเคลื่อนการดำเนินโครงการนี้เกิดจากความร่วมมือของหลายฝ่ายทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนกลุ่มทานบารมี ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วัตถุประสงค์สำคัญของโครงการนี้คือการเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหาวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา นอกจากนั้นยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีกำลังทรัพย์น้อยในการซื้อสินค้า สามารถซื้อสินค้ามือสองในราคาที่ถูกลงได้ ตลอดจนเพื่อให้เยาวชนรู้จักการให้การเสียสละและเห็นคุณค่าของสิ่งของที่เหลือใช้ ตลอดจนเป็นผู้รับอย่างมีสติจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมายและสมาชิก ได้มีการดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2550 - เดือนมกราคม 2551 และมีงบประมาณในการดำเนินโครงการจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งได้นำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

กรณีศึกษาที่ 2 โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง (Saving everyday for life to be riches)

2.1 ผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา

โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง (Saving everyday for life to be riches) เป็นโครงการคุณธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยมีเยาวชน “กลุ่มมัธยัสถ์” เป็นเยาวชนกลุ่มแกนนำในการดำเนินงาน และผลักดันให้โครงการคุณธรรมดำเนินโครงการไปได้จนประสบความสำเร็จ สมาชิกของโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 ท่าน คือ
 - 1) อาจารย์อำนาจ เวียงพล ผู้อำนวยการโรงเรียน ชลบุรี “สุขบท”
2. ครูที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 2 ท่าน คือ
 - 1) อาจารย์ปรียามรณีย์ เกลาเกลี้ยง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
 - 2) อาจารย์ชะบา อ่อนนาค กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
3. พระที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 1 รูป คือ

พระวรวิณ วรธัมโม วัดเขาบางทราย
4. นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา
- 2) เพื่อให้เยาวชนมีความรู้และเข้าใจเรื่องหลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความประหยัด ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสเรื่องความพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างถูกต้อง
- 3) เพื่อให้เยาวชนปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตและรู้จักเลือกบริโภคแบบประหยัด
- 4) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักและเห็นคุณค่าของข้าวและความสำคัญของการประหยัด

2.3 ขอบเขตของการศึกษาเรียนรู้

2.3.1 กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ระดับชั้นมัธยมศึกษา
จำนวน 30 คน

“มีพวกเราที่เป็นแกนนำจริงๆ ก็ 10 คนแล้ว มีคนอื่นเข้ามาเพิ่มด้วย ส่วนใหญ่ก็เป็นห้องเราเองทั้งห้องหละมั้ง เพราะเขาเห็นเพื่อนทำกัน ก็มาช่วยๆ กัน”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

2.3.2 สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินงาน

- 1) โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”
- 2) ระยะเวลาดำเนินงานในช่วงพฤษภาคม 2550 - มกราคม 2551

2.4 หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้

2.4.1 หลักธรรมที่ใช้ คือทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4

2.4.2 หลักการที่ใช้ในการดำเนินโครงการ คือคุณธรรม 4 ประการ และเรื่องการพัฒนาให้พึ่งพาตนเองได้ ตามแนวพระราชดำริเรื่องความพอเพียง ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541

2.5 ปฏิทินการดำเนินโครงการ

การดำเนินการของโครงการได้วางแผนการดำเนินตามลำดับขั้นตอน ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ดังนี้

ตารางที่ 4.4 การดำเนินการของโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง

ที่	การดำเนินการ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1.	ร่างโครงการ	พ.ค. 50	ประธานและคณะ กลุ่มแกนนำ
2.	ประชุมสมาชิกแกนนำเพื่อแบ่งความรับผิดชอบ	พ.ค. 50	ประชาสัมพันธ์
3.	ประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิก	พ.ค. 50 - มิ.ย. 50	ประชาสัมพันธ์
4.	กลุ่มแกนนำและสมาชิกเขียนข้อดีและข้อเสียในการบริโภคของตนเองในเรื่องต่างๆเช่น อาหารของใช้ เวลา ฯลฯ	มิ.ย. 50	กลุ่มแกนนำ
5.	สมาชิกในกลุ่มตกลง “ทำความดีถวายในหลวง” ด้วยการดำเนินชีวิตอย่างประหยัด ด้วยวิธีต่างๆ เช่น นำอาหารกลางวันมารับประทาน การเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ฯลฯ และ ต้องทำบัญชีรายรับ รายจ่าย (แก้มลิง) มาให้ดูเพื่อให้เห็นถึงการพัฒนา	มิ.ย. 50	กลุ่มแกนนำและ สมาชิกทุกคน

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ที่	การดำเนินการ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
6.	กลุ่มแกนนำรวมกลุ่มกันนำอาหารกลางวันมา รับประทาน หรือเลือกบริโภคได้อย่างถูกต้อง	มิ.ย. 50 – ม.ค. 51	
7.	ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายแก้มลิง	มิ.ย. 50 – ม.ค. 51	กลุ่มแกนนำและ สมาชิกทุกคน
8.	ศึกษาประวัติบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	ก.ค. 50 – ก.ย. 50	กลุ่มแกนนำและ สมาชิกทุกคน
9.	จัดป้ายนิเทศ	ก.ค. 50 – ก.ย. 50	กลุ่มแกนนำ
10.	ส่งบัญชีรายรับ – รายจ่าย (แก้มลิง)	ต.ค. 50 – ธ.ค. 50	กลุ่มแกนนำและ สมาชิกทุกคน
11.	ประชุมประเมินผลสังเกตพฤติกรรมของสมาชิก เป็นระยะ	ทุกสองสัปดาห์	กลุ่มแกนนำ
12.	เข้าค่ายอบรมประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงให้ รางวัลกับสมาชิกที่ประสบความสำเร็จในการ ประหยัต์สติเหนือสตางค์	ม.ค. 51	สมาชิกทุกคนและ กลุ่มแกนนำ

(วิเคราะห์เอกสาร/ 4 มี.ค. 51)

แผนการทำงานของเยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ที่ได้กำหนดขั้นตอนไว้อย่างละเอียด ตั้งแต่เริ่มจัดทำร่างโครงการ การดำเนินโครงการและการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น โดยได้กำหนดระยะเวลาและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกิจกรรม จากการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ ทำให้ทราบว่า ตามแผนการดำเนินโครงการที่ได้แสดงไว้ เป็นแผนที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า บางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนที่กำหนด ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาแต่ไม่ได้ยกเลิกกิจกรรมใดออกไป กิจกรรมทุกกิจกรรมที่กำหนดไว้ยังคงดำเนินการเช่นเดิม เช่น การจัดค่ายคุณธรรม เป็นต้น

“เราวางแผนให้กิจกรรมทุกอย่างเสร็จตอนเดือนมกราคม เพราะว่าช่วงเดือนกุมภาพันธ์เราก็จะต้องเตรียมตัวสอบกันแล้ว แต่มันก็ต้องเลื่อนออกไปจนถึงตอนปิดเทอม ตอนต้นเดือนมีนา ”

“เราต้องจัดค่ายกันอยู่แล้ว เพราะว่าที่ผ่านมาเราก็มีการจัดค่ายกันอยู่ประจำทุกปี ครั้งนี้ก็
เป็นครั้งที่ 3 แล้วมั้ง เพราะมีครั้งแรกก็ตอนปี 49 แล้วก็มาปี 50 ค่ายสนุกมากทำให้คนได้หลอมรวมกัน
ฝึกการอยู่ร่วมกัน ได้ผลดีจริงๆ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สัมภาษณ์ / 6 มี.ค. 51)

2.6 งบประมาณ

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท ซึ่งรับจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เนื่องจากโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโครงการคุณธรรมดีเด่น ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4.5 การใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง

รายการ	รับ	จ่าย	คงเหลือ	หมายเหตุ
1. ทุนในการทำโครงการจาก สพท.	5,000	-	-	
2. ค่าพิมพ์เอกสารและรูปเล่มโครงการ	-	980	-	
3. ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการทำป้ายนิเทศ	-	1,200	-	
4. เบ็ดเตล็ด	-	1,320	-	
5. ค่าจัดค่ายโครงการ	-	1,500	-	
สรุป	5,000	4,920		

(วิเคราะห์เอกสาร/ 4 มี.ค. 51)

จากการศึกษาบริบทของกรณีศึกษาโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ผู้วิจัยพบว่าโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง เป็นโครงการคุณธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับความประหยัด้ จากการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เยาวชนมีความเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตที่รู้จักการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด้ ใช้สติในการเลือกบริโภค รวมทั้งการออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็นหรือในอนาคต โดยยึดแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมเรื่องทิวรรุทธิมมิกัตถประโยชน์ 4 และพระราชดำรัสเรื่องความพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนการปลูกฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของข้าว นอกจากนั้นวัตถุประสงค์สำคัญของโครงการคุณธรรมนี้คือ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา โครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ได้รับความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ อาทิ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนกลุ่มมัธยมต้น ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการดำเนินโครงการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2550 – เดือนมกราคม 2551 ได้รับงบประมาณในการดำเนินโครงการจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของโครงการที่สอดคล้องกับหลักธรรมและแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กรณีศึกษาที่ 3 โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง (Harmony and Goodness for His Majesty the King)

3.1 ผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา

โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง (Harmony and Goodness for His Majesty the King) เป็นโครงการคุณธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยมีเยาวชน “กลุ่มสามัคคีธรรม” เป็นเยาวชนกลุ่มแกนนำที่ตระหนักถึงความสำคัญของความสามัคคี จึงได้ดำเนินงานโครงการคุณธรรมเกี่ยวกับปลูกฝังความสามัคคีจนประสบความสำเร็จ สมาชิกของโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 ท่าน คือ
 - 1) อาจารย์อำนาจ เวียงพล ผู้อำนวยการโรงเรียน ชลบุรี “สุขบท”
 - 2) อาจารย์พัลลภ เหวงชุตีรัตน์ รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน
2. ครูที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 3 ท่าน คือ
 - 1) อาจารย์นันทพร คำม่วง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
 - 2) อาจารย์ชะบา อ่อนนาค กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
 - 3) อาจารย์สุกัญญา พรพิบูลย์ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (แนะแนว)
3. พระที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 1 รูป คือ

พระประเสริฐ ปฐมโช
4. นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ จำนวน 11 คน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา
- 2) เพื่อให้เยาวชนมีความรู้หลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องสามัคคีธรรมที่สอดคล้องกับพระราชดำรัส “รู้จักสามัคคี” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้
- 3) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมเรื่องความสามัคคี และสามารถน้อมพระราชดำรัส “รู้จักสามัคคี” มายึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

3.3 ขอบเขตของการศึกษาเรียนรู้

3.3.1 *กลุ่มเป้าหมาย* คือ กลุ่มแกนนำเยาวชนที่มีความรู้ในเรื่องหลักธรรมสาราณียธรรม 6 มาดูแลน้องพี่ๆ และคอยจัดกิจกรรมต่าง ๆ 10 คน โดยที่เป็นเยาวชนระดับชั้น

มัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 30 คน ที่อยู่ในกลุ่มทะเลาะวิวาทในคดีที่ไม่รุนแรง เพื่อเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ

“ เราวางเป้าหมายไว้ 30 คน แล้วเราก็แบ่งการคุมห้องด้วย พี่แต่ละคนจะได้รับน้องไปดูแลกันเอง เพราะว่าเราทำเป็นกลุ่มใหญ่มันอาจจะไม่ได้ผล ก็ต้องเอาที่จำนวนพอดีกับจำนวนของพี่ด้วย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“ จริง ๆ ผมก็อยากให้นักเรียนเข้าโครงการนี้มากกว่านี้นะ แต่ว่าคนที่จะมาดูแลมีจำนวนจำกัด เอาเท่าที่พอจะรับได้ดีกว่า แล้วทางฝ่ายกิจการจะจัดนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงให้ ก็จะบอกต่อหรือเอารายชื่อนักเรียนให้กับอาจารย์ชะบาไปจัดการต่อ ”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

3.3.2 คำจำกัดความที่ใช้ในโครงการ

สามัคคี หมายถึง การไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกันทั้งทางอัปกริยาและทางใจ

3.3.3 สถานที่และกำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน

- 1) โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”
- 2) ระยะเวลาดำเนินงานในช่วง พฤษภาคม 2550 – กุมภาพันธ์ 2551

3.4 หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้

3.4.1 หลักธรรมที่ใช้ คือ สาราณียธรรม 6

3.4.2 หลักการที่ใช้ในการดำเนินโครงการ คือ คุณธรรม 4 ประการ และพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่คนไทยให้เห็นถึงความสามัคคี เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2532

3.5 ปฏิทินการดำเนินโครงการ

การดำเนินการของโครงการได้วางแผนการดำเนินตามลำดับขั้นตอน ดังปรากฏจากเอกสารร่างโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ดังนี้

ตารางที่ 4.6 การดำเนินการของโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
การดำเนินงานระยะที่ 1			
1.	ร่างโครงการ	เมษายน 2550	ประธานและคณะ
2.	ประชาสัมพันธ์ ประสานกับฝ่ายกิจการนักเรียนขอรายชื่อนักเรียนที่มีคดีทะเลาะวิวาททั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิง	พฤษภาคม 2550	ประชาสัมพันธ์ และคณะ

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
2.	ประชุมนักเรียนกลุ่มเป้าหมายถึงเรื่องวัตถุประสงค์ของการทำโครงการและสิ่งทีนักเรียนจะได้รับ	พฤษภาคม 2550	ประชาสัมพันธ์และคณะ
3.	ครูที่ปรึกษาและกลุ่มแกนนำสัมภาษณ์ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายกรณี เพื่อดูว่าปัญหาที่แท้จริงเกิดจากอะไร	มิถุนายน 2550	กลุ่มแกนนำ
4.	จัดกิจกรรมหรือทำความสะอาดอุทยานธรรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีกิจกรรมร่วมกันและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน	มิถุนายน-สิงหาคม 2550 (ทุกวันพฤหัสบดี คาบ 9)	กลุ่มแกนนำ
5.	ปลูกฝังความเคารพระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องเมื่อพบกัน ทักทายด้วยการไหว้	สิงหาคม 2550	กลุ่มแกนนำ
6.	ประชุมกลุ่มแกนนำเพื่อประเมินพฤติกรรมระยะที่ 1	กรกฎาคม 2550	กลุ่มแกนนำ
การดำเนินงานระยะที่ 2			
7.	จัดค่ายโครงการร้อยรักสามัคคีเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา	พฤศจิกายน 2550	กลุ่มแกนนำ
8.	ปลูกต้นไม้และแบ่งหน้าที่กันรดน้ำดูแล	พฤศจิกายน-ธันวาคม	สมาชิกทุกคน
9.	จัดค่ายคุณธรรม	2550	
10.	สรุปโครงการ และคุณธรรมที่สมาชิกได้จากการร่วมโครงการ ตลอดจนประเมินพฤติกรรมเยาวชนกลุ่มเป้าหมายจากการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์	กุมภาพันธ์ 2551	กลุ่มแกนนำ

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

จากตารางที่ 4.6 จะเห็นได้ว่า แผนการดำเนินงานโครงการของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม แบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ระยะ คือ การดำเนินงานระยะที่ 1 ได้แก่ การจัดทำร่างโครงการ การประชาสัมพันธ์และประสานกับฝ่ายกิจการนักเรียน โดยมีการประชุมนักเรียนกลุ่มเป้าหมายถึงวัตถุประสงค์ของการทำโครงการและสิ่งทีนักเรียนจะได้รับ จากนั้นครูที่ปรึกษาและกลุ่มแกนนำ สัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มเป้าหมายกรณีศึกษา เพื่อดูว่าปัญหาที่แท้จริงเกิดจากอะไร จัดกิจกรรมหรือทำความสะอาดอุทยานธรรมและการปลูกฝังความเคารพระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง ก่อนสิ้นสุดระยะที่ 1 ได้มีการประชุมกลุ่มแกนนำเพื่อประเมินพฤติกรรม สำหรับการดำเนินงานระยะที่ 2 ได้แก่ การจัดค่ายโครงการร้อยรักสามัคคีเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมในข้อที่ 7 ไม่ได้ดำเนินการ แต่ได้นำไปรวมเป็นกิจกรรมในการจัดค่ายคุณธรรม มีการปลูกต้นไม้ แบ่งหน้าที่กันรดน้ำดูแล การจัดค่ายคุณธรรม สรุปโครงการและคุณธรรมที่สมาชิกได้จากการร่วม

โครงการ ตลอดจนประเมินพฤติกรรมเยาวชนกลุ่มเป้าหมายจากการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ ซึ่งกิจกรรมการจัดค่ายคุณธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นการดำเนินกิจกรรมในช่วงเดือนมีนาคม 2551 โดยกิจกรรมค่ายคุณธรรมที่จัดขึ้น เป็นการจัดค่ายคุณธรรมร่วมกันกับโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัควันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง โครงการไปโอดีเซล เพื่อชีวิตที่พอเพียง และโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม

“ มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมบ้าง อย่างเช่นค่ายคุณธรรมที่เลื่อนมาจัดในเดือนมีนาคม หลังจากที่สอบเสร็จแล้ว เพราะเวลาเรียนและเวลาสอบมีน้อย พวกเราเลยยังไม่ค่อยมีเวลาทำโครงการเท่าที่ควร แต่เราก็ต้องปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ให้ครบ ”

“ อาจารย์ชะบาให้เราจัดค่ายพร้อมกับโครงการอื่น ๆ เลย จะได้เรียกรวมเด็ก และเด็กก็จะได้เรียนรู้คุณธรรมอื่นๆ ด้วย ”

“ มีการเปลี่ยนแปลงนิดหน่อย แต่ก็ไม่ได้ทำให้โครงการของเราเสีย ดีด้วย ที่เราได้ทำค่ายกับพี่ๆ น้องๆ หลากๆ คน ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 8 มี.ค. 51)

3.6 งบประมาณ

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง จำนวนเงิน 5,000 บาท ซึ่งเป็นเงินงบประมาณที่รับจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เนื่องจากโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโครงการคุณธรรมดีเด่น ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ดังปรากฏจากเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง โดยมีรายละเอียดการใช้งบประมาณ ดังนี้

ตารางที่ 4.7 งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง

รายการ	รับ	จ่าย	คงเหลือ	หมายเหตุ
1. เงินทุนสนับสนุนของ สพท.ชลบุรีเขต 1	5,000			
2. ค่าหมึกปริ้นเตอร์		300		
3. ค่าอาหารมื้อกลางวันที่ลงภาคสนาม 30 คนๆ ละ 20 บาท 3 วัน		1,800		
4. ค่าน้ำดื่ม		300		
5. กระดาษ A4		100		
6. ค่าวิทยากร		2,000		
7. ค่าเช่ารถ		500		
สรุป	5,000	5,000	-	

(วิเคราะห์เอกสาร / 4 มี.ค. 51)

จากการศึกษาบริบทของกรณีศึกษาโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยพบว่า โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง เป็นโครงการคุณธรรมที่ปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับความสามัคคีต่อเยาวชนกลุ่มแกนนำและนักเรียนกลุ่มเสี่ยงภายในโรงเรียน ทำให้เยาวชนเกิดความรักใคร่ ประองตอง มีความเข้าใจอันดีต่อกันและลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา วัตถุประสงค์สำคัญนอกจากการปลูกฝังคุณธรรมแล้ว ยังเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา โดยได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนกลุ่มสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มแกนนำในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โครงการคุณธรรมนี้ได้มีการนำหลักธรรมสราณีธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องการรู้จัก สามัคคี มาเป็นแนวทางสำหรับการวางแผนและกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามัคคีให้แก่เยาวชนตั้งแต่เริ่มโครงการจนกระทั่งโครงการเสร็จสิ้นและกลุ่มเยาวชนยังได้รับความร่วมมือจากฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นอย่างดีตลอดโครงการ มีการดำเนินโครงการในช่วงเดือนพฤษภาคม 2550 – เดือนกุมภาพันธ์ 2551 และได้รับงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินโครงการจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสำเร็จของกรณีศึกษา โครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ทั้ง 3 โครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกรายละเอียดของการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการได้มาของโครงการ
 - 1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
 - 1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ
 - 1.3 การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
2. ด้านการดำเนินโครงการ
 - 2.1 การจัดทำร่างโครงการ
 - 2.2 การสร้างผังมโนทัศน์
 - 2.3 การปฏิบัติตามโครงการ
 - 2.4 การนำเสนอโครงการ
 - 2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน
3. ด้านผลที่เกิดจากโครงการ คือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

กรณีศึกษาที่ 1 โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

(Act of Doing Favours to be in Lover)

1. ด้านการได้มาของโครงการ

1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

บทบาทของสมาชิกโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ที่เข้าร่วมโครงการนั้น มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน โดยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการทำโครงการ รวมทั้งเรื่องงบประมาณบางส่วน ซึ่งจะพิจารณาจากความเหมาะสม โดยที่ผู้บริหารไม่เคยขัดข้องและตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องให้การสนับสนุน

“ถ้าสิ่งแวดล้อมดี สถานที่ดี นโยบายดีก็... จะทำได้ดีนะครับ เราก็จะให้การสนับสนุนทุกอย่าง เขาขออะไรมา เรามาดูแล้ว มันเป็นไปได้ ไม่มากเกินไป ไม่เกินความสามารถของโรงเรียน เราก็ยินดีจัดให้เลย”

(ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

“ถ้าโครงการไหน... อืม... เขาเรียกว่าอะไร มีเป้าหมายดี ระบุเป้าหมายชัดเจน ไม่ชัดเลย ให้เลย ฝ่ายงบประมาณเนี่ยะ ไม่บังอาจไปขัดเขาเลย เพราะว่าเป้าหมาย 100 % คือผลเกิดกับเด็ก นะ ”

“ผลเกิดกับเด็ก มันก็ให้อยู่แล้ว มันมีงบที่เราสนับสนุนให้เต็มที่อยู่แล้ว แต่ในความเต็มที่ นั้นก็... ต้อง Balance กับโครงการอื่นๆ ด้วย เช่น ไปสนับสนุนเขา แล้วไปอะไรกับคนอื่นด้วย ก็คือโครงการอื่นๆ ด้วย ที่นี้โครงการได้รับการสนับสนุนเยอะ ”

(รองผู้อำนวยการ ฝ่ายอำนวยความสะดวก / สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

ส่วนบทบาทของครูที่ปรึกษานั้น เกิดจากการเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาด้วยความเต็มใจ โดยที่ไม่ได้คิดว่าเป็นหน้าที่หรือภาระงานที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสั่ง โดยเริ่มต้นมาจากการเป็นครูที่ปรึกษาชุมชนมาก่อน ผู้วิจัยพบว่าบทบาทที่สำคัญของครูที่ปรึกษาโครงการคือการให้คำปรึกษาคำแนะนำในสิ่งที่จะช่วยให้การทำโครงการดำเนินไปอย่างราบรื่น การให้ความช่วยเหลือ และการขยายมุมมองทางความคิดของนักเรียนให้ชัดเจน รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ดำเนินโครงการด้วยตนเองอย่างอิสระ ภายใต้การติดตามการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด โดยระลึกอยู่เสมอว่าโครงการคุณธรรมต้องเกิดจากการทำงานของนักเรียนอย่างแท้จริง

“บทบาทของคนที่สำคัญเลยก็คือ การให้คำปรึกษากับเขา นะ คือเราไม่ได้เข้าไปก้าวร้าวเขา ปลอบยให้เขาทำงานอย่างอิสระ แต่เราจะคอยติดตามดู และให้คำปรึกษาเมื่อเขาต้องการ นี่แหละคือบทบาทของผมนะจริงๆ ก็ไม่ได้คิดว่าเป็นการเพิ่มงานหรือเป็นการทำตามคำสั่ง ผมทำด้วยความเต็มใจ ของผมเอง ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“ก็ให้คำปรึกษาเขาด้วย ให้ความช่วยเหลือเขาด้วย ช่วยเขาคิดด้วย และช่วยอะไรอีกหลายอย่าง เพราะเรื่องบางเรื่องเด็กเขายังคิดไม่กว้าง เราก็แนะนำเขา นะ แต่ก็ต้องปลอบยให้เขาลงมือทำเองด้วย เราจะไปทำให้เขาทุกอย่างมันไม่ได้ เพราะโครงการนี้เป็นโครงการของเด็ก ที่เด็กต้องทำเอง”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดระหว่างสังเกตกิจกรรม / 11 ม.ค. 51)

“อ้อ... มาเป็นที่ปรึกษาเขาได้อย่างไร ก็เพราะว่านักเรียนที่เคยทำงานอยู่ในชุมชนเดียวกัน ไม่ได้เป็นที่ปรึกษาในชั้นเรียน”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งท่านได้ให้ความสนใจกับโครงการคุณธรรมมาก เห็นได้จากการให้คำแนะนำถึงการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ในการสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรู้จักการให้ การบริจาคทานและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า รวมทั้งเป็นผู้ให้คำปรึกษาเรื่องหลักธรรมแก่กลุ่มเยาวชนด้วย

“โครงการน่าสนใจมาก ควรที่จะได้รับการสนับสนุนอย่างมาก ทางโรงเรียนควรจะมีส่วนร่วมบ้าง อย่างเช่น ด้านการรณรงค์ให้เยาวชนมีจิตใจที่จะให้ท่านแก่ผู้ที่ไม่ใช่ หรือขาดแคลน ไม่เห็นแก่ตัวมากเกินไป ควรจะมีจิตใจที่คิดจะแบ่งปันช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ยังเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าด้วย”
(พระที่ปรึกษาโครงการ. วิเคราะห์เอกสาร / 29 ก.พ. 51)

“พระก็... ไปนิมนต์ท่านมาเป็นที่ปรึกษา ผมก็ไปนิมนต์ท่านมา ท่านก็มาช่วยเราในหลายๆด้านเหมือนกัน เช่นในเรื่องของหลักสูตรก็มีท่านมาเกี่ยวข้องว่าถูกไหม แล้วก็การให้คำปรึกษานิด ๆ หน่อย ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตน”
(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

สำหรับบทบาทของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการนี้ เกิดจากการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ และเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อมาร่วมทำโครงการ เนื่องจากนักเรียนต่างเห็นถึงความสำคัญของการให้ท่านแก่ผู้ทุกข์ยาก ต้องการช่วยอาจารย์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนของตน

การรวมกลุ่มของเยาวชนกลุ่มทานบารมี มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบออกเป็นตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้ ประธาน รองประธาน (2 คน) เลขานุการ เภรัญญิก ประชาสัมพันธ์ สวัสดิการ (2 คน) กรรมการ (3 คน) นักเรียนที่ร่วมทำโครงการส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และมีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร่วมด้วย แม้จะอยู่ต่างห้อง อยู่คนละระดับชั้น แต่เยาวชนกลุ่มทานบารมีก็สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดี เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เคยทำงานร่วมกันในชุมนุมรักษัสัตว์ รักษาสังคม มาก่อน โดยการแบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสมและความถนัด ซึ่งบางครั้งกลุ่มเยาวชนก็ทำงานร่วมกันโดยไม่ได้คิดว่าเป็นความรับผิดชอบของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะตำแหน่งประธานต้องเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการทำโครงการมาก่อน

“หน้าที่ของเราก็คือ การร่วมกันทำงานตามแผนที่เราได้คิดไว้ เช่น การรับบริจาคสิ่งของ เราต้องลงไปเอง เช่น ไปประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนรู้บ้าง การไปบอกตามห้องว่าตอนนี้โครงการกำลังเปิดรับบริจาคสิ่งของอยู่ ”

“บทบาทของเราก็ไม่มีอะไรมาก แต่ทำจริง ทำด้วยตัวเอง เสียสละเรื่องส่วนตัวมาทำงานให้กับโครงการ มาทำงานให้กับโรงเรียน แล้วก็มาทำโครงการเพื่อช่วยอาจารย์ของเราด้วย”

“การให้ครับ เป็นสิ่งที่คนในสังคมต้องคิดกันแล้วว่าจะต้องเริ่มอะไรสักอย่าง ไม่ใช่ปล่อยให้เฉย ๆ เห็นคนที่เขาทุกข์ยาก กับเห็นคนที่เขามีเหลือเพื่อ มันก็เกิดความแตกต่างกันแล้ว เราก็เลยรวมกลุ่มกัน เท่านั้นเอง”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“ก็มาจากชุมนุมรักษัสัตว์กันส่วนใหญ่ครับ สมัครใจกันมาทำโครงการนี้”

“เราก็รู้จักกันอยู่แล้ว เคยทำงานด้วยกันบ้าง ตั้งแต่ตอนม.3 พอเราขึ้นมาม.4 ถึงเราจะอยู่คนละห้อง แต่เราก็ทำงานด้วยกันได้ ไม่มีปัญหาอยู่แล้ว “

“พอมีโครงการงานธารน้ำใจขึ้นมา ก็เลยคิดว่าเราสามารถรวมกลุ่มกันดีกว่า เราทำให้สำเร็จกันดีกว่า ช่วยกันทำ “

“หน้าที่ก็แบ่งกัน มีการประชุมกัน ก็มีครบทุกตำแหน่ง ทั้งประธาน รองประธาน เภรณญิก เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ ก็แบ่งหน้าที่ให้เหมาะกับคน ก็แบ่งหน้าที่ตามแต่ละคนที่เขาถนัด แต่บางทีคนที่ทำหน้าที่อื่นก็มาร่วมกันช่วยกันด้วย ไม่ได้มองว่าใครเป็นใคร”

“อย่างเหรณญิก เราก็เลือกให้อารมดูแล เพราะว่าเขามีประสบการณ์เรื่องการขายของ”

“น้ำของหนูเขาขายของอยู่ พวกนี้ก็เลยให้ทำหน้าที่นี้ค่ะ”

“เลือกคนที่จะเป็นประธาน ก็สำคัญ คือคนที่จะมาเป็นประธานต้องผ่านการทำโครงการมาแล้ว เพื่อที่จะมีประสบการณ์ เพราะหัวหน้าต้องมากระจายงานให้คนในกลุ่มโครงการให้ได้ “

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“แบ่งหน้าที่ตามความถนัด แล้วแต่เด็กในกลุ่มในชุมชนนั้น ให้อาสาว่าตนเองจะทำอะไร ถนัดอะไร”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ

จุดเริ่มต้นแห่งความตั้งใจที่ทำให้เยาวชนกลุ่มทานบารมี มีความสนใจที่จะทำความดีด้วยการให้อย่างเสียสละและเป็นการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน คือการที่เยาวชนกลุ่มทานบารมีพบว่า ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาของตนเอง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่ครอบครัวมีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย โดยเกิดจากกระบวนการในการสำรวจปัญหาเบื้องต้น ซึ่งเป็นการประเมินสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ก่อนที่จะมีการลงมือปฏิบัติ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป จากการสำรวจปัญหาของเยาวชนกลุ่มทานบารมี ทำให้พบสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นว่า มีนักเรียนขาดแคลนทุนทรัพย์และอุปกรณ์ทางการศึกษา ในขณะที่นักเรียนบางส่วนที่มีความพร้อมทางการศึกษากลับมีสิ่งของเครื่องใช้เกินความจำเป็น จนทำให้มองไม่เห็นคุณค่าของสิ่งของและใช้อย่างฟุ่มเฟือย นอกจากนี้เยาวชนกลุ่มทานบารมียังได้นำแบบอย่างเรื่องการทำของพระบาทสมเด็จพระสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแบบอย่างทั้งในการนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและเป็นการอัญเชิญพระราชดำรัสดังกล่าว มาเป็นแรงบันดาลใจในการทำความดีเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานโครงการคุณธรรมเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของการจัดทำโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มทานบารมี ซึ่งพบว่า หนังสือของนักเรียนที่จบการศึกษาไปแล้วละปียังมีประโยชน์

สามารถนำกลับมาให้แก่รุ่นน้องที่ขาดแคลนหนังสือได้ แสดงให้เห็นถึงการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนได้ฝึกการให้แก่ผู้ที่ยากไร้หรือขาดแคลน

เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้ร่วมกันคิด ระดมสมองและปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ได้จากการสำรวจในขั้นต้น โดยไม่ได้ปล่อยให้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นผ่านไปอย่างนิ่งเฉย อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นสังคมที่อยู่รอบตัวนักเรียน รวมทั้งได้มีการขอคำปรึกษาจากคุณครูซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นครูที่ปรึกษาโครงการ โดยร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ในการทำโครงการคุณธรรมนี้เกี่ยวกับการบริจาคทาน กลุ่มเป้าหมายเริ่มจากนักเรียนภายในโรงเรียนก่อน

“ปัจจุบันนี้ประเทศไทยเข้าสู่ยุคที่เศรษฐกิจอยู่ในช่วงวิกฤต ซึ่งก่อให้เกิดปัญหารายรับน้อยกว่ารายจ่าย สำหรับครอบครัวที่มีเยาวชนกำลังอยู่ในช่วงระหว่างการศึกษา จึงทำให้เห็นปัญหาการขาดแคลนทุนทรัพย์และอุปสรรคในการศึกษาอย่างชัดเจน ”

“จากการสำรวจข้อมูลนักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” เกี่ยวกับระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของบิดามารดา พบว่า ส่วนใหญ่บิดาและมารดาจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบอาชีพ รับจ้างเป็นส่วนใหญ่ รายได้อยู่ในระหว่าง 3,000 – 6,000 บาท จึงทำให้นักเรียนขาดทุนทรัพย์และอุปสรรคในการศึกษา แต่ไม่กล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น และในขณะที่เดียวกันยังมีนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความพร้อมทางการศึกษา จนบางครั้งทำให้เกิดความฟุ่มเฟือยและมีสิ่งของเครื่องใช้เกินความจำเป็นจนไม่เห็นคุณค่าของสิ่งของ”

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเห็นความทุกข์ของประชาชน จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นเหตุก่อให้เกิดการขาดแคลนปัจจัยสี่ เช่น จากภัยธรรมชาติ เศรษฐกิจตกต่ำ พระองค์ทรงสละทรัพย์ส่วนพระองค์แก่ประชาชน ซึ่งเป็นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน และในขณะที่เดียวกันจากการให้ของพระองค์นั้น ได้วางรากฐานให้ประชาชนได้พัฒนาตนให้พึ่งพาตนเองได้ อันเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสในโอกาสที่คณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ถวายเงินเพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 18 มีนาคม 2525 มีใจความตอนหนึ่งว่า

“...เรื่องความเสียสละเป็นเรื่องของจิตใจ ถ้าฝึกความเสียสละเท่ากับเราฝึกความเข้มแข็งของตัวเอง เราสามารถที่จะฝึกความเข้มแข็งพอที่จะสละและบางครั้งเกี่ยวกับเรื่องที่เราเรียกว่าเป็นทาน...”

“...คนเราจะเอาแต่ได้ไม่ได้ คนเราจะต้องรับและจะต้องให้ เมื่อรับสิ่งของได้มาก ก็จะต้องพยายามให้ ในการให้นั้น ให้ได้โดยพยายามที่จะสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและในชาติ ทำให้หมู่คณะและชาติประชาชนทั้งหลาย มีความไว้ใจซึ่งกันและกันได้ ช่วยที่ไหนได้ก็ช่วย ด้วยจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยแท้...”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 20 เมษายน 2521

(วิเคราะห์เอกสาร / 14 พ.ย. 50)

“จุดประสงค์อย่างแรกเลยก็เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา และตัวอย่างจากท่านเรื่องการให้ การให้ทาน”

“ก็เหมือนกับว่าเราต้องการสอนให้คนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าครับ”

“แล้วที่สำคัญก็คือเราฝึกการให้ด้วยครับ จุดหลักของเราขั้นต้นเลยก็คือว่าเราจะช่วยภายในโรงเรียนก่อนนะครับ นื่อง ๆ ภายในโรงเรียน”

“คือว่าการที่นักเรียนจบไปแต่ละปี พวกหนังสือที่มีอยู่ ก็ไม่มีรุ่นน้องมารับต่อ ทำให้โรงเรียนเรามีหนังสือเยอะ แล้วเราก็ไม่รู้จะไปทำอะไร เราก็เลยคิดว่าจะเอาหนังสือพวกนี้ไปทำให้เกิดประโยชน์อย่างไรดี”

“ถ้าเราเอาไปขายทิ้งมันก็ได้เงินเล็กน้อย แล้วมันก็ยังไม่ได้ประโยชน์ หนังสือพวกนี้ควรจะทำประโยชน์ได้มากกว่าการที่เรานำไปขายอย่างเดียวครับ”

“เอาไปขายก็ไม่มีความรู้ให้น้อง”

“ของของเราไม่ได้มีแต่หนังสือนะ แต่ว่ายังมีพวกเสื้อผ้าของรุ่นพี่ที่เพิ่งจบไป แล้วก็ยังมีเสื้อผ้าจากที่คนอื่นนำบริจาคให้บ้างครับ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“ให้กับนักเรียนคนไหนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ของที่ใช้ในการเรียนครับ “

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

“โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก อีมี... ถามว่าทราบได้อย่างไร ใช้นิม โครงงานนี้ เด็กๆ เขานำเสนอให้ผมทราบว่า เขาอยากจะทำเรื่องเกี่ยวกับการบริจาคทาน โดยให้เพื่อนนักเรียนด้วยกัน เน้นการบริจาคทานจากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน เพื่อจะไปช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า โดยเริ่มต้นจากเด็กในกลุ่มของโรงเรียนเดียวกัน อันนี้คือรู้จากนักเรียนนะครับผม”

“สิ่งแรกเลยนอกจากเรื่องของท่านแล้ว นักเรียนสนใจว่าน้องบางคน เด็กบางคนถึงไม่มีโอกาสที่จะเรียนหนังสือ ถึงไม่มีโอกาสที่จะได้รับ อย่างบางคนขาดแคลนหนังสือ ไม่มีเรียน เขาก็เลยคิดว่า เอ... ทำอย่างไรเราถึงจะช่วยเพื่อนหรือว่าช่วยน้อง ๆ พวกนี้ได้ยังไง เราก็เลยลองใช้วิธีนี้ดู”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

1.3 การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้มีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ การบริจาคทานและหลักธรรมที่นำมาใช้ จากเอกสารสารสนเทศทางโรงเรียน รวมทั้งการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวข้องกับการให้ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการคุณธรรมและได้มีการขอข้อมูลจากหน่วยงานภายในโรงเรียน เช่น ฝ่ายแนะแนว ฝ่ายกิจการนักเรียน เป็นต้น

จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ทำให้เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้รายชื่อนักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีและต้องการความช่วยเหลือจากฝ่ายแนะแนว

การรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการคุณธรรมของเยาวชนกลุ่มทานบารมีที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่าเยาวชนได้มีการรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเองหรือได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการ ดังปรากฏในเอกสารร่างโครงการธรรมาจริยธรรม สายใยรัก สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ ดังต่อไปนี้

“เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้ค้นคว้าเอกสาร ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้างานเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง สังคหวัตถุ 4 2) ศึกษาค้นคว้างานเอกสารเรื่องพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับการบริจาคทาน 3) ศึกษาค้นคว้างานเอกสารเรื่องพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ และ 4) ศึกษาค้นคว้างานเอกสารสารสนเทศโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ปีการศึกษา 2549 ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 14 พ.ย. 50)

“มีอีกไง ก็จากฝ่ายกิจการนักเรียนด้วยไง ”

“ก็ค้นจากหนังสือครับ หนังสือของโรงเรียนด้วย ผสมๆ กัน”

“หนังสือก็มีที่อาจารย์ชะบาช่วยซื้อมาให้ 3 เล่ม ดีๆ เพื่อมาทำข้อมูล รู้สึกว่าจะแพงด้วยนะครับ เพราะเป็นหนังสือที่หายาก”

“ก็มีเว็บไซต์บ้าง ก็มีนะครับ ”

“แล้วก็มีคุณพิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ เขาก็เป็นคนที่ทำงานเกี่ยวกับการให้อภัยแล้วแหละครับ เขาก็เป็นผู้ทำเว็บไซต์เกี่ยวกับว่า อย่างปีนี้มีของมา แล้วก็มาโปรโมทในเว็บไซต์ว่าที่ไหนขาดแคลนบ้าง เราก็ติดต่อเขาไป เขาไม่ใช่คนชลฯครับ เขาจบมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปริญญาเอก เขาเป็นเพื่อนกับท่านมณูญ (ดร.มณูญ มุขขันธ์ประดิษฐ์ รองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา) ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“แล้วก็จะศึกษาหาข้อมูลจากฝ่ายกิจการนักเรียนนะครับ หรือว่าจากฝ่ายแนะแนวมีนักเรียนห้องไหน ม.ไหน อะไรแบบนี้ครับ ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

“รู้ใหม่ว่าครูต้องลงทุนไปซื้อหนังสือมาให้เขาดูกันเลยนะ 3 เล่มแหละ เล่มละตั้งหลายร้อย แล้วก็หายากมากด้วย เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับในหลวงของเรา ก็เอามาให้เขาดูเป็นแบบอย่างในการทำงาน แล้วก็เอาไว้ใช้สำหรับการศึกษาเอกสารเพิ่มเติมด้วย”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ก.พ. 51)

“พวกเอกสารและข้อมูลต่างๆ นักเรียนเขาจะเป็นค้นคว้าเองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผมจะให้การช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์มากกว่า อย่างเช่น อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี การถ่ายภาพ แล้วก็ทางหนังสือ ข้อมูลต่างๆ อาจารย์ซะบาก็จะเป็นผู้ที่ย่อยดูแล ท่านจะถนัดมากกว่าผม”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

1.3.1 หลักธรรมที่นำมาใช้

พื้นฐานของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั้นจำเป็นต้องมีการให้ และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันไม่ว่าทางกาย ทางวาจาและทางใจ ซึ่งจะทำให้สังคมอยู่อย่างปกติสุข ดังนั้น การที่ผู้คนต้องการให้สังคมสงบสุข สมาชิกในสังคมต้องมีการเกื้อกูลกัน พระพุทธศาสนาได้สอนให้ชาวพุทธมีหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจกัน เรียกว่า **สังคหวัตถุ 4** ดังนี้

- 1) รู้จักให้ รู้จักแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน (ทาน) ไม่ว่าสิ่งๆ หนึ่งนั้นจะเป็นวัตถุสิ่งของ วิชาความรู้ต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิดหรือทำให้เราเดือดร้อน
- 2) พูดจาไพเราะ น่ารัก (ปิยวาจา) พูดด้วยความจริงใจ มีประโยชน์ต่อเพื่อน และเหมาะสมกับกาลเวลา หลีกเลี่ยงการพูดเท็จโกหกกัน พูดจาหยาบค้าย เลียดสี เย้ยหยัน
- 3) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์กัน (อัตถจริยา) เช่น การช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อเพื่อนมีกิจที่จะต้องทำก็ช่วยทำโดยไม่ต้องเอ่ยปากขอร้อง
- 4) วางตนเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ทำตนให้เข้ากับผู้อื่นโดยไม่ถือตัวร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเพื่อน ได้ดีแล้วไม่เยอหยิ่ง

1.3.2 หลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในการดำเนินงานตามโครงการให้ประสบความสำเร็จเยาวชนกลุ่มทานบารมีได้นำพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการมาใช้ในการดำเนินการ ดังนี้

ประการที่ 1 คือการรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่ 2 คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดีนั้น

ประการที่ 3 คือการอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่ 4 คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็นและมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไป

หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำร่างโครงการ เมื่อเยาวชนกลุ่มทานบารมีทราบถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหา จะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ และสามารถนำมาพัฒนาเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป หลักธรรมที่เยาวชนกลุ่มทานบารมีเลือกมาใช้คือ สังคหวัตถุ 4 โดยได้รับคำแนะนำจากครูและพระที่ปรึกษาโครงการ ส่วนของหลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำมาใช้คือ คุณธรรม 4 ประการและพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสในโอกาสที่คณาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่ดำเนินกิจกรรมโครงการในวันที่ 18 มีนาคม 2525 สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มทานบารมี และการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ ดังต่อไปนี้

“เราก็มีหลักธรรมที่ยึดเป็นแนวทางครับ หลักธรรมก็เรื่องสังคหวัตถุ 4 ครับ”

“ส่วนพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็จะเป็นแบบอย่างเรื่องการให้ครับ แล้วก็คุณธรรม 4 ประการ”

“ก็เรามีการให้ทานของในหลวง เป็นแนวมาประยุกต์ใช้ในโครงการของเรา”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“ก็มีเข้าไปถามพระอาจารย์บ้าง แต่ก็ไม่ค่อยเท่าไร ส่วนใหญ่ผมจะเป็นคนเข้าไปคุยแทนเพื่อนๆ ครับ”

“คือตรงส่วนหลักธรรม อาจารย์ชะบาเขาก็ถนัดอยู่แล้ว ถามอาจารย์ อาจารย์ก็บอกได้เลย ก็เลยไม่ค่อยได้เข้าไปที่วัด ถ้าจะเข้าไปก็อาจจะไปเยี่ยมของจากวัดมากกว่าครับ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“เรื่องหลักธรรมเรื่องพระราชดำรัสเลย ประเด็นแรกสุดที่เลยนะครับที่พูดกับเด็กเสมอก็คือ เรื่องที่พระเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ท่านมีพระราชดำรัสตรัสว่า... ในเรื่องของการปิดทองหลังพระ รายละเอียดจริงๆ ผมอาจจะพูดได้ไม่หมด คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพูดว่า ตอนนั้นคนที่ทำงานด้านหน้าพระ เยอะแล้ว คนที่ทำงานด้านหลังพระ ก็คือกลุ่มคนพวกนี้ กลุ่มอย่างพวกเบนซ์ ที่อยู่ในชุมชนรักษัตริย์ จะเป็นคนที่ทำงานปิดทองหลังพระ ที่เราจะเห็นกันนะ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“เรื่องของการให้นะ คนอาจจะมองไม่ค่อยเห็น หรือว่าเห็นแล้วก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร บางทีคิดสงสารกัน แต่ความสงสารอย่างเดียวมันช่วยอะไรคนที่เขาลำบากหรือว่าขาดแคลนไม่ได้เลย อีก

อย่างครูก็มองเห็นอยู่แล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านทรงให้อะไรกับเรามากมาย เราก็น่าจะรู้จักให้บ้าง ให้กับนักเรียน ให้กับคนที่ยากไร้กว่า ก็น่าจะเป็นสิ่งที่ดี ก็คิดที่จะทำกัน แล้ว ก็เอาแบบอย่างจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นตัวอย่าง“

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ม.ค. 51)

2. ด้านการดำเนินโครงการ

2.1 การจัดทำร่างโครงการ

ขั้นตอนในการทำร่างโครงการ เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องหลังจากที่เยาวชนกลุ่มทานบารมี และครูที่ปรึกษาโครงการได้ปรึกษาร่วมกัน ประกอบกับความพยายามที่ต้องการจะแก้ไขปัญหา จึงได้เกิดการรวมกลุ่มของนักเรียนเพื่อร่วมกันวางแผนและพัฒนาจนเกิดเป็นโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก มีการกำหนดวัตถุประสงค์ การเตรียมวางแผนในการทำร่างโครงการอย่างเป็นระบบ ในส่วนของขั้นตอนการจัดทำร่างโครงการนั้น เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้รับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ที่ได้นำคู่มือในการทำโครงการคุณธรรมมาให้เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้ศึกษาและนำไปใช้เป็นคู่มือในการทำร่างโครงการขึ้นมา

การจัดทำร่างโครงการของเยาวชนกลุ่มทานบารมี มีจุดเริ่มต้นมาจากการจัดค่ายคุณธรรม โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งได้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำโครงการคุณธรรมแก่เยาวชน ซึ่งเยาวชนกลุ่มทานบารมีได้รับมอบหมายจากศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบโครงการให้เป็นเยาวชนกลุ่มแกนนำ เนื่องจากเยาวชนกลุ่มทานบารมีมีบางคนเคยร่วมทำโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม มาก่อน โครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคมเป็นโครงการที่ได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติดีเด่น ระดับประเทศ อันดับที่ 2 ซึ่งได้รับโล่เกียรติยศพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และยังได้ร่วมเข้าค่ายสุดยอดผู้นำยุวชนกัลยาณมิตร ประจำปีการศึกษา 2549

จากกิจกรรมการเข้าค่ายอบรมให้ความรู้เรื่องการทำโครงการคุณธรรมนั้น ทำให้เยาวชนกลุ่มทานบารมีจัดทำร่างโครงการคุณธรรม โดยนำข้อมูลที่รวบรวมทั้งหมดมาเรียบเรียงตามหัวข้อที่กำหนดไว้ ดังนี้ 1) ชื่อโครงการ 2) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา 3) ที่ปรึกษาโครงการ 4) วัตถุประสงค์ 5) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ 6) ผังมโนทัศน์ 7) สารสำคัญของโครงการ 8) การศึกษาวิเคราะห์ 9) วิธีการดำเนินงาน 10) งบประมาณ และแหล่งที่มาของงบประมาณ 11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ 12) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา และ 13) ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ จากนั้นจึงส่งเข้าประกวดในโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ในปีการศึกษา 2550 ผลการคัดเลือกโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ครั้งนั้น โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ได้รับคัดเลือกให้เป็นโครงการคุณธรรมดีเด่นและได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินโครงการ เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำร่างโครงการของศึกษานิเทศก์และครูที่ปรึกษาโครงการ พบว่า การจัดทำร่างโครงการเริ่มจากการเข้าค่ายโครงการคุณธรรม ขั้นตอนของการจัดทำร่างโครงการคุณธรรม เยาวชนกลุ่มทานบารมีเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองภายในกลุ่ม โดยที่ได้รับคำแนะนำครูที่ปรึกษาโครงการ จากศึกษานิเทศก์ จากรุ่นพี่ที่ทำโครงการรักษ์สัตว์ รักษาสังคม ตลอดจนได้นำโครงการตัวอย่างมาปรับใช้เป็นตัวอย่างและร่วมกันจัดทำร่างโครงการคุณธรรมของโครงการธารน้ำใจ สายใยรักขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเยาวชนกลุ่มทานบารมี ดังนี้

“เราก็ได้มีการให้คู่มือที่เป็นคู่มือสำหรับการทำโครงการคุณธรรมไป ให้เด็ก ๆ เขาได้ดูเป็นแบบอย่าง เกี่ยวกับข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ทางสพฐ.กำหนด เพื่อจะได้ดำเนินการจัดทำร่างโครงการขึ้น หลังจากทีนักเรียนได้มีการคิดสืบสาวถึงปัญหาที่กลุ่มสนใจ และหาสาเหตุของปัญหานั้น เพื่อจะได้แก้ไขต่อไป”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 3 พ.ย. 50)

“ตอนที่จัดค่าย ก็แจกคู่มือไป เพื่อให้นักเรียนทุกกลุ่มได้เอาไปศึกษา แล้วก็เอาไปปรึกษาร่วมกับครูที่ปรึกษาของกลุ่มตนเอง ว่าจะทำอะไรกัน ทำอย่างไร ทำแบบไหน แล้วแต่ความสนใจของกลุ่ม ไม่ได้บังคับว่าจะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เลือกลงเอง แต่ขอให้ทำ และทำจริง ๆ อย่างต่อเนื่อง”

“ที่เห็นว่าโครงการนี้สมควรที่จะได้รับทุน 5,000 บาท ในการสนับสนุนไปทำโครงการต่อนั้นก็เพราะว่าส่วนแรกเห็นความตั้งใจจริงของเด็ก ๆ ที่จะทำงานสานต่อไปในภาคเรียนหน้าด้วย และเมื่อพิจารณาจากร่างโครงการแล้ว ก็เห็นว่าเด็ก ๆ เขาได้มีการวางแผนอย่างชัดเจน ชัดเจนในทุกขั้นตอนที่กำหนดไว้เลย บอกที่มาที่ไปได้ อย่างมีเหตุผล ไม่ได้เขียนลอย ๆ เพื่อให้ได้รับทุน แล้วจะทำจริงหรือไม่ ก็ไม่แน่ใจ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 7 พ.ย. 50)

“ เราลองคุยกับนักเรียนของเราแล้ว แล้วเขาก็คิดว่าเขาทำได้ ถ้าทำได้ นั่นก็ทำเลยสิ เพราะมันก็เป็นเรื่องที่ดี ทำแล้วก็เกิดผลดีกับตัวนักเรียนเอง เราก็อยากให้เขาได้ดี ได้พัฒนาตนเอง เราทำก็เพื่อนักเรียน ไม่ใช่เพื่อตัวเราหรืออะไรทั้งสิ้น แค่เด็กคิดว่าจะทำ เราก็จะสนับสนุนได้เขาทำจนสำเร็จให้ได้ แม้ว่าการทำร่างจะเพิ่งเป็นการเริ่มต้นก็ตามค่ะ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 29 พ.ย. 50)

“จุดเริ่มต้นในการทำโครงการขั้นแรกเลยก็เกิดจาก เราได้เข้าค่ายโครงการคุณธรรม ระดับพื้นที่เขตการศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่เขาได้มาจัดในโรงเรียนของเรา ซึ่งมีโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” เป็นแกนนำ ตอนต้น ๆ เทอมที่แล้ว”

“กลุ่มแกนนำก็คือ เราได้มาจากการประกวดโครงการระดับประเทศปีที่แล้ว ในปี 2549 แล้วเราก็ได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่น ผมหมายถึง รักษ์สัตว์ด้วย (โครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม) แล้วเราก็เป็นโรงเรียนเดียวในเมืองชลฯด้วยที่ได้รับรางวัลนี้ครับ ”

“เมื่อเราเป็นแกนนำ ก็เลยเอาพี่เลี้ยงจากรักษ์สัตว์นะครับ แล้วก็พี่เลี้ยงจากมหานคร (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร) มาร่วมในการจัดค่าย เป็นพี่เลี้ยงในการทำโครงการและทำกิจกรรมต่าง ๆ”

“คือว่าในค่ายจะมีการฝึกอบรมครับ อบรมการทำโครงการให้ครับ เขาก็จะให้ทำโครงการครับ ทำเป็นร่างก่อนครับ เพื่อให้เด็กได้ฝึกคิดในการทำโครงการคุณธรรมด้วย”

“โรงเรียนที่ได้เข้าค่ายนะครับ ก็จะต้องทำโครงการคุณธรรมส่งเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งหมดเลยครับ ทุกโรงเรียนอย่างน้อย 1 ชิ้น”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“ด้านร่างโครงการเลยนะครับ ก็คือลื้อมาจากโครงการเก่าที่มีอยู่ เช่น โครงการด้านคุณธรรม ต่างๆ เช่นโครงการรักษ์สัตว์ฯ โครงการไปโอดีเซลอะไรแบบนั้นนะครับ ก็เอาโครงการนั้นมาปรับแต่ง แล้วก็มีนักเรียนกลุ่มที่ทำโครงการรักษ์สัตว์ให้การช่วยเหลืออยู่ แล้วมารวบรวมข้อมูลว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตกับสัมภาษณ์ด้วยตัวเองนะครับ ”

“ร่างโครงการโดยหลักเลย ก็จะมีเด็กนะครับ ประธานโครงการหละ จะเป็นประเด็นหลักเลย แล้วก็จะมีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยেলাให้ อาจารย์ชะบาบ้าง ผมบ้าง ศึกษานิเทศก์บ้างครับ แล้วก็ที่สัมภาษณ์ไม่ได้เลย ก็มีกลุ่มของพระอีกกลุ่มหนึ่ง อย่างเช่น กลุ่มของพระมหาพงศ์นรินทร์ครับ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่มเยาวชนกลุ่มทานบารมี พบว่าจุดเริ่มต้นอีกประการหนึ่งที่ทำให้เยาวชนกลุ่มทานบารมีสนใจที่จะเข้าค่ายอบรมการทำโครงการคุณธรรม เนื่องมาจากพระมหาพงศ์นรินทร์ ลีตวิโส ซึ่งได้ให้ข้อคิดแก่เยาวชนกลุ่มทานบารมี หลังจากที่เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้เข้าร่วมค่ายสุดยอดผู้นำเยาวชนในปีแรกของการจัดโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2549

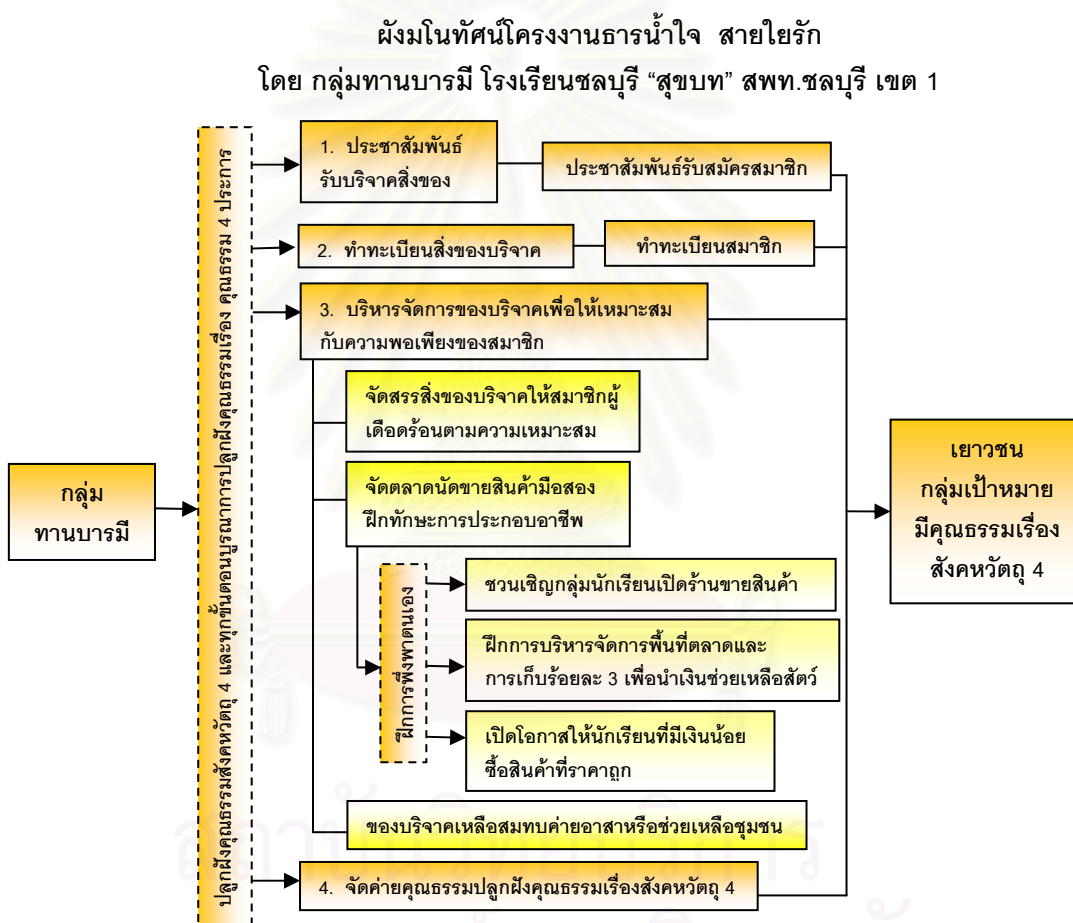
“ก็ทางพระอาจารย์มหาพงศ์นรินทร์ก็ได้มีนโยบายที่จะให้นักเรียนเข้าค่าย เพื่อฝึกการทำโครงการให้เกิดขึ้น”

“พระอาจารย์อยากให้นักเรียนในโรงเรียนได้ทำโครงการคุณธรรมกันเยอะ ๆ ครับ จะได้เป็นการสร้างคุณธรรมให้กับเยาวชน”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

2.2 การสร้างผังมโนทัศน์

แนวความคิดในการสร้างผังมโนทัศน์ของเยาวชนกลุ่มทานบารมีนั้น เกิดขึ้นจากการรวบรวมกิจกรรมทั้งหมดที่ได้มีการวางแผนไว้ ตั้งแต่การทำร่างโครงการ ซึ่งผังมโนทัศน์จะแสดงถึงภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมดที่เยาวชนกลุ่มทานบารมีจะต้องดำเนินการ ทุกขั้นตอนในแต่ละกิจกรรมจะบูรณาการเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมสังคหวัตถุ 4 และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมและหลักการสำคัญของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4.1 ผังมโนทัศน์โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

“ผมก็เอาพวกกิจกรรมมาเรียงเป็นขั้น ๆ เป็นขั้นตอนทั้งหมดของกิจกรรม”

“ทำแผนผังต้องทำตั้งแต่ตอนที่เป็นร่างแล้ว เป็นภาพรวม แบบสรุป ย่อ ๆ ”

“ สมาชิกในกลุ่มก็จะช่วยกันคิด แล้วผลที่ได้สุดท้ายก็คือ เราต้องการจะปลูกฝังคุณธรรมของการให้ เรื่องของสังคหวัตถุ 4 โดยมีพวกเรากลุ่มทานบารมีเป็นคนจัดกิจกรรม”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

2.3 การปฏิบัติตามโครงการ

การดำเนินงานของเยาวชนกลุ่มทานบารมี ได้มีการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาหลักธรรมที่นำมาใช้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการทำโครงการ จากนั้นจึงประชาสัมพันธ์เพื่อรับบริจาคสิ่งของและรับสมัครสมาชิก มีการจัดทำทะเบียนของบริจาคและทะเบียนสมาชิกผู้มารับบริจาค ตลอดจนการนำสิ่งของแจกจ่ายให้กับสมาชิก การนำของบริจาคที่เหลือจัดตลาดนัดสินค้ามือสองและการจัดค่ายอบรมคุณธรรม เพื่อเป็นการขยายเครือข่าย พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมในเรื่องของการให้ตามหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 ให้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

การดำเนินงานของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เป็นไปตามขั้นตอนของร่างโครงการที่ได้กำหนดไว้ในระยะที่ 1 และดำเนินการต่อเนื่องเพื่อขยายผลต่อในระยะที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

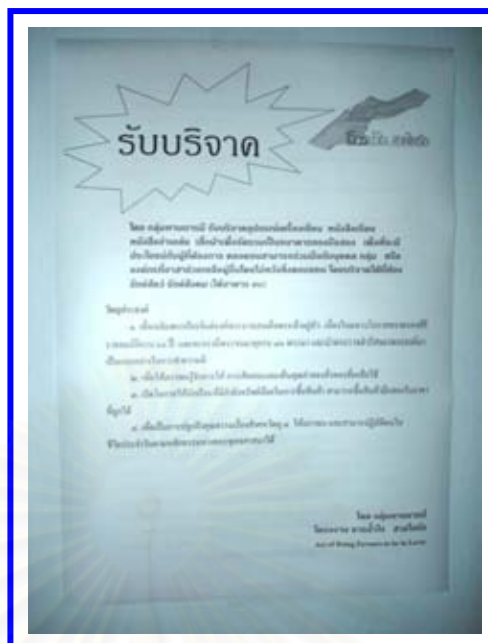
1) การค้นคว้าจากเอกสาร

- 1.1) ศึกษาค้นคว้าเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง สังคหวัตถุ 4
- 1.2) ศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับการบริจาทาน
- 1.3) ศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ
- 1.4) ศึกษาค้นคว้าเอกสารสารสนเทศโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ปีการศึกษา 2549
- 1.5) ศึกษาจากข้อมูลของฝ่ายแนะแนวและฝ่ายกิจการนักเรียน

2) การประชาสัมพันธ์เพื่อขอรับบริจาคสิ่งของและรับสมัครสมาชิก

2.1) การประชาสัมพันธ์เพื่อขอรับบริจาคสิ่งของ ภายในโรงเรียนชลบุรี "สุขบท" โดยการประชาสัมพันธ์ตอนเช้าแถวเคารพธงชาติในตอนเช้า ผ่านเสียงตามสาย ช่วงพักกลางวัน และสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น การพิมพ์ใบประกาศสำหรับประชาสัมพันธ์ให้ร่วมกันบริจาค ซึ่งจะติดไว้ตามบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.2) การประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกที่ขาดแคลนอุปกรณ์ในการศึกษา เสื้อผ้า หรือของใช้ที่จำเป็น ซึ่งเยาวชนกลุ่มทานบารมีจะออกไปประชาสัมพันธ์ให้กับนักเรียน เพื่อน ๆ ตามห้องเรียนต่างๆ ช่วงเวลาพักกลางวัน นอกจากนั้นเยาวชนกลุ่มทานบารมียังได้รับรายชื่อ นักเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์ในการศึกษาจากความร่วมมือของฝ่ายแนะแนว

ภาพที่ 4.2 ป้ายประชาสัมพันธ์รับบริจาคสิ่งของ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

3) การทำทะเบียนสิ่งของบริจาคและทะเบียนสมาชิก

3.1) จัดทำทะเบียนสิ่งของบริจาค โดยแยกประเภทของสิ่งของบริจาคเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์การเรียน หนังสือและเครื่องประดับ โดยต้องมีการทำความสะอาด และเก็บรักษาของที่บริจาคเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพดี เช่น การบรรจุใส่ถุงพลาสติกหรือพับเก็บอย่างเป็นระเบียบ แบ่งแยกใส่กล่องให้เป็นหมวดหมู่ เป็นต้น จากการสนทนากลุ่มเยาวชนกลุ่มทานบารมี ได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สิ่งของที่นำมาบริจาคจะต้องเป็นสิ่งของเท่านั้น ซึ่งเยาวชนกลุ่มทานบารมีจะไม่รับบริจาคเงิน

3.2) จัดทำทะเบียนสมาชิก เพื่อสำรวจความต้องการ ความขาดแคลนอุปกรณ์ในการศึกษา โดยที่นักเรียนที่ขาดแคลนหรือต้องการความช่วยเหลือก็จะมาลงทะเบียนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของครอบครัว พร้อมระบุถึงสิ่งของที่ต้องการบริจาคในรูปแบบฟอร์มที่ทางกลุ่มเยาวชนเป็นผู้ออกแบบ เยาวชนกลุ่มทานบารมีจะนำไปเป็นข้อมูลเพื่อจัดสิ่งของให้ต่อไป ข้อมูลที่ได้จะไม่เปิดเผยและเป็นความลับ

4) การบริหารจัดการสิ่งของบริจาคและสมาชิก

4.1) จัดสรรสิ่งของบริจาคให้แก่สมาชิกตามความเหมาะสมของข้อมูลสมาชิก และพอเพียงกับสิ่งของที่มีอยู่ โดยให้ความช่วยเหลือกับนักเรียนภายในโรงเรียนก่อน

4.2) การจัดตลาดนัดสินค้ามือสอง โดยการเชิญชวนกลุ่มนักเรียนที่ต้องการหารายได้ระหว่างเรียนและต้องการฝึกทักษะการประกอบอาชีพ ฝึกการบริหารจัดการพื้นที่การจัด

ตลาดและเก็บรายได้จากการขายร้อยละ 3 จากการจำหน่ายสินค้าเพื่อนำเงินจากค่าเช่าพื้นที่มาช่วยเหลือสัตว์เลี้ยงที่ถูกทอดทิ้ง นอกจากนั้นยังเป็นการเปิดโอกาสให้กับนักเรียนที่มีทุนทรัพย์น้อยสามารถซื้อสินค้าที่มีราคาถูกลงได้ตามกำลังทรัพย์ด้วย

5) การจัดค่ายคุณธรรม

เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้มีการจัดค่ายโครงการคุณธรรม เพื่อเป็นการอบรมและปลูกฝังคุณธรรม สังคหวัตถุ 4 ให้กับสมาชิกและเยาวชนผู้สนใจ โดยจัดกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานให้กับนักเรียนที่เข้าค่ายคุณธรรม เป็นกิจกรรมที่สอดแทรกหลักธรรมเรื่องของการให้ ซึ่งจะทำให้ นักเรียนที่เข้าค่ายได้เรียนรู้หลักธรรมด้วยตนเอง จากสถานการณ์ที่จำลองขึ้น ทำให้นักเรียนที่เข้าค่ายไม่รู้สึกว่าการเรียนรู้หลักธรรมเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ทำให้เกิดการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนที่เข้าค่ายทุกคนจากการที่ปฏิบัติด้วยตนเองอีกด้วย การจัดค่ายคุณธรรมของโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ได้ร่วมจัดกับโครงการอื่นๆ เช่น โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง เป็นต้น โดยเป็นฐานที่ 7 ที่มีชื่อประจำฐานว่า ธารน้ำใจ สายใยรัก เน้นการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องของการให้ สอนหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“ คั้นคว่ำหลักธรรมก็คือ สังคหวัตถุ 4 แล้วก็มีตัวอย่างจากในหลวงที่ยึดตามแนวพระราชดำริเรื่องการบริจาค การให้ แล้วก็... คุณธรรม 4 ประการ”

“เอกสารของโรงเรียน คำแนะนำจากฝ่ายแนะแนวและฝ่ายปกครอง”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 26 ก.พ. 51)

“เราศึกษาเอกสารตอนทำร่างโครงการแล้ว พอมาเทอมนี้ เราทำต่อ เราก็ต้องศึกษาเอกสารด้วยครับ บางอย่างเราอาจจะลืมได้”

“พวกหลักธรรมหรือว่าแนวพระราชดำริของในหลวงที่เราหามาได้ เราก็มีการหาเพิ่มเติม ให้ถูกต้องยิ่งขึ้น เพื่อเราจะได้เข้าใจมากขึ้น”

“ตอนปิดเทอม เดือนตุลา ผมก็มาทำงานต่อ แล้วก็ดูว่าขาดอะไรอีกบ้าง เอกสารก็นำมาศึกษาใหม่บ้าง ก็อย่างเช่น จากหนังสือ จากอินเทอร์เน็ต”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 6 มี.ค. 51)

“พวกหนังสือที่เราเอามาอ้างอิง ครูก็ให้เขาหาตั้งแต่เทอมที่แล้ว แต่พอมาเทอมนี้ก็เอาที่หาแล้ว มาทำงานต่อ บางอย่างที่ยังไม่ค่อยเรียบร้อย ยังไม่ค่อยดี เราก็ปรับใหม่ ครูก็ให้เขาดูแลบอร์ดที่จะจัดเพื่อนำเสนอนิทรรศการด้วย”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 มี.ค. 51)

“ บางวันเราก็กินไปที่โรงอาหาร ช่วงกลางวันเหมือนกัน ที่โรงอาหารจะมีนักเรียนเยอะ มีนักเรียนหลายชั้น เพราะเป็นที่ที่คนเยอะ จะได้มีคนสนใจโครงการเราเยอะด้วย”

“ เราทำป้ายประชาสัมพันธ์ ใครเดินผ่านไปผ่านมาจะได้อ่าน แล้วจะได้ร่วมบริจาคของกับเรา ก็ทำแบบง่าย ๆ ก่อน แต่ก็ได้ผลนะ มีคนมาหาเราด้วย”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“ ครูก็แนะนำเขาว่าให้ลองเข้าไปที่โรงอาหารสิ เพราะโรงอาหารมีนักเรียนเยอะ เผื่อว่าจะมีคนสนใจ เราก็จะเข้าไปพูดกับเขาได้ใกล้ ๆ อธิบายให้เขาฟังเลย เป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีอย่างหนึ่ง”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

“ เราก็จะเอาบอร์ดของเราไปด้วย เพื่อจะได้อธิบายให้เขาเข้าใจกัน และหวังไว้ว่าจะมีคนให้ความร่วมมือ ก็มีคนให้ความร่วมมือเยอะเหมือนกัน ”

“ รับสมาชิกที่ขาดแคลนจริง ๆ เราไม่ได้รับโดยที่ไม่ได้ดูสภาพอะไรเลยนะ เราก็ดูว่า เขาเป็นจริงอย่างที่เขียนหรือเปล่า สิบ ๆ เอา จากเพื่อนเขาก็ได้ หรือจากการคุยกัน”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“นักเรียนก็ให้ความร่วมมือในการนำของมาบริจาค แต่เราก็ต้องมีการนำของที่บริจาคมาดูด้วยว่ามันเป็นยังไง จะเอาไปบริจาคต่อได้ไหม”

“ หนูต้องมาจัดของด้วย ว่าเป็นของประเภทไหนบ้าง มีของที่มาบริจาคหลายอย่างมากเลย อย่างเช่น หนังสือเรียน หนังสือทั่วไป อุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า พวกชุดนักเรียน เสื้อพละ กางเกง กางเกงแบบวัยรุ่นก็มี แล้วก็เครื่องประดับด้วย ”

“ ของที่เขานำมาให้ เห็นแล้วก็ปวดหัวเหมือนกัน แต่อาจารย์ชะบากับอาจารย์พูนลาภ ท่านก็แนะนำว่า เราต้องแบ่งของออกเป็นประเภท ๆ นะ อย่าทำมั่ว ๆ โดยที่เราไม่รู้ว่ามีของอะไรบ้าง เดี่ยวเวลาของหายไปหรือว่าเราไม่รู้ว่าจะต้องเอาไปให้ใครบ้าง มันจะเป็นปัญหาได้”

“ก็จริงอย่างที่อาจารย์แนะนำ เพราะว่า เมื่อเราเอาของมาแยกแล้วก็ทำบัญชีด้วย เราจึงรู้ว่า ของพวกเสื้อผ้ามีมากที่สุดเลย หลังจากนั้นเราก็มารวบรวมเป็นพวกๆ เป็น 4 ประเภทค่ะ ก็คือพวกเสื้อผ้าต่างๆ พวกอุปกรณ์การเรียน หนังสือ แล้วก็พวก Gift shop หมายถึงเครื่องประดับค่ะ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“นี่ๆ ของพวกนั้นอย่างกองไว้อย่างนั้น เอามาจัดให้เรียบร้อย ไม่ใช่ปล่อยให้มันกอง ๆ อยู่แบบนั้น เสื้อผ้าพวกนี้ ไม่เอามาพับ ก็เอามาแขวนที่ราวดีกว่า จะได้ดูดี คุ้มค่าน้อย ไม่ใช่ทิ้งไว้เหมือนของที่ทิ้ง”

“ เราก็จัดแยกเลยชื่อว่าตรงนี้แขวนเสื้อ ตรงนี้แขวนกระโปรง ส่วนด้านนี้แขวนกางเกง ไม่ใช่รวมกันหมด คนซื้อเขาก็ดูยาก มันจะดูไม่น่าซื้อด้วย เวลาเราขาย เราจะได้แนะนำเขาถูก ส่วนที่ใส่ถุงก็ดูให้ดี มีหลอดมาบ้างหรือเปล่า เอาสก๊อตเทปมาติดให้เรียบร้อย แล้วใส่กล่องแยกไว้ตรงนี้”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 17 ม.ค. 51)

“กิจกรรมสำคัญก็มีการเปิดรับบริจาคก่อน อีกอย่างหนึ่งก็คือการจัดหมวดหมู่จากของบริจาคเหล่านี้ เอามาจัดเป็นหมวดหมู่ อะไรใช้ได้ อะไรใช้ไม่ได้ ก็ส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อผ้า เป็นหนังสือ เป็นของใช้อะไรพวกนี้ครับ ”

“ ก่อนที่จะให้เขา พวกเสื้อผ้าก็ต้องเอาไปทำความสะอาดก่อน ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“เรื่องเงินไม่เกี่ยวกับครับ จะเป็นของที่เราให้เพื่อการศึกษามากกว่า เช่น หนังสือ เสื้อผ้า ชุดนักเรียน เราจะดูว่า คนนี้ขาดอะไร อยากได้อะไร ”

“สิ่งที่ต้องการก็คือ ของเหลือใช้จากคนอื่นที่ไม่ได้ใช้แล้วนะครับ มาเป็นวัตถุดิบสำคัญของเราเลย เราจะไม่มองในเรื่องของการขอบริจาคเงินอะไรพวกนี้นะครับ ให้เป็นสิ่งของจะสบายใจกว่า ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“ เราได้มีการเปิดรับสมาชิก คือ สมาชิกที่มีความต้องการสิ่งของ ที่เขายังขาดแคลนอยู่ แล้วเราก็จะจัดของให้กับสมาชิก โดยที่เขาก็ต้องมาลงทะเบียนไว้ก่อน ”

“ เรามีแบบฟอร์มให้กรอกครับ เป็นรูปแบบที่เราคิดกันเอง ให้สมาชิกใส่ชื่อ นามสกุล แล้วก็ประวัติครอบครัวนิดหน่อย แล้วก็สิ่งที่ต้องการให้พี่ ๆ ช่วยเหลือ เช่น อยากให้ช่วยเหลือเรื่องหนังสือเรียน หรือว่าอุปกรณ์การเรียนที่ตัวเองไม่มี ”

“ข้อมูลที่ได้ เราก็จะเก็บเป็นความลับ แม้แต่คนในโครงการเราเอง เราก็ยังไม่จำเป็นต้องบอกเพื่อน ๆ เลยกว่า น้องคนนี้นะ เขาต้องมารับบริจาค แค่ว่าทำหน้าที่เป็นคนกลาง ก็พอแล้ว ดีเสียอีก เขาจะได้อยากมารับของจากเรา ไม่ต้องกลัว ไม่ต้องอายเพื่อน ไม่ต้องอายใคร ๆ เราต้องคิดถึงจิตใจของคนอื่นด้วย ถ้าเราเป็นเขาหละ แต่มันเป็นความจำเป็นภายในครอบครัวของเขา ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“ใครอยากจะร่วมก็ต้องลงชื่อ ไปให้นักเรียนทำทะเบียน จะได้รู้ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ และจะทำให้รู้ว่าเขาต้องการของที่เราจะหาให้จริงหรือเปล่า ที่สำคัญเราจะรู้ได้ทันทีว่า ของที่มีอยู่ กับคนที่ลงทะเบียนไว้ เป็นอย่างไร ของจะพอไหม ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“กลุ่มเราทำกันในโรงเรียนก่อน แล้วในอนาคตอาจจะขยายออกไปยังชุมชนมากขึ้น ซึ่ง... ตอนนี้ก็มีได้ระดับประถมจากโรงเรียนอื่น ที่อยากจะมาลงทะเบียนของรับของบริจาคเหมือนกัน เราให้ได้นะ ถ้าของ ๆ เรามีเพียงพอสำหรับนักเรียนในโรงเรียนของเราแล้ว ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 17 ม.ค. 51)

“ ของในตลาดมือสองหเรอ ก็พวกนั้นหละครับ พวกชุดนักเรียนของรุ่นพี่ที่เพิ่งเรียนจบไปแล้วก็เหลืออยู่ แล้วก็ไม่มีรุ่นน้องที่จะมารับต่อ ก็คือว่า เขาก็หาคนมารับต่อไม่ได้ ”

“ อย่างที่สองก็คือเป็นการจัดตลาดนัดของมือสอง จากของที่เหลือจากบริจาคให้กับน้อง และยังเป็นสภาพที่ดีอยู่ ใช้งานได้ต่อไป เช่น พวกเสื้อผ้า ของมือสอง ”

“ส่วนตลาดนัด ก็รวบรวมผู้ที่สนใจที่จะร่วมเข้ามาเปิดตลาดนัดร่วมกัน เช่น การขายน้ำขายยามาฆ่า ขายของที่ระลึกจากโครงการรักษัสดัว รักษัสดม ขายของกิ๊ฟช๊อปที่รับมาจากกิจการนักเรียนครับ เวลาขายของตลาดนัด เราก็จะขอหักเงินบางส่วน ก็ไม่มากแค่ 3 เปอร์เซ็นต์เอง จากราคาขายจริง ก็ถือว่าช่วย ๆ กัน เพราะเงินที่เราได้ เราจะเอาไปเป็นรายได้ให้กับรักษัสดัว ในการชื้อยา ในการฉีดยาหรือเวลาเปิดหน่วยทำหมัน”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“ ส่วนสินค้ามือสองที่เราจะเอามาขายในตลาดนัด ผมก็จะแนะนำเขาว่า ต้องเอามาทำความสะดวกก่อนเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเสื้อผ้า ต้องสะอาด ใส่ถุง ใส่อะไรให้มิดชิด จัดวางให้ดูดี ทำด้วยความตั้งใจ”

“เรามีการแบ่งให้กับผู้จัดสถานที่ ผู้ที่ทำโครงการร้อยละ 3 ซึ่งเงินจำนวนนี้ เด็ก ๆ เขาก็จะเอาไปให้อาจารย์ชะบาอีกทีหนึ่ง ไม่ได้เก็บไว้เอง แต่เอาไว้ทำบุญกับสุนัขที่ป่วยของรักษัสดัว ฯ (โครงการรักษัสดัว รักษัสดม)”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“ตอนจัดค่ายนี้ เราก็มีน้องๆ ของชุมนุมรักษัสดัวเข้ามาช่วยที่ฐานด้วย อย่างน้อยเป่ น้องแจ๊ค พวกนี้มันชอบทำงานอยู่แล้ว แล้วอาจารย์ชะบาก็อยากให้เขาเรียนรู้งาน ”

“ผมว่าการจัดค่ายทำให้เราได้เรียนรู้อะไรมากมาย มากกว่าการมาบอกให้ฟัง ”

“ทุกโครงการเมื่อทำเสร็จก็ควรจะมีการจัดค่าย เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้าร่วม เพราะเราจะไปบอกเขาอย่างเดียว เขาก็อาจจะไม่ฟัง ก็ให้เขามาเข้าค่ายด้วยเลย จะได้เรียนรู้ แล้วจะได้เห็นประโยชน์ที่เราอยากบอกเขา”

“ในฐานะนี้ เราก็มีการให้ความรู้เรื่องของหลักธรรมในการทำโครงการ บอกน้อง ๆ ด้วยว่าเราเป็นโครงการคุณธรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนของเราเนี่ย กิจกรรมให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมเข้าค่ายรู้จักการให้อภัย เพราะการให้ไม่ใช่แค่ให้สิ่งของเท่านั้น ให้ที่ใจ หรือว่าให้อภัยก็คือการให้เหมือนกัน แล้วก็บอกเรื่องพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องของการให้”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 19 มี.ค. 51)

“ ครูต้องการจะส่งเสริมและต้องการให้เด็กกลุ่มเป้าหมายที่มาเข้าค่ายคุณธรรมในวันนี้ ได้รับรู้ถึงหลักธรรมที่จะทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คนเราต้องรู้จักการให้ ไม่ว่าจะให้สิ่งของ ให้เงินทอง ให้การช่วยเหลือ ให้สิ่งที่ดีต่อกัน รวมทั้งการให้อภัยด้วย อยู่ที่เราแล้วแหละว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไร ที่จะช่วยส่งเสริมคุณธรรมที่ทำให้เขาได้เรียนรู้การให้ การเสียสละนะ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 7 มี.ค. 51)

2.4 การนำเสนอโครงการ

เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้มีการประชาสัมพันธ์ถึงโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ตั้งแต่เริ่มโครงการ เพราะต้องการให้นักเรียนทั้งโรงเรียนได้ร่วมกันทำความดี โดยได้มีการประชาสัมพันธ์

ในช่วงกิจกรรมตอนเช้าหน้าเสาธง การประกาศเสียงตามสาย การลงประกาศในวารสารของทางโรงเรียนและการประกาศบนอินเทอร์เน็ตด้วย โดยได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา คุณครูภายในโรงเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี จนทำให้มีนักเรียนนำสิ่งของของตนเองไม่ได้ใช้ แต่ยังอยู่ในสภาพดีมาบริจาคให้กับเยาวชนกลุ่มทานบารมี อีกทั้งเยาวชนกลุ่มทานบารมียังได้มีการเดินประชาสัมพันธ์ตามห้องเรียนต่างๆ เพื่อบอกถึงวัตถุประสงค์ของการทำโครงการ และการดำเนินงานของโครงการเป็นอย่างไร เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและให้ความร่วมมือที่จะร่วมกันนำสิ่งของมาบริจาค

จากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการและการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มมัธยมฯเพิ่มเติมพบว่า ในการประชาสัมพันธ์โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ยังมีน้องๆ เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ ช่วยประชาสัมพันธ์ด้วย ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากทั้งเยาวชนกลุ่มทานบารมีและเยาวชนกลุ่มมัธยมฯ นั้น เป็นนักเรียนที่อยู่ในชุมชนมุสลิมรัษฎ์ รัษฎ์สังคม เช่นเดียวกัน เยาวชนเหล่านี้จึงมีความสามัคคีและยินดีช่วยงานในการทำโครงการคุณธรรมอย่างเต็มที่ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.3 แผ่นป้ายนิทรรศการในการนำเสนอโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก

“เราก็มีการประกาศที่หน้าเสาธง มีการประกาศเสียงตามสายอะไรพวกนี้ครับ เราจะกำหนดวันเวลา สถานที่ไว้ให้ เพื่อให้เด็กได้รับรู้รับทราบทั่วกัน”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“ก็มีการประชาสัมพันธ์หน้าเสาธงครับ ก็ส่งตัวแทนขึ้นไป ดีครับดี คนให้ความสนใจกันดี คนฟังกันเยอะ”

“แรก ๆ ขึ้นไปก็สั้นกันหมดแหละครับ แต่ก็ต้องหัดกันไป เพราะเราอยากให้คนในโรงเรียนรู้ ู้ว่ามีโครงการคุณธรรมเกิดขึ้นอีก”

“เราก็มีคนทีประชาสัมพันธ์ประจำโครงการอยู่แล้ว แล้วก็มัน้องจากโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงด้วย เพราะน้อง ๆ เขาก็เป็นน้องที่อยู่ในชุมชนมุรัคษ์สัตว์กันมาด้้วย ก็ไปช่วย ๆ กัน”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“ก็ให้เด็กกลุ่มแกนนำขึ้นไปประชาสัมพันธ์กัน ประชาสัมพันธ์ที่หน้าเสาธงของโรงเรียนเลย ผู้อำนวยการท่านก็สนับสนุน แล้วอาจารย์ท่านอื่น ๆ ก็ไม่ว่าอะไร กลุ่มแกนนำที่ขึ้นไป ก็จะมีประธาน แล้ว ก็ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งมีน้อง ๆ จากโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง คนที่พูดเก่ง ๆ คนที่พูดต่อหน้าคนเยอะได้ เราก็ให้เขาขึ้นไปพูด”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ม.ค. 51)

“ตอนนั้นเหรอ ก็สั้นเลย สั้นเลยจริง ๆ พี่นุ่น (ชื่อเล่นผู้วิจัย) แต่ก็เป็นประสบการณ์ที่ดีนะ คือคนเยอะมากเพราะเป็นเวลาเช้าแถวเคารพธงชาติด้้วย แต่ก็ทำให้เรากล้าที่จะพูดต่อ ๆ มาคะ ก็ขึ้นไปพูดเพื่อช่วย ๆ พวกพี่เขา อาจารย์ชะบาก็บอกว่าให้ไปช่วยพี่เขาด้้วย ก็ช่วย ๆ กัน แต่หนูชอบนะ เราไม่ได้มีโอกาสที่จะขึ้นไปทำแบบนี้บ่อย ๆ ใช่ว่าพละ”

“คนเยอะจะตาย พี่นุ่นคิดดู แต่พวกหนูยังกล้า เราไปทำดี ไม่เห็นจะเป็นอะไรเลย เนอะ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสต์. สัมภาษณ์ / 17 ม.ค. 51)

2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน

2.5.1 สรุปผลการปฏิบัติโครงการ

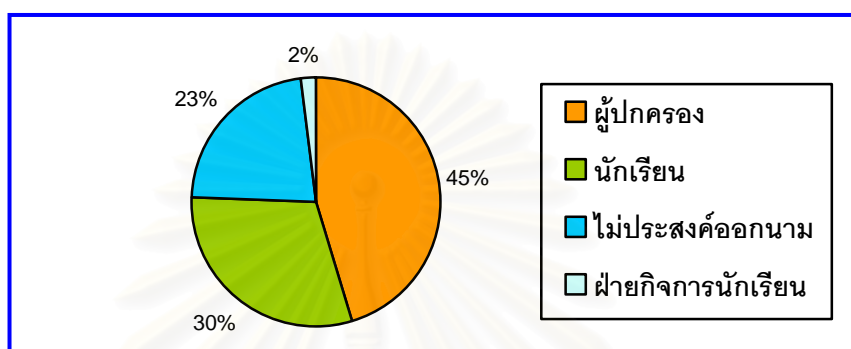
1) ด้านคุณภาพ

(1) เยาวชนได้เฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหาวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา และนำพระราชดำรัสของพระองค์มาเป็นแบบอย่างในการทำความคิด

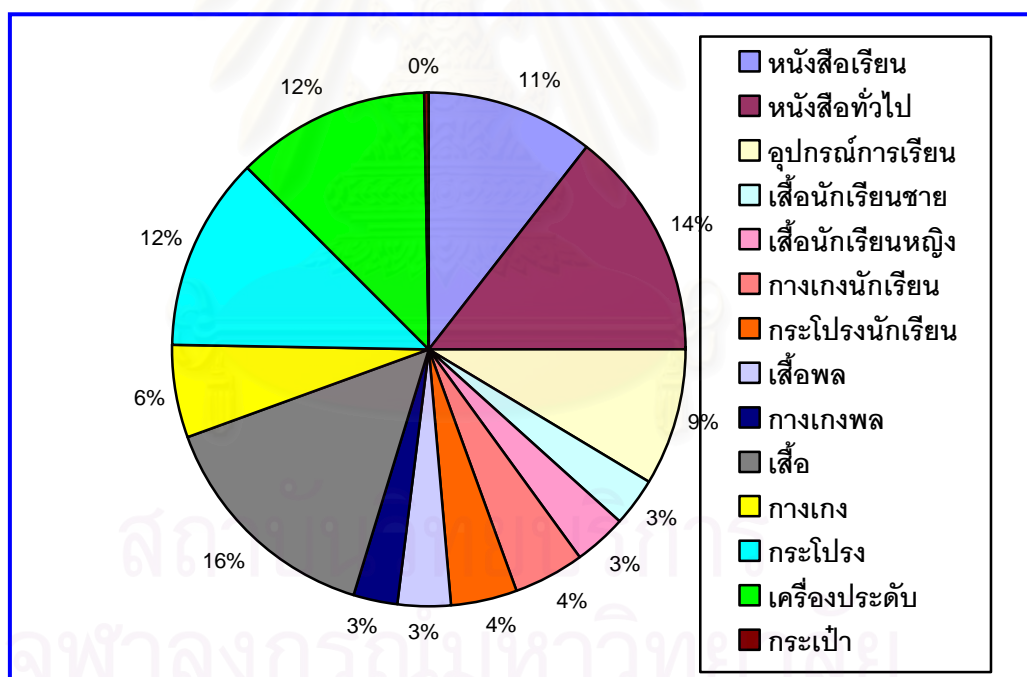
(2) เยาวชนรู้จักการให้ การเสียสละและเห็นคุณค่าของสิ่งของที่เหลือใช้ ตลอดจนเป็นผู้รับอย่างมีสติจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยได้ดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

(2.1) รับบริจาคสิ่งของ การบริจาคสิ่งของด้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ของเยาวชนในโรงเรียนโดยที่เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้ประชาสัมพันธ์ให้รับรู้ภายในโรงเรียนด้ด้วยการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์หน้าเสาธง เสียงตามสาย และสื่อสิ่งพิมพ์ ตลอดจนเยาวชนในโรงเรียนด้ร่วมบริจาค แสดงให้เห็นว่าเยาวชนกลุ่มเป้าหมายมีความเสียสละ โดยการเห็นว่สิ่งของ

บางอย่าง เมื่ออยู่กับตัวเองไม่มีคุณค่าแต่ถ้าบริจาคให้กับผู้อื่นจะสามารถสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นการแสดงถึงน้ำใจของผู้ให้ตลอดจนใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า จากทะเบียนรับของบริจาคตั้งแต่วันที่ 3 มิถุนายน – 25 กันยายน 2550 พบว่า มีผู้ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการบริจาคสิ่งของเป็นจำนวนมาก มีทั้งผู้ปกครองของนักเรียน โดยจัดทำเป็นทะเบียนรับบริจาคสิ่งของ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงกลุ่มผู้บริจาค ระหว่างวันที่ 3 มิถุนายน – 25 กันยายน 2550

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงสิ่งของที่ได้รับบริจาคระหว่างวันที่ 3 มิถุนายน – 25 กันยายน 2550

(2.2) จัดทำทะเบียนสมาชิกผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ทางเยาวชนกลุ่มทานบารมีได้จัดทำทะเบียนสมาชิกผู้ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ เพื่อให้ง่ายต่อการช่วยเหลือในสิ่งของหรืออุปกรณ์ทางการศึกษาที่สมาชิกมีความจำเป็นต้องใช้ โดยในการเก็บข้อมูลของสมาชิกทุกคนจะเก็บเป็นความลับ

(2.3) จัดสรรสิ่งของบริจาคแก่สมาชิกตามความเหมาะสม (ดำเนินการในเดือนพฤศจิกายน 2550)

(2.4) จัดตลาดนัดขายสินค้ามือสองและฝึกทักษะการประกอบอาชีพ ในการดำเนินงานของเยาวชนกลุ่มทานบารมี ซึ่งเป็นกลุ่มสานสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่พร้อมจะให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (จาคะ) และผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ (ผู้ด้อยโอกาส) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังด้อยโอกาสหรือผู้ที่สนใจได้ฝึกทักษะการประกอบอาชีพ และยังเป็นโอกาสให้กับนักเรียนที่มีทุนทรัพย์ในการซื้อของน้อย สามารถซื้อของได้ในราคาถูก

(2.4.1) การบริหารจัดการงานในตลาดนัดมือสองโดยกลุ่มเยาวชน ในการจัดตลาดนัดมือสองครั้งแรก กลุ่มเยาวชนร่วมกับสมาชิกได้ทดลองจัดตลาดนัดตัวอย่าง เพื่อวางแผนจัดผังแบ่งเขตร้านที่ขายสินค้า โดยใช้พื้นที่ร้านละ 6 ตารางเมตร จำนวน 6 ร้าน และการเก็บกำไรร้อยละ 3 จากร้านค้าแต่ละร้านและได้นำเงินบริจาคให้กับชุมชนมุขรัศมิ์สัตว์ เพื่อช่วยเหลือสัตว์เลี้ยงต่อไป ซึ่งจากการจัดตลาดนัดนั้นนอกจากเยาวชนจะมีความรู้ในการจัดตลาดนัดแล้ว ทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ปลูกฝังการบริหารและจัดการการใช้พื้นที่อย่างเต็มศักยภาพ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเสียสละ และการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ

(2.4.2) สมาชิกและนักเรียนที่มีความสนใจจะฝึกทักษะการประกอบอาชีพซึ่งสมาชิกและนักเรียนจำนวน 20 คน มีความสนใจ โดยการสำรวจความคิดเห็นจากสมาชิกและนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.89 ในการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพประเภทอาหาร ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองของสมาชิกที่มาเป็นวิทยากรฝึกการทำยาม่า ย่าลูกชิ้น ซึ่งยังเป็นການพສานความร่วมมือให้โรงเรียนมีความใกล้ชิดกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น

(3) เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีกำลังทรัพย์น้อยในการซื้อสินค้า สามารถซื้อสินค้ามือสองในราคาที่ถูกลงได้ ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ดังนี้

“การจัดตลาดนัดสินค้ามือสองเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของที่อยู่กับตัวเองซึ่งอาจไม่มีคุณค่า แต่ถ้าสิ่งของนั้นอยู่กับผู้อื่นสิ่งของนั้นอาจจะสามารถสร้างประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ การจัดตลาดนัดสินค้ามือสองเปรียบเสมือนเป็นการสร้างกระแสเพื่อให้นักเรียนที่มีกำลังทรัพย์ต่ำในการซื้อของสามารถซื้อสินค้าในราคาถูกได้ตามที่ตนต้องการซึ่งจากการสอบถามผู้ร่วมกิจกรรมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.73 และยังเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าอีกด้วยซึ่งจากวัดเจตตคิพว่าอยู่ในระดับมากที่สุดคือ 4.94 ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

(4) เยาวชนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 และสามารถปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการงานธารน้ำใจ สายใยรัก ดังต่อไปนี้

“โครงการงานธารน้ำใจ สายใยรัก เป็นโครงการที่ปลูกฝังคุณธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 ทุกข้อ เห็นได้จากฝึกให้เยาวชนเป็นผู้ให้ และในขณะที่เดียวกันยังได้ชักชวนผู้ปกครองให้เห็นดีนำของมาบริจาคด้วย เอื้อเพื่อต่อผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน สามารถพัฒนาคุณธรรมการให้ไปถึงจาจะตลอดจนการทำงานร่วมกันย่อมมีการกระทบกระทั่งกันและยังเป็นการให้อภัยผู้อื่น เยาวชนพูดกันด้วยถ้อยคำที่ดี เมื่อนำสิ่งของมาให้ก็ไม่ใช้คำผู้เย้ยหยันผู้อื่น เมื่อได้สิ่งของมาก็มีการทำบุญที่ไม่โกหกผู้ให้ ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดของ จัดร้านค้า หรือฝึกการขายของ สมาชิกจะรู้หน้าที่ของตนและเข้าร่วมกิจกรรมกันอย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถของตน และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะรู้จักการวางตัวต่อครู อาจารย์ รุ่นพี่รุ่นน้อง ไม่เย่อหยิ่งถือตัว และ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันได้”

“ทั้งนี้จะได้เห็นได้จากการสังเกตพฤติกรรมเชิงประจักษ์ระหว่างทำกิจกรรมของเยาวชน และจากแบบวัดเจตคติหลังทำกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด และเห็นได้ว่าจะสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

นอกจากนี้ การประเมินผลเยาวชนกลุ่มทานบารมี จากเครื่องมือประเมินผลโครงการที่ได้วัดเจตคติต่อการดำเนินการ ผลอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการมีค่าเฉลี่ย 4.79 ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้

2) ด้านปริมาณ

โครงการได้ตั้งเป้าหมายเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการงานธารน้ำใจ สายใยรัก จำนวน 30 คน เยาวชนได้ร่วมโครงการมีจำนวน 40 คน ซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการคิดผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 100 ส่วนเยาวชนที่เกินเป้าหมายคิดเป็นร้อยละ 33.33

2.5.2 การเขียนรายงาน

เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้เขียนรายงานสรุปกิจกรรมการทำโครงการงานธารน้ำใจ สายใยรัก ให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยได้มีการแบ่งหน้าที่ในการเรียบเรียงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและสรุปการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้มีการกำหนดไว้ในคู่มือการทำโครงการคุณธรรม

“ ก็มีแบ่งกันไป ใครที่จะทำได้ก็จะเอาไปทำ”

“ ผมก็จะเอามาดูเองอีกทีก่อน แล้วก็ค่อยเอาไปให้อาจารย์ดูอีกที ให้อาจารย์ตรวจดูหน่อย”

“เนื้อหาเราก็มีอยู่ ต้องรวบรวมไว้ก่อน เราจะใส่อะไร เขียนอะไร ก็มีตามคู่มือของโครงการที่เขาให้เราเอาไปศึกษาว่าต้องเขียนอะไรบ้าง มีทั้งหมด 5 บท แต่ละกิจกรรมจะไว้ตรงส่วนไหน เราทำเสร็จ ก็ไปเย็บเล่ม แล้วอาจารย์จะนำส่งเขตให้”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 22 ก.พ.51)

“เรามีการทำรายงานสรุปใหม่ด้วย ก็เพราะว่าที่ทำไปตอนแรกมันเป็นแต่ร่าง ก็ทำใหม่ดีกว่า เพราะฉะนั้นพวกหลักธรรมเหมือนเดิมก็จริง แต่ก็ปรับให้อ่านเข้าใจง่าย เรียบร้อยมากขึ้น”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 7 มี.ค. 51)

3. ด้านผลที่เกิดจากโครงการ

คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้มีการประเมินตนเอง เพื่อให้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้สำรวจถึงสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และความรู้สึกต่อการพัฒนาตนเองหลังจากที่โครงการเสร็จสิ้น รวมทั้งความประทับใจที่มีต่อการทำโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก การประเมินตนเองในครั้งนี้เกิดจากการที่เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรงผ่านกระบวนการทำโครงการคุณธรรมด้วยตนเอง เกิดการพัฒนาคุณธรรม มีจิตใจที่พร้อมจะทำความดีเพื่อตนเองและสังคม รวมทั้งการนำแบบอย่างการให้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการทำงานและการดำเนินชีวิตต่อไป จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มทานบารมีอย่างไม่เป็นทางการและการสังเกตกิจกรรมโครงการ แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับเยาวชนกลุ่มทานบารมี ดังนี้

3.1 การได้รับการปลูกฝังคุณธรรมตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

กล่าวคือ คุณธรรมที่กลุ่มเยาวชนได้รับการปลูกฝังคือคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ การช่วยเหลือผู้อื่น การมีน้ำใจตามหลักทานบารมี รู้จักที่จะแสดงบทบาทของการเป็นผู้ให้มากกว่าการเป็นแต่เพียงผู้รับฝ่ายเดียว มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ตลอดจนการให้ต่อสังคม คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน นอกจากนี้ กลุ่มเยาวชนยังรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่มีคุณธรรมมากขึ้น ได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้ที่รู้จักคุณค่าของการให้ สอดคล้องกับข้อมูลดังต่อไปนี้

“ได้แสดงออกถึงความเมตตา การเสียสละหรือจาคะที่ไม่หวังสิ่งตอบแทนจากการทำความดี โดยเห็นได้จากการเสียสละทรัพย์สินส่วนตัวทั้งของนักเรียนด้วยกัน ผู้ปกครองและครูรวมถึงผู้ไม่ประสงค์ออกนามในการบริจาค เพื่อนำสิ่งของเหล่านั้นมอบให้กับกลุ่มเยาวชนที่ทางผู้รับผิดชอบโครงการได้จัดการรับสมัครเพื่อเป็นสมาชิกทางโครงการ ”

“รู้จักช่วยเหลือและแบ่งปันมีน้ำใจกับผู้อื่น ตามหลัก “ทานบารมี” และได้ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน หนังสือ เสื้อผ้าต่างๆ เป็นการการทำเพื่อคนอื่น ๆ ปลุกจิตสำนึกของคนในโรงเรียนหรือชุมชนให้มีน้ำใจช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่า ”

“ข้าพเจ้ารู้จักเป็นคนให้ รู้จักการเป็นผู้ให้ที่ดี การให้นั้นย่อมดีกว่าการรับอยู่ฝ่ายเดียว โดยไม่หวังผลตอบแทน”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“ช่วยให้สังคมรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกมากขึ้น อยากให้ทุกคนช่วยกัน ขยายการให้การช่วยเหลือออกไป ทำต่อเนื่องกัน ไม่ใช่หยุดเมื่อเราคิดว่าเราทำสำเร็จแล้ว”

“ทำให้คิดถึงคนอื่นมากขึ้น ไม่เห็นตัวเองเป็นสำคัญ เห็นแก่ส่วนรวม ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ธ.ค. 50)

“ฝึกฝนให้เป็นคนรู้จักแบ่งปันของให้ผู้อื่นที่ยากไร้ และมีคุณธรรมมากขึ้น เพราะถ้าทุกคนมีคุณธรรม สังคมจะอยู่อย่างมีความสุขค่ะ”

“ทำให้เรารู้จักให้ต่อสังคมทั้งด้านจิตใจและสิ่งของ ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

3.2 การทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นการทำความดีที่ดำเนินตามแนวคิดและการเป็นแบบอย่างของพระองค์ที่ทรงแสดงถึงการเป็นผู้ทำประโยชน์มากมายให้แก่ปวงชนชาวไทย ตลอดจนจนเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหาวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการงานธารน้ำใจ สายใยรัก และจากการสนทนากลุ่มเยาวชนทานบารมี ดังนี้

“สามารถดำเนินรอยตามพระราชดำริและพระราชดำรัสของพระองค์ให้ประจักษ์เห็นแจ้งกับสายตาสาธารณชน ”

“ยังเป็นการเดินรอยตามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงดำรัสไว้ในการวางตัวอย่างพอเพียง”

“กำลังใจในการทำงานของข้าพเจ้าคือ “พอหลวง””

“เป็นการทำดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหาวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีและจะทรงมีพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา ในปี 50 ที่เพิ่งจะผ่านไปด้วย ”

“ที่สำคัญที่สุดก็คือได้ทำเพื่อในหลวงอันเป็นที่รักของเราทุกคน ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“ ได้ทำความดีตามแบบอย่างของในหลวง เดินตามรอยเท้าพ่อของชาติที่ทุกคนต่างก็เคารพรักและศรัทธาสูงสุด”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

3.3 การฝึกประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ จากการขายของตลาดนัดมือสอง ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการค้าขาย ซึ่งจะได้เห็นทั้งน้ำใจของผู้ให้และผู้รับ ตลอดจนเป็นการสร้างทักษะให้สามารถพึ่งพาตนเองได้จากประสบการณ์ในการฝึกอาชีพ สอดคล้องกับการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการงานธารน้ำใจ สายใยรัก และจากการสังเกตกิจกรรม ดังนี้

“เป็นการส่งเสริมการฝึกอาชีพให้กับกลุ่มสมาชิกให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต เป็นการให้ทั้งสิ่งของและให้สินน้ำใจความช่วยเหลือกับผู้ที่ยังขาดแคลน ซึ่งนับว่าเป็นการบริจาคทานน้ำใจอย่างหนึ่งที่ทั้งผู้รับและผู้ให้ต่างก็มีความสุข”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“ การขายของทำให้เราได้ฝึกทักษะซึ่งจะทำให้เราพึ่งตนเองได้ เมื่อเราโตขึ้นในอนาคตต่อไป ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ก.พ. 51)

3.4 ลดปัญหาเพื่อการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคม ทำให้เยาวชนเกิดความคิดที่ห่วงใยต่อสังคมของตนมากกว่าการคิดเพื่อตัวเองเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆของการแบ่งเบาภาระของสังคม ช่วยลดปัญหาและพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปสรุปโครงการงานธารน้ำใจ สายใยรัก การสนทนากลุ่มและจากการสังเกตกิจกรรมโครงการ ดังนี้

“การจัดทำโครงการงานธารน้ำใจสายใยรักเป็นการพัฒนาชุมชนสังคมให้รู้จักการให้ ”

“ได้ทำเพื่อสังคม ได้มองโลกในอีกหลายๆแง่มุม และอยากจะเป็นส่วนหนึ่งในสังคมที่สามารถช่วยแบ่งเบาภาระของสังคมไว้ถึงแม้ว่ามันจะเป็นการช่วยเหลือที่เล็กน้อยมากในด้านสิ่งของ ”

“รู้สึกดีใจมากที่ได้ช่วยเหลือสังคม และทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม ”

“การทำโครงการนี้เป็นโครงการที่ดีต่อสังคม ช่วยพัฒนาสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้นไป ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“ รู้สึกดีที่เราได้ช่วยเหลือสังคม ทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วปัญหาสังคมจะหมดไป”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“ ทำให้คนในสังคมรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้สังคมสงบสุข”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ธ.ค. 50)

3.5 พัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม จากการร่วมกิจกรรมการทำโครงการที่ต้องมีการรวมกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การศึกษา และได้ชื่นชมความสุขที่เกิดจากการทำงานเป็นหมู่คณะ ก่อให้เกิดความสามัคคีจากการมีส่วนร่วม

ของสมาชิก ทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปสรุปโครงการธรรมาภิบาล สายใยรัก และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ได้รับรู้ถึงสิ่งต่างๆจากการทำงาน อีกทั้งยังทำให้ได้รับความสุขจากการทำงาน ”

“เป็นการฝึกฝนตนเองในการทำงานเป็นหมู่คณะ ซึ่งทำให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนการทำงาน และการวางตัวในสังคมในภายภาคหน้าต่อไป ”

“ช่วยเหลือที่จะช่วยได้และช่วยโดยเต็มความสามารถ เท่านั้นที่คิดว่าเกินเป้าหมายที่ข้าพเจ้า และทุกคนในโครงการนี้ได้ตั้งไว้แล้ว เกิดความสามัคคีในการทำงาน ในกลุ่ม ”

“ได้ฝึกการทำงานเป็นระบบและการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วม ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“รู้จักการทำงานเป็นทีม การทำงานเป็นทีมทำให้งานสำเร็จได้ ทำคนเดียวคงไม่ดีเท่ากับทำด้วยกันเป็นทีมแบบนี้ เพราะทุกคนช่วยกันทำงาน และรับผิดชอบต่อกันด้วย จึงทำให้ผลงานประสบความสำเร็จ”

“ ทุกคนมีส่วนร่วมงานกันดี ช่วยกันได้ทุก ๆ ด้าน ได้เห็นเพื่อน ๆ สามัคคีกัน ”

“ นอกจากฝึกคุณธรรม ก็ยังฝึกการทำงานเป็นระบบด้วย เพื่อน ๆ ช่วยเหลือกัน ”

(เยาวชนกลุ่มทานบามิ. สนทนากลุ่ม / 10 มี.ค. 51)

3.6 เรียนรู้คำว่า “มิตรภาพ” จากการทำโครงการคุณธรรม ทำให้กลุ่มเยาวชนได้เพื่อนใหม่ เพื่อนที่นำเอาความดีหันหน้าเข้าหาซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกันทำโครงการคุณธรรม เกิดเป็นมิตรภาพ ความประทับใจและการสร้างความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อเพื่อน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปสรุปโครงการธรรมาภิบาล สายใยรัก และการสังเกตกิจกรรม ดังนี้

“ การทำโครงการทำให้ได้เพื่อนใหม่ ๆ ”

“ตั้งใจที่ได้ทำโครงการร่วมกับเพื่อน ๆ ในโครงการ เพราะเพื่อน ๆ ตั้งใจทำโครงการนี้มาก ๆ ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“ทำให้รู้ว่าเพื่อนๆ เป็นคนที่มีน้ำใจ และช่วยกันทำงาน แม้ว่าบางครั้งจะยุ่งมาก”

(เยาวชนกลุ่มทานบามิ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 มี.ค. 50)

3.7 คุณธรรมแฝงที่ได้รับจากการทำโครงการคุณธรรม ได้แก่ การฝึกความอดทน ความรับผิดชอบ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การรู้จักพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมี มองเห็นสังคมของโลกและมีความตั้งใจที่จะทำงานอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นการทำโครงการ

คุณธรรมยังเป็นการได้ทำบุญด้วย สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“สมาชิกทุกคนได้ฝึกความอดทน ”

“มีความรับผิดชอบต่องาน เป็นอย่างมากเพื่อที่จะให้ผลงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี”

“ จะรู้จักรับผิดชอบต่องานมากขึ้น ถ้าได้ทำงานเป็นกลุ่ม”

“เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อีกด้วย ”

“รู้จักการพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี ”

“ยังเป็นการทำบุญ ทำทานไปในตัวอีกด้วย ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 22 ก.พ. 51)

“ทำให้ข้าพเจ้าได้เห็นอีกด้านของสังคมที่มีทั้ง ด้านมืดด้านสว่าง มีคนรวยก็ต้องมีคนจน มีคนให้ก็ต้องมีคนรับ มีคนดี ก็ต้องมีคนไม่ดีทุกอย่างย่อมมี สองด้าน ทั้งด้านดีและด้านไม่ดีในตัวของมันเองโดยเป็นไปตาม สัจธรรมของโลก ”

“ทำให้ได้รู้ว่าคุณคนดีจำนวนมากที่ไม่ได้มีพร้อมไปหมดทุกสิ่ง และยังต้องการความช่วยเหลือจากคนในสังคมอีกมาก”

“รู้สึกว่าคุณทำงานอย่างตั้งใจ ตั้งใจทำงานนี้อย่างเต็มที่”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

3.8 โครงการคุณธรรมทำให้เกิดความสุขและความภูมิใจ อันเกิดจากการที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น และการได้ทำโครงการคุณธรรม สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก และการสังเกตกิจกรรมโครงการ ดังนี้

“ การที่ฉันเข้าร่วมโครงการธารน้ำใจสายใยรักทำให้ฉันภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่จะได้ช่วยเหลือนักเรียน ”

“ มันมีความรู้สึกที่ดีและเป็นการได้ที่น่าภูมิใจมาก ”

“ ไม่เคยทำโครงการมาก่อน แต่ก็รู้สึกดีใจและภูมิใจที่ได้ทำโครงการนี้เพราะโครงการ “ธารน้ำใจ สายใยรัก” ช่วยทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“มีความสุขกับการเป็นผู้ให้ ”

“ได้ทำความดี รู้สึกมีความสุขและภูมิใจ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ธ.ค. 50)

3.9 ฝึกตนเองเพื่อพัฒนากายและจิตใจ การทำโครงการคุณธรรมช่วยพัฒนาเยาวชนทั้งทางร่างกายและจิตใจให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม นำคุณธรรมไปดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง

และได้ฝึกประสบการณ์ใหม่ ๆ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุป
โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“การช่วยเหลือคนอื่นเป็นสิ่งที่ดีซึ่งจะช่วยพัฒนาจิตใจของคนทุกคน”

“เป็นการฝึกจิตและกายให้อยู่ในหลักธรรมความดี ”

“การให้ การทำทานที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ”

“ที่สำคัญอย่างยิ่งคือเราจะได้นำสิ่งที่เราได้ฝึก การให้ การทำทาน เป็นคุณธรรมที่ไปใช้ใน
ชีวิตประจำวัน ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 2 มี.ค. 51)

“ได้ประสบการณ์ใหม่ ได้ฝึกตนเอง ”

“ทำให้เราได้พัฒนาทางจิตใจ และทำให้เราได้ฝึกตนเอง”

“พัฒนาตนเองไปสู่ทางที่ดีขึ้น เพราะมีคุณธรรมที่สูงขึ้นในตัวเอง”

“การนำหลักธรรมต่าง ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวันค่ะ ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 22 ก.พ. 51)

3.10 แก้ปัญหาด้วยการคิด การทำงานในบางครั้งอาจเกิดเหตุการณ์ที่ไม่
สามารถคาดคะเนล่วงหน้าได้ จนทำให้เกิดปัญหาขึ้นขณะที่กำลังปฏิบัติงาน การฝึกกระบวนการ
คิดเพื่อแก้ปัญหาจากการทำโครงการคุณธรรมจะช่วยให้เยาวชนสามารถคลี่คลายปัญหาหรือ
สถานการณ์ต่างๆ ให้กลับมาเป็นปกติได้ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ช่วยให้รู้จักคิดวิเคราะห์ข้อมูลในการแก้ปัญหา ”

“เราได้ฝึกการแก้ปัญหา อย่างเช่นปัญหาเฉพาะหน้าต่างๆ ตอนที่ทำโครงการอยู่ คนไม่พอ
ของไม่พอ ต้องทำเวลา หลาย ๆ เรื่อง ”

“ทำให้เราคิดเป็นขึ้น อย่างเวลาทำงานก็ต้องช่วยออกความคิดเห็น เวลาทำกิจกรรมก็ต้อง
คิดแก้ปัญหาที่บังเอิญเกิดขึ้น ที่เราไม่ได้คาดคิดมาก่อน ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 22 ก.พ. 51)

3.11 เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู การทำโครงการในครั้งนี้ ทำให้เยาวชนกลุ่ม
ทานบารมีมองเห็นว่าครูคือผู้ที่เป็นแบบอย่างให้นักเรียน เปรียบเสมือนกับแม่พิมพ์ที่จะหล่อ
หลอมให้เด็กเป็นคนดีและเป็นความหวังที่สดใสของสังคม สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการ
สนทนากลุ่ม ดังนี้

“ พวกเราทุกคนได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากอาจารย์ชะบา ทั้งในด้านคุณธรรมและหน้าที่
อาจารย์จะตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะทำงานทุกอย่างให้ประสบความสำเร็จ ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 22 ก.พ. 51)

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการน่าน้ำใจ สายใยรัก ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพ
ความสำเร็จของโครงการน่าน้ำใจ สายใยรัก ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4.2 สภาพความสำเร็จของโครงการน่าน้ำใจ สายใยรัก

กรณีศึกษาที่ 2 โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง (Saving everyday for life to be riches)

1. ด้านการได้มาของโครงการ

1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

การรวมกลุ่มของเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาและสมาชิกของโครงการ แม้จะมีบทบาทในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน แต่ก็สามารถประสานการทำงานได้อย่างลงตัว ตั้งแต่ระดับผู้บริหารสถานศึกษา ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้กับเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินโครงการมีความก้าวหน้าและดำเนินอย่างต่อเนื่อง

“ เราให้การสนับสนุนเรื่องสถานที่ แต่ก่อนนี้ห้องที่ทำโครงการทุกวันนี้ ไม่ใช่ที่นี้ละ เราให้ห้องกับนักเรียนและอาจารย์ห้องใหม่ ที่มีสื่อครบครัน และมีพื้นที่กว้างพอที่จะใช้ในการจัดนิทรรศการ นำเสนอผลงาน อย่างเต็มที่ครับ”

“ก็เห็นนักเรียนเขาตั้งใจกันทำงาน เขามีความมุ่งมั่น ในฐานะผู้บริหาร เราเองเราก็ชอบ มันเป็นเรื่องที่ดีไม่ใช่หรือครับ เพราะงั้น อะไรที่ช่วยได้ก็ช่วยกัน ให้เขาทำโครงการอย่างดี โครงการเขาดี ก็เป็นชื่อเสียงให้กับโรงเรียนของเราด้วย จริงไหมครับ”

(ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

สำหรับบทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการซึ่งเปรียบเสมือนผู้ประสานความเข้าใจและสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา ทำให้เกิดกำลังใจที่จะทำงาน สำหรับเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นอย่างเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา การให้เพียงแค่ว่าคำแนะนำอาจยังไม่เพียงพอ เนื่องจากสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี สื่อหรือสังคมเพื่อน เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น ครูที่ปรึกษาจึงต้องทำหน้าที่ในการดูแลพฤติกรรมของกลุ่มเยาวชนอย่างใกล้ชิดด้วยการพูดคุยในทุกๆ เรื่อง การดูแลเอาใจใส่ห่วงใย พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางที่ดีที่ควรสำหรับการดำเนินชีวิตต่อไปด้วย

“ในฐานะของที่ปรึกษาเขาหรือ เราก็ช่วยดูแลเขา เรียกเขาเข้ามาคุย เวลาคุย ครูก็คุยกับเขาหลายเรื่อง คุยเรื่องโน้นเรื่องนี้ คุยทุกเรื่องแล้วก็คอยถามเขาถึงเรื่องทำโครงการ ถามความคืบหน้า ให้คำแนะนำ การคุยกันดี ถ้าเราไม่คุย เราก็จะไม่รู้เลยใช่ไหม ว่าตอนนี้เจ้าพวกนี้เป็นยังไงบ้างแล้ว”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“เขายังเด็กกันมากในสายตาคอรุนะ ก็ต้องดูแลเขาใกล้ชิดหน่อย อีกอย่างคือเขาเป็นเด็กผู้หญิงกันเกือบหมดทั้งกลุ่ม เด็กวัยนี้เสียง่ายด้วย เพราะเราไม่อยากเห็นเขาเดินไปในทางที่ผิด ไม่อยากเห็นเขาเดินไปผิดทาง เราก็ชักชวนเขาให้เขามาทำอะไรซักอย่าง ที่จะช่วยป้องกันภัยจากสังคมข้างนอก มันอาจจะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ก็ดีกว่าที่จะไม่ดูแลเขา ไม่ปกป้องเขา”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 18 ธ.ค. 50)

“เราก็เป็นห่วงเขา แต่ครูไม่รู้ว่าเขาจะรู้ไหมว่าครูหวังดีต่อเขา บางสิ่งบางอย่างเขายังมองเหมือนเด็ก แต่การที่เขาเป็นเด็กก็ดูอย่าง ตรงที่เรายังไม่สายเกินไปที่จะดึงเขาไปในทางที่ถูกต้อง ลำพังพ่อแม่อย่างเดียวก็อาจจะช่วยไม่ไหว ครูก็ต้องช่วยเขาด้วย เราเข้าใจพ่อแม่เขานะ เพราะเราเอง เราก็มีลูกสาว เราว่ามันมีปัญหาต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นกับเด็ก ๆ ได้เสมอ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 8 ม.ค. 51)

“แต่อย่าลืมอย่างหนึ่งนะ ว่าเราก็ต้องกระตุ้นเด็ก ๆ เขาด้วย ไม่อย่างนั้น งานก็จะไม่เดิน

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สังเกต / 17 ม.ค. 51)

เมื่อมองถึงบทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการนั้น ท่านเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการดำเนินงานและมุมมองความคิด รวมทั้งการปฏิบัติตัวของเยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ในชีวิตประจำวัน แต่บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการของเยาวชนกลุ่มนี้อาจไม่มีบทบาทเทียบเท่ากับครูที่ปรึกษาโครงการ เนื่องจากเยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง ดังนั้นจึงเกิดเป็นข้อจำกัดในการเข้าพบพระที่ปรึกษาโครงการเพื่อขอคำแนะนำต่างๆ

“ปัจจุบันเยาวชนไทยใช้จ่ายไม่เป็น ทั้งเรื่องเงิน เวลา ทรัพยากรธรรมชาติ ถ้าเราไม่ช่วยกันปลูกฝังให้เยาวชนมีนิสัยที่ประหยัด วันข้างหน้าประเทศไทยเราคงจะมีแต่หนี้สิน และเยาวชนที่ขาดคุณภาพ มีนิสัยมักง่าย ฟุ้งเฟ้อ และหยิบหย่อง”

(พระที่ปรึกษาโครงการ. วิเคราะห์เอกสาร / 23 มี.ค. 51)

“เราไม่ค่อยได้พบพระอาจารย์ อย่างหนึ่งก็เพราะว่าเราเป็นผู้หญิง แล้วท่านก็ไม่ค่อยออกมาพบด้วย”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สนทนากลุ่ม / 21 ธ.ค. 50)

ส่วนบทบาทของเยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ที่ร่วมกันทำงานตั้งแต่เริ่มกระบวนการคิด คิดที่จะแก้ปัญหา โดยมองถึงปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว ปัญหาที่อยู่ในชีวิตประจำวันของเรา แล้วก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน ทำให้กลุ่มเยาวชนร่วมกันหาทางออกได้ง่ายเพราะเข้าใจถึงปัญหาที่ชัดเจน ที่สำคัญคือต้องดำเนินการต่อเนื่อง ทั้งนี้เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ต่างก็มีจิตอาสาที่จะรวมกลุ่มกันทำดีจากกลุ่มเพื่อนใกล้ตัว ภายในห้องเดียวกัน

เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษามีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงาน ดังนี้ มีประธาน รองประธาน (2 คน) เลขานุการ เภรณญิก ประชาสัมพันธ์ สวัสดิการ (2 คน) กรรมการ (2 คน) นักเรียนที่ร่วมทำโครงการเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหมดที่เรียนอยู่ในห้องเดียวกัน เมื่อเป็นนักเรียนที่อยู่ห้องเดียวกัน การนัดประชุมโครงการก็เป็นเรื่องที่สะดวก สามารถสื่อสารและปรึกษาซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง การแบ่งหน้าที่จะมีการประชุมร่วมกันเป็นส่วนใหญ่หรือเรียกรวมตัวเพื่อคุยกันอย่างไม่เป็นทางการในสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงอาหาร ห้องเรียน บ้านเพื่อน เป็นต้น แม้ว่าเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษามีการแบ่งหน้าที่กันตามความสมัครใจ แต่ก็ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาโครงการด้วย

“อาจารย์ชะบา บอกเราเสมอว่า เรามีหน้าที่ที่ทำความดี น้อยคนนักที่จะมีโอกาสอย่างพวกเรา เมื่อเรารู้ว่าเป็นอย่างนี้ เราก็ต้องช่วยกันทำงาน ร่วมกันคิด เอาจากปัญหาใกล้ตัวก่อน”

“จริง ๆ แล้วทำโครงการมันก็ไม่ใช่เรื่องยาก แต่ที่ลำบากหน่อยคือเราต้องทำสม่ำเสมอ ทำแล้วไม่มีวันเสร็จ คือต้องทำต่อไปเรื่อยๆ ยิ่งทำเรื่อยๆ มันก็ยิ่งได้พัฒนาตัวของเรามากขึ้นคะ ก็ไม่รู้สึกเบื่อ แต่ก็มีเหนื่อยบ้าง ก็ไม่เป็นไร สบายอยู่แล้ว”

“เราชวนเพื่อนในห้องมาทำด้วยกัน แต่เพื่อนพวกนี้ เราก็อยู่ด้วยกันมานานแล้ว เพราะเราอยู่ในชุมนุมเดียวกัน ชุมนุมรักษ์สัตว์คะ แต่ชุมนุมคนเยอะมาก ทำโครงการเอาคนมาทำกันแค่ 8 คน หรือ 10 คน ถ้าเป็นอย่างนี้ เราทำกับเพื่อนของเราดีกว่า จะคุยก็ถนัดกว่า แล้วค่อยบอกให้คนอื่นทำตามเรา ดูเราเป็นตัวอย่าง”

“เราอยู่ห้องเดียวกัน ก็ได้เจอกันทุกวัน เพราะฉะนั้นเราจะไปทำงานกันวันไหน เราก็สามารถมาทำได้เลย หรือว่าถ้าวันไหนไม่ว่าง ก็จะไม่ว่างตรงกัน ซึ่งไม่ใช่ปัญหา”

“กลุ่มของเราก็มีกัน 10 คนพอดี แล้วก็ยังมีหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่พอทำงานด้วยกันจริง ๆ ก็ทำหน้าที่เหมือนกันหมด คือช่วยกันคะ เวลาแบ่งหน้าที่เลือกจากศักยภาพ ความถนัด บางคน ก็ดูจากนิสัยส่วนตัวนะ ถ้าพูดเก่ง ๆ พูดมาก ๆ ก็เป็นประชาสัมพันธ์”

“อย่างเหรณญิก เก็บเงินเก่ง ทวงเงินเก่ง ให้เน็ต (ชื่อเล่นนักเรียน) เลย ”

“ประธานก็จะดูนึ่งหน่อย แล้วก็ดูเป็นผู้นำของเพื่อนในกลุ่มได้ มีความคิดเป็นผู้นำด้วย ไม่ใช่ชักจูงเพื่อนไปในทางเสียๆ หายๆ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“คุยกันได้ทุกทีหละ ... พี่นุ่น... เราอยู่ตรงไหนก็คุยกันได้ คุยเรื่องอื่นด้วย เรื่องโครงการด้วย ทั้งโรงอาหาร ห้องเรียน ห้องอาจารย์ชะบา หรือไม่ว่าที่ไหนก็แล้วแต่ อย่างบางทีที่บ้านเพื่อน บ้านเน็ต(ชื่อเล่นนักเรียน) คุยกันก่อนที่จะมาคุยกับอาจารย์ชะบาหรือว่าอาจารย์ปริยาภรณ์ ไม่งั้นคุยกันแบบจริงจังหน่อย ที่มีอาจารย์อยู่ด้วยนะ ก็ตอนคาบชุมนุมหละ เพราะเราก็เข้าชุมนุมเดียวกันคือชุมนุมรักษ์สัตว์คะ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 18 ธ.ค. 50)

“เขาแบ่งกันเองเลย ครูไม่ได้ไปยุ่งหรอก แค่เวลาเขาเขียนมาว่าใครทำอะไร เราก็ดูว่าเป็นไปได้หรือเปล่า ตามแล้วแต่เขา”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“ให้เขาแบ่งกันเองคะ ครูก็จะดูอีกที แล้วหน้าที่เหมาะกับคนใหม่ ถ้าไม่เหมาะ ครูก็จะทักเขาบ้าง คิดเอง จะเอากันยังไง อะไรที่เหมาะสมก็จะทำงานได้ดีกว่านะ ให้เขาคิดเองดีที่สุด อย่าไปยึดเยียดหน้าที่ให้กับเพื่อนที่เขาไม่ถนัด เราจะได้ทำงานกันสบาย อย่างคนพูดน้อยๆ แน็ต(ชื่อเล่นนักเรียน) จะไปให้มันเป็นประชาสัมพันธ์ที่พูดเก่งๆ แบบเจ้ากานต์(ชื่อเล่นนักเรียน) ก็ไม่รู้ว่าจะดีหรือเปล่า คิดกันเอาเองละกัน”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ธ.ค. 50)

1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ

การคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลประกอบกับการมองสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นใกล้ตัวของกลุ่มเยาวชน เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาพบเห็นปัญหา ไม่เพียงแต่ตนเองเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับเพื่อนในโรงเรียนอีกหลายคน ปัญหานี้ไม่ใช่ปัญหาที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน แต่ก็เป็นปัญหาที่จะก่อให้เกิดผลเสียในอนาคตได้

การใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การใช้เงินเกินความจำเป็น การใช้สินค้าที่มีราคาแพงและการไม่รู้จักเก็บออม คือปัญหาที่เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้สัมผัสด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนรับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ กินทิ้งกินขว้าง การบริโภคเกินรายได้ของตนเอง ทำให้เป็นหนี้ซึ่งส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว การแก้ปัญหาด้วยการขอทุนการศึกษาเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุและต้องคอยพึ่งคนอื่นตลอดไป รวมทั้งนักเรียนยังอยู่ในวัยเรียน ไม่มีอาชีพและรายได้ เงินที่ใช้จ่ายก็มาจากผู้ปกครอง หากนักเรียนรู้จักเก็บเงินไว้ มีการอดออมก็จะทำให้ช่วยลดภาระให้กับครอบครัว ซึ่งวิธีการออมที่เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้ค้นพบนั้น คือการออมตามแนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีแก้มลิงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การตระหนักถึงปัญหาจากที่มาและความสำคัญข้างต้นของเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาที่กลุ่มเยาวชนได้สังเกตและสำรวจ จากนั้นจึงได้กำหนดประเด็นปัญหา แล้วนำไปปรึกษากับครูที่ปรึกษาโครงการ

นอกจากนั้นเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาจึงได้คิดที่จะช่วยเหลือผู้ปกครอง เพื่อเป็นการลดรายจ่ายในครอบครัว ด้วยวิธีกาต่างๆ เช่น การนำข้าวมารับประทานที่โรงเรียนในช่วงพักกลางวัน การฝึกทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ซึ่งจะทำให้เยาวชนรู้จักใช้เงินอย่างมีสติ ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน ดังปรากฏในเอกสารร่างโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการและเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา ดังนี้

“ปัจจุบันประชากรมีภาวะการเป็นหนี้ในครอบครัวเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ชื้อสิ่งของที่เกินรายได้ของตนเอง รวมถึงพฤติกรรมการบริโภคแบบ “กินแล้วทิ้ง” หรือกินอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลถึงอุปนิสัยของเยาวชนในครอบครัวที่ขาดการอบรมให้ดำเนินชีวิตอย่างประหยัดในการบริโภควัตถุสิ่งของและเวลา เนื่องจากขาดแบบอย่างที่ดี กลุ่มคนดังกล่าว เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของสังคมและยังกระทบต่อเรื่องการเรียน ทำให้ขาดเงินทุนในการศึกษา จนต้องหาทางออกในการขอกู้เงินเพื่อซื้ออุปกรณ์การเรียน”

“เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์จึงต้องการช่วยเหลือผู้ปกครอง ด้วยการขอกู้เงินการศึกษาจากทางโรงเรียน แต่ก็ไม่ใช่การแก้ปัญหาที่แท้จริง ด้วยเยาวชนกลุ่มนี้ยังไม่มีความซื่อสัตย์และรายได้ มีแต่รายรับที่มาจากผู้ปกครอง ที่ตนต้องยอมไว้ใช้จ่ายเหมือนทฤษฎีแก้มลิงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดความคิดที่จะช่วยเหลือผู้ปกครองด้วยการประหยัด และค่อยๆ นำเงินรายรับที่ได้จากผู้ปกครองมาใช้เท่าที่จำเป็น นอกจากนี้ยังมีการนำข้าวกล่องมารับประทานมื้อกลางวัน ทำบัญชีรายรับ-จ่าย ”

“ เพื่อให้เกิดการใช้จ่ายด้วยสติเหนือสตาตัส โดยชักชวนเพื่อนสมาชิกมารวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินชีวิตในทางสายกลาง และสร้างขึ้นเพื่อเป็นสังคมของเยาวชน ที่ประกอบไปด้วยความจริง ความดีและความสุข ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาที่เป็นการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน”

(วิเคราะห์เอกสาร / 16 พ.ย. 50)

“ เรากำหนดปัญหาที่สนใจก่อน ก็เพราะว่าเรายังไม่ค่อยมีนิสัยที่จะประหยัด เพราะว่าเราไม่มีตังค์เก็บด้วย”

“ ส่วนมากจะเกิดจากพอเราต้องการจะซื้อของอะไร เราก็จะเก็บตังค์ แต่พอเราไม่ได้จะซื้อของอะไร เราก็ไม่ค่อยคิดที่จะเก็บตังค์กันเท่าไร ”

“ พวกเรามองเห็นว่า นักเรียนโรงเรียนเรา ใช้จ่ายกันอย่างฟุ่มเฟือย ก็ไม่ได้เป็นกันทุกคนหรอกนะ ก็มีคนที่เก็บบ้าง เราเห็นแล้วเราก็กลับมาคิดกันว่า คนเราไม่ค่อยที่จะประหยัดกันเลย”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

“ หลายคนนะ ที่ฐานะทางครอบครัวไม่ดี แต่กลับมีของแพง ๆ ใช้ เราไม่รู้ว่าเขาเอาเงินมาจากไหนเยอะๆ แต่ที่แน่ ๆ ก็คือว่าเขาใช้ของเกินความจำเป็น ใช้ของที่มีราคาแพง แล้วก็ยังเอาของที่มีราคาแพงมาโรงเรียนอีก นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็น แล้วเราก็คิดว่าเขาทำตัวไม่ถูกต้องด้วย ดังนั้นเราก็เลยคิดและนำมาปรึกษากับอาจารย์ชะบาคะ ว่าเราสนใจอยากจะทำโครงการที่เกี่ยวกับการประหยัด การออม การเก็บเงิน เพื่อช่วยเหลือครอบครัวของตัวเอง”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“ เด็ก ๆ คิดกันเองเลยนะว่าจะทำเรื่องนี้ ครูก็คิดว่า เด็ก ๆ จะทำเรื่องอะไรก็ได้ แล้วแต่ว่าเขาสนใจเรื่องอะไร ทุกอย่างเป็นความคิดของนักเรียน เราอาจจะแนะบ้าง แต่เขาอาจจะยังเขียนไม่เก่ง ๆ ก็ค่อย ๆ ช่วยกันไป พัฒนาไปเรื่อยๆ เขาสามารถพัฒนากันได้อยู่แล้ว ”

“ไม่ว่าจะเป็นการทำบัญชี บัญชีเงินออม เอาข้าวมากินกันเอง หรือแม้แต่กระทั่งแบบอย่างจากในหลวง เขาก็คิดกันเอง แล้วก็มาถามครู ครูรู้อะไรที่จะช่วยเสริมให้เขา ครูก็จะบอก ”

“เด็ก ๆ เขาเอาข้าวมากินกัน เขาก็มาบอกเราเป็นระยะ ๆ หรือไม่เขาก็ถามเราว่า ตอนนี้กำลังทำอะไรกันอยู่ เห็นบอกว่าตอนนี้ก็มีการทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายกันด้วย เราเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีนะ ดีเราก็ส่งเสริมเขา ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

1.3 การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้มีการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักธรรมที่สนับสนุนเรื่องความประหยัด และแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตด้วยความประหยัดและพอเพียง เช่น คุณธรรม 4 ประการ เศรษฐกิจพอเพียง พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คุณค่าของข้าว ทฤษฎีแก้มลิง เป็นต้น

การรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการคุณธรรมของเยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเอง โดยมีการแบ่งหน้าที่และเนื้อหาที่จะไปรวบรวมความรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้ยังได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการและรุ่นพี่กลุ่มเมตตาธรรม (โครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม) โดยที่บางครั้งครูที่ปรึกษาก็ช่วยรวบรวมไว้ให้ส่วนหนึ่ง ในกรณีที่นักเรียนหาไม่ได้ รวมทั้งช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ค้นคว้ามาด้วย ดังปรากฏในเอกสารร่างโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการดังต่อไปนี้

“เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้างานเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง ทิฐุธรรมมีกัถตถประโยชน์ 4 2) ศึกษาค้นคว้างานเอกสาร เรื่อง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง และพระราชจริยวัตรของพระองค์ 3) ศึกษาค้นคว้างานเอกสาร เรื่อง พระบรมราโชวาทคุณธรรม ๔ ประการ และ 4) ศึกษาค้นคว้างานเอกสาร เรื่องคุณค่าของข้าว”

(วิเคราะห์เอกสาร / 14 พ.ย. 50)

“ทั้งเนื้อหาทั้งหลักธรรมต่างๆ ก็ค้นมาจากหลายที่เลย เช่น ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ค้นคว้าจากเว็บไซต์คะ แบ่งกันไปค้น ใครรับผิดชอบส่วนไหนก็เอาไปดู ”

“บางที่พวกที่ต้องใช้ก็มาจากอาจารย์ชะบาคะ อาจารย์ชะบาเขาจะแนะนำให้ว่า ครูเคยเห็นนะ อย่างเรื่องบัญชีแก้มลิง พี่นั่นลองไปดูก็ได้ มีให้เยอะเยอะเลย”

“อาจารย์ชะบา ก็สอนให้ลอง search ดู พิมพ์คำที่ต้องการ อย่างเช่น ทฤษฎีแก้มลิง แล้วก็ ... นอกจากหนังสือพิมพ์ก็คือ เราไปขอยกจากสถาบันไทยพัฒนา เขาใจดีมากค่ะ ให้เรามา แล้วก็บอกวิธีการใช้ด้วย ดีจริง ๆ ”

“แล้วก็มีจากหนังสือพิมพ์ด้วย จากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่เท่าไรก็จำไม่ได้แล้วค่ะ แต่จากหนังสือพิมพ์นี้จะเก่าหน่อย ตั้งแต่ปี 48 แต่มันก็ยังใช้ได้”

“ก็มีถามจากอาจารย์ชะบา มีถามจากพี่พี พี่ว่า พี่พี พี่ว่าก็คือพี่ ๆ ที่เขาทำรักษาสัตว์ ปรึกษาคนที่เคยรู้มาก่อนค่ะ แล้วก็พี่เบนซ์ด้วย”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“เขาเก่งกันนะเด็กพวกนี้ คล่องเชียว เรื่องเรียนก็ไม่เสีย ปกติพวกนี้ก็เรียนดีกันอยู่แล้วนะ ค้นคว้าหาข้อมูลได้เยอะเลย เห็นว่ามีอาจารย์ชะบาค่อยแฉะอยู่ แต่ก็ไม่ได้บอกเขาหมดนะ ต้องให้เขาไปเสาะแสวงหาเอง ”

“ เห็นเขาหาจากหนังสือด้วย จากเน็ตด้วย ไอ้พวกที่ค้นหาแล้วออกมาทีละเยอะ ๆ มีจากคนอื่นมาบอกด้วย ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“ ก็จะมี ก็จะมีบอกเขาว่า เอ่อ.. ในเน็ต ครูเคยเห็นมีนะ ลองไปหาดูสิ ไม่ทำให้ ให้เขาลองไปหาดู แล้วก็... ครูเคยเห็น คือจะแฉะๆ เขาว่า เช่นมีหนังสือเรื่อง ข้าวของพ่อ อะไรอย่างนี้ จะแนะนำข้อมูลอย่างนี้ให้เขาก่อน แล้วในขณะเดียวกัน ครูเองจะต้องหาเก็บไว้ด้วย เพื่อกันว่าเด็กหาไม่ได้จริง ๆ เราต้องหาข้อมูลเก็บสำรองไว้ด้วย ทุกเรื่องที่เราทำ ครูก็ต้องหาข้อมูลเก็บของเราไว้ด้วย เพื่อจะได้ดูว่ามันตรง มันถูกต้องไหม แล้วกรณีที่เขาหาไม่ได้จริง ๆ เราก็จะหยิบมาให้เขาดูว่าครูหาเจออะไร มีอยู่ แต่ส่วนใหญ่จะไม่เคยต้องใช้ เขาหากันได้เอง ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

1.3.1 หลักธรรมที่นำมาใช้

หลักธรรมที่ต้องการปลูกฝังเรื่องความประหยัดคือ **ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4** ธรรมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันหรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ได้แก่

1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การทำงานประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

2) อารักสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักคุ้มครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้อันตรายหรือเสื่อมเสีย

3) กัลยาณมิตร คบคนดีเป็นมิตร คือรู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียง ศึกษาอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เห็นอรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

1.3.2 หลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์ได้ยึดแนวทางในการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องการพัฒนาให้พึ่งพาตนเองได้ตามแนวพระราชดำริเรื่อง ความพอเพียง ดังพระราชดำรัส เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541

“...คำว่าพอเพียง มีความหมายว่า พอมีกิน เศรษฐกิจแบบพอเพียง มีความหมายว่า ผลិតอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง แปลงจากภาษาฝรั่งได้ว่า ให้ยืนบนขาตนเอง หมายความว่า สองขาของเรา บนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปยืมของคนอื่นเพื่อที่จะยืนอยู่ คำว่า พอ คนเรากล้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงอาจมีมาก อาจมีของหุงก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น...”

นอกจากนั้น ในการดำเนินงานตามโครงการให้ประสบความสำเร็จ เยาวชนกลุ่ม มัธยสถ์ได้นำพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 คือการรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่ 2 คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความ สัตย์ ความดีนั้น

ประการที่ 3 คือการอดทน อดกลั้นและอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุการณประการใด

ประการที่ 4 คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วน ตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้น โดยทั่วกันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็นและมีโอกาสที่จะปรับปรุง พัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไป

จะเห็นได้ว่าคุณธรรมสี่ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่จะทำให้การดำเนินงานต่างๆ ประสบความสำเร็จได้นั้น เพราะบุคคลจะต้องมีความจริงใจในการที่จะพัฒนา มีความอดทนที่จะ

ละเว้นจากความชั่ว ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะทำให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะในการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง

จากหลักสูตรที่นำมาใช้และหลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์ได้นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ ซึ่งได้มีการคัดเลือกมาจากแบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่เคยเรียน ทำให้เยาวชนมีจุดมุ่งหมายและแบบอย่างที่จะยึดเหนี่ยวในการทำความคิด ภายใต้อุดมการณ์ที่ถูกต้องและได้รับการพิสูจน์แล้วสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเยาวชนกลุ่มมัธยสถ์ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ รวมทั้งการสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

“ก็ดูเป็นตัวอย่างมาจากพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวค่ะ ”

“ มีที่ในหลวงสอนเรื่องความประหยัด ให้อุทิศความพอเพียง เพราะเข้าใจง่าย เห็นเป็นตัวอย่างที่มีคนทำแล้วประสบความสำเร็จแล้วจริง ๆ ”

“ หลักคุณธรรมที่บอกว่าเป็นหัวใจของเศรษฐกิจ ชื่อเรียกยากเข็ญ เรียกว่า ทิฐุธรรมมีกตตประโยชน์ มี 4 หลักด้วยกัน ก็จะมีพวกการทำอาชีพที่สุจริต รู้จักเก็บรักษาของที่หามาได้ มีความขยันหมั่นเพียร คบคนดี ใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ให้มีรายได้มากกว่ารายจ่าย แล้วก็เก็บออมไว้ด้วย ”

“ ยากหน่อยตอนที่ค้นหาหลักธรรมที่มันสอดคล้องกับเรื่องของความประหยัดค่ะ ตอนแรกคิดไม่ออกเลย แต่ก็เอาหลักธรรมที่เคยเรียนผ่านมาแล้ว มีโน่นหนังสือเรียนด้วย ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“ หลักธรรม... ก็แค่มืออาจารย์ชะบาก็บอกได้ ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“หลักธรรมที่ใช้ จริง ๆ ครูไม่ค่อยถนัดนะ งานนี้น่าจะเป็นงานถนัดของอาจารย์ชะบามากกว่า แต่ครูจะบอกเขาว่าคุณธรรมเป็นเรื่องดำเนินชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แล้วที่นี้ก็นึกอะไรไม่ออกก็แนะนำไปเรื่องของในหลวงไง เป็นแบบอย่างที่ดีมาก ๆ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“เราแนะนำให้เขาบ้าง เพราะเด็กจะไม่ถนัดเรื่องหลักธรรมเลย บอกเขาว่าไปหาจากหนังสือเรียนเอา มันเป็นหลักง่าย ๆ ที่หนู ๆ เคยเรียนมาแล้ว แต่อาจจะจำไม่ได้ ก็ต้องลองหาดู”

“ นอกจากหลักธรรมก็ชี้แนะเขาไปถึง ผู้ที่อยู่ใกล้กับเรานิดเดียว ความดีของท่านเป็นตัวอย่างได้มากมาย จากการใช้รองเท้า จากการใช้หลอดสีพระทนต์ บอกเขาแบบนี้ เขาก็เดาได้ว่าต้องเป็นในหลวงที่เป็นตัวอย่างเรื่องของความประหยัดได้ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ม.ค. 51)

2. ด้านการดำเนินโครงการ

2.1 การจัดทำร่างโครงการ

หลังจากที่เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้สำรวจพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับเพื่อน ๆ และเกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียนแล้ว เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาจึงได้มาปรึกษากับครูที่ปรึกษาโครงการประกอบกับความรู้ที่ตนเองเคยได้รับจากการอบรมค่ายคุณธรรมในช่วงปิดภาคเรียนที่ 2 ขณะที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เยาวชนจึงรวมกลุ่มกันและร่วมกันจัดทำร่างโครงการคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเรื่องความประหยัด โดยเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้นำปัญหาที่สำรวจพบมาประชุมร่วมกับเพื่อนที่มีแนวความคิดในทิศทางเดียวกัน ผลจากการประชุมทำให้ได้ข้อสรุปที่นำมาสู่การตั้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการและได้รับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ที่ได้นำคู่มือในการทำโครงการมาให้เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้ศึกษาและนำไปใช้เป็นคู่มือในการทำร่างโครงการคุณธรรม โดยได้มีการกำหนดขั้นตอนที่จะเป็นแบบสำหรับเตรียมตัวเพื่อดำเนินการต่ออย่างเป็นทางการ นอกจากนั้นการจัดทำร่างโครงการของเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากพี่ ๆ ที่เคยทำโครงการคุณธรรมจนได้รับรางวัลระดับประเทศมาแล้ว ซึ่งเป็นพี่ ๆ จากโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม เยาวชนกลุ่มนี้ได้รู้จักกับพี่ ๆ กลุ่มเมตตาธรรมที่ดูแลโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมนุมรักษาสัตว์ รักษาสังคม ซึ่งมีอาจารย์ชะบา อ่อนนาคเป็นผู้รับผิดชอบ การที่เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้ร่วมเข้าค่ายคุณธรรม เนื่องมาจากการชักชวนของอาจารย์ชะบา อ่อนนาค และการชักชวนจากพี่ ๆ กลุ่มเมตตาธรรม ซึ่งเป็นการจัดค่ายที่ได้รับ การสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ทำให้เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาตั้งใจที่จะทำโครงการคุณธรรมของตนเอง แต่ในช่วงแรกยังไม่ทราบว่าจะทำเรื่องอะไรและปัญหาแบบไหนที่จะสามารถนำมาพัฒนาเป็นโครงการคุณธรรมได้ แล้วความข้องใจของเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา ก็คลี่คลายลง เมื่อได้มาปรึกษาพูดคุยกับพี่ ๆ กลุ่มเมตตาธรรม อาจารย์ชะบา อ่อนนาค และศน.สุภาพิมพ์ เกสสมบุญ

จากการได้รับคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์และการเข้าค่ายอบรมโครงการคุณธรรมซึ่งเป็นการให้ความรู้เรื่องการทำโครงการคุณธรรมนั้น ทำให้เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาจัดทำร่างโครงการคุณธรรมขึ้น โดยนำข้อมูลที่รวบรวมทั้งหมดมาเรียบเรียงตามหัวข้อที่กำหนดไว้ ดังนี้ 1) ชื่อโครงการ 2) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา 3) ที่ปรึกษาโครงการ 4) วัตถุประสงค์ 5) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ 6) ผังมโนทัศน์ 7) สำระสำคัญของโครงการ 8) การศึกษาวิเคราะห์ 9) วิธีการดำเนินงาน 10) งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ 11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ 12) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา และ 13) ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ แล้วส่งเข้า

ประกวดในโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ผลการคัดเลือกโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษาคั้งนั้น โครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ได้รับคัดเลือกให้เป็นโครงการคุณธรรมดีเด่น และได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินโครงการ เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท นอกจากนั้นเยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ยังได้มีการสำรวจเจตคติเพื่อวิเคราะห์การใช้จ่ายของนักเรียน จากข้อมูลที่ได้พบว่า การใช้จ่ายของนักเรียนจำนวน 200 คน ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการใช้จ่ายของตนเอง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำโครงการและการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความประหยัด ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัด้วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ดังนี้

“ ครูให้คู่มือเด็ก ๆ ไป คู่มือนี้จะบอกถึงความสำคัญและที่มาของโครงการคุณธรรมนี้ ครูบอกเขาว่า หนู ๆ โชคดีมากที่จะมีโอกาสได้ทำความดีที่หาที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว แต่มันได้อยู่ในมือของพวกเขา ครูบอกเขาไปอย่างนั้น แต่ไม่รู้ว่เด็ก ๆ จะจำคำพูดของครูได้หรือเปลว ครูตั้งใจแล้ว ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 3 พ.ย. 50)

“คู่มือนี้อธิบายขั้นตอนการทำโครงการอย่างละเอียด แต่ถ้าไม่เข้าใจตรงไหน ก็มาถามได้ ครูยินดีอธิบายเท่าที่ครูเข้าใจได้นะ เพราะเราอธิบายให้เขาเข้าใจ ก็จะทำให้เขาเกิดปัญญาและทำให้เขาได้ช่องทางแห่งการท่อดี ทำดีเพื่อตนเอง แล้วยังทำดีเพื่อสังคมอีกด้วย หายากนะ ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 20 ธ.ค. 50)

“ ตอนแรก ๆ เราก็กลัวว่าจะทำโครงการนี้กันไม่ได้ เพราะดูจากโครงการของพวกเขาที่พี่ พี่ว่ พี่เบิร์ดแล้ว มันดูยาก และดูยิ่งใหญ่เกินความสามารถของพวกเขา พอเราได้มีโอกาสทำโครงการคุณธรรมของเราเอง ค่ายก็เข้ามาแล้ว ก็คิดว่าไม่น่าจะยาก เพราะทุกอย่างเราเป็นคนทำกันเอง ตั้งแต่คิดว่าปัญหาอะไรนะที่จะทำเป็นโครงการคุณธรรมของตัวเอง ของกลุ่มพวกเรา ”

“จะทำได้หรือไม่ยังงั้ ก็ต้องลองทำดูแล้วหละ เพราะได้ทุนมาแล้วด้วย ถ้าติดขัดปัญหาตรงไหน เราก็จะหาคนที่ให้คำปรึกษาเราได้ แล้วคนที่จะช่วยเราได้ดีที่สดุก็คืออาจารย์ชะบา พวกพี่ ๆ รัชส์สัตว์ แล้วยังมีพี่เบนซ์ โครงการธารน้ำใจฯ ด้วย ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สทนทากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“เงินทุนสนับสนุน 5,000 บาทนี้ เป็นเงินที่จะทำให้นักเรียนได้ต่อเติมความดีต่อไป ครูอยากให้นักเรียนใช้เงินอย่างคุ้มค่า ใช้เงินในทางที่ถูกต้อง คิดดี ทำดี ทำสิ่งที่จะช่วยให้กลุ่มของตนเองและเพื่อนๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประหยัด พวกเราทุกคนโชคดี ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นโครงการดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษาของชลบุรี เพราะร่างโครงการของพวกเขา เขียนได้ชัดเจนครบถ้วน และที่สำคัญคือมีความเป็นไปได้ที่จะทำต่อให้เกิดประโยชน์ตามที่ตั้งใจ ตามที่เขียนไว้ได้ ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 7 พ.ย. 50)

“ ครูดีใจที่โครงการของพวกเขา มีคนมองเห็นความตั้งใจ เราจะได้เริ่มต้นทำโครงการนี้กัน จากเงินที่อาจารย์สุภาพิมพ์ นำมาให้ ”

“ นักเรียนเห็นหรือยังล่ะว่าตอนที่ครูชวนเรามาเข้าค่ายกัน ทำให้นักเรียนได้ประโยชน์ขนาดไหน ทำให้เราทำงานได้โดยไม่ต้องรบกวนเงินจากคนอื่น ๆ เงินนี้มาจากศูนย์คุณธรรม ไม่ได้กันทุกโครงการนะ ต้องเป็นโครงการที่ได้รับคัดเลือก เรียกว่าเป็นโครงการคุณธรรมดีเด่น ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 29 พ.ย. 50)

“จากข้อมูลแบบสำรวจ เห็นได้ว่าการใช้จ่ายของนักเรียนจำนวน 200 คน มีค่าเฉลี่ย 2.84 แปรค่าอยู่ระดับปานกลาง และส่วนใหญ่แปรค่าระดับปานกลาง ยกเว้นข้อ 8 ที่มีค่ามาก ทำให้เยาวชนกลุ่มมัธยมเห็นว่าเยาวชนที่สำรวจต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการใช้จ่ายของตน ทำให้เป็นข้อมูลที่เยาวชนกลุ่มมัธยมใช้เป็นข้อมูลเลือกและชักชวนสมาชิก โดยเลือกชักชวนนักเรียนห้อง 3/1 เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้เป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลการสำรวจและเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิด จะได้ดูแลและทำกิจกรรมได้ง่ายและประสบผลสำเร็จได้ง่ายยิ่งขึ้น ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 8 มี.ค. 51)

“นักเรียนซื้อเสื้อผ้าเป็นประจำ มีเสื้อผ้าเกินความจำเป็น”

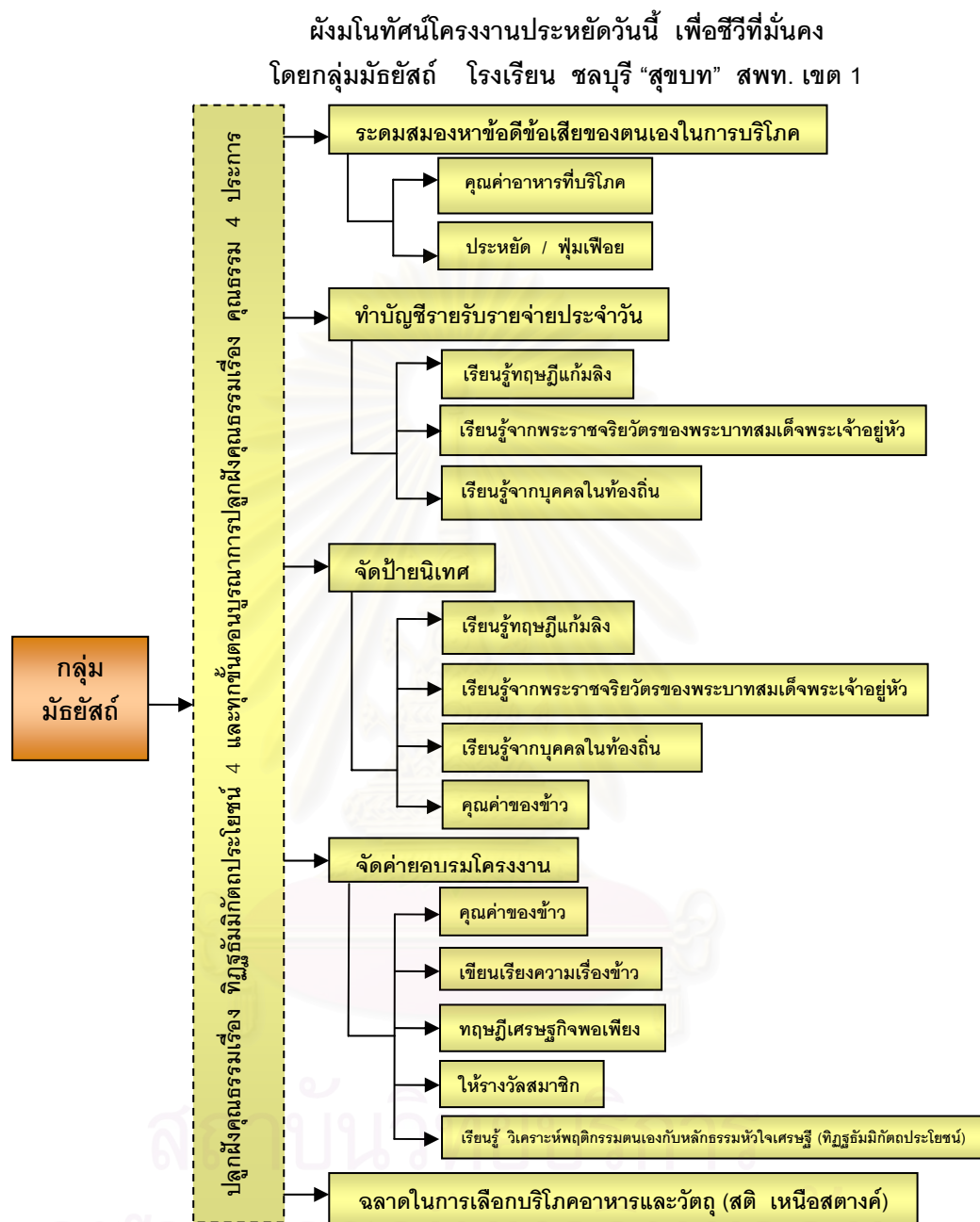
“ของใช้นักเรียนส่วนใหญ่มีราคาแพงด้วย เช่น พวกเครื่องประดับ อุปกรณ์การเรียนที่ราคาแพง แล้วก็พวกของกินด้วย อาหารที่มีราคาแพง ๆ หรือไม่ก็พวกอาหารที่ดูน่ากิน จัดสวย ดูดีมีราคา ประมาณนี้ค่ะ”

“แล้วก็ยังไม่รู้จักว่าการทำบัญชีการใช้จ่ายเงินของตัวเองเป็นยังไง ก็ทำให้ใช้เงินตามใจตัวเองเรื่อยเปื่อย ไม่ได้คิดก่อนที่จะซื้อ ไม่ได้ตั้งใจ ก่อนซื้อทั้งของกินแล้วก็ของใช้ด้วย”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 การสร้างผังมโนทัศน์

แผนภาพที่ 4.3 ผังมโนทัศน์โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง

เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้ดำเนินการในการสร้างผังมโนทัศน์ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการปฏิบัติโครงการเพื่อเป็นการวางแผนกิจกรรมทั้งหมดล่วงหน้า ประกอบด้วยกิจกรรมตั้งแต่การได้มาของโครงการจนกระทั่งโครงการเสร็จสิ้น ตลอดการดำเนินกิจกรรมของโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ได้มีการปลูกฝังคุณธรรมเรื่อง ทฤษฎี 4 ประการ และทุกขั้นตอนของแต่ละกิจกรรมได้มีการบูรณาการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องคุณธรรม 4 ประการ พร้อมกันด้วย

“ก็เหมือนกับว่า พอเรารู้ว่าเราจะต้องทำอะไรกันแล้ว มีกิจกรรมอะไรบ้าง เราก็เอามาทำเป็น Mind Map ของโครงการกันก่อน ก่อนที่จะลงมือทำจริงๆ เพื่อจะได้รู้ว่า มีกิจกรรม แต่ละกิจกรรมมีขั้นตอนย่อย ๆ อะไรบ้าง ก็คล้าย ๆ กับเป็นแนวทางให้เราทำงานได้สะดวกขึ้นด้วย”

“ทุกกิจกรรมที่มีในโครงการเราก็ได้สอดแทรกเรื่องของการประหยัด การออม คุณธรรม สำคัญของโครงการไว้ด้วย แล้วก็ช่วยกันทำ ก็คือช่วยกันคิดว่ามันควรจะเป็นยังไงกันดี”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม 5. สนนทากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

2.3 การปฏิบัติตามโครงการ

เยาวชนกลุ่มมัธยม 5 ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์และผังมโนทัศน์ เริ่มตั้งแต่การศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความประหยัด สอดคล้องกับพระราชดำรัสเรื่องความพอเพียง โดยการศึกษาหลักธรรมและหลักการที่นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ประกอบด้วยหลักธรรมทิวสุธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การศึกษาบัญชีแก้มลิงและคุณค่าของข้าว การดำเนินงานของโครงการคุณธรรมครั้งนี้เป็นแนวทางให้กลุ่มเยาวชนรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างประหยัด อุดหนุน มีเหตุผลในการใช้จ่าย พร้อมทั้งนำความรู้ไปเผยแพร่กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” จำนวน 30 คน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนที่ดียิ่งขึ้นไป

เยาวชนกลุ่มมัธยม 5 มีการดำเนินงานโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ตามขั้นตอนของร่างโครงการที่ได้กำหนดไว้ในระยะที่ 1 และดำเนินการต่อเนื่องเพื่อขยายผลต่อในระยะที่ 2 โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) การค้นคว้าจากเอกสาร

1.1) ศึกษาค้นคว้าเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องทิวสุธรรมมิกัตถประโยชน์ 4

1.2) ศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และพระราชจริยวัตรของพระองค์

1.3) ศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ

1.4) ศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องคุณค่าของข้าว

หลังจากการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว เยาวชนกลุ่มมัธยม 5 ได้รวมตัวกันเพื่อจัดทำร่างโครงการ และเตรียมงานเพื่อการดำเนินงานโครงการตามร่างโครงการที่ได้กำหนดไว้ จากการสนทนากลุ่ม พบว่า การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมีหลายแหล่งที่เยาวชนกลุ่มมัธยม 5 ได้ไปค้นคว้าด้วยตนเอง จากหนังสือ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต รวมทั้งคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการ

โดยได้มีการศึกษาข้อมูลตั้งแต่การดำเนินโครงการในระยะที่ 1 (ภาคเรียนที่ 1) และเพิ่มเติมบางส่วนในระยะที่ 2 (ภาคเรียนที่ 2) ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2) ร่วมทำความดีถวายในหลวงและบัญชีแก้้มลิง

2.1) การประชุมเยาวชนกลุ่มแกนนำ เพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มแกนนำ เช่น การทำบอร์ดนิทรรศการ การประชาสัมพันธ์ การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย (ดำเนินการภายในเดือนพฤษภาคม 2550)

2.2) การประชาสัมพันธ์รับสมาชิกเพิ่มเติม ซึ่งได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมโครงการ จำนวน 30 คน (ดำเนินการภายในเดือนพฤษภาคม 2550)

2.3) เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์และสมาชิกร่วมกันทำความดีถวายในหลวง ด้วยการดำเนินชีวิตอย่างประหยัด เริ่มจากการสังเกตพฤติกรรมในการบริโภค ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เวลา สิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียน ฯลฯ จากนั้นเขียนรายงานผลการบริโภคของตนเองทั้งข้อดีและข้อเสีย นำอาหารมารับประทานตอนกลางวัน

2.4) เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ให้ความรู้ พร้อมแนะนำวิธีการเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ รวมทั้งวิธีการใช้จ่ายเงินอย่างฉลาด การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย (ในภายหลัง เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้มีการพัฒนาเป็นบัญชีแก้้มลิง) และประเมินตนเองเพื่อดูพัฒนาการ หลังจากได้ร่วมกิจกรรมไประยะหนึ่ง (ดำเนินการตั้งแต่มิถุนายน 2550 - มกราคม 2551)

ภาพที่ 4.4 ตัวอย่างบัญชีรายรับ-รายจ่ายแก้้มลิง โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง

3) การทำแผนที่คนดีและเผยแพร่ความรู้

3.1) ศึกษาประวัติบุคคลในท้องถิ่นของตนเองที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบความสำเร็จ

3.2) การจัดป๋ายนิเทศเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ได้แก่หลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เป็นแบบอย่างการประหยัด การออดมด้วยการทำบุญซีแก้มลิงและคุณค่าของข้าว รวมทั้งการบริโภคอย่างฉลาดและถูกวิธี

3.3) ประเมินผลการดำเนินโครงการจากการสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการเป็นระยะๆ (ดำเนินการภายในเดือนมกราคม 2551)

4) การจัดค่ายคุณธรรม

เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้ดำเนินการจัดค่ายคุณธรรม เพื่อเป็นการอบรมและปลูกฝังคุณธรรมแห่งความประหยัด ออดม ตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 ให้กับสมาชิกกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับฉลองพระองค์ หลอดยาสีพระทนต์ ดินสอไม้ในพระหัตถ์ เป็นต้น ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาของโครงการออกเป็น 2 ฐาน คือ ฐานที่ 3 พระราชจริยวัตรและฐานที่ 6 อยู่อย่างสบาย สไตล์เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการจัดค่ายคุณธรรมครั้งนี้ เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้จัดค่ายคุณธรรมร่วมกับโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง โครงการรักษัสต์ว์ รักษาสังคม และโครงการไปโอดีเซล เพื่อชีวิตที่พอเพียง

“อาจารย์ชะบาเขาบอกทุกอย่างคะ เราก็ไปหามาด้วย แล้วก็ปรีนมาให้อาจารย์ชะบาดูอีกที่ที่เข้ค้นกันส่วนใหญ่คือหนังสือ เพราะอาจารย์ชะบาเขาช่วยหามาให้ด้วย ”

“ คั่นเองเพิ่มเติมก็มีจากเน็ต ไปช่วยกัน search กันมา ”

“นอกนั้นก็คิดว่ามี... หนังสือพิมพ์อีกคะ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“เราจัดเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องของในหลวงคะ การใช้ชีวิตของพระองค์ที่ทรงอยู่อย่างประหยัด เราหามาได้ เราก็เอามาเพิ่มเติม ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“มาเทอมนี้อยากให้อาหาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องของความรู้ที่ยังมีไม่ครบ เช่น เรื่องของคุณค่าของข้าว ก็มีหนังสือมา หนังสือข้าวของพ่อ แล้วก็ยังมี... เรื่องของพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับประหยัด ท่านใช้ชีวิตแบบประหยัดอย่างไร แล้วความประหยัดของท่านให้อะไรเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนมากมาย เราต้องเอาจุดนี้มาบอกเราเด็ก ๆ คนอื่น ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 17 ม.ค. 51)

“ ก็ให้เขาหาข้อมูลมาเพิ่มเอง เราก็บอกเขาว่าครูเห็นนะ เห็นที่ไหน อะไรยังไงก็แนะๆ เขาเป็นแนว ๆ เฉย ๆ ไม่ได้บอกเขาตรง ๆ แล้วฟ้า (ชื่อเล่นนักเรียน) เขาก็ไปหาแล้วไปปรีนมาจัดบอร์ดอีกบอร์ดหนึ่ง ก็ช่วยๆ กันทำจนเสร็จ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการงาน. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

“ มีข้อสังเกตว่าในช่วงต้นเดือนนั้น มักมีกิจกรรมกระตุ้นการจับจ่ายในลักษณะของการให้ส่วนลดหรือของแถมพิเศษ เนื่องจากเห็นว่าผู้บริโภคเพิ่งได้รับรายได้เงินเดือนและมีกำลังซื้อ พฤติกรรมการจับจ่ายใช้สอยและเงินเดือนที่ร่อยหรอจึงมักเกิดขึ้นในช่วงสัปดาห์แรกของเดือน จึงควรพิจารณาหลีกเลี่ยงการกระตุ้นกิเลสหรือความต้องการบริโภคในลักษณะดังกล่าว ”

“ในกรณีของการจับจ่ายใช้สอยสำหรับรายการของสิ่งใหญ่ โดยเฉพาะสินค้าฟุ่มเฟือยที่มีมูลค่าเกินกว่าร้อยละ 50 ของเงินเดือน ให้ใช้วิธีการชะลอการตัดสินใจออกไปอีก 1 เดือน เมื่อให้โอกาสตัวเองในการพิจารณาทบทวนการตัดสินใจอีกครั้งว่ามีความจำเป็นต้องซื้อจริงหรือไม่ ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 1 มี.ค. 51)

“เรากำหนดกลุ่มเป้าหมายประมาณ 30 คน แต่ก็มีคนร่วมกันประมาณ 40-50 คนเลย ก็มาเยอะกว่าที่คิดไว้ตอนแรก ”

“เราประชุมกันว่า เราจะทำกันยังไง ใครจะรับผิดชอบอะไร ใครเหมาะสมจะทำหน้าที่อะไร แล้วเราต้องทำอะไรกันบ้าง ทั้งหาข้อมูล จัดบอร์ด ประชาสัมพันธ์ ทำบัญชีเงินออมด้วย”

“เราจะฝึกการใช้จ่ายอย่างฉลาด”

“เราจะซื้อของอย่างไร ถ้าสมมติว่าเรามีเงินอยู่แค่นี้ ดูซิว่าเรามีเงินพอไหม แล้วถ้าไม่พอเราจะซื้อไหม ของราคาแพงมากหรือเปล่า เรามีการเขียนข้อดี ข้อเสีย จากการที่เราไม่รู้จกค่าของการประหยัดของตัวเอง”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“เขาไปคิดกันเองว่าจะทำยังไง เด็กๆ เขาบอกว่า เขาจะนำอาหารกลางวันมาทานที่โรงเรียนกันเอง จะได้ประหยัดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่”

“เขาไม่ได้คิดว่าจะประหยัดด้วยการเอาข้าวมากินที่โรงเรียนเองอย่างเดียว แต่เขายังมีการสำรวจพฤติกรรมการบริโภคของตัวเองกันด้วย ดูซิว่าตัวเองใช้เงินกันยังไง แล้วเกิดเป็นผลดีหรือว่าผลเสียกันหละ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการงาน. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ธ.ค. 50)

“แต่เดิมเราทำเป็นบัญชีธรรมดาๆ ก็มีช่องรายรับ ช่องรายจ่าย แล้วก็เติมลงไปว่าเราใช้อะไรได้เงินมาจากไหน เท่าไหร่ แล้วสุดท้ายเหลือบ้างหรือเปล่า หรือว่าเป็นหนี้ บัญชีติดลบ ”

“ ตอนนี้อยู่บัญชีรายรับ - รายจ่าย ของเราได้พัฒนาได้ ไฮโซขึ้น เขาเรียกว่าบัญชีแก้มลิง ฟีนูน (ชื่อผู้วิจัย) รู้จักหรือเปล่า บัญชีแก้มลิงนะ เราไม่ได้เป็นคนคิดเอง แต่ว่าเขามีมาอยู่แล้ว แล้วเราเห็นว่าดี เราก็น่าจะเอามาใช้ประโยชน์ ”

“พี่นุ่นถามว่า.. รู้ได้อย่างไรเธอ ก็มีคนแนะนำแหละ ก็อาจารย์ชะบาไง แนะนำให้เราลองไปดู เป็นของสถาบันไทยพัฒนาค่ะ เขาคิดไว้อยู่แล้ว ดีทีเดียวเลย”

“แล้วก็มีให้ส่งบัญชีแก้มลิงที่เราเอาไปลองทำกันดู”

“อาจารย์เขาให้พี่พีดู คู่มือที่แก้มลิงของพวกเขา ให้พี่พีเป็นคนตรวจค่ะ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. สัมภาษณ์ / 19 ก.พ. 51)

“แผนที่คนดีก็เป็นงานหนึ่งที่เราได้ทำกัน อาจารย์ชะบาให้เราไปสำรวจคนดีแถวๆ บ้านของเรา ว่ามีใครบ้างที่ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง แล้วทำให้ชีวิตมีความสุข เมื่อเราไปสำรวจแล้ว เราก็จะเอามาเขียนเล่า เขียนบรรยายไปตามที่เราเห็น ไปตามที่เราไปสัมภาษณ์ชีวิตของเขาเขียนใส่กระดาษมา”

“มีการเรียกตรวจด้วย ว่าใครทำบ้าง ใครยังไม่ทำบ้าง”

“บางที่เราคิดหาคนดีจูงยาก แต่อาจารย์ชะบอบอกว่า คนดีที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้ก็มีเยอะแยะไป อย่างพ่อแม่ของเราเองไง ถ้าเขาเป็นคนดี เป็นแบบอย่างในชีวิตให้กับเราได้”

“พอเราทำเสร็จแล้ว เราก็จะส่งอาจารย์ชะบา แล้วก็ให้ออกไปเล่าหน้าชั้นเรียน ถึงคนดีของเราที่เราไปเขียนชีวิตของเขา มา อาจารย์ชะบาเขาแยกเอาไว้ต่างหากจากตัวเล่มรายงานโครงการ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“ใคร ๆ อาจจะคิดว่าแผนที่คนดีจูงยาก ถ้าคิดว่ายากมันก็จะไม่อยากทำ ก็ทำให้มันง่าย ๆ ชิลองทำดูก่อน เล่าสั้น ๆ ก็ได้ เท่าที่เรารู้ แค่นั้นแค่นั้น ดีกว่าไม่ได้ทำเลย”

“บางคนก็ไปทำมาเสียสละยาม เวลาจะดูแผนที่ เราก็ต้องรู้ชื่อเขาอยู่ที่ไหน บ้านเลขที่อะไร เขาคอนั้นที่เราจะไปศึกษาชีวิต ชื่ออะไร อาชีพอะไร แล้วเขามีชีวิตแบบพอเพียงอย่างไร ”

“ก็บอกด้วยชื่อว่า เราเลือกเขาเพราะ เพราะอะไรก็เขียนอธิบายไป แค่นี้เอง”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. สัมภาษณ์ / 21 ม.ค. 51)

“กิจกรรมที่เราจะให้เขาทำเพิ่มเติมด้วยก็คือ แผนที่คนดี ซึ่งจริงๆ ครูคิดไว้นานแล้วแหละ ก็ไม่ได้ให้นักเรียนเฉพาะกลุ่มที่ทำโครงการประหยัดทำกลุ่มเดียวเท่านั้น ให้นักเรียนห้องอื่นๆ ที่ครูสอนทำแผนที่คนดีด้วย ให้เขาได้ลองเขียนดู ให้เริ่มทำก่อน ทำจากง่าย ๆ ใกล้ตัวเราจริงๆ ถ้านักเรียนเขาบอกว่าไม่รู้จะเอาใคร เราก็ล้อเขาเล่นว่า ถ้าสันทัดจริงๆ เธอก็เอาพ่อแม่ของเธอสิ ที่เขาเป็นคนดีเลี้ยงดูเธอมาจนโตขนาดนี้แล้ว พ่อแม่เราทำได้ยังไง”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“ป้ายที่เราทำไปแล้วก็พวกเรื่องหลักธรรม กับการทำงานโครงการของเรา ก็อย่างที่เคยบอกพี่นุ่น แล้วก็พี่นุ่นเห็นแหละ นี่เป็นบอร์ดอีกชุดหนึ่ง จะได้อ่านง่าย ใช้ศึกษาได้ง่าย แล้วก็เอาไป present ได้ง่ายด้วย ตอนนั้นก็กลายเป็นมี 2 บอร์ด เอ๊ย.. มีป้ายนิเทศ 2 อันแล้ว อันหนึ่งเกี่ยวกับการทำโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง อีกอันหนึ่งที่กำลังจะเสร็จเนี่ยะ เป็นบอร์ด เอ๊ย... เป็นป้ายนิเทศเกี่ยวกับในหลวงของเรา”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 17 ม.ค. 51)

“เราจัดป้ายนิเทศพวกนี้ไว้ ก็เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ในการทำโครงการของเราด้วย ทำให้เด็ก ๆ เขาได้มีกิจกรรมการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกัน น้องนุ่นจะสังเกตเห็นได้ว่า เวลาที่น้อง ๆ เขาทำงานกัน เขาจะต้องมีการปรึกษาหารือ พูดคุยกัน เล่นกันบ้าง แต่เขาก็ต้องได้งานออกมาะ ไม่ใช่เอาแต่คุยแต่เล่นกันอย่างเดียว”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สังเกต / 17 ม.ค. 51)

“บางที่เราสังเกตด้วย แล้วก็เข้าไปพูดคุยกับเขาด้วย ก็ดีนะคะ ทุกคนให้ความร่วมมือกันดีทีเดียว อย่างในกลุ่มเราคนเดียว เราก็ต้องประเมินกันเองด้วย ไม่ใช่ดูคนอื่น แต่ยังไม่ได้อะไรตัวเองคะ ไม่ได้ไปดูแลตลอดเวลาหรอกคะ มันทำไม่ได้ ทำเป็นระยะ ก็คือทำเป็นครั้งเป็นคราวไป จะพูดยังงี้ดีนะ ก็เหมือนกับเป็นการติดตามผลงานของเขา”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“เราดูเขาว่าเขาทำงานเป็นอย่างไร แล้วเราก็ให้เขาลองประเมินคนอื่นดู เพื่อเขาจะได้ฝึกสังเกตและแก้ปัญหา นอกจากนี้ก็จะทำให้เขาเข้าใจผิดพลาด หรือจุดบกพร่องของการทำโครงการของเขาตัวเองด้วย ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“ ครูปล่อยให้มันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเขา ในการที่เขาจะไปดูว่าคนอื่นทำกันหรือเปล่า แล้วคนอื่นทำกันยังไง ปล่อยให้เขาคุยกันเองจะดีกว่า เพราะถ้าครูเข้าไปยุ่ง มันจะกลายเป็นเหมือนครูเข้าไปยุ่ง กลายเป็นครูไปก้าวก่าย แล้วก็กลายเป็นว่าไม่ใช่ของโครงการของเด็ก ครูเป็นผู้สั่งการเขา ซึ่งไม่ใช่ ผิดวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการทำโครงการ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 29 ม.ค. 51)

“เราจัดค่ายรวมกันเป็นค่ายใหญ่เลย ก็แบ่งเป็นฐาน ๆ มีทั้งหมด 8 ฐาน ของพวกหนูเป็นฐานที่ 3 อาจารย์ชะบาให้ชื่อว่า พระราชจริยวัตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เป็นเรื่องความประหยัดที่กลุ่มเรารับผิดชอบ”

“ แล้วก็มีส่วนที่ 6 เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง รู้สึกว่าจะชื่อ อยู่อย่างสบายสไตล์เศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการใช้ชีวิตของเราอย่างประหยัด มีการทำบัญชีแก้มลิง เราก็จะป้ายนิเทศการของเราไปใช้ เรามี 2 อัน 2 บอร์ด ก็คือบอร์ดเกี่ยวกับโครงการประหยัดที่จะใช้ในฐานที่ 6 นี้ แล้วก็อีกบอร์ดที่ทำเพิ่มเติมขึ้นมาเกี่ยวกับในหลวง สิ่งของที่อยู่ในหลวงใช้อย่างประหยัด ทั้งหลอดยาสีฟัน สบู่ ดินสอ แล้วก็รองเท้าของพระองค์ ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม. สัมภาษณ์ / 8 มี.ค. 51)

“ครูเอาของโครงการประหยัดมาใช้เป็น 2 ฐาน ฐานเกี่ยวกับพระราชจริยวัตรของพระองค์ ท่านฐานหนึ่ง ส่วนอีกฐานหนึ่งก็เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตอย่างประหยัดอย่างไร มีการทำบัญชีแก้มลิง บัญชีรายรับ-รายจ่ายที่เราต้องการจะสอนเด็ก ๆ ที่มาเข้าค่ายคุณธรรม ”

“ เขาเด็กมาเข้าค่ายซะก็ดี เขาจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง มาเดินเวียนตั้ง 8 ฐาน เมื่อจะ
ได้มีอะไรติดตัวเขากลับไปบ้าง เพราะไม่ได้มีให้ความรู้หรือว่าเรื่องหลักธรรมอย่างเดียว แต่ยังมี
กิจกรรม อย่างพวกเกมส์ด้วยที่สอดแทรกคุณธรรมลงไปด้วย ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

2.4 การนำเสนอโครงการ

กิจกรรมในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง เป็น
กิจกรรมที่เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีประสบการณ์ในการประชาสัมพันธ์หลายครั้ง เพราะเยาวชนกลุ่ม
นี้ เคยช่วยโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม และโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ประชาสัมพันธ์ใน
สถานที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น กิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า การเดินประชาสัมพันธ์ตาม
ห้องเรียน โรงอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ยังได้เคยเป็นตัวแทนนักเรียนที่
นำเสนอเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้กับผู้ใหญ่ที่มาเยี่ยมชมโรงเรียนชลบุรี “สุขุบท” ทั้งระดับ
ผู้บริหารและครูจากต่างโรงเรียน ดังนั้น เรื่องการประชาสัมพันธ์โครงการของกลุ่มตนเอง จึง
ไม่ใช่เรื่องยากลำบาก รูปแบบการประชาสัมพันธ์โครงการนี้ส่วนใหญ่ จะเป็นการประชาสัมพันธ์
เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการประหยัต์ การอดออม ประโยชน์ของการรู้จักประหยัต์ การทำบัญชี
แก้มลิง แผนที่คนดี คุณค่าของข้าวและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง
ข้อมูลเอกสารและความรู้ต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์ได้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ มีการจัดแผ่น
ป้ายนิทรรศการเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ที่สวยงาม ชัดเจน และใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า
ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.5 การนำเสนอโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ของเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา

“ก็คิดว่าจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ในอนาคตนะ ครูอยากจะให้มีการประชาสัมพันธ์ให้กับเพื่อนระดับม. 3 ทั้งระดับรับรู้ถึงโครงการคุณธรรมนี้ จะได้เป็นตัวอย่างให้กับเพื่อนด้วยกัน”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“เดี๋ยววันที่มีรายการทำดี ทำได้มาถ่ายทำ เราก็ต้องไปประชาสัมพันธ์โครงการของเราด้วย คราวนี้เป็นประชาสัมพันธ์ที่ไม่เหมือนกับทุกที่ ก็ทุกที่แค่ในโรงเรียน แต่นี้ออกทีวีด้วย เราต้องทำให้ดีที่สุด”

“เราแบ่งหน้าที่กันพูดหลายคน คนละเรื่อง มีกานต์ ฟ้า มั่น วา แล้วก็กึ่งกับยู๊ ยู๊กับยู๊ ยู๊กับยู๊ หน้าใหม่ พวกเราหน้าเดิมๆ เห็นกันบ่อยๆ แล้ว เดี่ยวพี่น้องคอยดูละกัน แต่ห้ามหัวเราะนะ ดูแล้วเป็นยังไงมาบอกบ้าง”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

“ก็มีพูดหน้าเวที ตอนเช้าแถวคอะ แล้วก็พูดเสียงตามสาย เวลางานวิชาการก็จะมีไปประชาสัมพันธ์ร่วมกับโรงเรียนคอะ อย่างพวกงานโรงเรียนที่มีครูที่อื่น หรือว่ามีนักเรียนจากที่อื่นมาชม ก็จะได้ประชาสัมพันธ์ เหมือนกับแล้วว่าโครงการเราทำอะไรบ้าง มีกิจกรรมอะไรบ้าง ตอนนี้นำไปถึงไหนแล้ว”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา. สัมภาษณ์ / 17 ม.ค. 51)

“วันนี้ในงานวิชาการของเขตบางทราย-ศรีพะโล พวกหนูก็ได้ไปพูดด้วย ที่พี่น้องเห็นเราเตรียมตัวกันเมื่อวานกับเมื่อวันก่อนมั้ง เราเป็นนักพูดมืออาชีพ พูดได้ทุกที่ พูดได้ทุกงาน จริง ๆ เราก็ไปพูดกันบ่อยนะคอะ มีงาน present ที่ไหน อาจารย์ชะบาก็จะให้เราเอาโครงการของเราไปพูดด้วย แต่ขนาดบางอย่างที่เราพูดกันบ่อย ๆ ก็ยังมีอายบ้างนะ ”

“แล้วเดี๋ยวตอนบ่าย เราก็ต้องมาพูดให้พระอาจารย์มหาพงศ์นรินทร์ ซึ่งมาตรวจความคืบหน้าโครงการของเราด้วย ก็จะมีหนู มีตุ้ มีฟ้า มีมัน แล้วก็กึ่ง แล้วก็ยู๊อีกคน อ้อ.. มีวาด้วย ลืมพูดถึงว่าไปได้ยังไงกัน ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษา. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ม.ค. 51)

“ครั้งแรกที่นักเรียนได้ฝึกการนำเสนอ ตอนที่เขาไปประกวดโครงการคุณธรรมของกลุ่มตนเอง ก็ทำให้นักเรียนต้องมีการเตรียมตัวที่จะนำเสนอให้กับคณะกรรมการของโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ที่สพท. คอะ เด็กเขาก็มีการฝึกซ้อมกัน แบ่งหน้าที่กันพูด หลังจากนั้นมา ก็เลยเป็นประสบการณ์ที่ทำให้เขาพูดเก่งขึ้น สามารถไปนำเสนอต่อหน้าผู้อำนวยการผู้ใหญ่หรือครูที่มาเยี่ยมชมโครงการได้เลย ”

“ เด็กกลุ่มนี้ เขาก็เคยไปประชาสัมพันธ์ช่วยโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม แล้วก็โครงการอาหารน้ำใจ สายใยรักมาแล้วนะ ก็ช่วยกันพูด มีพี่พูดบ้าง น้องพูดบ้าง”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ม.ค. 51)

2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน

2.5.1 สรุปผลการปฏิบัติโครงการ

1) ด้านคุณภาพ

(1) เยาวชนได้เฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา

(2) เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความประหยัด ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัส “เรื่องความพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างถูกต้อง ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ดังต่อไปนี้

“ได้วางแผนจัดค่ายให้เยาวชนเข้าร่วมโครงการ ได้มีความรู้เรื่องพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้รู้วิธีการประหยัดและการบริโภคอย่างถูกวิธีภาคทฤษฎีโดยการค้นคว้าจากหนังสือพิมพ์และแหล่งข้อมูลต่างๆ เรื่องพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงสู่ภาคปฏิบัติโดยการทำแบบสำรวจบัญชีรายรับ-จ่าย (แก้มลิง) ว่ามีการบริโภคที่ดีขึ้นหรือไม่”

(วิเคราะห์เอกสาร / 1 มี.ค. 51)

(3) เยาวชนสามารถปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตและรู้จักเลือกบริโภคแบบประหยัดและจัดทำบัญชีแก้มลิงได้ ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ดังต่อไปนี้

“การนำแนวคิด “แก้มลิง” ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม อาจเริ่มต้นง่ายๆ ด้วยการชะลอการใช้จ่ายในส่วนที่ไม่ใช่ของกินของใช้ประจำวัน เช่น การซื้อบั้ง คุกกี้ ฟังเพลง หรือกิจกรรมสันทนาการอื่นๆ ออกไปอยู่ในช่วงต้นเดือนหลังของทุกเดือน ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้เห็นเงินคงเหลือในแต่ละเดือน ว่าเพียงพอต่อการใช้จ่ายใช้สอยในกิจกรรมหรือรายการดังกล่าวหรือไม่ เป็นการลดปริมาณหรือจำนวนครั้งของการใช้จ่ายในแต่ละเดือนลง ซึ่งในหลายกรณี กิจกรรมหรือรายการดังกล่าวนั้นสามารถที่จะละเว้นหรือยกเลิกได้เมื่อเวลาผ่านไป”

“ยอดเงินที่ปรากฏในบัญชีแก้มลิง อาจมีการระบุชื่อรายการสินค้าหรือบริการที่ต้องการกำกับไว้ด้วยก็ได้ เพื่อเป็นการเตือนความจำว่ายอดเงินจำนวนดังกล่าวนี้ มาจากการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายของรายการสินค้าฟุ่มเฟือยใด ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 1 มี.ค. 51)

(4) เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของข้าวและความสำคัญของการประหยัด ดังปรากฏในเอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ดังนี้

“ เยาวชนในโครงการได้ศึกษาคุณค่าของข้าวและความสำคัญของการประหยัด จนมีความรู้ความเข้าใจ และพร้อมที่จะนำความรู้ที่มีอยู่ออกไปเผยแพร่ให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตนเองและสังคมให้มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น”

(วิเคราะห์เอกสาร / 1 มี.ค. 51)

2) ด้านปริมาณ

เป้าหมายของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง จำนวน 30 คน มีเยาวชนได้เข้าร่วมโครงการจำนวน 44 คน ซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการคิดเป็นผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 100 และส่วนเยาวชนที่เกินเป้าหมายคิดเป็นร้อยละ 47

2.5.2 การเขียนรายงาน

เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์ได้เขียนรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยได้มีการแบ่งหน้าที่ในการเรียบเรียงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและสรุปการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้มีการกำหนดไว้ในคู่มือการทำโครงการคุณธรรม

“ ก็ส่วนใหญ่จะเป็นมินท์ที่เป็นคนเอาไปพิมพ์คะ ที่รวบรวมกันไว้แล้ว แล้วก็ให้อาจารย์มาดูว่าใช้ได้หรือยัง ต้องแก้หรือเปล่า บางอันเรายังไม่ค่อยแน่ใจก็ต้องมาถามอาจารย์ด้วย”

“ หนูก็เอาไปพิมพ์ที่ทำงานพ่อ ส่วนพ่อก็ไป search เน้นตมว่าจะเอาอะไรใส่เข้าไป ก็เนื้อหาที่เพิ่มเติมจากที่เคยมีตอนทำโครงร่างไว้แล้ว ส่วนหนึ่งก็เอามาปริ้นท์ไว้สำหรับจัดบอร์ด”

(เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์. สัมภาษณ์ / 25 ก.พ.51)

3. ด้านผลที่เกิดจากโครงการ

คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์ได้มีการประเมินตนเอง เพื่อทบทวนและวิเคราะห์ถึงคุณค่าที่ได้รับจากวิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในรูปแบบของนวัตกรรมทางการเรียนรู้ “โครงการคุณธรรม” ที่กลุ่มเยาวชนได้ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ จนหลอมรวมเกิดเป็นโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ซึ่งการประเมินตนเองในครั้งนี้ เป็นการกลั่นกรองถึงสิ่งที่เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม เกิดจิตสำนึกต่อการใช้จ่าย บริโภคด้วยปัญญาและเก็บออมเพื่ออนาคต ตลอดจนการเดินทางมาโรงเรียนพระยุดลบาทโดยนำเอาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ในการดำเนินโครงการและการนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์อย่างไม่เป็นทางการและการสังเกตกิจกรรมโครงการ แสดงให้เห็นว่าเยาวชนกลุ่มมัธยสถ์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะหลายประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 พัฒนาตนเอง เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และนำไปใช้เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข จากการทำโครงการคุณธรรม ทำให้เยาวชนได้ค้นพบว่าตนเองมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น มีความกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเยาวชนสามารถนำหลักธรรมและความรู้เรื่องการประหยัดมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการมาใช้แก้ไขข้อบกพร่องของการใช้เงิน ด้วยการทำบัญชีแก้มลิง เหลือเงินออมไว้ใช้ในอนาคตหรือเวลาที่จำเป็นโดยไม่ต้องพึ่งคนอื่น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ทำให้ข้าพเจ้าได้ฝึกตนให้กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น”

“ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความรู้ต่างๆ ในเรื่องการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงกับเพื่อน ๆ เพื่อที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้”

“จะนำจุดบกพร่องเหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขทำให้มีเงินออมมากขึ้นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง ทำบัญชีแก้มลิงเป็น”

“เมื่อก่อนก็ไม่มีเงินออมเลย ก็ได้กลับมาคิดทบทวนและรู้จักการออมและการประหยัดมากขึ้น กับการใช้เงินในวันข้างหน้าเพื่อที่จะนำเงินในส่วนนี้เก็บออมไว้ใช้ในอนาคต หรือตอนที่จำเป็นโดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น”

“ตอนนี้มีเงินออม เพราะทำบัญชีรายรับ-จ่าย คือตัดส่วนที่ไม่จำเป็นออกนั่นก็คือ หนังสือการ์ตูน”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

“ที่สำคัญคือได้มีประสบการณ์และได้ฝึกตนเอง”

“ เพราะกลุ่มทำเรื่องประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ก็ทำให้รู้จักคิดก่อนซื้อ รู้จักประหยัดลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต่างๆ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันของคนในสังคมได้ทุกคน ดีกับทุกคนจริง ๆ ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม 9 ม.ค. 51)

“พัฒนาด้านจิตใจของเรา และด้านกายภาพด้วย อย่างเช่น ทำให้เรากล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าคิดและกล้าทำให้สิ่งที่ดี ทำความดีโดยไม่ต้องอายใคร”

“ทำให้เรารู้จักใช้เงินอย่างคุ้มค่าและไม่ฟุ่มเฟือย”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม 18 ม.ค. 51)

นอกจากนั้นการนำเรื่องการประหยัดไปใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เยาวชนกลุ่มมัธยมได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติต่อการใช้เงินไปในทางที่ถูกต้อง รู้จักประหยัด ลด

สิ่งของฟุ่มเฟือย สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัด
วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ดังต่อไปนี้

“เห็นคุณค่าของเงินและสิ่งของต่างๆ จากเมื่อก่อนที่ข้าพเจ้าเคยใช้เงินอย่างไม่เห็นคุณค่า
ชอบเล่นเกมสุมมาก เรียกได้ว่าเป็นคนติดเกมส์เอามากๆ เลยทีเดียว วันๆ ก็ใช้เงินไปเล่นเกมสุม
ประมาณ 50 บาทต่อวัน และจะเล่นเกือบทุกวันที่มีโอกาส แต่พอผมได้เข้ามาทำโครงการนี้แล้ว ทำ
ให้ได้คิดทบทวนก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่ผิดมากเลย หลังจากนั้นก็ได้เริ่มทำบัญชีรายรับ-จ่าย เพื่อที่จะเก็บ
ออมเงินของตนเอง เพื่อที่จะนำเงินส่วนนี้เก็บไปใช้ในอนาคตเมื่อเวลาที่จำเป็น จนกลายเป็นคนใหม่ที่
รู้จักการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด”

“ก็เป็นคนที่ชอบออมอยู่แล้ว แต่ข้อเสียอย่างหนึ่งคือเมื่อออมได้เยอะๆแล้ว จะนำเงินไปซื้อ
สินค้าต่างๆจากอินเทอร์เน็ตทั้งหมด บางทีจะยอมอดข้าวอดน้ำเพื่อออมเงินมาซื้อสินค้าผ่าน
อินเทอร์เน็ตอีก พ่อแม่ก็ไม่เคยรู้เรื่องเลย แต่หลังจากที่เข้าร่วมโครงการนี้แล้วก็กลับมากินอาหาร
ตามปกติครบทุกมื้อและได้ลดการใช้จ่ายผ่านอินเทอร์เน็ตลง ทำให้ได้รู้ถึงคุณค่าของเงินที่พ่อกับแม่
ต้องตื่นแต่เช้าทำงานหาเลี้ยงเรา”

“เป็นคนที่มีฟุ่มเฟือยกับเรื่องการแต่งตัวมาก เงินส่วนใหญ่จึงหมดไปกับการซื้อเสื้อผ้าและ
เครื่องประดับต่างๆ นานา จนทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันมากเกินไป บางครั้งเงินไม่พอใช้จนต้องขอยืม
เพื่อน ตัวเองรู้สึกว่าการที่กำลังทำอยู่นั้นเป็นเรื่องที่ไม่สมควร เพราะเราก็ก้อยู่ในวัยเรียนอยู่ เมื่อได้
เริ่มทำบัญชีรายรับ-จ่าย ทำให้รู้ถึงการใช้จ่ายของตนเองมากขึ้น จึงตัดในบางสิ่งบางเรื่องออกไป
เพราะสิ่งเหล่านั้นยังไม่สำคัญพอต่อความต้องการในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน “คนเราหากรู้จักคำว่า
พอประมาณตน ตนเองก็จะเป็นหนี้สิน รู้จักเก็บออมไว้เป็นดีที่สุด” ”

“ติดเกมส์ถึงขนาดที่ว่า ยอมอดข้าวเพื่อที่จะนำเงินไปเล่นเกมสุม เป็นแบบนี้มาตั้งแต่อยู่ม.1
จนมาถึงม. 3 เพื่อนๆ ได้ชักชวนเข้าร่วมโครงการ โดยนำข้าวมารับประทานในตอนพักกลางวัน
ที่โรงเรียน ถึงจะมีเงินเก็บเราก็ต้องทำบัญชีรายรับ-จ่าย และต้องรู้จักแบ่งเวลาให้เหมาะสม หากรู้จัก
แบ่งเวลาก็สามารถทำสิ่งต่างๆได้มากมาย”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

**3.2 ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความประหยัดและการสอดแทรก
คุณธรรมอื่น ๆ** ซึ่งคุณธรรมที่เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้รับการปลูกฝังนี้ ประกอบด้วยคุณธรรมหลัก
สำคัญของโครงการคือความประหยัด รู้จักการออม เห็นคุณค่าของข้าว รวมทั้งการใช้สติและ
ปัญญาในการบริโภค นอกจากนั้นเยาวชนยังได้รับการเสริมสร้างคุณธรรมอื่นๆ ผ่านกระบวนการ
ทำโครงการคุณธรรม เช่น ความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก การเสียสละ ความอดทน มี
ความกระตือรือร้นในการทำงาน เป็นต้น ตลอดจนการใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ตาม
แนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการ
วิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ปลูกจิตสำนึกให้กับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประหยัด การอดออม การใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สอนให้ทุกคนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้เงินหรือสิ่งของให้เกิดประโยชน์สูงสุด ”

“การฝึกจิตใช้ความคิดไตร่ตรองในการใช้จ่ายเงินอีกด้วย”

“ปลูกจิตสำนึกเรื่องคุณค่าของข้าวและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”

“แต่เมื่อเพื่อนๆ ชวนกันนำข้าวมาทาน ข้าพเจ้าก็นำข้าวมาทานด้วย การที่เรานำข้าวมาทานด้วยกัน มันทำให้ข้าพเจ้ารู้ว่ามันไม่ใช่แค่ทำให้ข้าพเจ้ามีเงินออม แต่มันทำให้ข้าพเจ้ารู้ถึงความมีน้ำใจ ความสามัคคี การเสียสละ สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่ทุกคนแสดงออกมา นี่แหละคือสิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์ใหญ่ในการทำโครงการของเรา”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

“การมีคุณธรรม ทำให้เป็นคนที่มีคุณธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการประหยัด รู้เก็บออม รู้วิธีการออมด้วยการทำบัญชีแก้มลิง คุณค่าของข้าว พระราชจริยวัตรของในหลวง”

“ทำให้เรามีความรับผิดชอบมากขึ้น ต้องช่วยกันทำงาน มีความกระตือรือร้น”

“เรากล้าแสดงออก มีความอดทน รู้ว่าเพื่อนทุกคนมีความรับผิดชอบสูงมาก ๆ เราได้เป็นคน ที่เสียสละที่จะมาทำงาน เพราะยังมีอีกหลายคนที่เขาไม่ยากทำโครงการคุณธรรม อาจจะเพราะว่าทำไม่เป็นหรือเพราะว่ากลัวจะเป็นงานที่หนัก ทำให้เราไม่เห็นแก่ตัว มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม 5. สนทนากลุ่ม / 9 มี.ค. 51)

3.3 การเรียนรู้นิสัยและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อน โครงการ

คุณธรรมทำให้เยาวชนได้รู้ว่าเพื่อนที่ตนเองทำงานร่วมกันมีอุปนิสัยใจคออย่างไร เพราะทุกคนต้องทำงานร่วมกัน มองเห็นถึงความสำคัญของเพื่อน เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แม้ว่าบางครั้งจะเกิดความขัดแย้งขึ้น แต่ก็สามารถที่จะปรับความเข้าใจไปสู่ความสามัคคีของกลุ่มได้ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ทำให้ข้าพเจ้าได้รู้จักคนอื่นมากขึ้น ไม่ว่าจะเพื่อน ๆ ที่มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือ ความรู้ต่างๆ ในเรื่องการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เพื่อที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ ”

“ทำให้ได้ร่วมทำงานกับเพื่อน รู้นิสัยและความคิดของเพื่อนๆ ทุกคนในกลุ่ม และยังสามารถพูดคุย บริการ และแลกเปลี่ยนความคิดของแต่ละคนในเรื่องต่างๆได้”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

“รู้ว่าเพื่อนทุกคนมีความรับผิดชอบสูงมาก ๆ เสียสละมาทำงาน ”

“เพื่อน ๆ มีน้ำใจ ช่วยเหลือกันทุกเรื่อง แม้แต่หนูเองที่เป็นสมาชิกใหม่ เพื่อนก็คอยสอนและแนะนำอย่างดี ทำให้รู้สึกว่าการทำโครงการเป็นเรื่องที่สนุกด้วย”

“เพื่อนทุกคนสามัคคีกัน แต่ก็แก่งกันจนทำงานได้ดี เพื่อน ๆ ทุกคนเป็นคนที่ยืนยันและตั้งใจทำโครงการนี้มาก โดยเริ่มทำกันตั้งแต่เปิดเทอม ทุกคนได้ช่วยกันจนงานเสร็จ ถึงแม้บางครั้งจะมีการขัดแย้งกันบ้าง”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ สนนทากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

3.4 พัฒนาการกระบวนการคิด กล่าวคือโครงการคุณธรรมเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็น ได้ทำสิ่งที่ดีต่อตนเอง อีกทั้งยังส่งเสริมให้ให้เยาวชนพัฒนากระบวนการคิดอย่างอิสระ ทำให้เกิดการคิดวิเคราะห์หรืออย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“โครงการคุณธรรมช่วยพัฒนาในด้านกระบวนการคิด ทำให้เราคิดอะไรอย่างมีระบบ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

“ช่วยพัฒนาเยาวชนในกลุ่มให้รู้จักคิด คิดทำดีด้วย ไม่ใช่เรื่องไร้สาระสำหรับเด็ก”
“รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ สนนทากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

3.5 ความภาคภูมิใจในฐานะเยาวชนที่ทำโครงการคุณธรรม นอกจากความสุขและความภูมิใจที่ได้รับจากการทำงานแล้ว เยาวชนยังรู้สึกภูมิใจในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกด้วย เนื่องจากโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ทำให้เยาวชนกลุ่มแกนนำและกลุ่มเป้าหมายเรียนรู้ถึงพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ราษฎรในการประหยัต์และรู้คุณค่าของสิ่งของ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“เรื่องที่ข้าพเจ้าภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้ขึ้นทำให้ข้าพเจ้าได้ทราบเกี่ยวกับพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” “รู้สึกดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

“ดีใจค่ะที่ได้ทำโครงการ สนุกนะคะ แล้วก็ได้เรียนรู้อะไรมากมาย ที่สำคัญได้รู้ถึงการเป็นตัวอย่างที่ดีของในหลวงมากขึ้นหลายอย่าง”

(เยาวชนกลุ่มมัธยมฯ สนนทากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

3.6 การถ่ายทอดความดีเพื่อการพัฒนาสังคม สังคมที่น่าอยู่คือสังคมที่คนในสังคมมีคุณธรรม ซึ่งเยาวชนจะนำความรู้จากการทำโครงการไปสร้างให้สังคมน่าอยู่ ทำให้คนรอบข้างมีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประหยัต์ การใช้จ่ายอย่างมี

สติ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ดังนี้

“นำความรู้ที่ได้ไปสอนเยาวชนรุ่นหลัง เพื่อที่จะได้กระจายความรู้ต่อกันไป เพื่อที่สังคมของเราจะได้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

“เรายังได้เป็นตัวแทนที่ได้ปลุกฝังให้ผู้อื่น รู้จักความพอเพียง”

“ทำให้สังคมน่าอยู่ เพราะทุกคนมีคุณธรรมในใจ ”

“ทำให้สังคมพัฒนาขึ้น มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น เพราะเราช่วยกันประหยัต์ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ซื้อของตามใจตัวเอง ” “เพิ่มจำนวนคนที่มีคุณธรรมให้กับสังคม”

(เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์. สนทนากลุ่ม / 9 มี.ค. 51)

“ทำให้คนในสังคมใช้จ่ายอย่างมีสติ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์. สัมภาษณ์ / 18 มี.ค. 51)

3.7 การดำเนินชีวิตตามพระราชจริยวัตร เนื่องจากเยาวชนได้มีการศึกษาถึงแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัต์ แม้กระทั่งสิ่งเล็กน้อยที่ประชาชนธรรมดา กลับมองข้ามหรือไม่เห็นความสำคัญ รวมทั้งเยาวชนจะได้นำแบบอย่างจากพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองด้วย สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ดังนี้

“เมื่อศึกษาแล้วได้รู้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระจริยวัตรที่ประหยัต์และเรียบง่ายยิ่งชะกว่าประชาชนธรรมดาอย่างเราเป็นไหนๆ ยิ่งศึกษาก็ยิ่งมีความรู้สึกที่จะดำเนินชีวิตตามแบบอย่างพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเพื่อเผยแพร่ให้เยาวชนหันมาสนใจในเรื่องการประหยัต์มากขึ้น”

“ส่วนตัวยังประหยัต์ไม่ได้ครั้งหนึ่งของพระองค์ท่านเลย ยาสีฟันหลอดหนึ่งพระองค์ท่านยังรีดแล้วรีดอีก ฉลองพระบาทก็ใส่มาหลายปีแล้วขาดก็ส่งไปซ่อม นาฬิกาพังพระองค์ท่านก็ส่งซ่อม พระองค์ท่านเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของสิ่งของมาก หนูจึงขอเป็นส่วนหนึ่งเพื่อช่วยให้คนไทยรู้จักคำว่า “พอเพียง””

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

3.8 การตระหนักถึงปัญหา เพราะปัญหามีอยู่รอบด้านและรอการแก้ไขเสมอ เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์จึงได้ตระหนักคิดที่จะแก้ปัญหาด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังและยึดตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ดังต่อไปนี้

“ปัจจุบันสังคมไทยมีการพัฒนาไปมาก จึงทำให้ความต้องการของคนเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย การจ่ายหรือซื้อสิ่งของนำมาซึ่งความฟุ่มเฟือย รวมไปถึงปัญหาหนี้สิน หนี้สินจากการกู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบ หนี้บัตรเครดิต สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากความต้องการที่มากจนเกินไป รวมไปถึงความที่คนไม่รู้จักคำว่า “พอ” ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้นในพริบตา กลุ่มมัธยสถ์มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า หากพวกเราไม่รู้จักคำว่า “พอ” ต่อไปก็คงจะเป็นปัญหาที่ใหญ่โตของประเทศอีกเป็นแน่ เราจึงร่วมกันศึกษาค้นคว้าพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและลงมือปฏิบัติจริง”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

3.9 ฝึกกระบวนการทำโครงการคุณธรรม เพราะการทำโครงการต้องเกิดจากการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง คลุกคลีกับสภาพปัญหาแล้ววางแผนแก้ไขปัญหามีขั้นตอนสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการประจำวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และการสนทนากลุ่ม ดังต่อไปนี้

“ เป็นการฝึกทักษะในการทำโครงการ ทำให้เรามีความรับผิดชอบมากขึ้น ต้องช่วยกันทำงาน งานของใครก็ต้องช่วย เพราะถือว่าเป็นงานที่ทำให้โครงการทั้งนั้น ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 5 มี.ค. 51)

“ ได้ช่วยกันทำงาน ได้ช่วยกันทำบอร์ด แล้วก็ได้รู้นิสัยของเพื่อน ๆ มากขึ้น ว่าใครเป็นคนยังไง สามัคคีกันมากขึ้น”

“ได้ฝึกการทำโครงการ รู้จักการวางแผนในขั้นตอนของการทำงาน”

(เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

3.10 อุปสรรคและปัญหาสามารถแก้ไขได้ จะเห็นได้ว่า การทำงานกับคนหมู่มากย่อมเกิดปัญหาได้เสมอและการจะทำให้การดำเนินงานต่อไปได้นั้น สมาชิกทุกคนต้องรู้จักที่จะแก้ไขอุปสรรคและปัญหาต่างๆ เพื่อการทำงานราบรื่น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“เมื่อเวลาที่มีปัญหา ก็ช่วยกันแก้ไข ไม่ว่าจะอุปสรรคเรื่องไหน เวลาที่พวกเราทำงาน”

“ทุกคนช่วยเหลือกันดี เนอะ... ปรึกษากันได้เสมอ ร่วมมือกันทำงาน”

(เยาวชนกลุ่มมัธยสถ์. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการประจำวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพความสำเร็จของโครงการประจำวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ได้ดังต่อไปนี้

สภาพความสำเร็จของโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง

การได้มาของโครงการ	การดำเนินโครงการ	ผลที่เกิดจากโครงการ
<ol style="list-style-type: none"> 1) บทบาทของผู้บริหาร : อำนวยความสะดวกด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ 2) บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ : ประสานความเข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนเกิดกำลังใจ ดูแลพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด ด้วยการพูดคุย ดูแลเอาใจใส่ ห่วงใย แนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือ 3) บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการ : ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการดำเนินงาน ความคิดและการปฏิบัติตัวของเยาวชน 4) บทบาทของนักเรียน : มีจิตอาสาที่จะรวมกลุ่มกันทำดีในกลุ่มเพื่อน แบ่งหน้าที่ตามความสมัครใจ แต่ก็ขึ้นอยู่ภายใต้ความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาด้วย 5) เกิดจากการคิดที่จะแก้ปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวในชีวิตประจำวันของตนเองและเพื่อนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน มีการสังเกต สืบราว จึงพบว่า นักเรียนใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็น ใช้สินค้าที่ราคาแพง ไม่รู้จักเก็บออม และนักเรียนรับประทานอาหารเช้าที่ไม่มีประโยชน์ กินทั้งกินขว้าง บริโภคเกินรายได้ของตนเอง 6) ได้ค้นพบวิธีการออมตามแนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีแก้มลิงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะทำให้เยาวชนรู้จักใช้เงินอย่างมีสติ ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน 7) มีการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากหนังสือเอกสารหลักธรรม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตด้วยความประหยัดและพอเพียง เช่น คุณธรรม 4 ประการ เศรษฐกิจพอเพียง พระราชจริยวัตรของในหลวง คุณค่าของข้าวและทฤษฎีแก้มลิง 8) ค้นเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ และหนังสือ รวมทั้งได้รับคำแนะนำจากครูและพระที่ปรึกษา ตลอดจนรุ่นพี่กลุ่มเมตตาธรรม (โครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคม) 9) มีการออกแบบแบบสำรวจเจตคติการใช้จ่ายของนักเรียน 10) หลักธรรมที่ใช้คือทฤษฎีแก้มลิง 4 	<ol style="list-style-type: none"> 1) <u>การจัดทำร่างโครงการ</u> : เยาวชนได้รับการอบรมการทำโครงการคุณธรรมจากสพท.ชลบุรี เขต 1 มีการสำรวจเจตคติเพื่อวิเคราะห์การใช้จ่ายของนักเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำร่างโครงการและการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความประหยัด และได้รับความช่วยเหลือจากพี่กลุ่มเมตตาธรรม (โครงการรักษาสัตว์ฯ) 2) <u>การสร้างผังมโนทัศน์</u> : เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้ออกแบบผังมโนทัศน์เพื่อวางแผนกิจกรรมทั้งหมดล่วงหน้า ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมโครงการได้มีการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องทฤษฎีแก้มลิง 4 และทุกขั้นตอนของแต่ละกิจกรรมจะบูรณาการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องคุณธรรม 4 ประการ 3) <u>การปฏิบัติตามโครงการ</u> : เริ่มจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมที่นำมาใช้ ประชาสัมพันธ์รับสมัคร สังกศัตร์กิจกรรมการบริโภคของตนเองและเขียนทั้งข้อดี/ข้อเสีย นำอาหารที่บ้านมารับประทานตอนกลางวัน ให้ความรู้แนะวิธีการเลือกอาหารที่มีประโยชน์ วิธีการใช้จ่ายเงินอย่างฉลาด การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายแก้มลิง ประเมินพัฒนาการหลังร่วมกิจกรรม ทำแผนที่คนดีและเผยแพร่ความรู้ รวมทั้งการจัดค่ายคุณธรรมเพื่ออบรมและปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความประหยัด อดออม การทำบัญชีแก้มลิง 4) <u>การนำเสนอโครงการ</u> : ส่วนใหญ่เป็นการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการประหยัด อดออม ประโยชน์ของการประหยัด การทำบัญชีแก้มลิง แผนที่คนดี คุณค่าของข้าวและพระราชจริยวัตรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีการจัดแผนป้ายนิทรรศการเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ใช้ประโยชน์คุ้มค่า ซึ่งเยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์มีประสบการณ์ในการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี เพราะเคยช่วยโครงการรักษาสัตว์และโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ ของโรงเรียน 5) <u>การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน</u> : ได้มีการสรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งด้านคุณภาพ (นักเรียนได้เฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและได้ปลูกฝังคุณธรรมเรื่องการประหยัด มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม รู้จักการเลือกบริโภคแบบประหยัด เห็นคุณค่าของข้าวและดำเนินชีวิตด้วยความประหยัด) และด้านปริมาณ (นักเรียนที่เข้ามีจำนวน 44 คน เกินเป้าหมายที่ตั้งไว้ 30 คน) มีการเขียนรายงานผลการปฏิบัติโครงการส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 	<ol style="list-style-type: none"> 1) พัฒนานตนเอง เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ 2) ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความประหยัดและการสอดแทรกคุณธรรมอื่นๆ 3) การเรียนรู้นิสัยและการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน 4) พัฒนาการบวนการคิด 5) ความภาคภูมิใจในฐานะเยาวชนที่ทำโครงการคุณธรรม 6) การถ่ายทอดความดีเพื่อการพัฒนาลงคม 7) การดำเนินชีวิตตามพระราช - จริยวัตร 8) การตระหนักถึงปัญหา 9) มีกระบวนการทำโครงการคุณธรรม 10) อุปสรรคและปัญหาสามารถ

แผนภาพที่ 4.4 สภาพความสำเร็จของโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง

กรณีศึกษาที่ 3 โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง (Harmony and Goodness for His Majesty the King)

1. ด้านการได้มาของโครงการ

1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

บทบาทของสมาชิกในการดำเนินงานโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง เกิดขึ้นจากความร่วมมือของกัลยาณมิตรที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ในการที่จะลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนด้านสถานที่ การอำนวยความสะดวกและการจัดกลุ่มนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโครงการคุณธรรมคือ ผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ให้กำลังใจและคอยตรวจเยี่ยมการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

“เราสร้างแรงจูงใจให้เขา คือว่า งานไหนที่ส่งเสริมสนับสนุน อำนวยความสะดวกได้ก็รีบส่งเสริมสนับสนุน โดยเฉพาะในส่วนเรื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของฝ่ายปกครอง เช่น การที่เขามาขอรายชื่อ เราพิจารณาแล้ว เราก็เอาชื่อไปให้เขา ก็ช่วยทุกอย่างตามที่เรียกขามา”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

“ก็ได้มีโอกาสมาคุยทำงานกัน แล้วตอนนี้อาจารย์ชะบาเป็นยังงี้บ้างแล้ว เด็กทำไปถึงไหนแล้ว”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน. สัมภาษณ์ / 21 ม.ค. 51)

ส่วนบทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งจะเป็นผู้ที่ให้โอกาส ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่กลุ่มเยาวชน เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของการสร้างความดีด้วยการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม เป็นผลให้เกิดความร่วมมือแรงร่วมใจที่จะลงมือกระทำให้โครงการก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างและมีความมั่นคง

“ก็ส่งเสริมสิ่งที่เขาจะทำดี ทำให้คนสามัคคีกัน ก็บอกเขาว่าเป็นเรื่องที่ดี”

“ครูให้คำปรึกษาเขานะ ช่วยคิดด้วย ถ้าหากว่าเขามาขอคำปรึกษา”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สังเกตกิจกรรม / 18 ม.ค. 51)

“อันนี้ก็ถือเป็นเด็กทำ แต่ว่าครูก็ให้คำแนะนำ อย่างอันนี้เอามาอ่านก็รู้ว่าเด็กทำแน่นอน เพราะบางทีมันผิด แล้วเราก็เป็นเพียงแต่ชี้แนะแล้วเราอาจจะมึนแบบให้เขาเห็นว่าต้องเป็นอย่างนี้ อย่างนี้ แล้วเราก็มีการให้การอบรมด้วย”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

นอกจากบทบาทของผู้บริหารและบทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการแล้ว บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการก็เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้คำปรึกษา รวมทั้งยังได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการคุณธรรมนี้ด้วย ในฐานะศูนย์รวมของจิตใจ ความเลื่อมใสศรัทธา และแบบอย่างในการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามวิถีธรรมทางพุทธศาสนา

“อ้อ... ก็เราไปปรึกษาพูดคุย พระท่านก็เต็มใจอยู่แล้ว แถมบางที่พระท่านก็สนับสนุนในหลาย ๆ เรื่อง แม้กระทั่งข้าวปลาอาหาร บางที่มาม่งมาม่า ไปเอจากวัด ไข่ใหม่คะ ข้าวสารมันไม่มีแล้วท่านก็ยังสอนเด็ก ให้การอบรมมาด้วย”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

สำหรับบทบาทของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ผู้ที่เสียสละเพื่อต้องการเห็นสังคมของนักเรียนในโรงเรียนรักใคร่ ประองดองกัน หากเกิดความขัดแย้งก็ใช้การแก้ไขด้วยปัญญามากกว่าที่จะใช้กำลังในการตัดสิน โดยเริ่มจากกลุ่มของนักเรียนที่มีคติทะเลาะวิวาทตามข้อมูลและความร่วมมือจากฝ่ายกิจการนักเรียน เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมใช้บทบาทของความเป็นพี่เป็นน้อง กล่าวคือ หากน้อง ๆ ได้ก้าวผิดพลาดไป พี่ ๆ กลุ่มสามัคคีธรรมก็พร้อมที่จะมอบโอกาสและการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันให้เกิดขึ้น ให้ฐานะที่เป็นลูกสุขบทของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เหมือนกัน

การดำเนินงานที่เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ นั้น ต้องเกิดจากการแบ่งหน้าที่และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมก็เช่นเดียวกัน มีการแบ่งหน้าที่เป็นตำแหน่งต่าง ๆ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน (2 คน) เลขานุการ (2 คน) ประชาสัมพันธ์ สวัสดิการ (3 คน) กรรมการ (2 คน) นักเรียนที่ร่วมทำโครงการเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งหมด โดยมีทั้งสมาชิกที่เรียนอยู่ในห้องเดียวกันและต่างห้องกัน ดังนั้น เวลาที่จะร่วมทำกิจกรรมของโครงการส่วนใหญ่จึงเป็นเวลาหลังเลิกเรียน หรือช่วงวันหยุด อาจมีการประชุมกันช่วงพักกลางวัน บทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือ การกระจายข่าวสารต่างๆ ให้แก่สมาชิกในกลุ่มสามัคคีธรรมจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของประธาน รวมทั้งความเสียสละของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมด้วย

การรวมกลุ่มของเยาวชนและการแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มนั้น เกิดจากความสมัครใจและการอาสาเข้ามาทำโครงการคุณธรรม รวมทั้งได้มีการขอคำแนะนำและความคิดเห็นจากครูที่ปรึกษาโครงการด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ ดังต่อไปนี้

“อย่างเวลาที่เราแบ่งกลุ่มกันทำงาน เราก็จะสอนน้องเขาไปด้วย ในฐานะที่เราเป็นพี่ ในฐานะที่เราอยู่โรงเรียนนี้มาก่อน แล้วเราก็หวังดี ให้เขารู้ว่าเราก็ถูกสุขบทเหมือนกัน เราก็เคารพสิ่งเดียวกันของโรงเรียนก็คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ”

“ผมเลยคิดว่าที่จะเป็นคนไปบอกเพื่อน ๆ เอง เพราะว่าเพื่อนที่ทำงานด้วยกันมีหลายห้อง บางทีเวลาเดินเจอกันก็จะบอกกัน หรือไม่ก็โทรตาม โทรบอก ”

“เราอยู่ห้องเดียวกันด้วย แล้วก็อยู่คนละห้องด้วย แต่เราก็ทำงานด้วยกันได้ ทุกคนทำหน้าที่ของตัวเอง รับผิดชอบหน้าที่ของตัวเอง”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“เราต้องไม่เกี่ยงกันพี่ เวลาเรามีกิจกรรมต่าง ๆ ”

“เวลาที่เรามาทำกันก็คือตอนเย็น สะดวกที่สุด หรือไม่ก็เป็นบางวันหยุด แต่ก็ต้องบอกกันล่วงหน้าไว้ก่อนนะ เพราะบางทีเพื่อนบางคนเขาอาจไม่ว่าง ก็จะแบ่งเวลามาไม่ได้ถ้าไม่รู้ล่วงหน้า แต่ส่วนใหญ่เราจะรู้แล้วแหละ เราจะรู้กันก่อนเพราะวันก่อนที่เราจะทำกิจกรรม เราก็ต้องมาประชุมกัน เราก็ต้องมาหาอาจารย์ชะบากันก่อนอยู่แล้ว ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ก.พ. 51)

“เราต้องการเด็กที่อยากจะช่วยงานอยู่แล้วนะ คือถ้าเด็กเขาอยากจะช่วยงานเรา เขาก็จะเข้ามาถามเราเอง โดยที่เขาจะอาสาตัวเอง เราไม่ต้องบอกหรอก ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ธ.ค. 50)

“เด็กเขาก็แบ่งหน้าที่กันเองแหละ เขาคิด เขาทำ เราคอยดูเขา คอยกำกับเขาในสิ่งที่ถูกต้อง ในสิ่งที่เหมาะสมนะ คือว่าเด็กเข้ามาแล้ว เราจะไม่ต้องคัดกรองหรอก เพราะว่าสิ่งที่เราให้เขาทำในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม มันอาศัยด้วยใจของเขาถ้าเขาอยากจะทำ เอ้อ.. สิ่งที่เด็กเขาจะทำทุกคนทำได้เหมือนกันหมด ”

“ครูก็ให้เขาประชุมกันนะ แล้วเขาจะเห็นว่าใครเหมาะสมเป็นหน้าที่ไหน ก็ให้เขาเลือกกันเลยจริง ๆ แล้วเด็กกลุ่มนี้เขามีความรับผิดชอบกันอยู่แล้ว ครูค่อนข้างสบายใจนะ สิ่งอะไรเขา ก็ได้ อย่างนั้น เขาเข้าใจที่เราบอก ไม่ต้องพูดกันมาก ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 22 ม.ค. 51)

1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ

ปัญหาการใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาต่างๆ ของวัยรุ่น ยังคงเป็นปัญหาที่พบเห็นได้บ่อยครั้งในสถานศึกษา ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากภูมิภาวะของนักเรียนที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ตลอดจนสื่อที่มักจะนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาที่รุนแรง ใช้อารมณ์และใช้กำลังในการข่มเหงผู้ที่อ่อนแอกว่า เนื่องจากธรรมชาติของวัยและด้วยอิทธิพลของสื่อที่ทำให้เยาวชนขาดความอดทนและใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา นั้น โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ก็ประสบปัญหานี้เช่นเดียวกัน นักเรียนของโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่น และมีเยาวชนอยู่

กลุ่มหนึ่งที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการทะเลาะวิวาท ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของโรงเรียน รวมทั้งผลเสียที่เกิดขึ้นกับตัวของเยาวชนเอง นอกจากนี้เยาวชนในโรงเรียนยังมีการแบ่งเป็นกลุ่มเป็นพวก ทำให้เป็นสาเหตุของการแตกความสามัคคี

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าว ประกอบกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการรู้จัก สามัคคี ทำให้เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้สำรวจและสอบถามนักเรียนกลุ่มเสี่ยง พบว่า สาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาทส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการข่มขู่และการวางอำนาจอิทธิพลต่ออำนาจ รองลงมาคือการคบอันธพาล สาเหตุเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงขาดความสามัคคีจนทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท ก่อให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจและร่างกาย นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน

การมองเห็นถึงปัญหาและการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ทำให้เกิดการตื่นตัวจากหลายฝ่ายเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหานี้ ทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียน ดังปรากฏจากเอกสารร่างโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ซึ่งสอดคล้องกับการสัมมนาคุณครูที่ปรึกษาโครงการ การสนทนากลุ่มและการสัมมนาเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมดังต่อไปนี้

“กลุ่มสามัคคีธรรมจึงเห็นว่านักเรียนที่เกิดปัญหาทะเลาะวิวาทกันเองในโรงเรียนจะทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตัวของนักเรียนเองและชื่อเสียงของโรงเรียน ถ้าขยายใหญ่ออกไปจะมีผลเสียหายต่อส่วนรวม กลุ่มสามัคคีธรรมจึงคิดกิจกรรมขึ้นมาเพื่อจะทำให้เยาวชนที่ผิดใจกันมีกิจกรรมที่มีโอกาสสื่อสารและลงมือกระทำร่วมกันอันจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีต่อไป...

...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่า การที่จะรู้จักสามัคคี ก็ลำบากมากเพราะมีคนมากมาย รู้จักกันทั่วถึงไม่ค่อยได้แต่รู้จักสามัคคี ควรจะใช้ได้เพราะหมายความว่า ทุกคนถือว่าตนเป็นคนไทย มีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ทุกคนรู้ว่าต้องมีความสามัคคี รู้ ก็คือ ทราบความหมายของสามัคคี รัก คือ นิยม นิยมความสามัคคี เพราะเหตุใดคนไทยจึงรู้จักสามัคคี ก็เพราะคนไทยรู้ว่าถ้าหากเมืองไทยไม่ใช่ ความสามัคคี ไม่เห็นนอกเห็นใจกัน ไม่อะลุ่มอล่วยกัน ไม่มีวันที่จะมีชีวิตรอดได้ ...ต้องการปลูกฝังให้คนไทยมีความสามัคคีและหันมาเข้าใจสื่อสารกันทางภาษาแทนการใช้กำลังโดยสันติวิธี ตลอดจนถึงปัญหาของสังคมตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ...ด้วยเหตุนี้โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งมีวัยรุ่นบางกลุ่มที่มีปัญหาในการสื่อสารแต่ใช้กำลังกันแทนจึงต้องจัดโครงการกิจกรรมนี้ขึ้นเพื่อปลูกฝังความสามัคคี ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 15 พ.ย. 50)

“บางที่เพื่อนด้วยกันก็ชอบแสดงความยิ่งใหญ่ ใช้คนโน้นคนนี้ทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ ถ้าไม่ทำก็คงจะโดนอัด มันก็เป็นเสียอย่างนี้”

“ต้องเขาไปคุย ไม่งั้นก็ไม่รู้ว่าเขาทะเลาะกันเพราะเรื่องอะไรบ้าง อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาทะเลาะกัน สาเหตุที่เขาทะเลาะกันมีหลายอย่าง เช่นการข่มขู่ การทำตัวเป็นเจ้าถิ่นวางอำนาจ ”

“คนที่กลัวก็จะยอม ก็จะไม่เจ็บตัว แต่คนที่ไม่กลัว ก็คงต้องมีเรื่องกันหน่อย แต่สุดท้ายเรื่องทุกอย่างก็เกิดเพราะอารมณ์ตอนนั้นจริง ๆ เลย ถ้าระงับอารมณ์ได้ ก็คงไม่เกิดเรื่องทะเลาะกัน มีหลายอย่างจริง บางอย่างเราเองก็ไม่เคยรู้ ก็เพิ่งมารู้ตอนที่ทำโครงการแหละ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“โรงเรียนของเราและผมรู้ว่าสิ่งนี้คือปัญหา เราก็จะพยายามแก้ไข ยิ่งได้โครงการคุณธรรมมาช่วย ก็จะทำให้การทำงานสะดวกยิ่งขึ้น คิดว่าคงแก้ปัญหาได้แน่นอน”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

“เมื่อครูได้รายชื่อจากฝ่ายปกครองมาแล้ว ครูก็จะเรียกเด็กมาคุยกันว่า รายชื่อของน้อง ๆ ที่มีปัญหาพวกนี้ เราจะทำยังไงกันดี จะแบ่งอย่างไร จะคัดเลือกเด็กเท่าไรที่เราจะดูแลเขาทั่วถึง ”

“ เด็กเขาคิดเรื่องดีนะ ดีมาก ๆ เลยในความคิดของครู ซึ่งมันก็เป็นปัญหาที่เขาเห็นนั้นแหละ แต่ก็ยังไม่เคยมีใครที่จะทำ ทำให้เด็กที่ทะเลาะกันในโรงเรียนลดลงบ้าง ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

1.3 การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมศึกษาค้นคว้าจากเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรม สาราณียธรรม 6 ใจความสำคัญของหลักธรรมนี้ คือการรักษาและสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ การกระทำ การมีจิตที่เอื้อเพื่อเอื้อแก่ผู้อื่น และการมีความเห็นที่ก่อให้เกิดความสามัคคี ตลอดจนพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องความสามัคคี และเอกสารเรื่องพระบรมราชาโชวาทคุณธรรม 4 ประการ

จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการคุณธรรม พบว่า เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเองเพิ่มเติม รวมทั้งได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการ

นอกจากนั้นเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้สุ่มกลุ่มนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาทเพื่อสอบถามและพูดคุยถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท ใช้แบบสำรวจสาเหตุของการทะเลาะวิวาทเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมเป็นผู้สร้างขึ้นเอง และตรวจทานจากครูที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมเกิดความเข้าใจถึงต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 สาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ภาคเรียนที่ 1
ปีการศึกษา 2550 จำนวน 49 คน

สาเหตุของปัญหา	จำนวน	ปริมาณ (ร้อยละ)
1. เพราะการข่มขู่และการวางอำนาจอิทธิพลต่ออำนาจ	10	20
2. เพราะการเข้าใจผิด	7	15
3. เพราะการยุยงจากผู้ไม่หวังดี	5	10
4. เพราะการขั้วโมโหทำให้เกิดโทสะ	7	15
5. เพราะการแก้แค้นคู่กรณีหรือผู้ที่มีปัญหากัน	5	10
6. เพราะเรื่องขู้สาว การแย่งชิง...	1	2
7. เพราะการคับอั้นธพาล	9	18
8. ไม่ทราบเหตุผล	5	10
รวม	49	100

(วิเคราะห์เอกสาร / 16 พ.ย. 50)

จากตารางที่ 4.8 จะเห็นได้ว่า สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เกิดจากอารมณ์และสิ่งแวดล้อม
ดังนี้ สาเหตุของปัญหาที่เกิดจากอารมณ์ ได้แก่ การข่มขู่และการวางอำนาจอิทธิพลต่ออำนาจ
การเข้าใจผิด การขั้วโมโหทำให้เกิดโทสะ การแก้แค้นคู่กรณีหรือผู้ที่มีปัญหากัน และไม่ทราบ
เหตุผล ส่วนสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมหรือสภาพสังคม ได้แก่ การยุยงจากผู้ไม่หวัง
ดี และการคับอั้นธพาล ซึ่งสาเหตุของปัญหาเหล่านี้ สถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้อง
ทราบและพยายามที่จะดำเนินการต่าง ๆ เพื่อลดสาเหตุของปัญหาที่นำไปสู่การแตกความสามัคคี
ดังปรากฏจากเอกสารร่างโครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้
จากการสนทนากลุ่มเยาวชน การสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการและเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม
ดังนี้

“โครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยศึกษาค้นคว้า
จากเอกสาร ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้างานเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องความสามัคคี 2)
ศึกษาค้นคว้างานเอกสารเรื่องพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องความสามัคคี 3)
ศึกษาค้นคว้างานเอกสารเรื่องพระบรมราโชวาทคุณธรรม ๔ ประการ และ 4) การศึกษาภาคสนาม
เช่น การพูดคุยและสอบถามถึงสาเหตุของการเกิดปัญหา ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล
โครงการ ตลอดจนการสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 16 พ.ย. 50)

“แล้วก็เว็บไซต์ก็มีครับ แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นคำแนะนำจากอาจารย์มากกว่า อาจารย์ชะบา
อ่อนนาคเลย ที่เป็นที่ปรึกษาโครงการค่ะ ”

“เราได้รับความรู้จากอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการหลายอย่างทั้งอาจารย์ชะบา อาจารย์นันทพร แล้วก็อาจารย์สุกัญญาที่ช่วยแนะนำ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 3 ม.ค. 51)

“ข้อมูลที่เราต้องไปค้น ไม่ได้มีแต่หลักธรรม ยังมีหลักในการทำงาน ที่อาจารย์แนะนำก็คือ คุณธรรม 4 ประการ เป็นพระบรมราโชวาทของในหลวง ซึ่งเป็นหลักที่จะทำให้การทำงานสำเร็จได้ นอกจากศึกษาจากหนังสือแล้ว เราต้องรวบรวมเรื่องที่เกิดขึ้นจริง ๆ อย่างเช่นการไปคุยกับเด็ก ๆ โดยใช้แบบสอบถามไปให้ห้องๆ เขาทำด้วย ก็คิดว่าน่าจะเป็นการหาข้อมูลมาใส่ในโครงการด้วยค่ะ”

“แบบสอบถามเราทำขึ้นเอง แล้วให้อาจารย์ตรวจดูว่า ให้อาจารย์อ่านว่าใช้ได้หรือยัง จะต้องให้เราไปแก้ตรงไหน ก่อนที่จะใช้ถามห้องๆ เขาจริงๆ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล ก็สำคัญ คือเราจะรู้ว่าเราควรจะทำยังไง ดูแลนห้องอย่างไร เราก็ต้องมีวิธีการหรือคำแนะนำ ตามหลักธรรมที่ได้คัดเลือกมาแล้วว่าเหมาะสมกับโครงการของเรา ”

“ เราก็ต้องไปค้นเพิ่มเติมด้วย ไม่ใช่รอให้อาจารย์บอกทุกอย่าง แม้ว่าอาจารย์จะบอกหรือแนะนำ มาให้บ้างแล้ว”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 21 ก.พ. 51)

“เด็กกลุ่มนี้เก่งทีเดียว เราแนะนำเขาไป ไม่ได้อธิบายอะไรมาก เขาก็ไปหาของเขาเอง ไปค้นของเขาเอง คือเราไม่ต้องคอยอธิบายหรือป้อนให้หมดทุกอย่าง เขาโตพอที่จะรู้ว่าต้องไปที่ไหน จากหนังสือก็ได้ ถามผู้ที่เข้าใจเรื่องหลักธรรมก็ได้ คือวิธีไหนก็ได้ที่ทำให้เขารู้จักค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง จะดีที่สุด ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 17 ม.ค. 51)

“แบบสอบถาม แบบสำรวจสาเหตุ เครื่องมือต่าง ๆ เขาก็คิดเอง เขาทำมาให้ดู แล้วก็มาปรึกษากันว่าดีหรือยัง จะต้องทำยังไงต่อไป ใช้อะไรเวลาที่จะเข้าไปคุยกับห้อง ๆ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ก.พ. 51)

1.3.1 หลักธรรมที่นำมาใช้

การที่จะทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันกลับมาอยู่ร่วมกันแบบเพื่อนพ้องน้องพี่ เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรภาพ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูลกันและมีความสามัคคีต่อกันนั้น ทำให้เกิดผลดีทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับที่กว้างใหญ่ออกไปในระดับประเทศ ตลอดจนมนุษยด้วยกันทั่วโลก ในพุทธศาสนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนหลักปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดความสามัคคีต่อกันเรียกว่า **สาราณียธรรม 6** ดังนี้

1) เมตตากายธรรม คือการแสดงออกต่อผู้อื่นในลักษณะที่มีความเมตตาสุภาพ อ่อนน้อมเคารพให้เกียรติผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือกิจธุระของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

2) เมตตาวจีกรรม คือสื่อสารด้วยวาจาต่อผู้อื่นด้วยความเคารพสุภาพ ไพเราะ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง บอกกล่าวแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่พูดเท็จหรือหลอกลวง

3) เมตตามโนกรรม คือคิดดี คิดในทางบวก มีความปรารถนาต่อผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง คิดในทางสร้างสรรค์

4) สาธารณโภคี คือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันทรัพย์สิน สิ่งของสำหรับบริโภคและอุปโภคที่มาแก่ผู้อื่นตามความเหมาะสม ไม่หวังไว้ใช้แต่เพียงผู้เดียว

5) สีลลาสัมมัตตา คือความเป็นผู้มีศีลปกติ ความประพฤติตนเสมอลงรอยกับผู้อื่น ไม่ประพฤติตนผิดไปจากระเบียบแบบแผนที่หมู่คณะปฏิบัติกันอยู่

6) ทิฏฐิสัมมัตตา คือความเป็นผู้มีความคิดเห็นลงรอยกับผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการคำสอนซึ่งเป็นระเบียบปฏิบัติในสังคม แม้ความคิดเห็นตนเองอาจแตกต่างไปบ้าง ก็ควรรู้จักสมานฉันท์ทางความคิดร่วมกัน

1.3.2 หลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คนไทยให้เห็นถึงความสามัคคีซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะทำให้คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสังคมไทยคงรักษาความเป็นชาติไทยได้อย่างเป็นปึกแผ่น ดังเห็นได้จากพระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ 2532 ดังความตอนหนึ่งว่า

“...ความสามัคคีปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
กับความรักใคร่เผื่อแผ่ช่วยเหลือกันฉันญาติพี่น้องสองประการ
นี้ คือ คุณลักษณะสำคัญของไทยที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอด
เป็นอิสระและเจริญมั่นคง มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน...”

“บ้านเมืองไทย สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยดี
เพราะว่าจิตใจสามัคคีและแสดงออกซึ่งสามัคคี ถ้าตราบไต่เรา
รักษาความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันไว้ได้เราก็
จะอยู่ร่วมกันและกันไว้ได้อย่างมีความสุขตราบนั่น”

ในการดำเนินงานตามโครงการให้ประสบความสำเร็จ กลุ่มสามัคคีธรรมได้นำพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการมาใช้ในการดำเนินงาน ดังนี้

ประการที่ 1 คือการรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่ 2 คือการรู้จักขมใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

ประการที่ 3 คือการอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัสดีสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่ 4 คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเอง เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไป

จะเห็นได้ว่าคุณธรรม 4 ประการนี้เป็นหลักธรรมที่จะทำให้การดำเนินงานต่างๆ ประสบความสำเร็จได้นั้น เพราะบุคคลจะต้องมีความจริงใจในการที่จะพัฒนาตนให้มีความอดทนที่จะละเว้นจากความชั่วยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ซึ่งเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมก็นำมาใช้เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับกลุ่มนักเรียนในโรงเรียน

กระบวนการสร้างความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมมีหลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ทำให้เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้นำไปใช้ในการวางแผนดำเนินโครงการสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ รวมทั้งการสังเกตกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

“เขาเรียกว่า สาราณียธรรม 6 กับคุณธรรม 4 ประการค่ะ”

“อันแรกเลย คือเมตตาภาวนาธรรม ก็เป็นการสุภาพอ่อนน้อม แล้วก็ให้เกียรติผู้อื่น เต็มใจที่จะช่วยเหลือคนอื่น ต่อมาก็คือ เมตตาจริยธรรม ก็เป็นการพูดจาสุภาพอ่อนน้อม แล้วก็เมตตาในกรรม เป็นการคิดดี คิดในทางบวก หวังดีกับคนอื่น ๆ ”

“เหลืออีก 3 อันก็คือ สาราณโภคี คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันทรัพย์สิน สิ่งของให้กับผู้อื่นบ้าง ตามที่เรามี ที่เราพอจะให้ได้ แล้วก็...ศีลสามัญญา ก็เป็นคนที่อยู่ในศีล ประพฤติตัวดี ทำตัวดี อันสุดท้ายก็คือทิวฐิสามัญญา ก็คือ มีความสมานฉันท์กัน แม้ว่าบางที่ความคิดของเราจะแตกต่างจากคนอื่นค่ะ ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“จริง ๆ ครูก็แนะนำหลักธรรมให้เขานะ แล้วก็ให้เขาไปดูกันเอง แต่เรื่องหลักธรรมเกี่ยวกับความสามัคคี ค่อนข้างยาก เป็นหลักธรรมที่ค่อนข้างเฉพาะมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ไม่ค่อยได้เห็นในชีวิตประจำวันมากนัก ไม่เหมือนอย่างหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องของการประหยัด การให้ทานที่จะพบบ่อยมากกว่า”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ก.พ. 51)

“คือหลักธรรมนี้ จริงๆ แล้วเด็กเขาเรียนอยู่แล้วในวิชาพระพุทธศาสนาใช่ไหมคะ ที่นี้แล้วในการเรียนการสอน เราก็สามารถที่จะให้เขา ไปดึงไปหาหลักธรรมต่างๆ อันนี้ได้จากในบทเรียน ก็คือเรามีวิชาศีลธรรมอยู่แล้ว ที่นี้เราก็สามารถที่จะให้เขาเข้าไปศึกษา ไปจับว่าเขาจะเอาอันไหนออกมา”
(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

2. ด้านการดำเนินโครงการ

2.1 การจัดทำร่างโครงการ

เมื่อเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้ทำความเข้าใจและทราบถึงสาเหตุของปัญหาแล้ว การจัดทำร่างโครงการคุณธรรมจึงเป็นขั้นตอนลำดับต่อมาที่ได้พัฒนาจนกลายมาเป็นโครงการรู้จักสามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง แต่การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ก็ต้องประสบกับปัญหาบางอย่างหลังจากที่ได้ส่งร่างโครงการเข้าประกวดในโครงการประกวด โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นไม่มีใครคาดคิดมาก่อน ครูที่ปรึกษาโครงการจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยปัญหาและหาทางออกที่ดีที่สุดที่จะทำให้โครงการคุณธรรมนี้สามารถดำเนินงานได้ต่อไป

ปัญหาทุกปัญหาย่อมมีทางออกและปัญหาที่เกิดขึ้นก็เปรียบเสมือนบททดสอบที่ทำให้เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมต้องพิสูจน์ตนเอง พิสูจน์ให้สังคมได้เห็นว่า ไม่ว่าจะอุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้นจะไม่มีทางที่จะทำให้โครงการนี้ล้มเลิกได้ ขอแค่เพียงให้เยาวชนทุกคนยืนหยัดที่จะสู้กับปัญหานั้นพร้อมกับแรงสนับสนุนและกำลังใจที่ดีที่สุดจากครูที่ปรึกษาโครงการ จนกลายเป็นความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของโครงการคุณธรรมได้เกิดขึ้นกับเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ประกอบกับความรู้สึกและศรัทธาในตัวของครูที่ปรึกษาโครงการ ทำให้ร่างโครงการคุณธรรมได้ถูกนำกลับมาสานต่อเพื่อรอการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน

การจัดทำร่างโครงการของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย อาทิ รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน ครูที่ปรึกษาโครงการและพี่ ๆ เยาวชนกลุ่มเมตตาธรรมจากโครงการรักษัสด์ว รักษัสังคม นอกจากนั้นเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมบางคน ยังเคยเป็นสมาชิกกลุ่มเมตตาธรรมในโครงการรักษัสด์ว รักษัสังคมมาก่อนด้วย ดังนั้น การทำโครงการคุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความคุ้นเคย มีประสบการณ์ที่ได้สั่งสมภายในตัวเยาวชนมาบ้างแล้ว เมื่อต้องแยกตัวออกมาทำโครงการคุณธรรมของตนเอง ก็ได้นำความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดให้กับเพื่อนเยาวชนคนอื่นๆ ภายในโครงการด้วย ทำให้มองเห็นได้ว่าการทำความดีไม่ได้ทำอย่างโดดเดี่ยว หากแต่ต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายและความเอาใจใส่อย่างจริงจัง

เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมจัดทำร่างโครงการคุณธรรมขึ้น โดยนำข้อมูลที่รวบรวมทั้งหมดมาเรียบเรียงตามหัวข้อที่กำหนดไว้ ดังนี้ 1) ชื่อโครงการ 2) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ

และสถานศึกษา 3) ที่ปรึกษาโครงการ 4) วัตถุประสงค์ 5) สถานที่และกำหนดระยะเวลา ดำเนินการ 6) ผังมโนทัศน์ 7) สารสำคัญของโครงการ 8) การศึกษาวิเคราะห์ 9) วิธีการดำเนินงาน 10) งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ 11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ 12) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา และ 13) ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธาน กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งการจัดทำร่างโครงการในครั้งนี้ เป็นเพียงการนำร่างโครงการเก่ามาปรับปรุงกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ กลุ่มนักเรียนที่จะเข้าร่วมโครงการและเวลาที่เหลืออยู่ไม่มากนักเท่ากับโครงการคุณธรรมอื่นๆ อันเนื่องมาจากปัญหาที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่กลุ่มเยาวชนก็ไม่ย่อท้อและยังคงมีจิตใจมุ่งมั่นที่จะทำงานสานต่อ

การปรับปรุงร่างโครงการคุณธรรมได้ดำเนินการตามคู่มือการทำโครงการ โดยมีครูที่ปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด แม้ว่าโครงการนี้จะได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นจำนวน 5,000 บาท แต่ก็ไม่ได้ผิดจากข้อกำหนดของการดำเนินงานโครงการคุณธรรม ตรงกันข้าม การเปลี่ยนกลุ่มเยาวชนและการปรับปรุงร่างโครงการเพื่อให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้นั้น กลับเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า แม้การทำควมดีจะมีอุปสรรค แต่การแก้ไขอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาถือเป็นแบบฝึกหัดที่สำคัญและยิ่งใหญ่กว่า

“ตอนนั้น เออ.. รู้จักสามัคคี เป็นโครงการของเจ้าแวว (นามสมมติ) ของกลุ่มเจ้าแวว แล้ว ... งานไม่ออกแต่เราได้ทุนแล้ว ถ้าเป็นบางโรงเรียน Make เลยนะ แต่เราบอกว่าในขณะนี้ เรา รักษาความสัตย์ เราจะไม่โกหก เราก็ต้องใช้วิธีว่า ก็ปรึกษากับอาจารย์สุภาพิมพ์ว่าเราจะทำยังไง เราต้องปรับยุทธศาสตร์การทำงานใหม่แล้ว เพราะว่ามันมาจากคนนึง มาจากคนที่มันทำไม่ได้”

“คือตอนที่เขาเริ่มคิด ดี ดีมากเลย เขาคิดดีมากเลย เพราะฉะนั้นเราถึงมารู้ว่า เด็กบาง คนคิดดีนะ แต่พอถึงเวลาทำมันกลับไม่เป็นอย่างนั้น ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

“ตอนแรกพวกหนูไม่ได้เป็นคนทำหรอกค่ะ เขามีคนวางแผนไว้แล้ว ก็เป็นรุ่นเดียวกัน แต่ เขาก็เล็ก ก็ไม่รู้ว่าทำไมเขาหยุด เขาไม่ยอมทำอะไรเลย รูปเล่มก็ไม่ทำ ไม่ perfect ก็รู้จากอาจารย์ ชะพานั้นแหละ ว่ามีคนที่เรื่องนี้ไว้แล้ว ”

“ผมว่าคนที่เขาทิ้งไป อย่างจ้ออาจารย์ชะบาก็แย่ ส่งเข้าไปแล้วด้วย ได้รางวัลชนะเลิศมาแล้ว ด้วย จะไม่ทำต่อได้ทีไหนหละ ก็ทำต่อไปเรื่อยๆ ”

“ก็จะได้ช่วยโรงเรียนในครึบ ” “พูดกันจริง ๆ เลยนะพี่ พวกผมก็สงสัยอาจารย์ชะบาเขานั่นแหละ คือเราก็เห็นอยู่ว่าอาจารย์ชะบาเขาเหนื่อย เพราะแค่อาจารย์เขาดูแลรักษาสัตว์อย่างเดียว ก็แทบแย่แล้ว แล้วยังมีโครงการอื่นๆ อีก ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“ ครูก็พยายามให้กำลังใจเขา นะ เพราะเขาเข้ามาทำงานต่อ ซึ่งบางอย่างอาจจะไม่ได้คิดเอง แต่ก็มาช่วยกันปรับใหม่ ให้กิจกรรมเหมาะสมมากขึ้น แล้วก็กันไปได้ถ้าเราจะทำ ก็ดีใจนะที่กลุ่มของแอล (ชื่อเล่นนักเรียน) เขามาช่วย เราไม่คิดหรอกนะว่าจะเป็นอย่างนี้ แต่ก็เป็นอย่างที่ครูคิดว่า ใช้ได้ทีเดียวเลยละ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ม.ค. 51)

“ เพราะเรื่องแบบนี้ไม่ค่อยจะมีคนทำ แล้วก็เด็กพวกนี้ก็จะไม่มีใครเอา ไม่มีใครอยากสนใจ มันเป็นการทำความดีถวายแก่ในหลวงคะ เพราะว่าปีนี้เป็นปีที่ในหลวงครองราชย์ครบ 60 ปีด้วยคะ ”

“ สำคัญเลย มันทำทายนะ เพราะว่าเราต้องทำกับเด็กที่เขามีปัญหา แล้วเราจะปล่อยให้ปัญหาแบบนี้มันเกิดต่อไปหรือ ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 21 ม.ค. 51)

“ โครงการนี้ถือว่าฝ่ายปกครองของเราสนับสนุนมากที่สุด ตั้งแต่เราหาเด็กเข้าร่วมทำโครงการ การสนับสนุนเรื่องสถานที่ เวลา เรื่องของการให้ความช่วยเหลืออีกหลายอย่าง มันเป็นที่ของผมนอยู่แล้ว หน้าที่ของฝ่ายปกครองที่ต้องการจะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน ”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

“ เขาก็ทำนะ ก็จะแบบว่าก็จะแบ่งกลุ่มแล้วก็ทำ มีการเขียนขึ้นมา สร้างขึ้นมา ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

“ เราได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายปกครอง จากฝ่ายแนะแนว ”

“ หนูเคยทำโครงการมาก่อน หนูมาอยู่กับอาจารย์ชะบาตั้งแต่ชุมนุมรักษาสัตว์ แล้วเวลาที่พวกพี่ ๆ กลุ่มเมตตารธรรมเขาไป present พวกหนูก็ไปด้วย อย่างที่ไปที่ศูนย์สิริกิติ์ปีแรกเลย หนูก็ไปร่วมมา ก็ได้เห็นว่ามีหลายโรงเรียนเลย ที่เขาเห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนโรงเรียนเขา แล้วโรงเรียนของเราก็มีเหมือนกัน ”

“ โครงการเขาต้องทำงานกันหลายคน ช่วยกัน เราก็โชคดีที่เพื่อน ๆ ในกลุ่มดีกันมาก ช่วยกันทำงาน ได้ฝึกการทำโครงการกันทุกคนเลย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 21 ก.พ. 51)

“ มันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น แบบบังเอิญ แต่เขาก็ยังทำโครงการนั้นต่อมาถึงเทอม 2 ได้ เพราะว่ามันเป็นช่วงหลังจากที่โครงการนั้นได้รับทุนไปแล้ว เขาได้เงินจากสพท.ไปแล้ว 5,000 บาท เพื่อเอาไปดำเนินการต่อ หน้าที่ที่เราเป็นศึกษานิเทศก์ที่ต้องรับผิดชอบ เราก็ต้องมาดูว่าเกิดอะไรขึ้น อาจารย์เขาก็โทรมาปรึกษาปัญหานี้กับครู ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 5 พ.ย. 50)

“ จนถึงทุกวันนี้ โครงการนี้รู้จัก สามัคคีก็ทำงานต่อมาได้ และทำได้ดีด้วย ใครจะคิดว่าโครงการที่แทบจะล้มก็สามารถกลับมาดำเนินงานได้ โดยมีกลุ่มเด็กที่เขามีจิตอาสาจริง ๆ ที่เข้ามา

ช่วย ช่วยโดยไม่คิดที่จะเอาประโยชน์ เพราะการทำโครงการคุณธรรมไม่ใช่ทำวันเดียวเสร็จเสียเมื่อไหร่ ต้องทำระยะยาวถึงจะเห็นความเปลี่ยนแปลง”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 18 ธ.ค. 50)

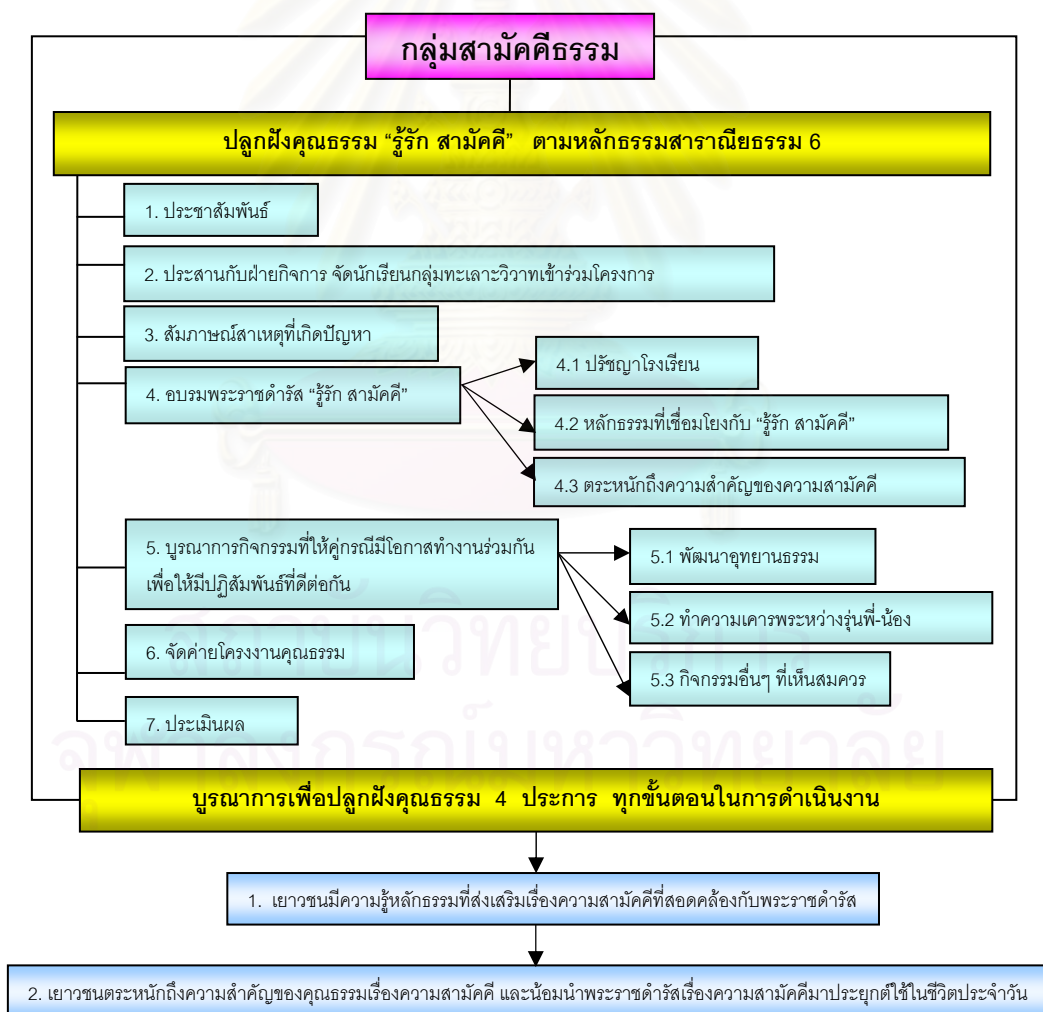
“ โครงการนี้ได้เงินสนับสนุนมาแล้ว แล้วก็ก็เป็นเงินที่จะนำมาใช้ในการทำต่อไป ถ้าไม่มีทำต่อ แล้วเงินที่ได้มา จะเอาไปทำอะไร ”

“ ก็เลยเห็นว่า เราจะช่วยอาจารย์ชะบาละกัน ช่วยกันทำงานเป็นกลุ่มก็จะได้แบ่งกันไปว่าใครทำอะไร ใครพอจะช่วยอะไรก็ช่วย ทำอะไรได้ก็ทำ ดีกว่าไม่ทำอะไรเลย”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 21 ก.พ. 51)

2.2 การสร้างผังมโนทัศน์

ผังมโนทัศน์ โครงการรูนัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
โดย กลุ่มสามัคคี โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” สพท.ชลบุรี เขต ๑

แผนภาพที่ 4.5 ผังมโนทัศน์โครงการรูนัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง

การสร้างผังมโนทัศน์ของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม เกิดจากการประมวลกิจกรรมตั้งแต่การประชาสัมพันธ์โครงการ โดยติดต่อประสานงานกับฝ่ายกิจการนักเรียน เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการนำมาเข้าร่วมโครงการในการปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับความสามัคคี ตามหลักธรรมคือสราณียธรรม 6 และการอบรมพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องรู้รัก สามัคคี โดยกิจกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นได้มีการบูรณาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรม 4 ประการ ทุกขั้นตอนในการดำเนินงาน เพื่อให้เยาวชนมีความรู้หลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความสามัคคีที่สอดคล้องกับพระราชดำรัส รวมทั้งตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมเรื่องความสามัคคีและน้อมนำพระราชดำรัสเรื่องความสามัคคีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

“ เราตั้งใจที่จะรวมกิจกรรมทั้งหมดที่เราจะทำลงในผังมโนทัศน์นี้ เพื่อต้องการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ให้เขาได้เรียนรู้หลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความสามัคคีและพระราชดำรัสของในหลวงที่ต้องการให้คนไทยรู้รัก สามัคคี ”

“ เราได้เรียนรู้ว่าการทำงานที่วางแผนแล้วจะไม่ซ้ำซ้อน และทำความเข้าใจได้ง่าย ก็คือต้องมี การเขียน Mind Mapping ขึ้นมาก่อน ก็รวมไว้ตั้งแต่การขอความร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ทำมาเรื่อยๆ จนกระทั่งเสร็จแล้วประเมินผลต่อ ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

2.3 การปฏิบัติตามโครงการ

เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้ดำเนินการในลักษณะการลงมือปฏิบัติภาคสนามเป็นส่วนใหญ่ตามวัตถุประสงค์และผังมโนทัศน์ โดยจะเน้นการทำกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ทำร่วมกัน เนื่องจากต้องการให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้ทำความรู้จักกัน สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมเห็นว่า เยาวชนที่เป็นวัยรุ่นไม่เหมาะกับกิจกรรมที่นั่งฟังบรรยายนานๆ ซึ่งจะทำให้เขารู้สึกเบื่อหน่าย แต่ควรเป็นกิจกรรมที่ได้ออกกำลังกาย ได้ใช้ความคิดและได้ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดี ซึ่งก่อนที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้มีการศึกษาหลักธรรมและหลักการที่นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ประกอบด้วย หลักธรรมคือสราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้สั่งสอนหลักปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสามัคคีต่อกัน รวมทั้งการศึกษาแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่คนไทยให้เห็นถึงความสามัคคี ที่จะทำให้คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสังคมไทยคงรักษาความเป็นชาติไทยได้อย่างเป็นปึกแผ่น นอกจากนี้ยังมีหลักคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งเป็นพระบรมราโชวาทขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมมีการดำเนินงานโครงการ

รัก สามัคคี ทำความดีถวายในหลวง ตามขั้นตอนของร่างโครงการที่ได้กำหนดไว้ทั้งในระยยะที่ 1 และระยยะที่ 2 โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) การค้นคว้าจากเอกสาร

1.1) ศึกษาค้นคว้าเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความสามัคคี คือ สาราณียธรรม 6

1.2) ศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง ความสามัคคี

1.3) ศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องพระบรมราชาโชวาทคุณธรรม 4 ประการ

หลังจากการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้รวมตัวกันเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานก่อนที่จะจัดทำร่างโครงการด้วยการออกแบบการสำรวจ เพื่อค้นหาถึงสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นแบบวัดเจตคติโดยจัดทำขึ้นเป็นแบบสอบถาม ที่ได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงก่อนที่จะนำไปใช้ ซึ่งพบว่าสาเหตุของปัญหาการทะเลาะวิวาทเกิดจากการข่มขู่และการวางอำนาจอิทธิพลรองลงมาคือการคบอันธพาล การเข้าใจผิดกันและการยั่วยุโมโหทำให้เกิดโทสะ

2) การดำเนินงานกิจกรรมระยะที่ 1

2.1) การจัดทำร่างโครงการ การประชาสัมพันธ์และประสานกับฝ่ายกิจการนักเรียน (ดำเนินการภายในเดือนเมษายน 2550) โดยประธานกลุ่มและสมาชิก

2.2) ขอรายนชื่อนักเรียนที่มีคดีทะเลาะวิวาททั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ประชุมนักเรียนกลุ่มเป้าหมายถึงวัตถุประสงค์ของการทำโครงการและสิ่งทีนักเรียนจะได้รับ (ดำเนินการภายในเดือนพฤษภาคม 2550)

2.3) ครูที่ปรึกษาและกลุ่มแกนนำสัมภาษณ์ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายกรณีศึกษา เพื่อดูว่าปัญหาที่แท้จริงเกิดจากอะไร (ดำเนินการภายในเดือนมิถุนายน 2550)

2.4) จัดกิจกรรมหรือทำความสะอาดอุทยานธรรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีกิจกรรมร่วมกันและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน (ดำเนินการภายในเดือนมิถุนายน-สิงหาคม 2550 ทุกวันพฤหัสบดี คาบ 9)

ภาพที่ 4.6 กิจกรรมทำความสะอาดอุทยานธรรมของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมและนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง

2.5) ปลุกฝังความเคารพระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องเมื่อพบกันทักทายด้วยการไหว้ (ดำเนินการภายในเดือนสิงหาคม 2550)

2.6) ประชุมกลุ่มแกนนำเพื่อประเมินพฤติกรรม ระยะที่ 1 (ดำเนินการภายในเดือนกรกฎาคม 2550) โดยการประเมินดังกล่าวใช้สำหรับการประเมินนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายกรณีศึกษา ซึ่งพบว่า นักเรียนมีเจตคติทางอารมณ์อยู่ในระดับน้อยคือ นักเรียนรู้สึกกังวลใจเมื่อเห็นเพื่อนทะเลาะกัน แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายยังขาดความรู้สึที่ต้องการให้เพื่อนเกิดความสามัคคี จึงไม่รู้สึว่าเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องเป็นห่วงหรือเกี่ยวข้องกับตนเอง

จากการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมและครูที่ปรึกษาโครงการที่แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกที่ต้องการให้เกิดความสามัคคีของนักเรียนยังมีน้อย และควรได้รับการส่งเสริมและ

ปลูกฝังคุณธรรมที่ทำให้นักเรียนภายในโรงเรียนอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี และตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากการแตกความสามัคคี

3) การดำเนินงานกิจกรรมระยะที่ 2

3.1) จัดค่ายโครงการร้อยรักสามัคคีเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา (ดำเนินการภายในเดือนพฤศจิกายน 2550)

3.2) ปลูกต้นไม้และแบ่งหน้าที่กันรดน้ำดูแล และการจัดค่ายคุณธรรม (ดำเนินการภายในเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2550)

3.3) สรุปโครงการและคุณธรรมที่สมาชิกได้จากการร่วมโครงการ ตลอดจนประเมินพฤติกรรมเยาวชนกลุ่มเป้าหมายจากการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ (ดำเนินการภายในเดือนมกราคม 2551) พบว่า เจตคติของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมโครงการร้อยรัก สามัคคี ทำความดี ถวายเป็นพุทธบูชา มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนต่างมีความคิดเห็นแยกแยะถึงข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นจากการขาดความสามัคคีได้ และทราบว่าความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่จะทำให้หมู่คณะทำงานร่วมกันได้สำเร็จ รวมทั้งจะทำให้ประเทศชาติมีความสุข หากว่าคนในสังคมต่างมีความสามัคคีต่อกัน นอกจากนั้นเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้ค้นพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายรักกันมากขึ้น ปัญหาการทะเลาะวิวาทก็ลดน้อยลง หลังจากที่ได้นำนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการคุณธรรม

สำหรับกิจกรรมการจัดค่ายคุณธรรมนั้น โครงการร้อยรัก สามัคคี ทำความดี ถวายเป็นพุทธบูชา ได้จัดค่ายกิจกรรมร่วมกับโครงการคุณธรรมอื่น ๆ ที่มีแผนกำหนดการในการจัดค่าย เช่นเดียวกัน โดยโครงการร้อยรัก สามัคคี ทำความดี ถวายเป็นพุทธบูชา เป็นกิจกรรมฐานที่ 2 ที่มีชื่อว่าความสามัคคีอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น เป็นกิจกรรมเน้นทบทวนการสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นสถานการณ์จำลองเพื่อให้นักเรียนเกิดความสามัคคีกัน ความสามัคคีจะทำให้นักเรียนสามารถทำภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จด้วยดี

“หาความรู้เพิ่มเติมถึงหลักธรรมที่เราจะใช้เป็นหลักการในการทำโครงการ ”

“จากอาจารย์แนะนำบ้าง จากหนังสือบ้าง จากอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ต่าง ๆ ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“ ศึกษาเอกสารอย่างเดียวไม่พอที่จะแก้ปัญหาได้ ดังนั้น ก็เลยต้องสอบถามนักเรียนกลุ่มเหล่านี้ว่าทำไมต้องทะเลาะกัน ทะเลาะกันด้วยเรื่องอะไร ”

“ นอกจากคุยกัน ก็มีการใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติ... เจตคติที่เกี่ยวกับอารมณ์ สร้างกันเองนะ แล้วเอาไปให้อาจารย์ดู แล้วก็มีคนตรวจ จึงจะใช้ได้ ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“ ก่อนที่จะลงมือออกภาคปฏิบัติให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงร่วมทำกิจกรรมนั้น ก็ได้หาสาเหตุจากสถิตินักเรียนทะเลาะวิวาท ซึ่งมีหลายสาเหตุ โดยที่มีมากที่สุดคือ 20% การข่มขู่กันและการให้อำนาจอิทธิพล แล้วก็มีการคบอันธพาล ต่อมาก็คือการเข้าใจผิด การขู่โมโหทำให้เกิดโทษการขู่จากผู้ไม่หวังดี การแก้แค้นคู่กรณีหรือผู้ที่มีปัญหากัน ทะเลาะกันโดยที่ไม่ทราบเหตุผล และที่สาเหตุที่เกิดการทะเลาะน้อยที่สุดคือเรื่องชู้สาว การแย่งชิง... ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 20 ก.พ. 51)

“ เริ่มด้วยจากการทำร่างโครงการก่อน เมื่อรู้ว่าเราต้องทำอะไรบ้าง ก็ทำตามร่างเลย แล้วก็ไปติดต่อกับฝ่ายปกครองของโรงเรียน ผ่านทางอาจารย์ชะบา ”

“ นื่องๆ ที่เราเอามาทำกิจกรรม ก็จะบอกเขาว่าเราจะทำไปเพื่ออะไร คือเหมือนกับที่เราเป็นการบอกจุดประสงค์ของเขา อยากให้เขารู้ว่าเราหวังดี แล้วอยากให้เขาได้สิ่งที่เราต้องการจะบอกเขาไปด้วย ”

“ กิจกรรมที่ทำความสะอาดอุทยานทำก็ยังไม่ทำต่อในเทอมนี้ ก็ดี เพราะก็สกปรกตลอดเลย ทั้งมีใบไม้แห้งร่วงเต็มไปหมด เราก็จะได้มาช่วยกันทำความสะอาดให้โรงเรียน แล้วในวันมาฆบูชา ก็จะได้เขามาทำกิจกรรมด้วย ”

“ จะพยายามเรื่องการให้น้องเคารพพี่ แต่เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องยาก เพราะเด็กวัยรุ่น เราไปบังคับเขามากก็ไม่ได้ แต่เราก็จะพยายาม เอาเท่าที่ทำได้ก็พอ ”

“ ควบคุมเด็กที่เกเรเหนื่อยจริงๆ ต้องอดทนกันมากเลย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 21 ก.พ. 51)

“ ในเรื่องของการทำงานสะอาดอุทยานธรรม เหนียวโรงเรียนเราโชคดีเพราะเรามีสถานที่ซึ่งสามารถให้เขาได้ลงกิจกรรมได้ง่าย อย่างเช่น อุทยานการศึกษาข้างบนของเรา หรือที่วัด หรือที่อุทยานธรรม ซึ่งผู้อำนวยการท่านเพิ่งสร้างขึ้นมา การที่เด็กไปทำความสะอาดอุทยานธรรมก็คือว่าเป็นการที่ทำให้พวกเขา ได้ละลายพฤติกรรมด้วยกัน ได้มาทำงานด้วยกัน เขาก็ได้เห็นใครเป็นยังไง ได้ลงแรงช่วยเหลือ อุทยานธรรมแต่เดิมมันเป็นทีร์ร้าง แล้วท่านผู้อำนวยการ ก็เห็นว่าตรงนี้เป็นสถานที่ที่เหมาะสมอย่างหนึ่งที่จะเอามาใช้ในการปฏิบัติธรรม ก็เลยสร้างตรงนั้นขึ้นมา ทีนี้... เมื่อใดที่ไม่มีการใช้สถานที่ตรงนั้น มันก็ค่อนข้างที่จะรกร้าง แล้วก็กลายเป็นสถานที่ที่ถูกปล่อยทิ้ง การที่เราให้เด็กเข้าไปทำตรงนั้น ก็ทำให้สถานที่มันดีขึ้น และยังเป็นการฝึกเด็กให้เป็นคนไม่นิ่งดูตายใช้ไหม เด็กได้ทำงานร่วมกัน เขาก็ได้เรียนรู้นิสัยกัน ได้มีความรับผิดชอบร่วมกัน เกิดความรู้สึกผูกพัน เกิดความรักความสามัคคี แล้วก็ทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่า... เขารักในสถาบันของเราด้วย คือว่าตรงนี้เขาเป็นคนทำขึ้นมานะ เขาทำให้มันดูดี เพราะลานตรงนั้นมันรกร้างขึ้นมาเขาก็จะมีความรู้สึกว่าเขาต้องเข้าไปทำแล้ว เขาต้องรับผิดชอบช่วยกันทำตรงนี้ให้ดี ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

“ จากผลการประเมินโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ด้านเจตคติทางอารมณ์ พบว่า นักเรียนมีความรู้สึกไม่ดีเมื่อเพื่อนทะเลาะกัน นักเรียนชอบใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา

การแตกความสามัคคีส่วนใหญ่มาจากการยุยง เรื่องเล็กๆ น้อยๆ อาจเกิดเป็นเรื่องใหญ่ได้ ถ้านักเรียนไม่ปรับความเข้าใจ และนักเรียนมีส่วนสร้างความสามัคคีให้สังคม มีระดับเจตคติอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนไม่มีความอาฆาตกับคนที่มาทำร้ายหรือบันดาลโทสะใส่ บ่อยครั้งที่ทำงานกลุ่มเพื่อน จะให้ความร่วมมือ ประเทศชาติจะพัฒนาไม่ได้ ถ้าคนในชาติขาดความสามัคคีกัน นักเรียนควรช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหา ความสามัคคีทำให้บ้านเมืองสงบสุข และการให้ความสามัคคีกันระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องเป็นการส่งเสริมให้มีความสามัคคีต่อกัน มีระดับเจตคติอยู่ในระดับมาก ส่วนนักเรียนรู้สึกกังวลใจเมื่อเห็นเพื่อนทะเลาะกัน มีระดับเจตคติอยู่ในระดับน้อย ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ หนูว่าเด็กเขายังเด็ก เขายังคิดถึงโทษไม่ได้ เขาไม่รู้ว่าการทะเลาะวิวาทคือสิ่งที่ไม่ควรทำ เขาต้องฝึกการใช้อารมณ์ในการแสดงออกให้มากขึ้น ”

“ ถ้าหากว่าเราทำให้น้องๆ เขาเข้าใจและรู้ถึงผลเสียของการไม่มีความสามัคคี ก็คงจะดีนะ ก็คงจะดี เพราะว่าเมื่อเขาโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เขาก็จะไม่ไปทะเลาะหรือไม่ไปหาเรื่องกับใคร สังคมก็จะมีความสุขมากขึ้น ”

“ ภายในโรงเรียนของเรา เราก็เป็นนักเรียนโรงเรียนเดียวกัน จะมาทะเลาะกันเองทำไม ต้องรวมใจกันรักพี่ ๆ น้อง ๆ โรงเรียนเดียวกันให้มาก ๆ ด้วยซ้ำ อย่ามาทะเลาะกันเลย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 17 ม.ค. 51)

“เด็กยังรู้น้อยเกินไป ไม่รู้ว่าอะไรที่ควรทำ ใช้แรงมาในทางที่ผิด ถ้าเขาเอาแรงที่ทะเลาะกัน มาทำประโยชน์ให้กับโรงเรียน โรงเรียนของเราจะน่าอยู่ขึ้น ”

“ วัยรุ่นมีแรงมากจริง ๆ แต่ดันมาชกต่อยกัน มีเรื่องทำให้พ่อแม่ไม่สบายใจ แบบนี้ปล่อยไว้ได้ชะที่ไหนกัน ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

“จากผลการประเมินโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ด้านเจตคติทางอารมณ์ หลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง พบว่า เจตคติทางอารมณ์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะรายการที่ 4 นักเรียนรู้สึกกังวลใจ เมื่อเห็นเพื่อนทะเลาะกัน เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ส่วนรายการอื่น ๆ ก็เพิ่มขึ้นจากระดับปานกลางเป็นระดับมากถึงมากที่สุด ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ น้อง ๆ รักกันมากขึ้นนะคะ แล้วที่ช่วงนี้ไม่ค่อยเห็นการทะเลาะในโรงเรียน ”

“ ไม่รู้ว่าผลจากโครงการเราหรือเปล่านะ ที่ทำให้น้อง ๆ เขาทะเลาะกันน้อยลง สามัคคีกันมากขึ้น ถ้าเป็นเพราะเราก็คงดีเนอะ แต่น้อยลงจริงๆนะ ”

“ ผมว่าเขาจะเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันเพิ่มมากขึ้นนะ อย่างน้อยเขาก็ได้เป็นเพื่อนกัน ได้เพื่อนมากขึ้นด้วย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“ก็ดีขึ้น คือพฤติกรรมดีขึ้น เด็กพอมาทำโครงการคุณธรรมนะ เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งก็คือ เขามีสัมมาคารวะมากขึ้น เขารู้จักที่จะใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ แล้วก็เด็กจะมีความรับผิดชอบดีขึ้น กว่าเดิม มีคุณธรรมมากขึ้น ใจที่เคยทะเลาะกันก็ไม่ทะเลาะ เขารักใคร่ผูกพันกัน มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความสามัคคีกัน ดีขึ้น จะเห็นได้ว่าตั้งแต่มีโครงการคุณธรรม ปัญหาเรื่องพฤติกรรมเด็กในโรงเรียนน้อยลงนะ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทะเลาะอะไรก็ไม่ค่อยมี ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ธ.ค. 50)

“ค่ายคุณธรรมที่จัดขึ้น เราจัดร่วมกับโครงการอื่นๆ เช่น โครงการของเบนซ์(ชื่อนักเรียน) คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรักค่ะ แล้วก็โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ก็จะเป็นค่ายเดียวกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน แล้วก็มีการพัฒนาเราในด้านต่างๆ ”

“ เราอยู่ในฐานที่ 2 ความสามัคคีคืออยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น ก็มีพี่ๆ เพื่อนพี่ตาล(ลูกสาว อาจารย์ชะบา) ค่ะมาช่วย ”

“กิจกรรมที่ฐานให้พยายามเอาลูกปิงปองลงใส่ถังที่เตรียมไว้ให้ได้ แต่ว่าลูกปิงปองอยู่ใน ตะกร้าที่มีเชือกผูกไว้ที่เอวของแต่ละคน จะเอาลงได้มันก็ยากเหมือนกัน คือทุกคนต้องไปเป็นกลุ่ม มีความสามัคคีกัน แล้วก็ทำตามความคิดเห็นของคนในกลุ่ม ลูกปิงปองก็จะตกใส่ถังได้ นื่องๆ สนุกกันมากแล้วได้รู้ว่าจริงๆ คุณธรรมที่ทำให้หมู่คณะทำงานสำเร็จได้ ก็คือความสามัคคีนั่นเอง”

“ ก็รู้สึกดีใจ ที่เขาได้รับประโยชน์จากค่ายที่เราจัดขึ้น เราจัดค่ายนี้เพื่อให้เขาได้พัฒนา คุณธรรมในตัวของเขา แต่เราก็ได้พัฒนาคุณธรรมในตัวของเราไปด้วย ค่ายคุณธรรมจะช่วยสอนให้ คนรู้จักคิดแก้ปัญหา รู้จักการอยู่ร่วมกัน แล้วนื่องๆ ก็มารวมกลุ่มกัน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะไม่รู้จัก กันมาก่อน หรือว่าเคยเห็นหน้ากัน ก็เป็นโอกาสดี ที่ทุกคนได้ทำความรู้จักกัน ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 8 มี.ค. 51)

“ฐานนี้เราก็ได้เพื่อน ๆ ของลูกตาลมาช่วย เขาคิดเกมส์กันที่จะทำให้นื่องๆ เกิดความ สามัคคี ทำให้นื่องๆ รู้ว่าถ้าพวกเขาสามัคคีก็จะทำงานสำเร็จ ฐานนี้เด็กคงจะชอบกันมาก แต่ไม่ใช่ สนุกอย่างเดียว เราต้องให้เขาคิดด้วยว่า จะได้รับประโยชน์อะไรจากฐานนี้”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 27 ธ.ค. 50)

“ ก็ทราบว่ามีวิทยากรหลายท่าน แล้วก็ตั้งใจที่จะเติมเต็มความรู้ในเรื่องคุณธรรมให้กับ พวกเราทุกคนนะ อยากพัฒนาพวกเรา ให้เป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติ อันนี้คือเป้าหมาย ”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรมค่ายคุณธรรม / 8 มี.ค. 51)

2.4 การนำเสนอโครงการ

กิจกรรมในการประชาสัมพันธ์โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายเป็นหลวง เป็น กิจกรรมที่เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้รับความร่วมมือจากฝ่ายกิจการนักเรียน โดยฝ่ายกิจการ นักเรียนได้ให้การสนับสนุนในการคัดเลือกนักเรียนที่ควรได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจาก

กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความสามัคคี จากการสังเกตกิจกรรมโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง พบว่า ลักษณะการประชาสัมพันธ์เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่ม กล่าวคือ โครงการคุณธรรมนี้เป็นโครงการคุณธรรมที่จัดขึ้นเพื่อการแก้ไขปัญหาแก่นักเรียนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ต้องได้รับการดูแลและแก้ไข ดังนั้น การประชาสัมพันธ์จึงเกิดขึ้นเฉพาะกับนักเรียนที่อยู่ในการดูแลด้านความประพฤติของฝ่ายกิจการนักเรียน เนื่องจากนักเรียนที่มาเข้าร่วมโครงการนี้เป็นนักเรียนที่มีความประพฤติในทางที่ไม่ถูกต้อง เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมจึงเห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวอาจทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ ไม่อยากร่วมกิจกรรมของโครงการ เพราะอาจหรือไม่อยากให้เพื่อนในโรงเรียนทราบ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบถึงการดำเนินโครงการ แต่จะเป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ครูที่ปรึกษาโครงการและฝ่ายกิจการนักเรียน

จากการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และการนำเสนอโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมของเยาวชนกลุ่มนี้

“ เราไม่ได้มีการประกาศให้นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบถึงโครงการนี้หรอกค่ะ ก็เพราะว่าเด็กกลุ่มที่เราเอาเขาเข้ามาร่วมโครงการ เป็นเด็กกลุ่มที่มีปัญหา การที่จะไปบอกคนโน้นคนนี้ ก็ไม่ใช่เรื่องที่เหมาะสม ประจวบเหมาะมากกว่า”

“ เราได้รับข้อมูลต่าง ๆ จากฝ่ายกิจการนักเรียนค่ะ โดยที่รองพลลภจะเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ พวกเด็กนักเรียนที่น่าจะเอาเข้ามาทำโครงการแหละค่ะ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 21 ก.พ. 51)

“หนูเชื่อว่าน้องๆ เขาก็รู้นะคะว่าสิ่งที่เขาก่อขึ้น มันไม่ใช่เรื่องที่ถูกต้อง เขาก็คงอายเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราก็เหมือนกับทำกันลับๆ รู้กันก็เฉพาะแต่เรา น้องๆ แล้วก็อาจารย์ ไม่อยากให้เขาคิดมาก”

“ เพื่อนๆ หนูเขาก็รู้นะคะว่าเรามาทำโครงการ แต่เขาก็ไม่ได้รู้อะไรมากมาย คือใครอยากรู้ก็จะมาถามเอง เรามาทำความดีละกัน เรามาทำให้โรงเรียนของเรามีเด็กดีเพิ่มขึ้น โรงเรียนน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ส่วนเรื่องอื่นๆ ก็เป็นเรื่องที่เราต้องปิดไว้บ้างค่ะ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 8 มี.ค. 51)

“ บางทีรายชื่อพวกนี้ รองพลลภจะเอามาให้อาจารย์ชะบา แล้วอาจารย์เขาก็จะเอามาให้เราอีกที แล้วเราก็เอาน้องมาทำกิจกรรม ”

“ เราจะเอาน้องๆ ม.2 กับ ม.3 ค่ะ เพราะว่าถ้าเป็นม.4 ด้วยกัน ขึ้นเดียวกับพวกผม เขาอาจจะไม่เชื่อ หรือเขาอาจจะไปสั่งสอนเขาไม่ได้ แล้วน้องๆ เขาก็ยังเด็กค่ะ เราจะได้สอนเขาได้ เขาจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จะได้ไม่มีชื่อที่ฝ่ายปกครองอีก”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 20 มี.ค. 51)

“ทางเราไม่เห็นสมควรนะ ที่จะต้องมาประชาสัมพันธ์กัน ถ้าเรื่องที่จะประชาสัมพันธ์ ผมว่า ... มันควรเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจ เรื่องที่ทำชื่อเสียงให้กับโรงเรียน เรื่องการทำความคิด ไม่ใช่เรื่องที่ทำชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ส่วนกลุ่มเยาวชนที่เขาทำ ผมว่าเขาก็เข้าใจ เขาก็รู้ว่าเขาทำดี แล้วเราก็ส่งเสริมเขาเต็มที่ด้วย แต่ไม่อยากให้เด็กที่เกาะเขาทำตามอย่างกัน เราจะได้แก้ปัญหาได้รวดเร็วขึ้น ผมว่า น่าจะดีกว่านะ”

(รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน. สัมภาษณ์ / 20 ก.พ. 51)

2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน

2.5.1 สรุปผลการปฏิบัติโครงการ

1) ด้านคุณภาพ

(1) เยาวชนมีความรู้หลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัส “รู้จัก สามัคคี” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้

(2) เยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม มีความตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมเรื่องความสามัคคีและน้อมรับพระราชดำรัส “รู้จัก สามัคคี” มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2) ด้านปริมาณ

เยาวชนเข้าร่วมโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง จำนวน 30 คน หลังจากดำเนินงานโดยเยาวชนกลุ่มทดลองสิ้นสุดลง ได้มีเยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มที่มีปัญหาขัดแย้งกันสมัครเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 38 คน

2.5.2 การเขียนรายงาน

เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้มีการดำเนินการเขียนรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยได้มีการแบ่งหน้าที่ในการเรียบเรียงข้อมูลและสรุปการดำเนินงานตามที่ได้กำหนดไว้ในคู่มือการทำโครงการคุณธรรม

“มีการแบ่งกันค่ะ ใครจะเป็นคนรวบรวมมา ใครจะเป็นคนพิมพ์แล้วก็แบ่ง ๆ กันไป ต่างคนต่างก็เอาที่ตัวเองรับผิดชอบมารวบรวมกัน แล้วก็ให้ครูที่ปรึกษาตรวจก่อน อย่าง อาจารย์ชะบาจะ ดูว่าเราต้องเพิ่มตรงไหนดีไหม แบบนี้ค่ะ”

“ถ้าอย่างมีรูปแบบนี้ใช้ใหม่ค่ะ ก็จะให้อาจารย์ชะบาช่วย แล้วอาจารย์ชะบาจะให้พี่ว่าคู่อีกที่ แล้วถ้าขัดข้องอะไร หรือไม่มีที่ปริ้นท์ อาจารย์ก็จะให้มาปริ้นท์ที่ห้องของอาจารย์เลยคะ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 7 มี.ค. 51)

3. ด้านผลที่เกิดจากโครงการ

คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

เยาวชนในกลุ่มสามัคคีธรรมได้มีการประเมินตนเอง เพื่อประมวลถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้เมื่อผ่านกระบวนการทำโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง การพัฒนาตนเองหลังจากที่การดำเนินโครงการสิ้นสุด ตลอดจนความรู้สึกและความประทับใจที่ได้รับจากการทำโครงการคุณธรรมในครั้งนี้ ซึ่งการประเมินตนเองในครั้งนี้เป็นการสะท้อนถึงช่วงเวลาที่ยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้ถูกเสริมสร้างคุณธรรมเกี่ยวกับความสามัคคี เก็บเกี่ยวประสบการณ์และองค์ความรู้ในการทำโครงการด้วยตนเอง ความร่วมแรงร่วมใจของกลุ่มเยาวชนก่อกำเนิดเป็นการร่วมทำความดีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมรอบข้างให้มีความสงบสุขและรักใคร่ปรองดองต่อกัน รวมทั้งการนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องรู้จัก - สามัคคีมาเป็นแนวทางในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมอย่างไม่เป็นทางการและการสังเกตกิจกรรมโครงการ ได้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 เยาวชนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมตรงตามวัตถุประสงค์ เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความสามัคคี ก่อให้เกิดความรักความผูกพันต่อเพื่อนที่รวมกลุ่มโครงการด้วยกันและรุ่นน้องที่ร่วมกิจกรรมโครงการ ต่างเข้าใจถึงข้อดีของความสามัคคี ตลอดจนข้อเสียของการขาดความสามัคคี นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยังได้นำความรักและความสามัคคีไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วย รวมทั้งกลุ่มเยาวชนยังเกิดคุณธรรมอื่นๆ ที่สอดแทรกจากกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ เช่น การเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม ความอดทน มีความขยันมากขึ้น มีความรับผิดชอบ เกิดภาวะความเป็นผู้นำ มีสติในการตัดสินใจหาด้วยปัญญา ไม่ใช้ความรุนแรง สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ดังต่อไปนี้

“มีความรู้จักสามัคคี”

“สร้างเสริมความสามัคคีให้เยาวชนไทยให้รู้จักความสามัคคี และสร้างความรักความผูกพันต่อเพื่อนและผู้อื่นมิให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบสุขขึ้น แม้เป็นเพียงกลุ่มเล็กๆก็ตามแต่ ”

“ทำให้คนที่มีอคติต่อกัน กลับกลายมาเป็นเพื่อนกันได้ด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน และข้าพเจ้าหวังว่าปัญหาทั้งหลายเหล่านี้คงไม่เกิดขึ้นอีก”

“ ช่วยให้เราได้รับรู้ข้อดีข้อเสียของการทะเลาะวิวาท ”

“ต้องหาเวลาร่างมาทำต้องเสียสละเวลาและทำโครงการต้องทำด้วยใจคิดในแง่บวกมากกว่า
แง่ลบ และอุปสรรคจะน้อยลง”

“ได้รับรู้ว่าเรามีความอดทนแค่ไหน ทำให้เราขยันขึ้น ช่วยพัฒนาในเรื่องความกระตือรือร้น
ทั้งทำงานทั้งเรียน หนูรู้สึกตัวเองมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองมากยิ่งขึ้น กลายเป็นคนใจ
เย็น มีสติและรอบคอบกว่าเดิมมาก ไม่ใช่อารมณ์หรือความรุนแรง”

“ได้ฝึกการเป็นผู้นำ และรู้จักการมีคุณธรรมในการใช้ชีวิต ในการอยู่กับคนอื่นมากขึ้น”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“รู้จักหน้าที่และความเสียสละ ได้ภาวะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์ / 21 ธ.ค. 50)

“ การทำโครงการช่วยในเรื่องการทำงาน และความรับผิดชอบจะดีขึ้นมาก ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 21 ก. พ. 51)

3.2 การทำความดีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องจากเยาวชนได้ยึดเอาแบบอย่างการทำความดีของพระองค์ และร่วมทำความดีเพื่อเป็นการตอบแทน
ในน้ำพระทัยของพระองค์ที่ทรงมีต่อประชาราษฎร์ชาวไทย สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษา
เอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และการสนทนากลุ่ม
เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ดังต่อไปนี้

“เป็นโครงการที่ทำเพื่อถวายพ่อหลวงของเรา และทำเพื่อปวงชนชาวไทย”

“ฉันรักพ่อหลวงของเรา ”

“ข้าพเจ้ามีแรงบันดาลใจในการทำโครงการครั้งนี้มาจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ
พลอดุลยเดชมหาราช ในหลวงของปวงชนชาวไทยนี่เอง”

“เป็นโครงการที่ได้จัดทำขึ้นมาเพื่อสนองแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) ที่
ท่านได้ทรงเหน็ดเหนื่อยมาเป็นเวลากว่า 80 ปี พวกเราทุกคนต้องการทำความดีตอบแทนในพระคุณ
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของเรา”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ ได้ทำความดีให้กับในหลวงของเรา เพราะพระองค์ท่านก็ทำโครงการแบบเรามาไม่รู้
เท่าไร เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนของพระองค์ การที่เราทำดี เราก็จะได้ช่วยแบ่งเบา
ภาระของท่าน ที่ท่านทำงานมากกว่า 60 ปี”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 21 ก. พ. 51)

3.3 เรียนรู้กระบวนการทำโครงการ

ขั้นตอนที่สำคัญของการทำโครงการ
คุณธรรมประการหนึ่ง คือการเลือกกิจกรรมที่จะนำมาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมได้อย่าง

เหมาะสม ซึ่งเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมต่างก็ได้เรียนรู้วิธีการในการทำโครงการจากการปฏิบัติด้วยตนเอง สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และการสังเกตกิจกรรมของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ดังต่อไปนี้

“รู้ถึงกรรมวิธี ในการที่จะบรรเทาพฤติกรรมร้ายกาจของเด็กๆ ได้ทำให้เด็กๆ ใจเย็นลง ด้วยวิธีนั่งวิปัสสนากรรมฐานหรือนั่งกำหนดลมหายใจเข้า-ออกนั่นเอง ”

“ความรู้ใหม่ๆ ในการทำโครงการ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ ใครไม่ได้ทำก็จะยังไม่รู้ ทำให้เราได้ฝึกการทำโครงการด้วย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 11 มี.ค. 51)

3.4 ความร่วมมือร่วมใจ จะเห็นได้จากการให้ความร่วมมือของสมาชิกที่ร่วมกันทำโครงการทุกคน ตลอดจนการได้รับความดูแลเอาใจใส่จากครูที่ปรึกษาโครงการมาโดยตลอด และที่สำคัญคือความร่วมมือจากนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในการร่วมกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และการสนทนากลุ่มดังต่อไปนี้

“ผลงานจากโครงการนี้ประสบผลสำเร็จมาก และได้รับความร่วมมือ ความสามัคคีของทุกคนจริงๆไม่ว่าจะเป็น เพื่อนๆผู้ร่วมงาน น้องๆที่มีปัญหาที่สามารถพูดคุยกันและสร้างความสามัคคีในหมู่คณะมากขึ้นรวมไปถึงคณะครูอาจารย์ที่คอยประสานงาน ให้คำช่วยเหลือและคอยแนะนำตลอดเวลา”

“ทั้งตัวเองและเพื่อนๆ ตั้งใจทำดีที่สุดแล้ว ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทุกท่านเพื่อนๆ รวมถึงน้องๆทุกคน ที่ช่วยกันทำให้งานสำเร็จลุล่วง”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“เพื่อนๆ ที่ทำโครงการด้วยกันมีความร่วมมือกันดีมาก ช่วยทำงาน ช่วยกิจกรรม”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 มี.ค. 51)

3.5 กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกฝนทักษะกระบวนการกลุ่ม ไม่ได้ทำความดีอย่างเดียวดาย เยาวชนต่างรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการทำโครงการคุณธรรม เห็นได้จากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และการสนทนากลุ่ม ดังต่อไปนี้

“โครงการนี้เหนื่อยก็จริงแต่ว่ามีเพื่อนๆช่วยกันทำก็เลยทำให้รู้สึกสนุกสนานกับงาน ”

“เป็นการฝึกพัฒนาศักยภาพในการทำงาน และยังได้ฝึกการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น มีเพื่อนเพิ่มมากขึ้น ”

“เห็นความมีน้ำใจ ร่วมมือร่วมใจการทำงานที่ดี ที่ที่เคยรุ่งรังก็ดูสะอาดขึ้น ได้รู้ถึงความสามัคคีในหมู่คณะและได้รู้ถึงการทำงานเป็นทีมว่าสนุกขนาดไหน โครงการทำให้ข้าพเจ้าสนุกสนานมากและถือว่าเป็นประสบการณ์หนึ่งที่ดีมากๆ ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ ใครถนัดอะไรก็ช่วยด้านนั้น ช่วยกันทำงาน ทำให้เราได้ฝึกทำงานกับคนอื่นๆ ทำงานกับเพื่อน การทำงานกับเพื่อนทำให้เราทำกันอย่างมีความสุข เพราะช่วยเหลือกัน นี่แหละคือความสามัคคีที่ได้จริง ๆ ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนนากลุ่ม / 11 มี.ค. 51)

3.6 พัฒนาระบวนการคิด พิชิตปัญหา การแก้ปัญหาด้วยการรวมกลุ่มเพื่อน จะทำให้กลุ่มเยาวชนได้ร่วมกันคิดและวางแผนกิจกรรม ตลอดจนการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยกระบวนการคิดมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเยาวชนสามัคคีธรรม ดังนี้

“คิดเป็นมากกว่าเก่า ได้คิดร่วมกับเพื่อนๆ คือเราจะได้ออกความเห็นมากขึ้น ”

“คิดที่จะวางแผน คิดที่จะเตรียมการกิจกรรม และต้องคิดแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนนากลุ่ม / 11 มี.ค. 51)

3.7 ค้นพบกัลยาณมิตรจากการทำโครงการคุณธรรม เยาวชนได้รู้จักเพื่อนใหม่ เรียนรู้การทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ที่ต่างก็ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองและการมีน้ำใจต่อกัน ผลดีประการหนึ่งของโครงการคุณธรรมคือการได้ค้นพบว่าตนเองมีความสามารถในด้านใด และจะนำความสามารถนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไรต่อการทำโครงการคุณธรรม จนก่อเกิดเป็นกัลยาณมิตรที่จะสื่อสารความดีด้วยกัน ไม่ว่าจะทำสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และการสนทนากลุ่มดังต่อไปนี้

“ได้เพื่อนใหม่ ได้รู้จักทุกคน รู้ถึงความรู้สึกที่เป็นมิตรภาพระหว่างตัวเองกับผู้ร่วมงานอื่นๆ”

“ความช่วยเหลือความมีน้ำใจที่ได้จากเพื่อนๆที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาโดยตลอด”

“ขอบคุณเพื่อนๆ ที่ช่วยเหลือเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ ก็ประทับใจเพื่อน ๆ ด้วยเพราะเพื่อนในโครงการเราก็รู้จักกันมาก่อนแล้ว พอมาทำงานร่วมกันก็ทำให้รู้จักมากขึ้น รู้ว่าเพื่อนคนนี้ดีกว่าที่เราคิด แล้วยัง... ทำให้เรารู้ว่าเพื่อนๆ แต่ละคนก็เก่งคนละด้าน แล้วยังมีใจที่จะช่วยเหลือกัน แบ่งหน้าที่กันอย่างลงตัว ไม่เกี่ยงกัน ทำกันด้วยความสามัคคีมีมิตรไมตรีต่อกัน”

“ หนูกับเพื่อน ๆ เราทุ่มเทกับการทำงานมากๆ เพื่อน ๆ ทุกคนมีความรักและสามัคคีกัน ก็อยากจะให้เพื่อน ๆ ให้เพื่อนรักและสามัคคีกันอย่างนี้ตลอดไป ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“ เพื่อนๆ เป็นกันเอง ถึงแม้จะเป็นเพื่อนต่างห้อง แต่เพื่อน ๆ ก็ให้ความสำคัญและสามัคคีกันเป็นอย่างดี ต่างคนต่างรู้หน้าที่ และมีความเอื้อเฟื้อมีน้ำใจต่อกัน ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 21 ก. พ. 51)

3.8 ความสุขที่สัมผัสได้เกิดจากโครงการคุณธรรม ความรู้สึกดี ๆ มากมายที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการคุณธรรมของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม แสดงให้เห็นว่า ผลลัพธ์สำคัญสำหรับผู้ที่ทำโครงการก็คือ ความสุขใจ ที่ได้เห็นสิ่งดี ๆ เกิดขึ้น เนื่องมาจากเจตนาที่ตั้งใจจะทำความดี สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และการสังเกตกิจกรรมโครงการ ดังต่อไปนี้

“รู้สึกภูมิใจมากในการทำโครงการนี้ รู้สึกดีขณะทำงาน มีความภูมิใจเพราะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแผ่นดินไทย แม้ว่าตอนแรกจะรู้สึกถึงความยุ่งยากของการทำโครงการ แต่ในที่สุดข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ก็สามารถพยายามทำโครงการนี้จนสำเร็จ ”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ กิจกรรมโครงการนี้สนุกนะ ทำท่าย หลากหลาย ”

“ไม่รู้ว่าจะทำอะไร แต่รู้สึกดี และมีความสุขที่เห็นน้อง ๆ มีความสุข มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้เราเกิดความภูมิใจในโครงการคุณธรรมของเราไปด้วย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ก.พ. 51)

3.9 การพัฒนาศักยภาพของตนเอง จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากการทำงานกับเพื่อน การทำงานกับน้อง ๆ ทำให้พัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ประสบการณ์ในการทำงาน ไม่ว่าจะการเป็นที่เลี้ยง การวางตัวในการคุมห้อง และการพูดคุยเรื่องราวต่างๆ ตลอดจนการทำความสะดวกสาธารณะ ”

“ได้พัฒนาฝีมือตนเอง ได้ฝึกฝีมือมีความรู้มากขึ้น ไม่เคยทำมาก่อนที่จะได้พูดคุยกับน้องๆที่มีปัญหาได้สนิมสนมกับน้องๆและเพื่อนต่างห้อง”

“ในตอนแรกรู้สึกไม่มีความสุขในการทำงานสักเท่าไร เพราะคิดว่าโครงการนี้เป็นอะไรที่ยากพอสมควร ก็เกิดความกลัวและกังวลเป็นอย่างมาก สิ่งที่ยากที่สุดก็คือว่าน้องๆ จะให้ความร่วมมือกับ

เรามาน้อยเพียงใด แต่พอถึงเวลาจริงๆ เราก็พยายามเต็มที่แล้ว ผลก็ออกมาค่อนข้างดี ประทับใจในโครงการนี้มาก”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ ทำให้ประสบการณ์ดีๆ ผ่านเข้ามา ทำให้ใจเข้มแข็ง และทำให้ผมเป็นคนดีขึ้น ช่วยพัฒนาได้มาก เพราะเราจะมีเวลาว่างที่เป็นประโยชน์มากขึ้น จากที่เที่ยวเล่นไปวัน ๆ ก็มีเวลามาทำเรื่องดี ๆ ให้กับโรงเรียน”

“ ช่วยพัฒนาเราให้สูงขึ้นไปอีก ว่าเราเคยปล่อยเวลาให้ผ่านไป โดยที่ไม่ได้ทำอะไร ผีกลัวความรับผิดชอบและการเสียสละเวลาส่วนตัว”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

3.10 สังคมเข้มแข็งเพราะแรงสามัคคี ซึ่งเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม พบว่า หากต้องการให้สังคมหรือประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความเป็นปึกแผ่น เข้มแข็ง คนในชาติ ต้องมีความรักและความสามัคคีต่อกันเพื่อลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานสรุปโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง การสนทนากลุ่มและการสังเกตกิจกรรม ดังต่อไปนี้

“ผมเชื่อว่าโครงการเล็กๆจะทำให้ประเทศมีความสามัคคีกันได้ในอนาคต และดีมากสำหรับเยาวชนและทุกคนในสังคม เพราะหากทุกคนสร้างความรัก ความสามัคคีกันแล้วจะเกิดผลดีในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านสังคม ชุมชนและประเทศชาติ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป”

“ได้เข้าใจและเรียนรู้พฤติกรรมของเด็กๆ สมัยนี้”

(วิเคราะห์เอกสาร / 6 มี.ค. 51)

“ ทำให้นักเรียนที่เข้าร่วม เขาคิดในด้านดีๆ แง่บวกมากขึ้น ทำให้บุคคลรอบตัวเรา มีความคิดที่จะทำสิ่งดีๆ ต่อกันด้วย ช่วยให้โรงเรียนมีเด็กที่ทะเลาะวิวาทน้อยลง ผีกลัวเรามีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทำให้รู้จักความสามัคคีและการพัฒนาสังคม ได้ทำความดีให้กับโรงเรียน”

“สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ประเทศชาติก็จะเจริญด้วยคุณธรรม ความสามัคคีเป็นหมู่คณะ ประเทศสงบ ไม่เกิดความขัดแย้ง”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“ ทำให้น้อง ๆ ภายในโรงเรียนรักใคร่สามัคคีกัน ไม่มีปัญหาซึ่งกันและกัน เป็นเด็กดี ช่วยพัฒนาสังคมต่อไป ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 21 ธ.ค. 50)

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพความสำเร็จของโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ได้ดังต่อไปนี้

สภาพความสำเร็จของโครงการอนุรักษ์ สำนึกดี ทำความดี ถวายในหลวง

การได้มาของโครงการ	การดำเนินโครงการ	ผลที่เกิดจากโครงการ
<ol style="list-style-type: none"> 1) บทบาทของผู้บริหาร : อำนวยความสะดวกด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ การจัดกลุ่มนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ให้กำลังใจและคอยช่วยเหลือการทำงาน 2) บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ : ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ให้โอกาส ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่กลุ่มเยาวชน เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของการทำดีด้วยการสร้างความสำนึกดี 3) บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการ : ให้คำปรึกษา มีส่วนร่วมในกิจกรรมและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบตามวิถีธรรมทางพุทธศาสนา 4) บทบาทของนักเรียน : รวมกลุ่มด้วยความสมัครใจ แบ่งหน้าที่และปฏิบัติตามหน้าที่ มีการประสานความร่วมมือ การกระจายข่าวสารให้แก่สมาชิกในกลุ่มสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญของประธานกลุ่ม 5) การเปลี่ยนแปลงทางวุฒิภาวะและสื่อที่ทำให้เยาวชนขาดความอดทน ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา โรงเรียนชลบุรี "สุขบท" ก็ประสบปัญหาเช่นกัน ทำให้เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมตระหนักถึงปัญหานี้และต้องการแก้ไขปัญหานั้นให้นักเรียนภายในโรงเรียนรักใคร่ปรองดองกัน ประกอบกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องรัก รัก สามัคคี โดยที่เยาวชนกลุ่มนี้ได้สำรวจและสอบถามนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเพื่อค้นหาปัญหาของความขัดแย้งที่แท้จริง 6) มีการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากหนังสือ เอกสารหลักธรรม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับความสามัคคี พระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ และเอกสารของโรงเรียนปี 2549 7) สุ่มกลุ่มนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาทเพื่อสอบถามถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท ซึ่งจะทำความเข้าใจถึงเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง มีการออกแบบสำรวจสาเหตุของการทะเลาะวิวาทที่สร้างขึ้นเอง และได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษา 8) หลักธรรมที่ใช้สาธยายธรรม 6 	<ol style="list-style-type: none"> 1) การจัดทำร่างโครงการ : เป็นการปรับปรุงร่างโครงการคุณธรรมตามคู่มือการทำโครงการ โดยมีครูที่ปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องมาจากการเปลี่ยนกลุ่มเยาวชน โดยได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายกิจการนักเรียน ครูที่ปรึกษาและที่กลุ่มเมตตารวมจากโครงการรักษาสัตว์ฯ 2) การสร้างฝั่มในทัศนีย์ : ประมวลกิจกรรมตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ ติดต่อกับฝ่ายกิจการนักเรียนจนได้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการเพื่อปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับความสามัคคี ตามหลักธรรมคือสรวาณียธรรม 6 และการอบรมตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องรัก รัก สามัคคี โดยกิจกรรมทั้งหมดมีการบูรณาการคุณธรรม 4 ประการในทุกขั้นตอน 3) การปฏิบัติตามโครงการ : เริ่มจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมที่นำมาใช้ มีการออกแบบสำรวจเพื่อค้นหาถึงสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นแบบวัดเจตคติที่เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมจัดทำเอง ดำเนินการในลักษณะการลงมือปฏิบัติภาคสนามเป็นส่วนใหญ่ เน้นการทำกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ทำร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เป็นกิจกรรมที่ได้ออกกำลัง ได้ใช้ความคิดและได้ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดี มีการสรุปโครงการ ประเมินผลและการจัดค่ายคุณธรรมเพื่ออบรมและปลูกฝังความสามัคคี 4) การนำเสนอโครงการ : ลักษณะการประชาสัมพันธ์เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่ม เนื่องจากนักเรียนที่มาเข้าร่วมโครงการนี้เป็นนักเรียนที่มีความประพฤติในทางที่ไม่ถูกต้อง เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวอาจทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงไม่ยอมรับกิจกรรม ดังนั้นจึงไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบ แต่จะเป็นความร่วมมือเฉพาะเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ครูที่ปรึกษาและฝ่ายกิจการนักเรียน 5) การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน : ได้มีการสรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งด้านคุณภาพ (นักเรียนได้เฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและได้ปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความสามัคคี เห็นสำคัญของความสามัคคีและยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต) และด้านปริมาณ (นักเรียนที่เข้ามามีจำนวน 38 คน เกินเป้าหมายที่ตั้งไว้ 30 คน) มีการเขียนรายงานผลการปฏิบัติโครงการส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 	<ol style="list-style-type: none"> 1) เยาวชนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมตรงตามวัตถุประสงค์ 2) การทำความดีถวายเพื่อแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 3) เรียนรู้กระบวนการทำโครงการ 4) ความร่วมมือร่วมใจ 5) กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม 6) พัฒนาการกระบวนการคิด พิชิตปัญหา 7) ค้นพบภัยแล้งมิตรจากการทำโครงการคุณธรรม 8) ความสุขที่สัมผัสได้เกิดจากโครงการคุณธรรม 9) การพัฒนาศักยภาพของตนเอง 10) สังคมเข้มแข็งเพราะแรงสามัคคี

แผนภาพที่ 4.6 สภาพความสำเร็จของโครงการอนุรักษ์ สำนึกดี ทำความดี ถวายในหลวง

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการประกวด โครงการงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ทั้ง 3 โครงการงานคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุป รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของโครงการงานคุณธรรม โดยพิจารณาเป็นรายกรณี ดัง ตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.9 สรุปรายละเอียดความสำเร็จของโครงการงานคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษา

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัควัฒน์ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการได้มาของโครงการ			
1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย บทบาทของผู้บริหาร	<ul style="list-style-type: none"> - อำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณบางส่วน 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ สนับสนุนด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ 	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนด้านสถานที่ การอำนวยความสะดวกและการจัดกลุ่มนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม - ให้กำลังใจและคอยตรวจเยี่ยมการทำงาน
บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาด้วยความเต็มใจ - เริ่มต้นมาจากการเป็นครูที่ปรึกษาชุมชนมาก่อน - การให้คำปรึกษา คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ขยายมุมมองทางความคิดของนักเรียนให้ชัดเจน - เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ดำเนินโครงการด้วยตนเองอย่างอิสระ - ติดตามการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด 	<ul style="list-style-type: none"> - ประสานความเข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชน ให้เกิดกำลังใจ - ดูแลพฤติกรรมของกลุ่มเยาวชนอย่างใกล้ชิดด้วยการพูดคุยในเรื่องต่างๆ การดูแลเอาใจใส่ ห่วงใยพร้อมทั้งชี้แนะแนวทางที่ดีที่ควรสำหรับการดำเนินชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้โอกาส ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่กลุ่มเยาวชน - เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของการสร้างความดีด้วยการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม
บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความสนใจกับโครงการคุณธรรมมาก - ให้คำแนะนำถึงการมีส่วนร่วมของโรงเรียน - สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรู้จักการให้ การบริจาคทานและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า - ให้คำปรึกษาเรื่องหลักธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในการดำเนินงานและมุมมองความคิด รวมทั้งการปฏิบัติตัวของเยาวชน - บทบาทของพระที่ปรึกษาน้อยเนื่องจากเยาวชนกลุ่มมัธยมส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการเข้าพบพระที่ปรึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้คำปรึกษา มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการคุณธรรม และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามวิถีธรรมทางพุทธศาสนา

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการได้มาของโครงการ			
1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย บทบาทของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดจากการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจและเสียสละเวลาส่วนตัวมาร่วมกันทำโครงการ - มีแบ่งหน้าที่ออกเป็นตำแหน่งต่างๆ ตามความเหมาะสมและความถนัด โดยเฉพาะตำแหน่งประธานโครงการ ต้องเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการทำโครงการคุณธรรมมาก่อน - นักเรียนที่ร่วมทำโครงการส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และมีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร่วมด้วย แม้จะอยู่ต่างห้อง/ต่างระดับชั้น แต่เยาวชนกลุ่มทานบารมีก็สามารถทำงานร่วมกันได้ เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เคยทำงานร่วมกันในชุมนุมรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีจิตอาสาที่จะรวมกลุ่มกันทำดีจากกลุ่มเพื่อนใกล้ตัว - เยาวชนกลุ่มมัธยมได้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานตามความสมัครใจ แต่ก็ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาด้วย - นักเรียนที่ร่วมทำโครงการเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหมดที่เรียนอยู่ในห้องเดียวกันสามารถสื่อสารและปรึกษาซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง หรือเรียกรวมตัวเพื่อคุยกันอย่างไม่เป็นทางการในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงอาหาร ห้องเรียน บ้านเพื่อน ห้องรักษาสัตว์ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - การรวมกลุ่มของเยาวชนเกิดจากความสมัครใจและการอาสาทำโครงการคุณธรรมรวมทั้งได้มีการขอคำแนะนำครูที่ปรึกษาโครงการด้วย - มีการแบ่งหน้าที่และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย - นักเรียนที่ร่วมทำโครงการเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งหมด โดยมีทั้งสมาชิกที่เรียนอยู่ในห้องเดียวกันและต่างห้องกัน ดังนั้น เวลาที่จะร่วมทำกิจกรรมจึงเป็นช่วงหลังเลิกเรียนวันหยุดหรือพักกลางวัน - การประสานความร่วมมือการกระจายข่าวสารต่างๆ ให้แก่สมาชิกในกลุ่มสามัคคีธรรมจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของประธาน
1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - ความสนใจที่จะทำความดีด้วยการให้อย่างเสียสละและเป็นการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน - สำรวจปัญหาเบื้องต้น พบว่า มีนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และอุปสรรคการเรียนและนักเรียนอีกกลุ่มที่มีความพร้อมทางการศึกษาจนฟุ่มเฟือย เยาวชนกลุ่มทานบารมีจึงเป็นสื่อกลางเชื่อมความสัมพันธ์ให้นักเรียนทั้งสองกลุ่มได้รู้จักการให้และเห็นคุณค่าของสิ่งของที่เหลือใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - คิดที่จะแก้ปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว ปัญหาที่อยู่ในชีวิตประจำวันของตนเอง แล้วยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนรุ่นเดียวกันจากการสังเกตและสำรวจ - ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและเพื่อนในโรงเรียน คือการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็น การใช้สินค้าที่มีราคาแพงและการไม่รู้จักเก็บออม นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนรับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ กินทิ้งกินขว้าง การบริโภคเกินรายได้ของตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้วยวัยและด้วยอิทธิพลของสื่อที่ทำให้เยาวชนขาดความอดทน ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ก็ประสบปัญหานี้เช่นเดียวกัน นักเรียนของโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและมีเยาวชนอยู่กลุ่มหนึ่งที่เป็นกลุ่มเสี่ยงการทะเลาะวิวาท ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของโรงเรียนและผลเสียที่เกิดขึ้นกับเยาวชนเอง

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการได้มาของโครงการ			
1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ	<p>- ได้นำแบบอย่างการให้ การบริจาคทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแรงบันดาลใจ</p>	<p>- เยวชนกลุ่มมัธยมได้ค้นพบวิธีการออม คือการออมตามแนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีแก้มลิงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะทำให้เยวชนรู้จักใช้เงินอย่างมีสติ ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน</p>	<p>- เยวชนกลุ่มสามัคคีธรรมตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและต้องการเห็นนักเรียนภายในโรงเรียนรักใคร่และปรองดองกัน ประกอบพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องรู้จัก สามัคคี จากนั้นเยวชนกลุ่มนี้จึงได้สำรวจและสอบถามนักเรียนกลุ่มเสี่ยง เพื่อค้นหาปัญหาของความขัดแย้งที่แท้จริง</p>
1.3 การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง	<p>- รวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากแหล่งต่างๆ คือ หนังสือ เอกสาร หลักธรรมทางพุทธศาสนา พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับการบริจาคทาน พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ และเอกสารสารสนเทศของโรงเรียนชลนารี “สุขพบ” ปีการศึกษา 2549</p> <p>- รวบรวมรายชื่อของนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือจากฝ่ายแนะแนวและฝ่ายกิจการนักเรียน</p> <p>- ได้รับคำแนะนำมาจากครูและพระที่ปรึกษาโครงการ</p>	<p>- รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องความประหยัดและแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตด้วยความประหยัดและพอเพียง เช่น คุณธรรม 4 ประการ เศรษฐกิจพอเพียง พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คุณค่าของข้าว และทฤษฎีแก้มลิง</p> <p>- ค้นเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์และหนังสือ</p> <p>- ได้รับคำแนะนำจากครูและพระที่ปรึกษาโครงการ รวมทั้งรุ่นพี่กลุ่มเมตตาธรรม (โครงการรักษัสต์ว์ รักษาสังคม)</p> <p>- มีการออกแบบแบบสำรวจเจตคติการใช้จ่ายของนักเรียน</p>	<p>- รวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพิ่มเติม โดยศึกษาเอกสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคี และพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องความสามัคคี พระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ</p> <p>- เยวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้สุ่มกลุ่มนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาทเพื่อสอบถามถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เยวชนกลุ่มสามัคคีธรรมเกิดความเข้าใจถึงเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง</p> <p>- มีการออกแบบสำรวจสาเหตุของการทะเลาะวิวาทด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง</p> <p>- ได้รับคำแนะนำจากครูและพระที่ปรึกษาโครงการ</p>
1) หลักธรรม	สังคหวัตถุ 4	ทฤษฎีแก้มลิง 4	สาธยายธรรม 6

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการได้มาของโครงการ			
1.3 การรวบรวม ข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) หลักการ / แนวพระราชดำริ	- พระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ และพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่คนไทยให้เห็นถึงความสามัคคี เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ 2532	- พระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ และเรื่องการพัฒนาให้พึ่งพาตนเองได้ ตามแนวพระราชดำริเรื่องความพอเพียง ตั้งพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541	- พระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ และพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่คนไทยให้เห็นถึงความสามัคคี เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ 2532
ด้านการดำเนินโครงการ			
2.1 การจัดทำร่างโครงการ	- จุดเริ่มต้นมาจากการจัดค่ายคุณธรรม จัดโดยสพท.ชลบุรี เขต 1 ซึ่งได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำโครงการคุณธรรมแก่เยาวชน - เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้รับมอบหมายจากศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบโครงการให้เป็นกลุ่มแกนนำของค่ายครั้งนี้ เนื่องจากเยาวชนกลุ่มทานบารมีบางคนเคยร่วมทำโครงการรักษาสัตว์ฯ มาก่อน ซึ่งเป็นโครงการคุณธรรมที่ได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติดีเด่นระดับประเทศ อันดับที่ 2 และยังสามารถเข้าร่วมค่ายสุดยอดผู้นำเยาวชนกัลยาณมิตร ในประจำปีการศึกษา 2549	- เยาวชนกลุ่มมัธยม 6 ได้มาปรึกษากับคุณครู ประกอบกับความรู้ที่ตนเองเคยได้รับการอบรมจากการเข้าค่ายคุณธรรมที่จัดโดยสพท. ชลบุรี เขต 1 ซึ่งให้ความรู้เกี่ยวกับการทำโครงการคุณธรรมแก่เยาวชนในช่วงปิดภาคเรียนที่ 2 ขณะที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชักชวนของมีอาจารย์ชะบา อ่อนนาค เยาวชนจึงรวมกลุ่มกันและร่วมกันจัดทำร่างโครงการคุณธรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมความประหยัด - ได้รับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ที่ได้นำคู่มือในการทำโครงการมาให้เยาวชนกลุ่มมัธยม 6 ได้ศึกษาและนำไปใช้เป็นคู่มือในการทำร่างโครงการคุณธรรม	- การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ก็ต้องประสบกับปัญหาบางอย่างหลังจากที่ได้สร้างโครงการเข้าประกวดโครงการ โครงการคุณธรรมขั้นต้น เยาวชนไทยทำดี ถวายในหลวง ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครคาดคิด ครูที่ปรึกษาโครงการจึงเข้ามาแก้ปัญหาและหาทางออกที่ดีที่สุดที่จะทำให้โครงการคุณธรรมนี้สามารถดำเนินงานได้ต่อไป - เยาวชนกลุ่มสามัคคีชุดใหม่ที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงเข้ามาทำโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง สานต่อ ด้วยความศรัทธา ต้องการช่วยงานอาจารย์ชะบา อ่อนนาคและช่วยโรงเรียน

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการดำเนินโครงการ			
2.1 การจัดทำร่างโครงการ	<p>- มีการกำหนดวัตถุประสงค์ การเตรียมวางแผนในการทำร่างโครงการอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนการจัดทำร่างโครงการในคู่มือการทำโครงการคุณธรรม</p> <p>- ได้รับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศน์ที่ได้นำคู่มือในการทำโครงการมาให้เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้ศึกษาและนำไปใช้เป็นคู่มือในการทำร่างโครงการ</p> <p>- จุดเริ่มต้นอีกประการหนึ่งสืบเนื่องมาจากพระมหาพงศ์นรินทร์ วิสูตร ซึ่งได้ให้ข้อคิดกับกลุ่มเยาวชนทานบารมีหลังจากที่เยาวชนกลุ่มทานบารมีได้เข้าร่วมค่ายสุดขยอคนผู้นำเยาวชนในปีแรกของการจัดการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2549</p> <p>- ผู้ดำเนินการด้วยตนเองภายในกลุ่ม โดยที่ได้รับความคำแนะนำครูที่ปรึกษาโครงการศึกษานิเทศน์ รุ่นพี่ที่ทำโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม ซึ่งได้นำโครงการมาปรับใช้เป็นตัวอย่าง</p>	<p>- ได้รับความช่วยเหลือจากพี่ ๆ ที่เคยทำโครงการคุณธรรมจนได้รับรางวัลระดับประเทศมาแล้ว ซึ่งเป็นพี่จากโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม เยาวชนกลุ่มนี้ได้รู้จักกับพี่กลุ่มเมตตาธรรมที่ดูแลโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมนุมรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม</p> <p>- เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ได้สำรวจเจตคติเพื่อวิเคราะห์การใช้จ่ายของนักเรียน จากข้อมูลที่ได้พบว่า การใช้จ่ายของนักเรียนจำนวน 200 คน ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการใช้จ่ายของตนเอง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำโครงการและการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความประหยัด</p>	<p>- ได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย คือ รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน ครูที่ปรึกษาโครงการและพี่ ๆ เยาวชนกลุ่มเมตตาธรรมจากโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคม</p> <p>- เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมบางคน ยังเคยเป็นสมาชิกกลุ่มเมตตาธรรมในโครงการรักษ์สัตว์ รักษ์สังคมมาก่อนด้วย</p> <p>ดังนั้น การทำโครงการคุณธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความคุ้นเคย มีประสบการณ์ที่ได้สั่งสมภายในตัวเยาวชนแล้ว - การปรับปรุงร่างโครงการคุณธรรมได้ดำเนินการตามคู่มือการทำโครงการ โดยมีครูที่ปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนกลุ่มเยาวชนและการปรับปรุงร่างโครงการเพื่อให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้นั้นกลับเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า แม้การทำความดีจะมีอุปสรรค แต่การแก้ไขอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาถือเป็นแบบฝึกหัดที่สำคัญและยิ่งใหญ่กว่า</p>
2.2 การสร้างผังมโนทัศน์	<p>- การรวบรวมกิจกรรมทั้งหมดที่ได้มีการวางแผนไว้ตั้งแต่การทำร่างโครงการ</p> <p>- แสดงถึงภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมดที่จะต้องดำเนินการ</p>	<p>- เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ออกแบบผังมโนทัศน์ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการปฏิบัติโครงการ เป็นการวางแผนกิจกรรมทั้งหมดล่วงหน้า ตั้งแต่การได้มาของโครงการจนกระทั่งโครงการเสร็จสิ้น</p>	<p>- จากการประมวลกิจกรรมตั้งแต่การประชาสัมพันธ์ ติดต่องานประสานงานกับฝ่ายกิจการนักเรียนจนได้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการเพื่อปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับความสามัคคี</p>

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการดำเนินโครงการ			
2.2 การสร้าง ผังมโนทัศน์	ทุกขั้นตอนในแต่ละกิจกรรมจะบูรณาการเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมสังคหวัตถุ 4 และพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องคุณธรรม 4 ประการ	ตลอดการดำเนินกิจกรรมของโครงการคุณธรรมได้มีการปลูกฝังคุณธรรมเรื่อง ทิฐุธรรม มีกัตถประโยชน์ 4 และทุกขั้นตอนของแต่ละกิจกรรมได้บูรณาการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ด้วย	ตามหลักธรรมคือสราณียธรรม 6 และการอบรมตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องรู้จัก สามัคคี โดยกิจกรรมทั้งหมดมีการบูรณาการคุณธรรม 4 ประการ ทุกขั้นตอนในการดำเนินงาน
2.3 การปฏิบัติตาม โครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมที่นำมาใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการทำโครงการ - ประชาสัมพันธ์เพื่อรับบริจาคสิ่งของและรับสมัครสมาชิก - การจัดทำทะเบียนของบริจาคและทะเบียนสมาชิกผู้มารับบริจาค ตลอดจนการนำสิ่งของแจกจ่ายให้กับสมาชิก - การนำของบริจาคที่เหลือจัดตลาดนัดสินค้ามือสอง - การจัดค่ายอบรมคุณธรรมเพื่อเป็นการขยายเครือข่ายพร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมในเรื่องของการให้ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ให้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมที่นำมาใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการทำโครงการ - ประชาสัมพันธ์รับสมาชิกสังเกตพฤติกรรมในการบริโภคเขียนรายงานผลการบริโภคของตนเองทั้งข้อดีและข้อเสีย นำอาหารจากที่บ้านมารับประทานตอนกลางวัน - ให้ความรู้ แนววิธีการเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์วิธีการใช้จ่ายเงินอย่างฉลาดการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายแก้มลิงและประเมินเพื่อดูพัฒนาการหลังร่วมกิจกรรมแล้ว - ทำแผนที่คนดีและเผยแพร่ความรู้ - จัดค่ายคุณธรรม เพื่อเป็นการอบรมและปลูกฝังคุณธรรมแห่งความประหยัด อุดม 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้อง และออกแบบการสำรวจ ค้นหาถึงสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นแบบวัดเจตคติโดยจัดทำขึ้นเป็นแบบสอบถาม - เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมได้ดำเนินการในลักษณะการลงมือปฏิบัติภาคสนามเป็นส่วนใหญ่เน้นการทำกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ทำร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เพราะเยาวชนที่เนิ่งพียงบรรยายนาน ๆ ซึ่งจะทำให้เบื่อหน่าย ควรเป็นกิจกรรมที่ได้ออกกำลัง ได้ใช้ความคิดและได้ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดี เช่น กิจกรรมทำสะอาดอุทยานธรรม ปลูกฝังความเคารพรุ่นพี่-รุ่นน้อง ปลูกต้นไม้และแบ่งกันรดน้ำดูแล - สรุปโครงการ และประเมินผลพฤติกรรมและการจัดค่ายคุณธรรม เพื่อเป็นการอบรมและปลูกฝังความสามัคคี

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการดำเนินโครงการ			
2.4 การนำเสนอโครงการ	<p>- ตั้งแต่เริ่มโครงการ เพราะต้องการให้นักเรียนทั้งโรงเรียนได้ร่วมกันทำความดี</p> <p>- การประชาสัมพันธ์ในช่วงกิจกรรมตอนเช้าหน้าเสาธง การประกาศเสียงตามสาย การประกาศในวารสารของทางโรงเรียน และการประกาศบนอินเทอร์เน็ตด้วย</p> <p>- ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร คุณครูภายในโรงเรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี</p> <p>- ประชาสัมพันธ์ตามห้องเรียน บอกถึงวัตถุประสงค์ของการทำโครงการและการดำเนินงานของโครงการ เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจ และให้ความร่วมมือที่จะร่วมกันนำสิ่งของมาบริจาค</p> <p>- การประชาสัมพันธ์โครงการ ได้มีน้องๆเยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาขึ้นไปช่วยประชาสัมพันธ์ด้วย เนื่องจากทั้งเยาวชนกลุ่มทานบารมีและเยาวชนกลุ่มมัศตนั้น เป็นนักเรียนที่อยู่ในชุมชนมัธยมศึกษา รักษาสัตว์ รักษาสัตว์เช่นเดียวกัน</p>	<p>- เยาวชนกลุ่มมัศตมีประสบการณ์ในการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี เนื่องจากเยาวชนกลุ่มนี้ เคยช่วยโครงการรักษาสัตว์ รักษาสัตว์ และโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน</p> <p>- รูปแบบการประชาสัมพันธ์โครงการนี้ส่วนใหญ่ จะเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการประหยัด อดออม ประโยชน์ของการรู้จักประหยัด การทำบัญชีแก้มลิง แผนที่คนดี คุณค่าของข้าว และพระจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>- มีการจัดแผนป้ายนิทรรศการเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน สวยงาม ใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า</p>	<p>- ลักษณะการประชาสัมพันธ์เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่ม เนื่องจากโครงการคุณธรรมนี้เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อการแก้ไขปัญหากับนักเรียนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ต้องได้รับการดูแลและแก้ไข ดังนั้น การประชาสัมพันธ์จึงเกิดขึ้นเฉพาะกับนักเรียนที่อยู่ในการดูแลด้านความประพฤติของฝ่ายกิจการนักเรียน เนื่องจากนักเรียนที่มาเข้าร่วมโครงการนี้เป็นนักเรียนที่มีความประพฤติในทางที่ไม่ถูกต้อง เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมจึงเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวอาจทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ เพราะอายหรือไม่อยากให้เป็นในโรงเรียนทราบ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบ แต่จะเป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ครูที่ปรึกษาโครงการและฝ่ายกิจการนักเรียน</p>
2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการ และการเขียนรายงาน	<p>1) สรุปผลการปฏิบัติโครงการ</p> <p>- ได้มีการสรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ พร้อมทั้งเขียนรายงานผลการปฏิบัติโครงการส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1</p>	<p>- ได้มีการสรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ พร้อมทั้งเขียนรายงานผลการปฏิบัติโครงการส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1</p>	<p>- ได้มีการสรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ พร้อมทั้งเขียนรายงานผลการปฏิบัติโครงการส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1</p>

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการดำเนินโครงการ			
<p>2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน</p> <p>(1) ด้านคุณภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เยาวชนได้เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้นำพระราชดำรัสของพระองค์มาเป็นแบบอย่างในการทำความดี - เยาวชนรู้จักการให้ การเสียสละและเห็นคุณค่าของสิ่งของที่เหลือใช้ ตลอดจนเป็นผู้รับอย่างมีสติจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดำเนินตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในวิธีดำเนินงาน - เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีกำลังทรัพย์น้อยในการซื้อสินค้า สามารถซื้อสินค้ามือสองในราคาที่ถูกลงได้ - เยาวชนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 และสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เยาวชนได้เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา - เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความประหยัด ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัส “เรื่องความพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างถูกต้อง - เยาวชนสามารถปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตและรู้จักเลือกบริโภคแบบประหยัดและจัดทำบัญชีแก้มลิงได้ - เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของข้าวและความสำคัญของการประหยัด 	<ul style="list-style-type: none"> - เยาวชนมีความรู้หลักธรรมที่ส่งเสริมเรื่องความสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัส “รู้จัก สามัคคี” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ - เยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม มีความตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมเรื่องความสามัคคีและน้อมรับพระราชดำรัส “รู้จัก สามัคคี” มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
(2) ด้านปริมาณ	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งเป้าหมายเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก 30 คน เยาวชนได้ร่วมโครงการจำนวน 40 คน ซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการคิดผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 100 ส่วนเยาวชนที่เกิดเป้าหมายคิดเป็นร้อยละ 33.33 	<ul style="list-style-type: none"> - เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง จำนวน 30 คน เยาวชนได้เข้าร่วมโครงการ 44 คน ซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการคิดเป็นผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 100 และส่วนเยาวชนที่เกินเป้าหมายคิดเป็นร้อยละ 47 	<ul style="list-style-type: none"> - เยาวชนเข้าร่วมโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง จำนวน 30 คน หลังจากดำเนินงานโดยเยาวชนกลุ่มทดลองสิ้นสุดลง ได้มีเยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มที่มีปัญหาขัดแย้งกันสมัครเข้าร่วมโครงการ 38 คน

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านการดำเนินโครงการ			
2) การเขียน รายงาน	- แบ่งหน้าที่ในการเรียบเรียง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องและสรุปการ ดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้มี การกำหนดไว้ในคู่มือการทำ โครงการคุณธรรม	- แบ่งหน้าที่ในการเรียบเรียง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องและสรุปการ ดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้มี การกำหนดไว้ในคู่มือการทำ โครงการคุณธรรม	- แบ่งหน้าที่ในการเรียบเรียง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องและสรุปการ ดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้มี การกำหนดไว้ในคู่มือการทำ โครงการคุณธรรม
ด้านผลที่เกิดจากโครงการ			
คุณลักษณะ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน	<p>1) เยาวชนได้รับการ ปลุกฝังคุณธรรมตรงตาม วัตถุประสงค์</p> <p>กล่าวคือ คุณธรรมที่กลุ่ม เยาวชนได้รับการปลุกฝังคือ คุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ การช่วยเหลือผู้อื่น การมีน้ำใจ ตามหลักทานมารมี รู้จักที่จะ แสดงบทบาทของการเป็นผู้ให้ มากกว่าการเป็นแต่เพียงผู้รับ ฝ่ายเดียว มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยไม่หวังสิ่ง ตอบแทน ตลอดจนการให้ต่อ สังคม คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนั้น กลุ่มเยาวชนยัง รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มากขึ้น ได้รับการฝึกฝนให้เป็น ผู้ที่รู้จักคุณค่าของการให้</p>	<p>1) พัฒนาตนเอง เรียนรู้ ประสบการณ์ใหม่ๆ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และ นำไปใช้เพื่อการดำเนินชีวิต อย่างมีความสุข</p> <p>จากการทำโครงการคุณธรรม ทำให้เยาวชนได้ค้นพบว่าตนเอง มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น มีความกล้าแสดงออก กล้าแสดง ความคิดเห็น รวมทั้งเยาวชน สามารถนำหลักธรรมและ ความรู้เรื่องการประหยัดมาใช้ ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ ชีวิตอย่างพอเพียง การนำ ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วม โครงการมาใช้แก้ไขข้อบกพร่อง ของการใช้เงิน ด้วยการทำบัญชี แก้มลิง เหลือเงินออมไว้ใช้ใน อนาคตหรือเวลาที่จำเป็นโดยที่ ไม่ต้องพึ่งคนอื่น</p>	<p>1) เยาวชนได้รับการ ปลุกฝังคุณธรรมตรงตาม วัตถุประสงค์</p> <p>เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ได้รับการปลุกฝังคุณธรรมเรื่อง ความสามัคคี ก่อให้เกิดความ รักความผูกพันต่อเพื่อนที่ รวมกลุ่มโครงการด้วยกันและรุ่น น้องที่ร่วมกิจกรรมโครงการ ต่างเข้าใจถึงข้อดีของความ สามัคคี ตลอดจนข้อเสียการ ขาดความสามัคคี นอกจากนี้ กลุ่มเยาวชนยังได้นำความรัก และความสามัคคีไปปฏิบัติใน การดำเนินชีวิตด้วย รวมทั้ง กลุ่มเยาวชนยังเกิดคุณธรรม อื่นๆ ที่สอดคล้องจากกิจกรรม ต่างๆ ของโครงการ เช่น การ เสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม ความอดทน มีความขยันมาก ขึ้น มีความรับผิดชอบ เกิด ภาวะความเป็นผู้นำ มีสติใน การตัดสินใจปัญหาด้วยปัญญา ไม่ใช้ความรุนแรง</p>

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านผลที่เกิดจากโครงการ			
คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน	<p>2) การทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>เป็นการทำความดีที่ดำเนินตามแนวคิดและการเป็นแบบอย่างของพระองค์ที่ทรงแสดงถึงการเป็นผู้ทำประโยชน์มากมายให้แก่ปวงชนชาวไทยและเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหาวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา</p> <p>3) การฝึกประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ</p> <p>จากการขายของตลาดนัดมือสอง ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการค้าขาย ซึ่งจะได้เห็นทั้งน้ำใจของผู้ให้และผู้รับ ตลอดจนเป็นการสร้างทักษะให้สามารถพึ่งพาตนเองได้จากประสบการณ์ในการฝึกอาชีพ</p> <p>4) ลดปัญหาเพื่อการสร้างสรรคและพัฒนาสังคม</p> <p>ทำให้เยาวชนเกิดความคิดที่ห่วงใยต่อสังคมของตนเองมากกว่าการคิดเพื่อตัวเองเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ของการแบ่งเบาภาระของสังคม ลดปัญหา พัฒนาสังคม</p>	<p>2) ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความประหยัดและการสอดแทรกคุณธรรมอื่นๆ</p> <p>คุณธรรมที่เยาวชนกลุ่มมัธยมศึกษาได้รับการปลูกฝังนี้ประกอบด้วยคุณธรรมหลักสำคัญของโครงการคือความประหยัด รู้จักการออม เห็นคุณค่าของข้าว รวมทั้งการใช้สติและปัญญาในการบริโภค นอกจากนั้นเยาวชนยังได้รับการเสริมสร้างคุณธรรมอื่นๆ ผ่านกระบวนการทำโครงการคุณธรรม เช่น ความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก การเสียสละ ความอดทน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน เป็นต้น ตลอดจนการใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ตามแนวพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>3) การเรียนรู้นิสัยและการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน</p> <p>โครงการคุณธรรมทำให้เยาวชนได้รู้ว่าเพื่อนที่ตนเองทำงานร่วมมีอุปนิสัยใจคออย่างไร เพราะทุกคนต้องทำงานร่วมกัน เห็นถึงความสำคัญของเพื่อน เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แม้ว่าบางครั้งจะเกิดความขัดแย้งขึ้น แต่ก็สามารถที่จะปรับเข้าความเข้ากันได้</p>	<p>2) การทำความดีถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>เนื่องจากเยาวชนได้ยึดเอาแบบอย่างการทำความดีของพระองค์ และร่วมทำความดีเพื่อเป็นการตอบแทนในน้ำพระทัยของพระองค์ที่ทรงมีต่อประชากรราษฎรชาวไทย</p> <p>3) เรียนรู้กระบวนการทำโครงการ</p> <p>ขั้นตอนที่สำคัญของการทำโครงการคุณธรรมประการหนึ่งคือการเลือกกิจกรรมที่จะนำมาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรมต่างก็ได้เรียนรู้วิธีการในการทำโครงการจากการปฏิบัติด้วยตนเอง</p> <p>4) ความร่วมมือร่วมใจ</p> <p>จะเห็นได้จากการให้ความร่วมมือของสมาชิกที่ร่วมกันทำโครงการทุกคน ตลอดจนการได้รับความดูแลเอาใจใส่จากครูที่ปรึกษาและความร่วมมือจากนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์</p>

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านผลที่เกิดจากโครงการ			
คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียน	<p>5) พัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม</p> <p>จากการร่วมกิจกรรมการทำโครงการที่ต้องมีการรวมกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การศึกษาและได้ชื่นชมความสุขที่เกิดจากการทำงานเป็นหมู่คณะ ก่อให้เกิดความสามัคคีจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ</p> <p>6) เรียนรู้คำว่า “มิตรภาพ” จากการทำโครงการคุณธรรม ทำให้กลุ่มเยาวชนได้เพื่อนใหม่ เพื่อนที่เอาความดีหันหน้าเข้าหาซึ่งกันและกันเพื่อร่วมกันทำโครงการคุณธรรม เกิดเป็นมิตรภาพ ความประทับใจและการสร้างความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อเพื่อน</p> <p>7) คุณธรรมแฝงที่ได้รับจากการทำโครงการคุณธรรม</p> <p>การฝึกความอดทน ความรับผิดชอบ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การรู้จักพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมี มองเห็นสังขารของโลก และตั้งใจที่จะทำงานอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นการทำโครงการคุณธรรมยังเป็นการได้ทำบุญด้วย</p>	<p>4) พัฒนาระบวนการคิด กล่าวคือ โครงการคุณธรรม เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความคิดทำสิ่งที่ดีให้กับตนเอง อีกทั้งยังส่งเสริมให้ให้เยาวชนพัฒนาระบวนการคิดอย่างอิสระและเป็นระบบ</p> <p>5) ความภาคภูมิใจในฐานะเยาวชนที่ทำโครงการคุณธรรม</p> <p>นอกจากความสุขและความภูมิใจในการทำงาน เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์ยังรู้สึกภูมิใจในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย เนื่องจากโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ได้ให้เยาวชนกลุ่มแกนนำและกลุ่มเป้าหมายเรียนรู้ถึงพระราชจริยวัตรอันเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ราษฎรในการประหยัดและรู้คุณค่าของสิ่งของ</p> <p>6) การถ่ายทอดความดีเพื่อการพัฒนาสังคม</p> <p>สังคมที่น่าอยู่คือสังคมที่คนในสังคมมีคุณธรรม ซึ่งเยาวชนจะนำความรู้จากการทำโครงการไปสร้างให้สังคมน่าอยู่ ทำให้คนรอบข้างมีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประหยัด การใช้จ่ายอย่างมีสติ</p>	<p>5) ระเบวนการทำงานเป็นกลุ่ม</p> <p>จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกฝนทักษะระเบวนการกลุ่ม ไม่ได้ทำความดีอย่างเดียวดาย เยาวชนต่างรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการทำโครงการคุณธรรม</p> <p>6) พัฒนาระบวนการคิด พิชิตปัญหา</p> <p>การแก้ปัญหาด้วยการรวมกลุ่มเพื่อนเพื่อร่วมกันคิดและวางแผนกิจกรรม ตลอดจนการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า</p> <p>7) ค้นพบกัลยาณมิตรจากการทำโครงการคุณธรรม</p> <p>เยาวชนได้รู้จักเพื่อนใหม่ที่เรียนรู้การทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ที่ต่างก็รู้และปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองและการมีน้ำใจต่อกัน ผลดีประการหนึ่งของโครงการคุณธรรมคือการได้ค้นพบว่าตนเองมีความสามารถในด้านใดและจะนำความสามารถนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร ต่อการทำโครงการคุณธรรม จนทำให้เกิดเป็นกัลยาณมิตรที่จะสื่อสารความดีด้วยกัน ไม่ว่าจะสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ</p>

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความสำเร็จ	กรณีศึกษา		
	โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก	โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง	โครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง
ด้านผลที่เกิดจากโครงการ			
	<p>8) โครงการคุณธรรมทำให้เกิดความสุขและความภูมิใจ อันเกิดจากการที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น และการได้ทำโครงการคุณธรรม</p> <p>9) ฝึกตนเองเพื่อพัฒนา กายและจิตใจ</p> <p>การทำโครงการคุณธรรมช่วยพัฒนาเยาวชนทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม นำคุณธรรมไปดำเนินชีวิต ในทางที่ถูกต้อง และได้ฝึก ประสบการณ์ใหม่ๆ</p> <p>10) แก้ปัญหาด้วยการคิด</p> <p>การทำงานในบางครั้ง อาจเกิด เหตุการณ์ที่ไม่สามารถ คาดคะเนล่วงหน้าได้ จนทำให้เกิด ปัญหาขึ้นขณะที่กำลัง ปฏิบัติงาน ดังนั้น การฝึก กระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหา จากการทำโครงการคุณธรรม จะช่วยเยาวชนให้สามารถ คลี่คลายสถานการณ์ต่างๆ ให้ กลับมาเป็นปกติได้</p> <p>11) เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู</p> <p>การทำโครงการในครั้งนี้ ทำให้ เยาวชนกลุ่มทนายธรรมมองเห็น ว่าครูคือผู้ที่เป็นแบบอย่างให้แก่นักเรียนเปรียบเสมือนกับ แม่พิมพ์ที่จะหล่อหลอมให้เด็ก เป็นคนดีและเป็นความหวังที่ สดใสของสังคม</p>	<p>7) การดำเนินชีวิตตามพระราชจริยวัตร</p> <p>เนื่องจากเยาวชนได้ศึกษาถึง แบบอย่างการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัดแม้กระทั่งสิ่ง เล็กน้อยที่ประชาชนธรรมดา อย่างเราเองข้าม และจะได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง</p> <p>8) การตระหนักถึงปัญหา</p> <p>ปัญหามือถูรอบด้านและรอ การแก้ไขเสมอ เยาวชนกลุ่ม มัธยมจึงได้ตระหนักคิดที่จะ แก้ปัญหาด้วยการลงมือปฏิบัติ จริงและยึดตามแนวทางของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p> <p>9) ฝึกกระบวนการทำโครงการคุณธรรม</p> <p>การทำโครงการต้องเกิดจาก การลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง คลุกคลีกับสภาพปัญหาแล้ว วางแผนแก้ไขปัญหาย่างมี ขั้นตอน</p> <p>10) อุปสรรคและปัญหา สามารถแก้ไขได้</p> <p>จะเห็นได้ว่า การทำงานกับ คนหมู่มากย่อมเกิดปัญหาได้ เสมอ และการจะทำให้การ ดำเนินงานต่อได้ สมาชิกทุกคน ต้องรู้จักที่จะแก้ไขอุปสรรคและ ปัญหาต่างๆ เพื่อการทำงาน ราบรื่น</p>	<p>8) ความสุขที่สัมผัสได้เกิด จากโครงการคุณธรรม</p> <p>ความรู้สึกที่ดีมากมายที่เกิดขึ้น จากการทำโครงการคุณธรรม ของเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม แสดงให้เห็นว่า ผลลัพธ์สำคัญ สำหรับผู้ที่ทำโครงการก็คือ ความสุขใจ ที่ได้เห็นสิ่งดี ๆ เกิดขึ้น เนื่องมาจากเจตนาที่ ตั้งใจจะทำความดี</p> <p>9) การพัฒนาศักยภาพของ ตนเอง</p> <p>จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ จากการทำงานกับเพื่อน การ ทำงานกับน้อง ๆ ทำให้พัฒนา ทั้งร่างกาย จิตใจและไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรค</p> <p>10) สังคมเข้มแข็งเพราะ แรงสามัคคี</p> <p>เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม พบว่า หากต้องการให้สังคม หรือประเทศชาติพัฒนาอย่าง ยั่งยืน มีความเป็นปึกแผ่น เข้มแข็ง คนในชาติต้องมีความ รักและความสามัคคีต่อกันเพื่อ ลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น</p>

จะเห็นได้ว่า โครงการงานคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการนั้น ได้มีการดำเนินการโครงการคุณธรรมทั้งในด้านการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ จนได้ผลที่เกิดจากโครงการ ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเปรียบเทียบแต่ละโครงการที่เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

1. ด้านการได้มาของโครงการ

จากการวิเคราะห์โครงการคุณธรรมของกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงและโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ในด้านการได้มาของโครงการสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย พบว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ ซึ่งต่างก็มีบทบาทแตกต่างกันไป ดังนี้

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ทั้ง 3 โครงการเป็นโครงการคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาเดียวกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีเกี่ยวข้องกับกาดำเนินการคุณธรรมนั้นจึงเป็นกลุ่มเดียวกัน คือ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการและรองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน ซึ่งมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณบางส่วน รวมทั้งการอำนวยความสะดวกระหว่างดำเนินกิจกรรมตลอดจนการให้กำลังใจและคอยตรวจเยี่ยมการทำงานของนักเรียนด้วย

บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการจะมีครูที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษาแนะนำสิ่งต่างๆ ที่จะทำให้การทำโครงการสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ครูที่ปรึกษาทุกท่านต่างก็เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาด้วยความเต็มใจ โดยที่ครูที่ปรึกษาโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก จะเป็นครูที่มีความคุ้นเคยกับนักเรียนมาก่อนในฐานะของครูที่ปรึกษาชุมชน ส่วนโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง จะมีครูที่ปรึกษาทั้งที่เป็นครูจากชุมชน วัชรวิทย์ วัชรวิทย์ และครูที่ปรึกษาที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนดังกล่าว นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า ครูที่ทำหน้าที่เป็นปรึกษาโครงการคุณธรรม ไม่จำเป็นต้องเป็นครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่สามารถที่จะเป็นครูในกลุ่มสาระใดก็ได้ ที่ท่านมีความสนใจและสมัครใจที่จะเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งผู้วิจัยได้ยังพบอีกว่า ทั้ง 3 โครงการที่เป็นกรณีศึกษานี้ มีครูที่ทำหน้าที่เป็นปรึกษาให้กับทั้ง 3 โครงการ ซึ่งเป็นกำลังหลักสำคัญที่อยู่เบื้องหลังของความสำเร็จทุกโครงการ นั่นคืออาจารย์ชะบา อ่อนนาค และปัจจุบันอาจารย์ยังคงเป็นที่ปรึกษาให้กับโครงการวัชรวิทย์ วัชรวิทย์ ซึ่งเป็นโครงการคุณธรรมที่ได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับประเทศ

และยังคงมีการดำเนินโครงการต่อเนื่องจนเข้าปีที่ 3 แล้ว บทบาทหลักของการเป็นครูที่ปรึกษาทั้ง 3 โครงการ คือการทำให้คำปรึกษา คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ช่วยขยายมุมมองทางความคิดของนักเรียนให้ชัดเจน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ดำเนินโครงการด้วยตนเองอย่างอิสระ พร้อมทั้งติดตามการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะโครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ซึ่งครูที่ปรึกษาต้องดูแลอย่างใกล้ชิดมากที่สุด เนื่องจากกลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิงที่เริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น บางครั้งอาจมีเรื่องของความรักในวัยเรียน ซึ่งต้องได้รับการดูแลและการสอนที่ถูกต้องอย่างใกล้ชิดจากครู

บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการจะมีพระที่ปรึกษาประจำแต่ละโครงการ ซึ่งท่านจะเป็นผู้ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ตลอดจนการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบของพระภิกษุสงฆ์ด้วย

บทบาทนักเรียนที่ร่วมทำโครงการได้มีการรวมกลุ่มกันทั้ง 3 โครงการด้วยความสมัครใจ ซึ่งลักษณะของการรวมกลุ่มมี 2 แบบคือ โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง จะเป็นการรวมกลุ่มสมาชิกที่อยู่ในห้องเดียวกันและชั้นเดียวกัน ส่วนโครงการธารน้ำใจ สายใยรักและโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง จะมีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่อยู่ต่างห้องกันหรือคนละระดับชั้น ซึ่งก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการทำโครงการ โดยนักเรียนที่ร่วมกันทำโครงการจะมีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกออกเป็นตำแหน่งต่างๆ คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ สวัสดิการและกรรมการ ซึ่งโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เน้นว่าประธานของโครงการจะต้องมีประสบการณ์ในการทำโครงการมาก่อน นอกจากนั้นนักเรียนที่ทำโครงการคุณธรรมบางคนยังเคยผ่านการอบรมการทำโครงการคุณธรรมและเป็นสมาชิกชุมนุมรักษาสัตว์รักษาสังคมด้วย

1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ พบว่า นักเรียนที่ร่วมทำโครงการทั้ง 3 โครงการได้มีการสำรวจ สังเกตถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาที่แตกต่างกันตามความสนใจของแต่ละโครงการ กล่าวคือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก สำรวจพบปัญหาความขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนและทุนทรัพย์ของนักเรียนในโรงเรียน โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง สำรวจพบปัญหาการใช้เงินเกินความจำเป็นและการไม่รู้จักรักเก็บออม ส่วนโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง สำรวจพบปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนภายในโรงเรียน โดยที่โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงและโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ได้มีการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบสภาพปัญหา คือแบบสำรวจสาเหตุของการทะเลาะวิวาท แบบสำรวจเจตคติการใช้เงินของนักเรียน นอกจากนั้นนักเรียนที่ร่วมทำ

โครงการอนุรักษ์ สยามคคี ทำความดี ถวายในหลวง ยังได้มีลงภาคสนามเพื่อเข้าไปพูดคุยกับนักเรียน กลุ่มเสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาทเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการทำโครงการอีกด้วย

1.3 การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทุกโครงการคุณธรรมได้มีการรวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่างๆ การได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและเยาวชนกลุ่มเมตตาธรรม ตลอดจนความร่วมมือจากหน่วยงานภายในโรงเรียน คือฝ่ายแนะแนวและฝ่ายกิจการนักเรียน ซึ่งได้แบ่งข้อมูลที่รวบรวมได้เป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 หลักธรรมที่นำมาใช้ พบว่า โครงการคุณธรรมทุกโครงการได้มีการศึกษาถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาตามแนวทางของหลักธรรมที่เหมาะสมแตกต่างกัน คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ใช้หลักธรรมทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และโครงการอนุรักษ์ สยามคคี ทำความดี ถวายในหลวง ใช้หลักธรรมสาราณียธรรม 6

ส่วนที่ 2 หลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พบว่า ทุกโครงการได้มีการนำพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ และพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสในโอกาสต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับปัญหาของแต่ละโครงการ

2. ด้านการดำเนินโครงการ

จากการวิเคราะห์โครงการคุณธรรมของกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการอนุรักษ์ สยามคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปความสำเร็จของโครงการ โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ด้านการดำเนินโครงการเป็น 5 ส่วน ดังนี้

2.1 การจัดทำร่างโครงการ พบว่า ได้มีการจัดทำร่างโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการ ในภาคการศึกษาที่ 1 และได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่นระดับเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ทั้ง 3 โครงการ โดยการจัดทำร่างโครงการประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญดังนี้ 1) ชื่อโครงการ 2) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา 3) ที่ปรึกษาโครงการ 4) วัตถุประสงค์ 5) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ 6) ผังมโนทัศน์ 7) สาระสำคัญของโครงการ 8) การศึกษาวิเคราะห์ 9) วิธีการดำเนินงาน 10) งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ 11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ 12) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา และ 13) ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ โดยที่แต่ละโครงการได้รับคู่มือการ

ทำโครงการจากศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบโครงการ นอกจากนั้นผู้วิจัยพบว่า จุดเริ่มต้นในการจัดทำร่างโครงการเกิดจากการเข้าค่ายอบรมการทำโครงการ ที่จัดโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งนักเรียนที่ร่วมทำโครงการน้ำใจ สายใยรัก ได้รับมอบหมายจากศึกษานิเทศก์ให้เป็นเยาวชนกลุ่มแกนนำในการจัดค่ายอบรมการทำโครงการ

การจัดทำร่างโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการนักเรียนได้มีการจัดทำกันเอง โดยได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการและเยาวชนกลุ่มเมตตาธรรม จากการศึกษาพบว่า โครงการน้ำใจ รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ได้มีการปรับร่างโครงการคุณธรรมจากครั้งแรก เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนกลุ่มนักเรียนที่ร่วมทำโครงการทั้งหมดเพื่อให้การดำเนินโครงการน้ำใจ รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง สามารถดำเนินต่อไปได้จนเสร็จสิ้น นอกจากนั้นโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เป็นโครงการเพียงโครงการเดียวที่มีจุดเริ่มต้นการจัดทำร่างโครงการมาจากข้อคิดที่ได้จากพระมหาพวงศันรินทร์ วิฑูว์โส จากประสบการณ์ที่นักเรียนเคยไปร่วมเข้าค่ายสวดยอดผู้นำเยาวชน ปี 2549

2.2 การสร้างผังมโนทัศน์ พบว่า ทุกโครงการได้มีการสร้างผังมโนทัศน์ขึ้นจากนักเรียนที่ร่วมทำโครงการด้วยตนเอง โดยเป็นการประมวลกิจกรรมทั้งหมดที่ได้มีการวางแผนไว้ว่าจะดำเนินการตามร่างโครงการ ซึ่งทุกขั้นตอนในแต่ละกิจกรรมจะบูรณาการเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมที่สอดคล้องกับโครงการ รวมทั้งพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการอย่างใกล้ชิด

2.3 การปฏิบัติตามโครงการ พบว่า โครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ มีการปฏิบัติตามโครงการตนเองได้ทำร่างโครงการเหมือนกัน กล่าวคือ เริ่มจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมและแนวพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำมาใช้ให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการ ซึ่งกิจกรรมของแต่ละโครงการจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการปลูกฝังคุณธรรมในด้านต่างๆ มีข้อสังเกตที่ผู้วิจัยพบว่า ทั้ง 3 โครงการจะมีวัตถุประสงค์สำคัญลำดับแรกคือการเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา และเมื่อการดำเนินกิจกรรมโครงการเสร็จสิ้นจะมีการจัดค่ายคุณธรรมทั้ง 3 โครงการ เพื่อเป็นการสรุปและประเมินผลของการดำเนินโครงการ ตลอดจนเป็นการตอกย้ำถึงคุณธรรมที่ต้องการปลูกฝังให้แก่เยาวชนด้วย

2.4 การนำเสนอโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการมีการทำเสนอที่แตกต่างกัน ดังนี้

โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก มีการประชาสัมพันธ์ตั้งแต่เริ่มโครงการ โดยการประชาสัมพันธ์ในช่วงกิจกรรมตอนเช้าหน้าเสาธง การประกาศเสียงตามสาย การลงประกาศในวารสารของทางโรงเรียนและการประกาศบนอินเทอร์เน็ต รวมทั้งได้มีการประชาสัมพันธ์ตามห้องเรียนเพื่อขอรับบริจาคสิ่งของและมีเยาวชนกลุ่มมัธยมฯ ไปช่วยประชาสัมพันธ์ด้วย

สำหรับการประชาสัมพันธ์นำเสนอโครงการประหยัคดีวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง การประชาสัมพันธ์โครงการนี้ส่วนใหญ่ จะเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมที่ต้องการปลูกฝังและกิจกรรมต่างๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมายและเมื่อมีงานโรงเรียน

ส่วนโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ลักษณะการประชาสัมพันธ์เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มกับนักเรียนที่อยู่ในการดูแลด้านความประพฤติของฝ่ายกิจการนักเรียน ที่มีความประพฤติในทางที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งไม่ควรเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว เพราะอาจทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงไม่ยอมรับกิจกรรมของโครงการ เพราะอายหรือไม่อยากให้เพื่อนในโรงเรียนทราบ ดังนั้นจึงไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบ แต่จะเป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ครูที่ปรึกษาโครงการและฝ่ายกิจการนักเรียน

2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน พบว่า นักเรียนทั้ง 3

โครงการได้มีการแบ่งหน้าที่กันในการเรียบเรียงและสรุปรายงานโครงการ ทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ พร้อมทั้งเขียนรายงานผลการปฏิบัติโครงการส่งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อเป็นการประมวลกิจกรรมทั้งหมด รวมทั้งสิ่งที่กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้จากการทำโครงการคุณธรรมของตนเอง

3. ด้านผลที่เกิดจากโครงการ

จากการวิเคราะห์โครงการคุณธรรมของกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัคดีวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ในด้านผลที่เกิดจากโครงการ พบว่า คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่เหมือนกันคือ ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมตรงตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก จะมีคุณธรรมเรื่องของการให้ การเสียสละและการบริจาคทานเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนเห็นคุณค่าของสิ่งของที่เหลือใช้และมีจิตใจเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่ยังขาดแคลน และต้องการความช่วยเหลือ กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการประหยัคดีวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง จะมีคุณธรรมเรื่องของการประหยัด รู้จักอดออม ใช้จ่ายเงินอย่างฉลาดด้วยสติ เลือกรับริโภคอย่าง

เหมาะสม รวมทั้งได้รู้จักกับวิธีการออมเงินตามแนวคิดทฤษฎีแก้มลิงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย ส่วนกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ สำนึกดี ทำความดี ถวายในหลวง จะมีคุณธรรมเรื่องของความสามัคคี การสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน รวมทั้งการเห็นถึงประโยชน์ของความสามัคคีในหมู่คณะและโทษของการขาดความสามัคคี นอกจากนี้ นักเรียนที่ร่วมทำโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการยังได้รับการปลูกฝังคุณธรรมแฝงนอกเหนือจากคุณธรรมหลักที่ได้รับการปลูกฝังในแต่ละโครงการ เช่น ความกล้าแสดงออก ความรับผิดชอบ ความอดทน เป็นต้น นักเรียนได้ทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม เกิดความสุขและความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรม ค้นพบกัลยาณมิตรและเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อน พัฒนากระบวนการคิด การพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการทำโครงการคุณธรรม เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู ส่วนคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่แตกต่างกันคือ การฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการธารน้ำใจ สายใยรักจะได้ฝึกทักษะดังกล่าวที่เพิ่มเติมจากโครงการคุณธรรมอื่น

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ผู้วิจัยสามารถสรุปสภาพความสำเร็จ ได้ดังต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สภาพความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

แผนภาพที่ 4.7 สภาพความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินโครงการคุณธรรมจนประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่กระบวนการการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ จนกระทั่งการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำโครงการคุณธรรมจากกรณีศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัยที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

4.1 ความทุ่มเทของครูที่ปรึกษาโครงการ จากผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า บุคคลที่มีความสำคัญต่อการประคับประคองให้การทำโครงการประสบความสำเร็จ ก็คือครูที่ปรึกษาโครงการ เพราะนอกจากหน้าที่หลักที่เป็นผู้ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแล้ว ครูที่ปรึกษาโครงการยังต้องเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจกับนักเรียน ทำให้นักเรียนร่วมกันสานต่อความตั้งใจจนเกิดเป็นโครงการคุณธรรมขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะสำรวจปัญหา กล้าลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำโครงการคุณธรรม ผู้วิจัยพบว่า บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการจึงเป็นกัลยาณมิตรที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะบางเรื่องนักเรียนยังมีประสบการณ์น้อยกว่าครู ฉะนั้นครูจึงเป็นผู้ที่จะคอยให้ความช่วยเหลือและชี้แนะแนวทางต่างๆ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและร่วมฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กับนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เห็นแบบอย่างการทำความดีจากครู ทั้งแบบอย่างในการทำงานและการใช้ชีวิตส่วนตัว โดยที่นักเรียนจะได้ซึมซับการดำเนินชีวิตและมีจิตอาสาด้วยความเต็มใจที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของครู

จากการศึกษาพบว่า เวลาในการทำโครงการคุณธรรมของทั้งครูที่ปรึกษาและนักเรียนจะเป็นช่วงหลังเลิกเรียน วันหยุดหรือช่วงเวลาว่างระหว่างวัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ครูและนักเรียนจะต้องเสียสละเวลาส่วนตัวมาทำงานร่วมกัน ครูที่ปรึกษาจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัด ในการอำนวยความสะดวกให้นักเรียนที่ทำโครงการสามารถใช้เวลาดังกล่าวทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่า ไม่เบียดบังเวลาเรียนของนักเรียนและไม่ทำให้การเรียนของนักเรียนเสีย

นอกจากนั้นการให้ความรักและการเอาใจใส่อย่างทุ่มเทของครูที่ปรึกษาจะทำให้นักเรียนมีกำลังใจและพร้อมที่จะทำงาน ครูที่ปรึกษาต้องมีความเมตตาต่อศิษย์เปรียบเสมือนว่าศิษย์เป็นลูกคนหนึ่งของตน ซึ่งจะทำให้ครูรู้สึกรักและอยากมอบความหวังดีให้กับศิษย์ในฐานะที่ตนเองเป็น

บุพการี ครูที่ปรึกษาควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำโครงงานอย่างอิสระ ทำให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการคิด แสดงศักยภาพที่ตนเองมีอยู่อย่างเต็มที่ รวมไปถึงการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นแบบเปิดกว้างและท้าทาย โดยไม่จำกัดความคิดตามความต้องการของครูแต่เพียงผู้เดียว ครูที่ปรึกษาโครงงานต้องพร้อมที่จะเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไปพร้อมกับนักเรียน สังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด เชื่อมโยงจุดเด่นของนักเรียนแต่ละคนให้สามารถแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ และป้องกันหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสังคม

“ครูก็พยายามให้กำลังใจเขาเพราะเขาเข้ามาทำงานต่อ (หมายถึงเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม) ซึ่งบางอย่างอาจจะไม่ได้คิดเอง แต่ก็มาช่วยกันปรับใหม่ ให้กิจกรรมเหมาะสมมากขึ้น แล้วก็กันไปได้ถ้าเราจะทำ ก็ดีใจนะที่กลุ่มของแอล (ชื่อเล่นนักเรียน) เขามาช่วย เราไม่คิดหรอกนะว่าจะเป็นอย่างนี้ แต่ก็เป็นอย่างนี้ที่ครูคิดว่าใช้ได้ทีเดียวแหละ”

(ครูที่ปรึกษาโครงงาน. สัมภาษณ์ / 11 ม.ค. 51)

“บางทีคำแนะนำคงไม่เพียงพอที่จะทำให้นักเรียนเขาผู้ที่จะทำงานต่อไป เราต้องดูแลใส่ใจเขา เขาทุกร้อนอะไรเราก็ต้องช่วยเหลือ จะปล่อยเขาไปได้ยังไงก็เหมือนกับให้กำลังใจกันนะ”

“จะเห็นว่าครูต้องอยู่เป็นเพื่อนเขา จนกว่าเขาจะกลับบ้าน ถ้าเขากลับดึกเราก็ต้องไปส่งเขาด้วย พ่อแม่เขาก็คงเป็นห่วง มาทำงานกับเรา เราต้องดูแลเขา ครูเองแทบจะไม่มีเวลาอยู่บ้านเลย กลับดึกตื่นทุกวัน ตอนนี้ คุณยายเขาก็เริ่มจะโกรธครูแล้วนะ ไม่ยอมพูดด้วย”

(ครูที่ปรึกษาโครงงาน. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

“เราต้องเสียสละเวลาด้วย ใจเย็นๆ อย่างที่เห็นก็คือเวลาที่ทำโครงงานกันก็จะเป็นตอนเลิกเรียนแล้ว หรือว่าตอนพักกลางวันหรือวันหยุด ครูจะไม่เอาเวลาเรียนของเขา มา หรือเป็นข้ออ้างที่ทำให้นักเรียนไม่ได้เรียนหรอกจ๊ะ บางทีเราก็ต้องเกรงใจอาจารย์ท่านอื่นด้วย”

(ครูที่ปรึกษาโครงงาน. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 20 ธ.ค. 50)

“ครูที่ปรึกษาต้องไปไหนไปกัน จะออกแสดงนิทรรศการที่ไหนก็ไป ยกโขยงกันไปนอนที่กรุงเทพฯ ก็ไปกันมาแล้ว เด็กต้องไปนอนวัด ครูก็ไป ไปด้วยกันทุกที ทำให้เด็กเขามีกำลังใจนะ บางทีเด็กเขาเต็มที่ แต่มาเจอครูที่ไม่สู้ไปพร้อม ๆ กับเขา เด็กก็จะหมดกำลังใจไปได้ ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 6 มี.ค. 51)

“นักเรียนเขาศรัทธาในตัวอาจารย์ซะมากเลยนะ เพราะอาจารย์เขาทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนเห็น ไม่ใช่แค่การสอนเท่านั้น ตัวอย่างจากการทำความดีที่เห็นกันชัดๆ เห็นด้วยตาตนเองแหละ คือตัวอย่างที่ดีให้กับลูกศิษย์เลยแหละ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 13 ก.พ. 51)

“ พวกเราทุกคนได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากอาจารย์ชะบา ทั้งในด้านคุณธรรมและหน้าที่ อาจารย์จะตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะทำงานทุกอย่างให้ประสบความสำเร็จ ”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 22 ก.พ. 51)

“คนเป็นที่ปรึกษาต้องเหนื่อยแน่นอน ไม่มีทางสบายๆ แล้วเด็กทำอะไรได้ เขาเป็นผู้ใหญ่ เป็นครู เป็นพ่อแม่คนแล้ว เรามองออกว่าเขาทำอะไรถึงจะเกิดผลดี แล้วถ้าทำแบบไหนจะทำให้เขาเสีย”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“ มองเด็กให้เหมือนลูก เพราะถ้าเราปล่อยเด็กตรงนี้ไปโดยไม่ทำอะไรเลย เราเป็นผู้ใหญ่เราเห็นแล้วว่าอนาคตเขาจะเจอกับอะไรบ้าง คือความรู้สึก มันไม่เคยมีมาก่อนทำโครงการนี้นะ ก่อนทำโครงการคุณธรรม ไม่มี แล้วก็... ไปปรับยุทธศาสตร์ ปรับวิธีการคิดที่จะแก้ไขงานใหม่ แล้ววิธีการพูดอย่างนี้ไม่ได้ผลเราจะทำอย่างไร”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

“ แม้ก็เห็นอาจารย์ทำงานเพื่อสังคมมานานแล้ว ตั้งแต่โครงการรักษัสัตว์ รักษาสังคม แล้วก็ มีโครงการคุณธรรมอื่นๆ ตามมาด้วย อาจารย์ก็ดีมากเลย สนใจใส่ใจดูแลนักเรียนเป็นอย่างดีทุกคน โดยเฉพาะลูกของพี่ อาจารย์ก็ดูแลและตักเตือนหลาย ๆ เรื่องแทนพ่อแม่ของเราด้วย ”

(ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

“ นักเรียนเขาสนใจอะไร เราต้องรับสนับสนุน ความคิดเขาบางทีอาจจะยังดูไม่รู้ว่าจะทำได้ หรือเปล่า ต้องลองทำดู ครูก็จะสอนเขา มันเป็นการเปิดโอกาสให้เขาได้เห็นตัวเองก็มีความสามารถเหมือนกันนะ เขาจะเกิดเกิดความภาคภูมิใจ แล้วจุดนี้ก็จะทำให้เขาเป็นคนดีได้ ถ้าเราไม่ให้ออกัสเขาเลย แต่มองยังมองว่าเขาเป็นเด็กเกรง ไม่มีทางพัฒนาได้ นั่นแหละจะยิ่งทำให้เขาดกกลงไป การให้ออกัสให้เขาแสดงความสามารถนั้นแหละเป็นวิธีที่ถูกต้องสำหรับคนที่เป็นครูที่ปรึกษา ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

“ ครูรู้ว่าใครมีจุดเด่นตรงไหน ก็ตอนที่มาสัมผัสใกล้ชิดกันตอนที่ทำโครงการคุณธรรมแหละ เราจะเห็นเลยนะ ว่าเด็กคนนี้เด่นไปทางไหน ถ้าเราส่งเสริมเขา เขาจะต้องไปได้ไกลแน่นอน แล้วก็เขาได้อยู่ตรงไหน เราก็จะได้คุยกับเขา ก็เลยทำให้รู้ว่าบางทีที่บ้านเขาก็เป็นอุปสรรคที่ทำให้เขาพัฒนาได้เท่านี้ ทำให้เราเข้าใจเด็ก ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 29 ม.ค. 51)

ประการสำคัญอย่างหนึ่งของความสำเร็จในการทำโครงการคุณธรรมคือ ความสำเร็จของครู ซึ่งจะทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีได้มากมาย ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำความดี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความเสียสละ รวมทั้งการนำแบบอย่างการทำงาน การเสียสละความสุขส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อให้ราษฎรอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขมาเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้ครูที่ปรึกษามีความมุ่งมั่นในการทำ

ความดีต่อตนเองและต่อนักเรียน ตลอดจนผลสะท้อนกลับจากการติดตามและประเมินผลการทำงานของครูที่ปรึกษาจะทำให้การทำโครงการของนักเรียนก้าวหน้า สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงทีและช่วยปรับปรุงการทำโครงการของนักเรียนให้สามารถดำเนินโครงการคุณธรรมต่อไปได้จนประสบความสำเร็จ

“ครูเชื่อว่าใครทำดี ก็ได้อย่างนั้นนะ เด็กทำโครงการ เด็กเขาก็ได้พัฒนาคุณธรรมในตัวเอง โดยที่เขาอาจจะรู้หรือว่าไม่รู้ก็ได้ อย่างดี(ชื่อเล่นนักเรียน) ครูให้เขาลองทำโครงการ ทำแล้วเขาก็ภูมิใจ ครูก็เชื่อว่าโครงการนี้ฝึกคุณธรรมเด็กได้จริง ๆ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 11 ม.ค. 51)

“แล้วอีกตัวหนึ่งที่ครูหนะหายท้อมากที่สุดก็คือในหลวง แล้วสุดท้ายถ้าท้อจริงๆ ก็คือในหลวงต้องเอาในหลวงหนะคะ มาเป็นกำลังใจว่าพระองค์จะยิ่งกว่าเรา ลำบากกว่าเรา พระองค์ยังทำเลย เราสบายกว่าตั้งเยอะ ”

“ปัจจัยแห่งความสำเร็จก็คือ ครูมองในมุมมองว่าทุกคนต้องมีความอดทนในการทำงาน แล้วก็พร้อมที่จะแก้ไขตัวเอง ให้เด็กเก่ง แต่ไม่พร้อม ไม่คิดจะปรับปรุงตนเอง งานมันก็ทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นครูที่ปรึกษาต้องคอยติดตามงานจากเด็ก แล้วก็คอยดูว่างานมันเริ่มมีปัญหาอย่างไร”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 22 ม.ค. 51)

“ครูที่ปรึกษา งานนี้ต้องมีคอยกระตุ้น เป็นตัว Drive ตัวขับเคลื่อน ขับเคลื่อนทุกอย่าง ถ้าครูไม่ขับ มันก็ไม่มีอะไรขับเคลื่อนเลย แล้วการขับเคลื่อนกับเด็ก เป็นเรื่องที่เหนื่อยมาก ดังนั้นตัวขับเคลื่อน factor ที่ส่งเสริมให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จนี้ต้องอาศัยอาจารย์ที่ปรึกษา”

(ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง. สัมภาษณ์ / 18 ม.ค. 51)

4.2 ความมุ่งมั่นของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ เกิดจากการตระหนักถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของความตั้งใจทำความดี โดยเริ่มจากกระบวนการสังเกตและสำรวจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่รอบตัว จากการศึกษาพบว่า ที่มาของโครงการทั้ง 3 โครงการเกิดจากปัญหาที่นักเรียนได้พบเจอด้วยตนเองและเกิดความรู้สึกห่วงใยถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคม เช่น ปัญหาความขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนหรือทุนทรัพย์ของนักเรียนภายในโรงเรียน ปัญหาการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ไม่เห็นคุณค่าสิ่งของ หรือแม้แต่ปัญหาความขัดแย้งจนเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทของกลุ่มนักเรียนภายในโรงเรียน ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่มีกลุ่มนักเรียนพบเจอและได้มีความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนั้นนักเรียนยังมีความศรัทธาในการทำความดีทั้งต่อตนเอง ต่อครู ต่อสังคมและต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งความศรัทธาตั้งมั่นในการทำความดีนี้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนพลังที่จะทำให้การทำ

โครงการสามารถดำเนินไปได้ ทำให้นักเรียนมีความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างทางที่กำลังดำเนินโครงการ เพราะนักเรียนทุกคนเปิดใจยอมรับและเชื่อว่าการทำความดีย่อมส่งผลดีต่อตนเองและต่อสังคม การทำความดีก็จะเป็นเพียงแค่การกระทำของคนกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น หากแต่จะขยายผลต่อไปยังบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนฝูง สมาชิกในครอบครัว คนในชุมชนและประเทศชาติ จากการศึกษาพบว่า ความศรัทธาและเชื่อมั่นในความดีของคุณครู เป็นต้นแบบที่ทำให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนหลายคนรู้สึกว่าจะไม่ยอมให้ครูเสียใจ ไม่ยอมให้ครูบ่นหรือตำหนิการกระทำที่ไม่ดีของตนเอง ความศรัทธาดังกล่าวที่นักเรียนมีต่อครู หากครูได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างจริงจัง ก็จะสามารถยับยั้งการกระทำที่ไม่ดีต่างๆ ของนักเรียนได้ กลับยังเป็นผลดีที่จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ไม่ทำให้พ่อแม่หรือญาติพี่น้องเสียใจ

“ผมได้ช่วยอาจารย์เขา ผมก็รู้สึกดี อาจารย์บอกกับผมว่าความดีต้องทำนะ แล้วก็ทำไม่ยากหรอก อยากให้ตั้งใจ อาจารย์เชื่อว่าผมทำได้ ผมก็ต้องทำให้อาจารย์เห็น ไม่อยากให้อาจารย์เสียใจ”

“เราเห็นอาจารย์เหนื่อยครับ เราก็เลยรู้สึกว่าที่เราเหนื่อย ยังเหนื่อยน้อยกว่าอาจารย์มาก ”

“อาจารย์จะคอยพูดถึงแม่บ่อย ๆ ว่าเขาลำบากนะ เราต้องช่วยท่านไม่ใช่ให้ท่านลำบากอยู่คนเดียว ผมได้ทำโครงการทำให้ผมได้เปลี่ยนตัวเองหลายอย่าง มีความรับผิดชอบมากขึ้น ช่วยงานคนอื่นได้ ช่วยอาจารย์ชะเบาหลายอย่างเลย ”

(นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ. สัมภาษณ์/ 20 ม.ค. 51)

“พวกเรารักอาจารย์ ต้องขอบคุณอาจารย์ที่ช่วยให้คำแนะนำดี ๆ ที่ช่วยสอนให้ตลอดเวลา ”

“ขอบคุณอาจารย์ที่ช่วยให้ได้มีทำโครงการดี ๆ โครงการคุณธรรมนี้ ”

“อาจารย์สอนให้ผมมีคุณธรรม ทำอะไรให้เป็นหลักการ สอนให้ผมได้รู้จักการทำโครงการได้ลองหัดทำกับเพื่อน แล้วเพื่อนทุกคนก็ช่วยเหลือกันดี แล้วก็ทำให้ผมเป็นคนดีของสังคมด้วย ”

(นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ. สัมภาษณ์/ 21 ก.พ. 51)

นอกจากความศรัทธาที่จะทำความดีต่อครูแล้ว นักเรียนยังรู้สึกว่าตนเองควรทำความดีตอบแทนแก่สังคมด้วย เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นักเรียนเกิดภาคภูมิใจในการทำความดีของตนเอง รวมทั้งการยอมรับจากคนในสังคมถึงสิ่งที่พวกเขาได้ทำความดี ซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าสิ่งที่ตนเองทำมีคุณค่า แม้แต่เด็กก็ยังสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากมาย เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะทำให้เขาสามารถตั้งด้านดีออกมาสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ ดำเนินชีวิตอย่างผู้ที่มีคุณธรรม

“ หนูว่าสังคมเราจะมีความสุขกันได้ ต้องเริ่มจากเราทำให้ที่ที่เราอยู่มีความสุขก่อนค่ะ ก็ เหมือนที่อาจารย์ชะบาทำให้กับคนอื่น ช่วยหมาจรจัด ช่วยสังคม หนูก็เข้าใจว่าเพราะอาจารย์อยาก ให้สังคมดีขึ้น ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์/ 21 ก.พ. 51)

“ การให้ทานเป็นคุณธรรมที่จะทำให้คนไม่มีความเห็นแก่ตัว เอาประโยชน์ส่วนตนให้น้อยลง แล้วก็ทำให้กับคนอื่นมากขึ้น เราจะมีนิสัยติดตัวไปที่ดี”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สัมภาษณ์/ 19 ก.พ. 51)

“ น่าจะส่งผลให้สังคมดีขึ้น อาจจะได้ไม่ได้เป็นไปหมด แต่อย่างน้อยก็ในโรงเรียนของเรา”

“ ทำให้เรารู้สึกภูมิใจมากเลย ที่เราได้ทำอะไรให้กับโรงเรียน ได้ทำอะไรให้กับตัวเอง ได้ทำ ให้กับเพื่อนๆ น้องๆ แล้วก็ทำให้อาจารย์ด้วย หนูคิดว่ามันเป็นการฝึกนิสัยของเรา เอานิสัยแย่ๆ ออกไป ในวันข้างหน้าเราจะได้นำสิ่งดีๆ จากโครงการนี้ไปบอกต่อ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“ คิดว่าทำแล้วจะเกิดประโยชน์ เราทำจนสำเร็จเสร็จเรียบร้อย ก็รู้สึกภูมิใจเหมือนกันนะ”

“สังคมก็ชื่นชมกับโครงการของเรา เห็นได้ชัดเลย เวลาที่เราไปนำเสนอค่ะ ผู้ใหญ่ทุกคนฟัง อย่างตั้งใจ แล้วก็ชื่นชมเรามาด้วย ทำให้เรารู้สึกว่าสิ่งที่เราทำ คนอื่นๆ ก็เห็นความดีของเรา”

(เยาวชนกลุ่มมัธยัสถ์. สัมภาษณ์/ 23 ม.ค. 51)

เนื่องจากการศึกษาข้อมูลทั้ง 3 โครงการ ผู้วิจัยพบว่า การนำศรัทธาที่ประชาชนคนไทยทุกคนมีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแรงบันดาลใจในการทำ ความดี ก็เป็นจุดมุ่งหมายประการสำคัญในการทำ ความดีของเยาวชนทุกโครงการเช่นกัน เนื่องจากเยาวชนทุกคนล้วนมีความตั้งมั่นที่จะทำความดีเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของโครงการคุณธรรม โดยได้มีข้อกำหนดเบื้องต้นของการทำโครงการที่ต้องการให้เยาวชนทุกคนได้นำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการทำความดี ประกอบกับการนำหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการคุณธรรมที่ตนเองสนใจ มาใช้ได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสม และสามารถอธิบายถึงเหตุผลที่นำมาใช้ได้อย่างชัดเจน

“ เราได้ทำเพื่อในหลวงของเรา ในหลวงของเราอยากเห็นคนไทยรู้จักสามัคคี เราเอาเรื่องรู้รัก-สามัคคี ของในหลวงมาเป็นแนวทาง ความสามัคคีจะทำให้เลิกทะเลาะกัน หันมาทำสิ่งดีๆ ให้กัน ”

“ อาจเป็นเพียงกลุ่มนักเรียนเล็กๆ ที่จะทำเพื่อในหลวงบ้าง แม้ว่าเป็นเรื่องเล็กๆ แต่เราก็ทำประโยชน์ได้มากมาย เพราะในหลวงท่านเหนื่อยเพื่อคนไทยมานานแล้ว ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์/ 21 ก.พ. 51)

“ทุกคนจะเห็นแบบอย่างของการให้จากในหลวงมากมาย ท่านให้กับราษฎรของท่าน โดยที่ท่านก็ไม่หวังสิ่งตอบแทนอะไรเลย เห็นแล้วก็รู้สึกซาบซึ้งใจ ก็เลยเป็นตัวอย่างสำหรับโครงการเรา”

“ปีนี้เป็นปีที่ดี เป็นปีที่ในหลวงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา แล้วโครงการนี้ก็ทำเพื่อเฉลิมพระเกียรติให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย ท่านทำงานหนักเพื่อคนไทย”

(เยาวชนกลุ่มทนายบารมี. สัมภาษณ์/ 19 ก.พ. 51)

“อยากให้เห็นว่าการทำโครงการของพวกเรา ก็ได้ท่านเป็นแรงบันดาลใจให้เราทำดี อย่างคำพูดที่ว่า “ทำดีเพื่อพ่อ” มีคนพูดเยอะ อยากให้ทำด้วย แล้วเราก็กทำด้วย เราจึงมีโครงการธารน้ำใจ สายใยรักขึ้น ที่เกิดจากแบบอย่างที่ดีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ”

(เยาวชนกลุ่มทนายบารมี. สนทนากลุ่ม/ 21 ก.พ. 51)

“ พระจริยวัตรของในหลวงหลายอย่างที่เรารู้เห็นแล้วทั้ง เห็นแล้วรู้สึกว่าเป็นที่เรอ กิจวัตรที่ในหลวงทำอยู่ทุกวัน เป็นแบบอย่างเรื่องของการประหยัดได้ดีมากๆ เลย ”

“ทำให้รู้ว่าหลายสิ่งที่พระองค์ทำมีแต่เรื่องการประหยัด พระองค์ทำแล้ว เราก็กเามาเรียนรู้ ”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม 9 ม.ค. 51)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จอีกประการหนึ่งคือ นักเรียนมีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันทำความดีด้วยความสมัครใจ จะทำให้สามารถดึงด้านบวกของแต่ละคนให้เข้ามาร่วมกันทำงานได้มากที่สุด ซึ่งจะทำให้เกิดการคิดดี ใฝ่ดี และทำดีร่วมกันเต็มที่ตามศักยภาพของแต่ละคน เกิดการซึบซับความดีไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้จนเกิดกระบวนการทางปัญญาในการทำโครงการคุณธรรมร่วมกัน ซึ่งจะพบว่านักเรียนสามารถเข้าร่วมโครงการคุณธรรมได้ทุกคนทั้งนักเรียนที่เรียนเก่งหรือเรียนไม่เก่ง ขึ้นอยู่กับความสมัครใจและความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองพัฒนาสังคม

“เรารวมกันอย่างสมัครใจทุกคนนะ คงไม่มีกลุ่มไหนที่จะมารวมกลุ่มกันด้วยการถูกบังคับหรือ เพราะถ้าถูกบังคับมันจะทำให้งานไม่มีทางสำเร็จไปได้เลย ”

(เยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม. สนทนากลุ่ม / 11 ม.ค. 51)

“ชวนเพื่อนกันมาทำก่อนตอนแรก เรารวมเพื่อนเราที่จะสามารถทำงานร่วมกันได้ ทำไปแล้วก็จะรู้ว่าใครเก่งตรงไหน อะไรใครถนัดบ้าง เอาด้านดีๆ ของแต่ละคนมาทำงาน ด้านไหนไม่ดีก็ได้ฝึกด้วย อย่างตอนแรกหนูระบายสีไม่เป็นเลย ก็มีเพื่อนที่เขาระบายสีเก่งสอนให้ หนูก็เลยได้ฝึกไปเลย”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม 8. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 28 ธ.ค. 50)

“เราจะไม่ต้องคัดกรองหรือ เพราะว่ามีสิ่งที่เราให้เขาทำในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม มันอาศัยด้วยใจของเขาถ้าเขาอยากจะทำ เอ่อ... ทุกคนทำได้เหมือนกันหมดทั้งเด็กเก่งแล้วก็เด็กอ่อน”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 22 ม.ค. 51)

นักเรียนยังต้องมีการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสมตามความถนัดหรือบุคลิกภาพ รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองด้วยความตั้งใจ มีความเสียสละ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพราะกระบวนการทำงานกลุ่มต้องเกิดจากการทำงานร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มทุกคน ทุกคนเป็นส่วนประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการ จะเห็นได้ว่าเยาวชนทั้ง 3 โครงการมีการแบ่งหน้าที่ออกเป็นตำแหน่งต่างๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะประธานที่จะต้องมีความเป็นผู้นำ ประธานความร่วมมือกับสมาชิกภายในกลุ่ม ตลอดจนมีการวางแผนและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง สามารถปรับประยุกต์จากนามธรรมให้เป็นรูปธรรมจนเกิดเป็นแผนผังความคิด/ ผังมโนทัศน์ ซึ่งแสดงถึงภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมดที่ผ่านการคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุดเพื่อการแก้ปัญหา ตลอดจนปฏิบัติตามโครงการซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้โครงการคุณธรรมสามารถเดินไปสู่การบรรลุจุดหมาย

“หน้าที่ก็แบ่งกัน มีการประชุมกัน ก็มีครบทุกตำแหน่ง ทั้งประธาน รองประธาน เกรียนุญิก เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ ก็แบ่งหน้าที่ให้เหมาะกับคน ก็แบ่งหน้าที่ตามแต่ละคนที่เขาถนัด แต่บางทีคนที่ทำหน้าที่อื่นก็มาร่วมกันช่วยกันด้วย ไม่ได้มองว่าใครเป็นใคร”

“เลือกคนที่จะเป็นประธาน ก็สำคัญ คือคนที่จะมาเป็นประธานต้องผ่านการทำโครงการมาแล้ว เพื่อที่จะมีประสบการณ์ เพราะหัวหน้าต้องมากระจายงานให้คนในกลุ่มโครงการได้”

(เยาวชนกลุ่มทานบารมี. สนทนากลุ่ม / 10 ม.ค. 51)

“กลุ่มของเราก็มีกัน 10 คนพอดี แล้วก็ทำหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่พอทำงานด้วยกันจริง ๆ ก็ทำหน้าที่เหมือนกันหมด คือช่วยกันค่ะ เวลาแบ่งหน้าที่เลือกจากศักยภาพ ความถนัดของบางคน ก็ดูจากนิสัยส่วนตัวนะ ถ้าพูดเก่ง ๆ พูดมาก ๆ ก็เป็นประชาสัมพันธ์”

(เยาวชนกลุ่มมัธยม. สนทนากลุ่ม / 9 ม.ค. 51)

“พอมาเป็นโครงการคุณธรรม ในความรู้สึกของครูนะ รู้สึกว่ามันเหมือนกับเป็นการปลุกฝัง คือมันไม่ใช่เรื่องของการทำคนเดียว หรือเพียงแค่การค้นคว้าจากตำรา แต่พอมาเป็นโครงการคุณธรรม เขาต้องทำกับคนหลายๆ ...คือเด็กทำงานเป็น เด็กคิดเป็น ศึกษาเองเป็น ค้นคว้าเองเป็น เขาได้คิด ได้วางแผน ได้ดำเนินการตามแผน แล้วเขาก็ได้ทำงานกันเป็นที่ม ค้นคว้าเป็น...”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. สัมภาษณ์ / 10 ม.ค. 51)

4.3 ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดจากศึกษานิเทศก์ จากการศึกษา

พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการคือบทบาทการสนับสนุนของศึกษานิเทศก์ในการให้ความช่วยเหลือเรื่องการประชุมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดและบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจเยี่ยม ให้ความสนใจต่อกิจกรรมต่างๆ ติดตามผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ

“ ครูเข้ามาช่วยเหลือดูแล ในฐานะของศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบโครงการการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” บทบาทที่สำคัญตั้งแต่เริ่มโครงการเลยก็คือ การประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัดคือสพฐ. ที่มีนโยบายผลักดันการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียน โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทั้งผู้บริหาร และครูที่ปรึกษาโครงการทุกท่าน ”

“ เมื่อเราได้เริ่มดำเนินโครงการนี้แล้วตั้งแต่ปี 2548 ซึ่งเป็นปีการศึกษา 2549 จนโครงการคุณธรรมของโรงเรียนนี้ได้รับรางวัลที่ 2 ระดับประเทศ แต่ก็ไม่ได้หยุดอยู่แค่นั้น เขายังทำกันต่อ โดยเกิดเป็นโครงการต่าง ๆ ตามมาอีกหลายโครงการอย่างที่เห็น ในปีการศึกษา 2550 นี้ ครูก็มีหน้าที่คอยติดตามการทำงาน ประเมินผลการทำงาน ดูความก้าวหน้าและให้การช่วยเหลือในฐานะผู้ที่รับผิดชอบ และก็ชื่นชมการทำโครงการของครูและนักเรียนที่นี้มาก ๆ ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 27 ก.พ. 51)

“ เราไม่รู้ว่าคุณคนอื่นเป็นยังไงบ้างเราไม่รู้ สำหรับคน.คนนี้ จริงใจ ครูก็จะยืนยันคำพูดนี้แหละ คือความจริงใจ ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 11 ก.พ. 51)

จากการศึกษาพบว่า นอกจากการให้ความเอาใจใส่ต่อการทำโครงการคุณธรรมของทั้งครูและนักเรียนแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าเมื่อการดำเนินโครงการเกิดอุปสรรคหรือปัญหาขึ้น ศึกษานิเทศก์จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ที่ให้กำลังใจแก่ครูที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ ด้วยการให้คำปรึกษา/ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำโครงการ แม้กระทั่งนอกเวลาราชการ จากการสังเกตพบว่าบางครั้งครูที่ปรึกษาโครงการจะโทรศัพท์มาขอคำแนะนำหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการทำโครงการคุณธรรมร่วมกัน รวมทั้งศึกษานิเทศก์ยังให้การช่วยเหลือในเรื่องงบประมาณที่สนับสนุนการทำโครงการคุณธรรมในบางโอกาส เพื่อนำใช้ในการดำเนินโครงการและเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการคุณธรรมด้วย

“ อย่างเวลาที่เขามีปัญหา ครูเขาก็จะมาปรึกษาเรา โทรมาถามว่าจะแก้อย่างไรดีเมื่อเด็กมีปัญหาอย่างนี้ๆ บางครั้งก็ช่วยกันให้กำลังใจกันไป รู้ว่าเหนื่อยกันทุกคน บางทีเราก็ให้เงินในการช่วยสนับสนุนการทำงานของเขา ”

(ศึกษานิเทศก์. สัมภาษณ์ / 27 ก.พ. 51)

“ ที่สุภาพิมพ์(ชื่อศึกษานิเทศก์) ไปดูเด็กๆ เขาไปเปิดหมวกกันใหม่คะ น่องนุ่น(ชื่อผู้วิจัย)ด้วยนะ ไปดูน้องๆ เขากัน ไปให้กำลังใจกันหน่อย วันนี้เขาจะไปกันที่ตลาดมืด ชายทะเล เขาจะไปลองดู ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 25 ธ.ค. 50)

“นักเรียนคะ เดี่ยวอาจารย์สุภาพิมพ์จะไปค้าขายกับเราด้วย จะไปช่วยเป็นกรรมการตัดสิน
โครงการให้ท่านพระอาจารย์พงศ์รินทร์ ครูอยากให้เรามาร่วมกันตั้งแต่ตี 5 เลยนะ”

(ครูที่ปรึกษาโครงการ. คำพูดจากการสังเกตกิจกรรม / 23 ม.ค. 51)

4.4 การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา การให้การสนับสนุนและการ
อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำ
ให้การทำโครงการคุณธรรมประสบความสำเร็จได้อย่างดี เนื่องจากการดำเนินนโยบายของ
ผู้บริหารสถานศึกษา ดังที่ปรากฏไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีแต่ละปีงบประมาณ โดยเฉพาะ
ปีงบประมาณ 2550 – 2551 จัดทำโดยแผนงานของโรงเรียน ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหาร
สถานศึกษามีความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนอย่าง
แท้จริง นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าได้มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ที่
จำเป็นต่อการทำโครงการ รวมทั้งเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการบางส่วน ซึ่ง
ผู้บริหารจะให้การสนับสนุนและช่วยเหลือโดยที่ไม่ขัดข้อง โดยเฉพาะเรื่องสถานที่ที่ใช้ในการทำ
โครงการ ทางโรงเรียนได้มีการจัดสรรพื้นที่ที่ใช้สำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ ของโครงการคุณธรรม
โดยเฉพาะและยังเป็นสถานที่ที่ใช้ในการนำเสนอนิทรรศการเกี่ยวกับการทำโครงการด้วย

“ กลุ่มกิจการนักเรียน : เสริมสร้างคุณค่าและความเจริญของงามในชีวิตให้กับนักเรียนใน
ด้านคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรมและมรรยาท ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ”

“ มาตรการ : จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและ
สังคม ตลอดจนการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ”

(วิเคราะห์เอกสาร. แผนปฏิบัติงานประจำปี 2551/ 10 มี.ค. 51)

“เราให้การสนับสนุนเรื่องสถานที่ แต่ก่อนนี้ห้องที่ทำโครงการทุกวันนี้ ไม่ใช่ที่นี้ละ เราให้
ห้องกับนักเรียนและอาจารย์ห้องใหม่ ที่มีสื่อครบครัน และมีพื้นที่กว้างพอที่จะใช้ในการจัดนิทรรศการ
นำเสนอผลงาน อย่างเต็มที่ครับ”

“ก็เห็นนักเรียนเขาตั้งใจกันทำงาน เขามีความมุ่งมั่น ในฐานะผู้บริหาร เราเองเราก็ชอบ มัน
เป็นเรื่องที่ดีไม่ใช่เหรอครับ เพราะงั้น อะไรที่ช่วยได้ก็ช่วยกัน ให้เขาทำโครงการอย่างดี โครงการ
เขาดี ก็เป็นชื่อเสียงให้กับโรงเรียนของเราด้วย จริงไหมครับ”

(ผู้อำนวยการ. สัมภาษณ์ / 27 ธ.ค. 50)

“ถ้าโครงการไหน มีเป้าหมายดี ระบุเป้าหมายชัดเจน ไม่ขัดเลย ให้เลย ฝ่ายงบประมาณ
ไม่บังอาจไปขัดเขาเลย เพราะว่าเป้าหมาย 100 % คือผลเกิดกับเด็กนะ ”

“ผลเกิดกับเด็ก มันก็ให้อยู่แล้ว มันมีงบที่เราสนับสนุนให้เต็มที่อยู่แล้ว แต่ในความเต็มที่
นั้นก็ต้อง Balance กับโครงการอื่น ๆ ด้วย ที่นี้โครงการได้รับการสนับสนุนเยอะ ”

(รองผู้อำนวยการ ฝ่ายอาคาร. สัมภาษณ์ / 28 ธ.ค. 50)

นอกจากนั้นความสำเร็จของโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการยังได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องท่านอื่นๆ อาทิ คุณบุญเลิศ เจริญกิจศิริวงศ์ ในฐานะวิทยากรที่มาให้ความรู้แก่นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ สนับสนุนในเรื่องของสื่อเทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอ และเผยแพร่กิจกรรมการทำความดีของโครงการคุณธรรมต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนด้านงบประมาณบางส่วน คุณแม่กนกวรรณ สุขญาติ เป็นผู้ปกครองหนึ่งในนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ ซึ่งได้ให้การช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของโครงการคุณธรรม ทั้งการสอนทำย៉ามา มา เป็นอาสาสมัครช่วยทำหมั้น รวมทั้งช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนด้วยความเต็มใจทุกครั้ง ตลอดจนนายสัตวแพทย์จำเริญ พานเพียรศิลป์ เป็นผู้ให้การสนับสนุนตั้งแต่โครงการรักษาสัตว์รักษาสังคม จนกระทั่งโครงการคุณธรรมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายหลัง ทั้งการให้คำแนะนำและการให้ความช่วยเหลือเรื่องงบประมาณในการดำเนินโครงการบางส่วน

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จากโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จากโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาได้เป็น 4 ปัจจัย ดังนี้

1) *ความทุ่มเทของครูที่ปรึกษาโครงการ* กล่าวคือ เป็นปัจจัยที่เกิดจากความมุ่งมั่นและความใส่ใจของครูที่ปรึกษาโครงการ ในการทำหน้าที่ของที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือนักเรียนทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความประพฤติส่วนตัวและเรื่องการเรียนรู้ มีความเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน รวมทั้งการเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้นักเรียนด้วย

2) *ความมุ่งมั่นของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ* กล่าวคือ เป็นปัจจัยที่เกิดมาจากความตั้งใจในการทำความดีของนักเรียนที่ต้องการเห็นสังคมที่ตนเองอยู่มีความสุข การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด รวมทั้งการมีศรัทธาต่อการทำความดีของตนเอง การมีความเชื่อมั่นในความคิดของครู การมีความตั้งใจที่จะทำให้คนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีและความศรัทธาต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3) *ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดจากศึกษานิเทศก์* กล่าวคือ เป็นปัจจัยที่เกิดมาจากความชื่นชมในการทำความดีของทั้งครูและนักเรียนที่ร่วมทำโครงการคุณธรรม ซึ่งศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้ให้คำปรึกษา ติดตามตรวจเยี่ยม เป็นกำลังใจและเสียสละเวลาในการสนับสนุนการทำโครงการอย่างสม่ำเสมอ

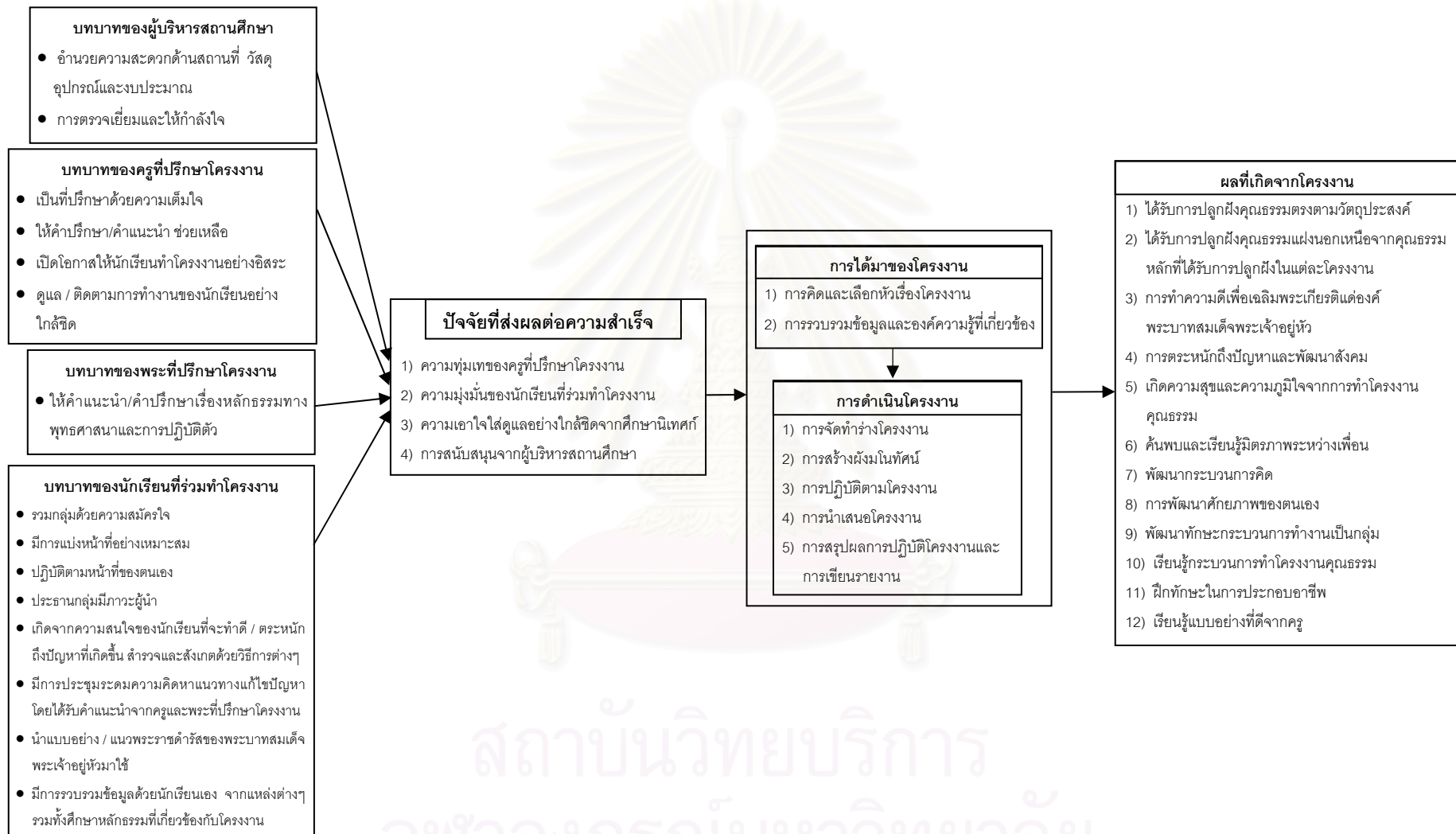
4) *การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา* กล่าวคือ เป็นปัจจัยที่เกิดมาจากการตระหนักถึงความสำคัญของการทำความดี ซึ่งได้ให้การสนับสนุนในด้านนโยบายส่งเสริมคุณธรรม

ภายในสถานศึกษา การจัดสถานที่ที่ใช้ในการทำโครงการโดยเฉพาะ สนับสนุนสื่อ วัสดุอุปกรณ์
ที่จำเป็น รวมทั้งเรื่องงบประมาณบางส่วนที่ใช้ในการดำเนินโครงการมาโดยตลอด

จากการศึกษา พบว่า โครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการมีปัจจัยที่ส่งเสริมให้การทำ
โครงการประสบความสำเร็จเหมือนกัน ผลจากการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม
เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” รวมทั้งการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบและสามารถสังเคราะห์รูปแบบความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิม
พระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ได้ตั้งแผนภาพที่ 4.8 ต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 4.8 รูปแบบความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม เป็นการวิจัยพหุกรณีศึกษา ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ (1) วิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ในด้านการได้มาของโครงการ การดำเนินงาน โครงการ และผลที่เกิดจากโครงการ และ (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research) กรณีศึกษาเป็นโครงการคุณธรรมจำนวน 3 โครงการ ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลในภาคสนาม ใช้เวลาประมาณ 5 เดือน ตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน 2550 – 21 มีนาคม 2551 โดยมีวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และเป็นทางการ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกชนิดของข้อมูล เปรียบเทียบและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ

“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

1. ด้านการได้มาของโครงการ
2. ด้านการดำเนินโครงการ
3. ด้านผลที่เกิดจากโครงการ

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ

“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

1. ด้านการได้มาของโครงการ

จากการวิเคราะห์โครงการคุณธรรมของกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงและโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ด้านการได้มาของโครงการเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.1 บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ โดยจะมีบทบาทแตกต่างกัน ดังนี้

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ทั้ง 3 โครงการ ผู้บริหารอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และงบประมาณบางส่วน ตลอดจนการตรวจเยี่ยมการทำงานและการให้กำลังใจ

บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการ เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาด้วยความเต็มใจ หน้าที่หลักสำคัญคือทำให้คำปรึกษา/คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงปฏิบัติโครงการคุณธรรมของตนเองอิสระ ดูแลเอาใจใส่ตลอดการดำเนินกิจกรรมของโครงการและติดตามการทำงานของนักเรียน โดยเฉพาะโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ซึ่งครูที่ปรึกษาจะเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เนื่องจากเยาวชนในโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิงและกำลังเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูที่ปรึกษาจะเข้ามาให้การอบรมสั่งสอนในเรื่องของการดำเนินชีวิต

บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการจะมีพระที่ปรึกษาประจำโครงการละ 1 รูป ซึ่งจะมีบทบาทในการให้คำแนะนำ/คำปรึกษาเรื่องหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักและการอบรมให้ความรู้เรื่องปฏิบัติตัวของเยาวชน

ส่วนบทบาทของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ พบว่า เกิดจากการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ ทั้ง 3 โครงการ ซึ่งลักษณะของการรวมกลุ่มมี 2 แบบคือ โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง จะเป็นการรวมกลุ่มสมาชิกที่อยู่ในห้องเดียวกันและชั้นเดียวกัน ส่วนโครงการธารน้ำใจ สายใยรักและโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง จะมีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่อยู่ต่างห้องกันหรือคนละระดับชั้น ซึ่งก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการทำโครงการ โดยนักเรียนที่ร่วมกัน

ทำโครงการจะมีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกออกเป็นตำแหน่งต่างๆ คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ สวัสดิการและกรรมการ ซึ่งโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เน้นว่า ประธานของโครงการจะต้องมีประสบการณ์ในการทำโครงการมาก่อน นอกจากนั้นนักเรียนที่ร่วมทำโครงการคุณธรรมบางคนในแต่ละโครงการยังเคยผ่านการอบรมการทำโครงการคุณธรรมและเป็นสมาชิกชุมชนอนุรักษ์สัตว์ รักรักษ์สังคม

1.2 การคิดและเลือกหัวเรื่องโครงการ พบว่า นักเรียนที่ร่วมทำโครงการทั้ง 3 โครงการได้มีการสำรวจ สังเกตถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาที่แตกต่างกันตามความสนใจของแต่ละโครงการ กล่าวคือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก สำรวจพบปัญหาความขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนและทุนทรัพย์ของนักเรียนในโรงเรียน โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง สำรวจพบปัญหาการใช้จ่ายเกินความจำเป็นและการไม่รู้จักรักษาออม ส่วนโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง สำรวจพบปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนภายในโรงเรียน โดยที่โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงและโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ได้มีการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบสภาพปัญหา ได้แก่ แบบสำรวจสาเหตุของการทะเลาะวิวาท แบบสำรวจเจตคติการใช้จ่ายของนักเรียน นอกจากนั้นนักเรียนที่ร่วมทำโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ยังได้มีลงภาคสนามไปพูดคุยกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการทำโครงการ

1.3 การรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทุกโครงการคุณธรรมได้มีการรวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่างๆ การได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการ พระที่ปรึกษาโครงการและเยาวชนกลุ่มเมตตาธรรม ตลอดจนความร่วมมือจากหน่วยงานภายในโรงเรียน คือฝ่ายแนะแนวและฝ่ายกิจการนักเรียน ซึ่งได้แบ่งข้อมูลที่รวบรวมได้เป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 **หลักธรรมที่นำมาใช้** พบว่า โครงการคุณธรรมทุกโครงการได้มีการศึกษาถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาตามแนวทางของหลักธรรมที่เหมาะสมแตกต่างกันแต่ละโครงการ กล่าวคือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก ใช้หลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง ใช้หลักธรรมเรื่องทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ใช้หลักธรรมเรื่องสาราณียธรรม 6

ส่วนที่ 2 หลักการหรือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พบว่าทุกโครงการได้มีการนำพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสในโอกาสต่างๆ ซึ่งได้นำมาใช้ให้สอดคล้องกับปัญหาของแต่ละโครงการ

2. ด้านการดำเนินโครงการ

จากการวิเคราะห์โครงการคุณธรรมของกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ด้านการดำเนินโครงการเป็น 5 ส่วน ดังนี้

2.1 การจัดทำร่างโครงการ พบว่า ได้มีการจัดทำร่างโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการ ในภาคการศึกษาที่ 1 และได้รับรางวัลโครงการคุณธรรมดีเด่น ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 ทั้ง 3 โครงการ โดยการจัดทำร่างโครงการประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญดังนี้ 1) ชื่อโครงการ 2) กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการและสถานศึกษา 3) ที่ปรึกษาโครงการ 4) วัตถุประสงค์ 5) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ 6) ผังมโนทัศน์ 7) สารสำคัญของโครงการ 8) การศึกษาวิเคราะห์ 9) วิธีการดำเนินงาน 10) งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ 11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ 12) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา และ 13) ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ โดยที่แต่ละโครงการได้รับคู่มือการทำโครงการจากศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบโครงการ จุดเริ่มต้นในการจัดทำร่างโครงการเกิดจากการเข้าค่ายอบรมการทำโครงการคุณธรรม ที่จัดขึ้นด้วยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชลบุรี “สุขุบบท” และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 1 ซึ่งนักเรียนที่ร่วมทำโครงการน้ำใจ สายใยรัก ได้รับมอบหมายจากศึกษานิเทศก์ให้เป็นเยาวชนกลุ่มแกนนำในการจัดค่ายอบรมการทำโครงการ

การจัดทำร่างโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการนักเรียนได้มีการจัดทำกันเอง โดยได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการและเยาวชนกลุ่มเมตตาธรรม จากการศึกษาพบว่าโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ได้มีการปรับร่างโครงการจากครั้งแรก เนื่องจากมีการเปลี่ยนกลุ่มนักเรียนที่ร่วมทำโครงการทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินโครงการรู้จัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง สามารถดำเนินต่อไปได้จนเสร็จสิ้น นอกจากนั้นโครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เป็นโครงการคุณธรรมเพียงโครงการเดียวที่มีจุดเริ่มต้นของการจัดทำร่างโครงการมาจากข้อคิดที่ได้รับจากพระมหาพวงศันรินทร์ ฐิตวิโส รวมทั้งจากประสบการณ์ที่นักเรียนเคยไปร่วมเข้าค่ายสุดท้ายอดผู้นำเยาวชน ปี 2549

2.2 การสร้างผังมโนทัศน์ พบว่า ทุกโครงการได้มีการสร้างผังมโนทัศน์ขึ้นจากนักเรียนที่ร่วมทำโครงการกันเอง โดยเป็นการประมวลกิจกรรมทั้งหมดที่ได้มีการวางแผนไว้ว่าจะดำเนินการตามร่างโครงการ ซึ่งทุกขั้นตอนในแต่ละกิจกรรมจะบูรณาการเรื่องของการปลูกฝังคุณธรรมที่สอดคล้องกับโครงการ รวมทั้งพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาโครงการอย่างใกล้ชิด

2.3 การปฏิบัติตามโครงการ พบว่า โครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ มีการปฏิบัติตามโครงการตนเองได้ทำร่างโครงการเหมือนกัน กล่าวคือ เริ่มจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมและแนวพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำมาใช้ให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการ ซึ่งกิจกรรมของแต่ละโครงการจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการปลูกฝังคุณธรรมในด้านต่างๆ มีข้อสังเกตที่ผู้วิจัยพบว่า ทั้ง 3 โครงการจะมีวัตถุประสงค์สำคัญลำดับแรกคือการเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา และเมื่อการดำเนินกิจกรรมโครงการเสร็จสิ้นจะมีการจัดค่ายคุณธรรมทั้ง 3 โครงการ เพื่อเป็นการสรุปและประเมินผลของการดำเนินโครงการ ตลอดจนเป็นการตอกย้ำถึงคุณธรรมที่ต้องการปลูกฝังให้แก่เยาวชนด้วย

2.4 การนำเสนอโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการมีการทำเสนอที่แตกต่างกัน ดังนี้ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก มีการประชาสัมพันธ์ตั้งแต่เริ่มโครงการ โดยการประชาสัมพันธ์ในช่วงกิจกรรมตอนเช้าหน้าเสาธง การประกาศเสียงตามสาย การลงประกาศในวารสารของทางโรงเรียนและการประกาศบนอินเทอร์เน็ต รวมทั้งได้มีการประชาสัมพันธ์ตามห้องเรียนเพื่อขอรับบริจาคสิ่งของและมีเยาวชนกลุ่มมัธยมฯ ไปช่วยประชาสัมพันธ์ด้วย

สำหรับการประชาสัมพันธ์นำเสนอโครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง การประชาสัมพันธ์โครงการนี้ส่วนใหญ่ จะเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมที่ต้องการปลูกฝังและกิจกรรมต่างๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมายและเมื่อมีงานโรงเรียน

ส่วนโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง มีลักษณะของการประชาสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มกับนักเรียนที่อยู่ในการดูแลด้านความประพฤติของฝ่ายกิจการนักเรียน ที่มีความประพฤติในทางที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งไม่ควรเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว อาจทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงไม่ยอมรับกิจกรรมของโครงการ เพราะอายหรือไม่อยากให้เพื่อนในโรงเรียนทราบ ดังนั้น จึงไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบ แต่จะเป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างเยาวชนกลุ่มสามัคคีธรรม ครูที่ปรึกษาโครงการและฝ่ายกิจการนักเรียน

2.5 การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน พบว่า ทั้ง 3 โครงการได้มีการแบ่งหน้าที่กันในการเรียบเรียงและสรุปรายงานโครงการ ทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ พร้อมทั้งเขียนรายงานผลการปฏิบัติโครงการส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1

3. ด้านผลที่เกิดจากโครงการ

จากการวิเคราะห์โครงการคุณธรรมของกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ คือ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคงและโครงการผู้รักสามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ในด้านผลที่เกิดจากโครงการ พบว่า คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมี 12 คุณลักษณะ ดังนี้

คุณลักษณะที่ 1 ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมตรงตามวัตถุประสงค์

คุณลักษณะที่ 2 ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมแฝงนอกเหนือจากคุณธรรมหลักที่ได้รับการปลูกฝังในแต่ละโครงการ เช่น ความกล้าแสดงออก ความรับผิดชอบ การเสียสละ เป็นต้น

คุณลักษณะที่ 3 การทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คุณลักษณะที่ 4 การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม

คุณลักษณะที่ 5 เกิดความสุขและความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรม

คุณลักษณะที่ 6 ค้นพบและเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อน

คุณลักษณะที่ 7 พัฒนาระบบความคิด

คุณลักษณะที่ 8 การพัฒนาศักยภาพของตนเอง

คุณลักษณะที่ 9 พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม

คุณลักษณะที่ 10 เรียนรู้กระบวนการทำโครงการคุณธรรม

คุณลักษณะที่ 11 ฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ

คุณลักษณะที่ 12 เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ

“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จากโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 3 โครงการ ผู้วิจัยได้สรุปการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จากโครงการคุณธรรมที่เป็นกรณีศึกษาได้เป็น 4 ปัจจัย ดังนี้

1) ปัจจัยด้านครูที่ปรึกษาโครงการ

2) ปัจจัยด้านนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ

- 3) ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดจากศึกษานิเทศก์
- 4) การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จของของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

- ประเด็นที่ 1 ด้านการได้มาของโครงการ
- ประเด็นที่ 2 ด้านการดำเนินโครงการ
- ประเด็นที่ 3 ด้านผลที่เกิดจากโครงการ
- ประเด็นที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ประเด็นที่ 1 ด้านการได้มาของโครงการ

เนื่องจากโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” เป็นโครงการที่มุ่งการปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน ซึ่งได้เริ่มดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 2 ปีแล้ว การดำเนินงานที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน พระภิกษุสงฆ์ บุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมทั้งยังเป็นโครงการที่มีลักษณะเด่นเฉพาะหลายประการ ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนผ่านการทำงานที่ได้นำหลักธรรมทางพุทธศาสนาและแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางการดำเนินโครงการ

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการและขั้นตอนของการทำโครงการคุณธรรมมีข้อกำหนดเบื้องต้นที่ค่อนข้างละเอียด ประกอบกับโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับครูและนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำคู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้นกระจายลงสู่แต่ละเขตพื้นที่การศึกษา โดยให้แต่ละเขตพื้นที่การศึกษาได้นำคู่มือดังกล่าวให้โรงเรียน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการคุณธรรมภายในสถานศึกษา หากครูและนักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำโครงการคุณธรรม รวมทั้งได้ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำโครงการ จนสามารถกลับไปดำเนินการภายในสถานศึกษาของตนเองได้นั้น ก็จะทำให้การทำโครงการคุณธรรมไม่ใช่เรื่องที่ยุ่งยาก ซับซ้อน กลับจะเกิดผลดีต่อครู นักเรียนและสถานศึกษาด้วย ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าโครงการคุณธรรมที่ได้มีการดำเนินโครงการจนประสบความสำเร็จนั้น ครูและนักเรียนจะได้เข้าร่วมการอบรมและเรียนรู้การทำโครงการคุณธรรมจากการเข้าค่ายอบรมการทำโครงการก่อนที่จะ

เริ่มดำเนินโครงการคุณธรรม โดยได้รับความร่วมมือจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้ดำเนินการจัดค่ายการอบรมการทำโครงการร่วมกับสถานศึกษา ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ช่วงเดือนพฤษภาคม-เดือนมิถุนายน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ครูและนักเรียนที่ร่วมทำโครงการและเตรียมวางแผนงานในการพัฒนาจัดทำเป็นร่างโครงการต่อไป ทำให้นักเรียนมีทักษะในการทำโครงการคุณธรรมอย่างถูกต้อง นอกจากนี้หลักสูตรของการเข้าค่ายคุณธรรมควรมีการนำตัวอย่างของโครงการคุณธรรมที่เคยปฏิบัติโครงการจนประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับจากคนในสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างของการทำโครงการที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรม จะช่วยให้ครูและนักเรียนมีความเข้าใจและนำมาปรับใช้ในการทำโครงการของตนเองได้ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ร่วมทำโครงการธารน้ำใจ สายใยรักที่เคยร่วมทำโครงการรักษาสัตว์ รักษาสังคมเป็นตัวแทนกลุ่มแกนนำเยาวชนในการให้จัดค่ายอบรมการทำโครงการคุณธรรมและถ่ายทอดประสบการณ์การทำโครงการให้แก่รุ่นน้อง

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ประการหนึ่งคือ โครงการคุณธรรมต้องเกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือความสนใจของนักเรียนเอง ไม่ควรเกิดจากความคิดของผู้ใหญ่ที่ต้องการให้เด็กทำโครงการในเรื่องที่ผู้ใหญ่ต้องการ เพราะผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพภายในตนเองที่จะสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 มีสาระสำคัญว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาและถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) เนื่องจากโครงการที่เกิดจากกระบวนการคิดของนักเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของโครงการ รู้สึกรับผิดชอบและต้องการทำให้โครงการสำเร็จด้วยความสามารถของตนเอง

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการเริ่มต้นของโครงการคุณธรรมที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งเกิดจากการตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ส่งผลกระทบในทางต่อการดำเนินชีวิต จากนั้นจึงวิเคราะห์สาเหตุและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยใช้การสำรวจ สังเกต ค้นหาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จากการศึกษาข้อมูล เอกสารและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์แนวทางที่ดีที่สุดที่จะสามารถนำมาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับสุวิทย์ มูลคำ (2543) สุพิศ นามเหลา (2544) และ ชาตรี เกิดธรรม (2547) ที่กล่าวว่า ลักษณะของโครงการคือเป็นเรื่องที่นักเรียนสงสัย สนใจที่จะหาคำตอบ เป็นการเรียนรู้ที่มีระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่อง ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ใช้ความสามารถหลายด้าน เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

อย่างไรก็ตาม หากต้องการให้การดำเนินโครงการเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ครูและนักเรียนควรวีธแนวทางการดำเนินโครงการจากคู่มือการทำโครงการคุณธรรมตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือการทำโครงการให้ครบถ้วน ซึ่งอาจเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องและความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ เวลาและตัวแปรอื่นๆ เพื่อให้กระบวนการทำโครงการเป็นระบบตั้งแต่กระบวนการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการและผลที่เกิดจากโครงการ

ประเด็นที่ 2 การดำเนินโครงการ

กระบวนการของการทำโครงการประกอบด้วย การออกแบบและวางแผนโครงการ ซึ่งจะ เป็นขั้นตอนในการเตรียมการเพื่อกำหนดแผนการไว้ล่วงหน้าอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ ต่อเนื่องจากการสำรวจสภาพปัญหา และค้นพบว่าปัญหาที่ต้องการแก้ไขมีสาเหตุมาจากอะไร เป้าหมายของการแก้ปัญหาคืออะไร และแนวทางในการแก้ปัญหาเป็นเช่นไร

ผลจากการวิจัยพบว่า การออกแบบและการวางแผนที่ทำให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดของการ ดำเนินโครงการคือ ขั้นตอนของการจัดทำโครงร่าง เรียกว่า ร่างโครงการ โดยนำข้อมูลที่รวบรวม และประมวลได้ทั้งหมดนั้นมาเรียบเรียง ตั้งแต่การกำหนดชื่อโครงการ กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบ โครงการ สถานศึกษา ที่ปรึกษาโครงการ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู พระสงฆ์ ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องอื่น ๆ การกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการทำโครงการคุณธรรม สถานที่ ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดจนการสร้างผังมโนทัศน์ซึ่งเป็นการสรุปภาพรวมของร่างโครงการ โดยก่อนที่จะการจัดทำร่างโครงการต้องวิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหา เพื่อให้เห็นที่มาและความสำคัญของโครงการ วางเป้าหมายของการแก้ปัญหาทั้งเชิง ปริมาณและคุณภาพ ระบุถึงหลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ วิธีการดำเนินงาน งบประมาณ และแหล่งที่มาของงบประมาณ ผลที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ ปรึกษา ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ จะพบว่าทั้ง โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก โครงการประหยัต์วันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง และโครงการรู้รัก สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง ได้มีการดำเนินการในการจัดทำร่างโครงการ สร้างผังมโนทัศน์ รวมทั้ง การปฏิบัติตามโครงการ ซึ่งเริ่มจากวิธีดำเนินโครงการ ขอบเขตการศึกษาเรียนรู้ การกำหนด ปฏิทินการดำเนินโครงการ และระบุถึงงบประมาณ / แหล่งที่มาของงบประมาณ ตลอดจนการ นำเสนอโครงการ การสรุปผลการปฏิบัติโครงการและการเขียนรายงาน

ผลจากการศึกษา แสดงให้เห็นว่า โครงการคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จได้จำเป็น จะต้องมีการดำเนินการจัดทำร่างโครงการก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ รวมทั้งมีการสร้างผังมโนทัศน์ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน แสดงถึงความต่อเนื่องของกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ในช่วงเวลานี้ที่ปรึกษาโครงการไม่ว่าจะเป็นครู พระสงฆ์ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษา แนะนำและให้กำลังใจแก่นักเรียนที่ร่วมทำโครงการ หลายครั้งที่อาจต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนงานไปจากเดิม โดยต้องเข้าใจว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคืออะไร และมีวิธีการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคระหว่างการดำเนินงานอย่างไร จากผลการวิจัยพบว่า โครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง เป็นหนึ่งในโครงการคุณธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินโครงการ ซึ่งได้มีการเปลี่ยนกลุ่มเยาวชนที่รับผิดชอบโครงการทั้งหมด หลังจากที่ได้มีการจัดทำร่างโครงการคุณธรรมไปแล้วระยะหนึ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงกลับเป็นการส่งสัญญาณที่ดีว่าโครงการคุณธรรมจะสามารถดำเนินการต่อไปได้จนกระทั่งโครงการเสร็จสิ้น ไม่ต้องล้มเลิกโครงการ เป็นตัวอย่างของการแก้ไขปัญหอุปสรรคระหว่างการดำเนินโครงการได้เป็นอย่างดี

ประการสำคัญต่อมา ที่ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ คือการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อปัญหาและควรเป็นกิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ที่จะสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาได้จริง เน้นการให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้ลงมือปฏิบัติ เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบประสบการณ์ตรง จะเห็นได้ว่าแต่ละโครงการมีกิจกรรมที่มุ่งเน้นเพื่อให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำโครงการ โครงการธารน้ำใจ สายใยรัก เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับการให้ทั้งกาย วาจาและจิตใจ กิจกรรมของโครงการก็จะเน้นไปในการให้นักเรียนภายในโรงเรียนร่วมกันบริจาคสิ่งของที่สภาพดี สามารถนำไปใช้ต่อได้แก่นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ส่วนสิ่งของที่เหลือจากการบริจาคจะนำมาขายเป็นสินค้ามือสองในราคาประหยัด โครงการประหยัดวันนี้ เพื่อชีวิตที่มั่นคง เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับการประหยัด ซึ่งได้มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของการใช้จ่ายอย่างฉลาด วิธีคิดที่จะช่วยให้นักเรียนประหยัดมากขึ้น รวมทั้งการทำบัญชีแก้มลิงเพื่อการออม สำหรับโครงการอนุรักษ์ สามัคคี ทำความดี ถวายในหลวง เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมเกี่ยวกับความสามัคคี โดยมีกิจกรรมที่นำนักเรียนที่มีปัญหาทะเลาะวิวาท มาทำกิจกรรมร่วมกันในการทำความสะอาดลานธรรม ปลูกต้นไม้ นั่งสมาธิ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง รวมทั้งกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรมที่ทั้ง 3 โครงการได้ดำเนินการเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องจากการทำงานทุกอย่างต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งโครงการคุณธรรมนี้เป็นโครงการที่ผู้ดำเนินงานแกนหลักคือนักเรียน ซึ่งยังไม่มีรายได้เป็นของตนเอง ประกอบกับช่วงระยะเวลาดำเนินการมีความต่อเนื่องยาวนาน ดังนั้น การให้การสนับสนุนด้านงบประมาณจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปใช้ในการดำเนินโครงการต่อเนื่องไปในระยะที่ 2 โดย

ควรให้การสนับสนุนก่อนที่โครงการเสร็จสิ้น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเป็นหลักประกันถึงความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ จากผลการวิจัยพบว่า โครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการ ได้รับงบประมาณในการสนับสนุนเป็นจำนวน 5,000 บาท โดยงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการดำเนินโครงการคุณธรรมนั้น สถานศึกษาจะต้องจัดทำร่างโครงการนำเสนอ ก่อนรายละเอียดของการนำเสนอจะต้องแสดงถึงที่มาและความสำคัญของโครงการ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ตลอดจนผลที่คาดว่าจะได้รับตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ แล้วส่งเข้าประกวดโครงการ โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งจะพิจารณาให้งบประมาณสนับสนุนแก่โครงการตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม หากว่าโครงการใดมีช่องทางที่จะสามารถหาแหล่งงบประมาณเพิ่มเติมเอง โครงการนั้นก็สามารรถดำเนินการได้

ประเด็นที่ 3 ผลที่เกิดจากโครงการ

เมื่อได้การดำเนินโครงการคุณธรรมสิ้นสุด นักเรียนที่ร่วมทำโครงการได้มีการประเมินการทำงานของตนเอง เพื่อเป็นการสะท้อนผลที่เกิดจากการทำโครงการคุณธรรม ประโยชน์หรือคุณค่าที่ได้รับ รวมทั้งความรู้สึกและความประทับใจที่ได้จากการทำโครงการคุณธรรม เห็นได้ว่าโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการได้มีการประเมินผลการดำเนินงานของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ ซึ่งเป็นกระบวนการทบทวนบทบาทของตนเอง ทำให้ได้ข้อค้นพบถึงปัจจัยที่ทำให้โครงการของตนเองประสบความสำเร็จ และอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนการแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ วีระชัย ปุรณโชติ (2531) และลัดดา ภูเกียรติ (2544) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับให้นักเรียนทราบว่าผลงานของตนเองมีคุณภาพเพียงใด มีข้อบกพร่องหรือมีข้อเด่นอะไรบ้าง จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นได้ว่าการประเมินตนเองทำให้นักเรียนค้นพบถึงคุณค่าของการทำโครงการคุณธรรมในหลายด้าน อาทิ การได้ทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม การพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาระบบการคิด พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการทำโครงการคุณธรรม ค้นพบและเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อน เกิดความสุขและความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรมและฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนได้เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู ที่สำคัญคือนักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมหลักตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการที่ต้องการปลูกฝังอย่างแน่นอน รวมทั้งคุณธรรมแฝงอื่นๆ เช่น ความอดทน ความเสียสละ ความกล้าแสดงออก ความเป็นผู้นำ เป็นต้น

ประเด็นที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ พบว่า โครงการคุณธรรมทุกโครงการ ประสบความสำเร็จได้ เนื่องมาจากการได้รับการร่วมมือปฏิบัติโครงการนักเรียนและครู อีกทั้ง การสนับสนุนที่ดีจากทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ศิษยานุศิษย์ พระ บุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดย ต่างฝ่ายต่างแสดงบทบาทและปฏิบัติตามบทบาทของตนเองอย่างเต็มที่ โครงการคุณธรรมจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลย หากขาดบุคคลส่วนใดส่วนหนึ่งเพราะการทำโครงการคุณธรรม ต้องเกิดจากความร่วมมือทุกชั้นตอนตั้งแต่ระดับนโยบายลงสู่ระดับปฏิบัติการ นอกจากนี้ยังต้อง ได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ แม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงในคู่มือ การทำโครงการ

จากการศึกษาพบว่า ครูที่ปรึกษาโครงการก็เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ใน ด้านการสนับสนุนและการประสานการทำงาน ทำให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความราบรื่น ตั้งแต่การได้มาของโครงการ จนกระทั่งโครงการเสร็จสิ้น สามารถฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ จะเห็นได้ว่าโครงการคุณธรรมทั้ง 3 โครงการจะมีครูที่ปรึกษาโครงการเป็นผู้ผลักดันการ ขับเคลื่อนทุกทิศทางอันเกิดจากความมุ่งมั่นและความใส่ใจ โดยครูที่ปรึกษาต้องเป็นผู้ให้ คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยแก้ไขปัญหาและให้กำลังใจ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ความรัก และเอาใจใส่นักเรียนเปรียบเสมือนลูก มีการประเมินเพื่อติดตามความก้าวหน้า เปิดโอกาสในการ ทำโครงการอย่างอิสระและเข้าใจศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน ตลอดจนมีความศรัทธาต่อการ ทำความดีและสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานจากในหลวง ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2544: 31) และชาติรี เกิดธรรม (2547) ที่ได้สรุปประเด็นบทบาทของครูไว้ว่า ให้คำอธิบายเพื่อให้ นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ ก่อนที่จะให้นักเรียนลงมือปฏิบัติการ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ กำกับติดตามการทำงานและประเมินผลโครงการ เป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆ รวมทั้ง เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้ อยากศึกษาค้นคว้า อีกทั้งให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ และฝึกให้นักเรียนมีความอดทนต่อการทำงาน และสามารถแก้ไขปัญหาในการทำงานได้ ตลอดจนดูแลนักเรียนระหว่างทำโครงการ ในเรื่องความสะดวกและความปลอดภัย และเป็นผู้ แนะนำให้นักเรียนเขียนโครงการ การจัดกระทำข้อมูลอย่างถูกต้อง

นอกจากนี้บทบาทของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการก็ถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ สำคัญเช่นเดียวกันในฐานะของผู้ที่ริเริ่มโครงการที่เกิดจากการตระหนักถึงปัญหาด้วยตนเอง มี การรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันทำความดีด้วยความสมัครใจ มีการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสม ตลอดจนมี การวางแผนและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำและอรทัยมูลคำ (2543)

ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานไว้ว่า ผู้เรียนได้กำหนดหัวข้อหรือประเด็นที่น่าสนใจหรือข้อสงสัย รวบรวมหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ออกแบบวิธีการเรียนรู้หรือการศึกษาหาคำตอบ และผู้เรียนได้ปฏิบัติการศึกษาค้นคว้าตามแผนที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยความศรัทธาในการทำความดีทั้งต่อตนเอง ครู สังคมและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมทั้งนักเรียนทุกคนสามารถทำโครงงานคุณธรรมได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่จะเข้าร่วมโครงงานคุณธรรมไม่ได้จำกัดเฉพาะนักเรียนที่มีความรู้ทางวิชาการหรือต้องผ่านการทดสอบแต่อย่างใด หากเกิดจากความเต็มใจและการมีจิตอาสาที่ตั้งใจทำความดีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม ย่อมจะส่งผลให้การทำโครงงานคุณธรรมประสบผลสำเร็จ

ปัจจัยที่ค้นพบอีกประการหนึ่งคือ การเตรียมความพร้อมก่อนทำโครงงานคุณธรรมด้วยการอบรมการทำโครงงาน และกระบวนการทำโครงงานคุณธรรมที่เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้จาก 2 เหตุผล ดังนี้ เหตุผลที่ 1 คือการอบรมการทำโครงงานก่อนทำโครงงานคุณธรรมจะทำให้ครูและนักเรียนมีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงงานคุณธรรม และได้ฝึกปฏิบัติทำโครงงาน เพื่อให้การทำโครงงานคุณธรรมมีประสิทธิภาพในการปลูกฝังคุณธรรมได้อย่างแท้จริง และเหตุผลที่ 2 คือการทำโครงงานคุณธรรมต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยครูและนักเรียนสามารถร่วมกันศึกษาได้จากเอกสารคู่มือการทำโครงงานคุณธรรมที่มีการกำหนดรายละเอียดถึงขั้นตอนการทำโครงงานคุณธรรมไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งนี้ทั้งครูและนักเรียนจะต้องปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องตามระยะเวลาที่เหมาะสม

ข้อค้นพบสุดท้ายที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้คือ หากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารที่ได้ดำเนินนโยบายเสริมสร้างคุณธรรมภายในสถานศึกษาและการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ เช่น สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การอำนวยความสะดวกและงบประมาณ การเอาใจใส่ติดตามตรวจเยี่ยมและให้กำลังใจทั้งต่อครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอจากศึกษานิเทศก์ บุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ให้การช่วยเหลือกิจกรรมโครงงาน รวมถึงการอุปถัมภ์จากพระที่ปรึกษาในการทำโครงงานคุณธรรม การประสบความสำเร็จในการทำโครงงานคุณธรรมคงไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานต้นสังกัดส่งเสริมให้มีการจัดการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่กลุ่มเยาวชนได้มีแรงผลักดันในการทำโครงการคุณธรรมเป็นประจำทุกปี

2) หน่วยงานต้นสังกัดสนับสนุนการให้เงินรางวัลแก่กลุ่มเยาวชนที่ทำโครงการคุณธรรม สำหรับเป็นงบประมาณไว้ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการคุณธรรม เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ผู้ดำเนินงานแกนหลักคือนักเรียน ซึ่งยังไม่มีรายได้เป็นของตนเอง ประกอบกับช่วงระยะเวลาดำเนินการมีความต่อเนื่องยาวนาน ดังนั้น การให้การสนับสนุนด้านงบประมาณจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปใช้ในการดำเนินโครงการต่อเนื่องไปในระยะที่ 2 โดยควรให้การสนับสนุนก่อนที่โครงการเสร็จสิ้น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเป็นหลักประกันถึงความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ

3) สถานศึกษาให้การสนับสนุนด้านบุคลากรครูที่รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาโครงการ โดยให้มีครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการเป็นแกนนำหลักในการทำโครงการคุณธรรมโดยเฉพาะ การนำนโยบายการเสริมสร้างคุณธรรมด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการคุณธรรมเข้ามาสู่สถานศึกษา การเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมทำโครงการคุณธรรมตามความสนใจ ตลอดจนการตรวจเยี่ยมเพื่อให้กำลังใจและติดตามความก้าวหน้าของการทำโครงการอย่างสม่ำเสมอ

4) สถานศึกษาให้การสนับสนุนด้านสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับโครงการคุณธรรมโดยเฉพาะ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการคุณธรรม รวมทั้งการสนับสนุนนักเรียนที่ร่วมทำโครงการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา การดูแลในเรื่องความปลอดภัยและสวัสดิการ การติดตามการดำเนินงาน ตลอดจนการให้กำลังใจแก่นักเรียนที่ทำโครงการ ตลอดจนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดเกี่ยวกับกิจกรรมการทำโครงการคุณธรรม เช่น การเข้าค่ายอบรมการทำโครงการคุณธรรมก่อนที่จะดำเนินโครงการคุณธรรมจริง การติดต่อสื่อสารความเคลื่อนไหวของโครงการจากศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบ เป็นต้น

5) ครูที่ปรึกษาโครงการต้องเป็นผู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดเพื่อตระหนักถึงปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามกระบวนการทำโครงการคุณธรรม และการสร้างความศรัทธาต่อการทำความดีให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของนักเรียน

6) ครูที่ปรึกษาโครงการจะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยแก้ไข ปัญหาและเป็นกำลังใจให้นักเรียน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ความรักและเอาใจใส่แก่นักเรียนอย่างท่อมเท รวมทั้งสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนตลอดระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ

7) ครูที่ปรึกษาโครงการควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการกำหนดกิจกรรมของนักเรียนเพื่อให้เกิดผลบรรลุการปลูกฝังคุณธรรมตามวัตถุประสงค์ และมีการประเมินเพื่อติดตามความก้าวหน้าอย่างใกล้ชิด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้ได้ออกแบบการวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพหุกรณีศึกษา สำหรับการศึกษาค้นคว้าในครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาพหุพื้นที่ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบโครงการคุณธรรมในบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

2) การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในช่วงการขยายผลต่อในระยะที่ 2 ดังนั้นจึงไม่เห็นกระบวนการที่ได้มาของโครงการตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1 รวมทั้งการทำงานในช่วงปิดภาคเรียนที่ 1 หากจะทำการศึกษาค้นคว้าต่อไปควรศึกษาตั้งแต่ระยะการได้มาของโครงการ การดำเนินโครงการ และเมื่อโครงการสิ้นสุด

3) เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมมากขึ้น การศึกษาค้นคว้าในครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเปรียบเทียบกรณีโรงเรียนที่ได้ดำเนินการทำโครงการคุณธรรมไปดำเนินการภายในสถานศึกษากับโรงเรียนที่ไม่ได้มีการดำเนินการทำโครงการคุณธรรมไปดำเนินการภายในสถานศึกษา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.). คู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น
โครงการ ประทศโครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง ”
ประจำปีการศึกษา 2550, ม.ป.พ.,ม.ป.ป.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). *จอมปราชญ์นักการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิ
มพ์.เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1.

กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา., สำนักงาน. *คู่มือการทำโครงการคุณธรรมขั้นต้น*
โครงการประทศโครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”
ประจำปีการศึกษา 2550.

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. *สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). พระราชบัญญัติ*
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ฉบับกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. แหล่งที่มา : [http://inno.obec.go.th/project/
bud/html/ebook.html](http://inno.obec.go.th/project/bud/html/ebook.html) ค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2550.

โครงการประทศโครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ. แหล่งที่มา : <http://www.moralproject.net>
ค้นเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2550.

ชาติรี เกิดธรรม (2547). *เทคนิคการสอนแบบโครงการ*. กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก.

ธีระชัย ปุณณโชติ. (2531). *การสอนกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์คู่มือสำหรับครู*. พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตา ชูโต. (2545). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ็น.การพิมพ์.

นิตา ชูโต. (2548). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: พรินต์โพ.

นวรรตน์ รามสูต และ นงศิริณี โมสิกะ. (2550). *มติที่ประชุมคณะกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมใน*
ระบบการศึกษาไทยครั้งที่2/2550.แหล่งที่มา : [http://www.thaigov.go.th/th/News/
NewsThai.aspx?NewsID=T50000013007&menu=2](http://www.thaigov.go.th/th/News/NewsThai.aspx?NewsID=T50000013007&menu=2) ได้รับเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 50.

- บัลลังก์ โรหิตเสถียร และนางศิลินี โมสิกะ. (2550). นโยบายสำคัญของ ศธ."คุณธรรมนำความรู้".
แหล่งที่มา : http://www.moe.go.th/websm/news_oct06/news_oct307.htm ได้รับเมื่อ
วันที่ 21 มิถุนายน 50
- พระมหาเกียรติศักดิ์ กิตติทัตโต และพระสังคม ธนปัญญา. 2549. แหล่งที่มา : <http://www.moralproject.net/news.php> ค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2550
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, เพยาว์ ยินดีสุข และราชน มีศรี. (2548). การสอนคิดด้วยโครงการ.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2546). การศึกษาบนเส้นทางธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร :
เดอะ บุ๊คส์ เลิฟเวอร์.
- รักไทย ธนวุฒิกุล. (2546). เอกสารความรู้ การจัดการเรียนการสอนโดยโครงการ. สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1.
- ลัดดา ภูเกียรติ. (2544). โครงการเพื่อการเรียนรู้ : หลักการและแนวทางการจัดกิจกรรม.
กรุงเทพมหานคร : ครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชการ (2544). กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น
นักเรียนเป็นสำคัญที่สุด : โครงการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วิไลวรรณ สรรพวัฒน์. (2542). การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมความสำเร็จในการดำเนินงานขยายโอกาส
ทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา
ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชณุ ทรัพย์สมบัติ. (2541). ผลการประเมินความต้องการจำเป็นด้านสภาพแวดล้อมโรงเรียนของ
นักเรียนมัธยมศึกษา: การเปรียบเทียบระหว่างการใช้เทคนิคเสียงจากภาพและเทคนิค
การสนทนากลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทิวี และคณะ. (2550). รายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ: กรุงเทพมหานคร.
- ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา. แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/eroc/book/rebook05.htm>
ได้รับเมื่อ 19 มีนาคม 2550.

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม). แหล่งที่มา : <http://www.moralcenter.or.th/web/moral/th/home/index.php> ค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2550.

สุทิสานามเหลา. (2544). *การนำเสนอกระบวนการประเมินโครงการของนักเรียนระดับประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผล การศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาวศ์ จันทวานิช. (2545). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาวศ์ จันทวานิช. (2547). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ วิรัชชัย. (2543). *ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ*. รายงานผลการวิจัย ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, (2531). สถาบัน. *คู่มือการทำและการจัดแสดงโครงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

อมรรัตน์ จันทวงศ์. (2550). *การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning)*. แหล่งที่มา : <http://gotoknow.org/blog/amornrat/39420> ค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2550.

อุทุมพร ชื่นวิญญา. (2545). *การประเมินโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนโยธินบูรณะ กรมสามัญศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Manson, J. (2002). *Qualitative researching, 2nd Edition*. The Cromwell Press, Trowbridge, Wittshire.

Marchall, C. and Rossman, G. B. (1994). *Designing Qualitative Research, 2nd Edition*. California: Sage Publication.

Patton, M. Q. (1980). *Qualitative evaluation and research methods, 2nd Edition*. California: Sage Publication.

Yin, R. K. (1993). *Application of Case Study Research*. California: Sage Publication.

Yin, R. K. (1994). *Case Study Research Design and Methods*. California: Sage Publication.

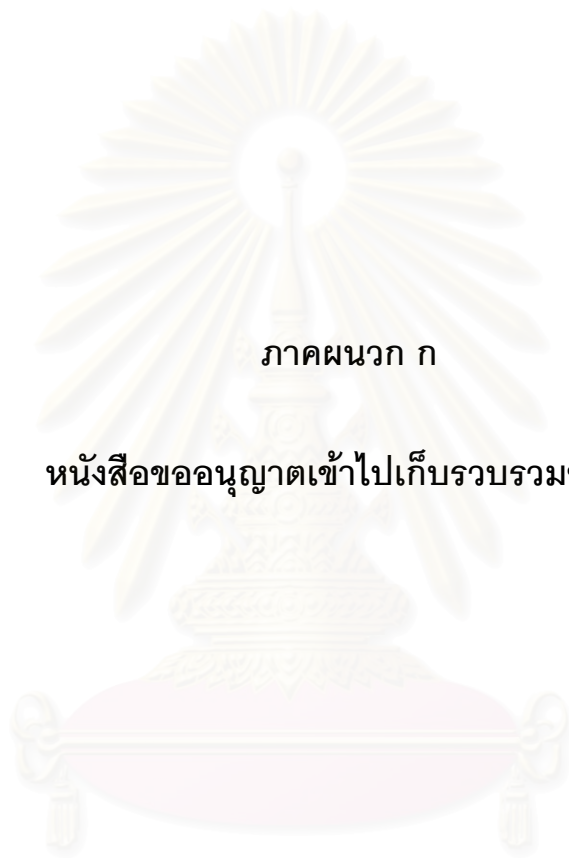

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หนังสือขออนุญาตเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศร 0512.6(2755) 492

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

14 ธันวาคม 2550

เรื่อง ขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี "สุขบท"

เนื่องด้วย นางสาวรัตนภรณ์ ชาญไววิทย์ นิสิตภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรปริญญาโท สาขา วิจัยการศึกษา กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการ โครงการงานคุณธรรมขั้นต้น "เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง" " โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไครวิจิตรคุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้ภาควิชา พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนของท่านเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโครงการงานคุณธรรมขั้นต้น "เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง" ที่สมควรนำมาศึกษาเป็นหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวรัตนภรณ์ ชาญไววิทย์ ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว ภาควิชาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

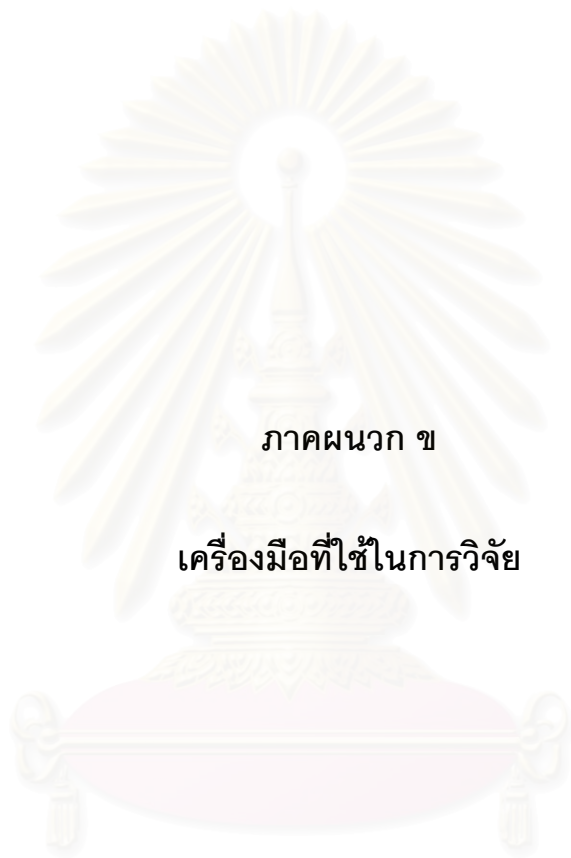
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเชษฐ์ ทุชีวะ)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

โทรศัพท์และโทรสาร 0-2218-2578

โทรศัพท์มือถือ 08-6080-5785

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้บริหาร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วันที่.....เวลา.....
สถานที่.....
3. เพศ.....
4. วุฒิการศึกษา.....
5. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร.....
6. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 การดำเนินโครงการ

โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

การได้มาของโครงการ

- การเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบในการนำโครงการเข้ามาในสถานศึกษา
- ความสำคัญของโครงการคุณธรรม
- การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการในสถานศึกษา
- การส่งเสริมและสนับสนุนครูที่ดูแลโครงการ
- การส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียน
- การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัดและชุมชน

การดำเนินงานโครงการ

- การส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่ออุปกรณ์ อาคารสถานที่
สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ
- การส่งเสริมกิจกรรมสำคัญของโครงการ
- การส่งเสริมและสนับสนุนครูที่ดูแลโครงการ
- การส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียน
- ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จ

ผลที่เกิดจากโครงการ

- คุณค่าที่ได้เรียนรู้จากโครงการคุณธรรม
- ความร่วมมือจากผู้บริหาร นักเรียน เพื่อนครู ศึกษานิเทศน์และชุมชน
- ผลที่เกิดต่อครู นักเรียนและสถานศึกษา

แนวทางการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาโครงการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วันที่.....เวลา.....
สถานที่.....
3. เพศ.....
4. วุฒิการศึกษา.....
5. ประสบการณ์ในการทำงาน.....
6. ระยะเวลาที่ทำงานในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 การดำเนินโครงการ

โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

การได้มาของโครงการ

- การเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบในการเป็นครูที่ปรึกษาโครงการ
- จุดเริ่มต้นของการดำเนินโครงการ
- การส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียน
- เอกสาร / ข้อมูล / ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ
- วิธีการในการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียน

การดำเนินงานโครงการ

- การเริ่มดำเนินโครงการ
- กิจกรรมสำคัญที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ
- กระบวนการทำโครงการ
- บทบาทของครูที่ปรึกษาโครงการ
- ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ

ผลที่เกิดจากโครงการ

- ผลที่เกิดต่อครูและต่อนักเรียน
- บทเรียน / คุณค่าที่ได้เรียนรู้จากโครงการคุณธรรม
- การพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียน
- ความร่วมมือจากผู้บริหาร นักเรียน เพื่อนครู ศึกษานิเทศน์และชุมชน

แนวทางการสัมภาษณ์พระที่ปรึกษาโครงการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. สมณศักดิ์.....
2. วันที่.....เวลา.....
สถานที่.....
3. วัด.....

ตอนที่ 2 การดำเนินโครงการ

โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

การได้มาของโครงการ

- การเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบในการเป็นพระที่ปรึกษาโครงการ
- จุดเริ่มต้นของการดำเนินโครงการ
- การส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียน
- เอกสาร / ข้อมูล / ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ
- วิธีการในการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียน

การดำเนินงานโครงการ

- การเริ่มดำเนินโครงการ
- กิจกรรมสำคัญที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ
- กระบวนการทำโครงการ
- บทบาทของพระที่ปรึกษาโครงการ
- ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ

ผลที่เกิดจากโครงการ

- ผลที่เกิดต่อพระที่ปรึกษาโครงการและต่อนักเรียนที่เป็นเจ้าของโครงการ
- บทเรียน / คุณค่าที่ได้เรียนรู้จากโครงการคุณธรรม
- การพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียน
- ความร่วมมือจากผู้บริหาร นักเรียน พระที่ปรึกษาโครงการ ครูที่ปรึกษาโครงการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล
2. วันที่.....เวลา.....
สถานที่.....
3. เพศ.....
4. วุฒิการศึกษา.....
5. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร.....
6. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 การดำเนินโครงการ

โครงการคุณธรรมขั้นต้น “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

การได้มาของโครงการ

- การเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการคุณธรรมในสถานศึกษา
- ความสำคัญของโครงการคุณธรรม
- การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการให้สถานศึกษา
- การส่งเสริมและสนับสนุนครูที่ดูแลโครงการ และนักเรียน
- การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัด ศิษยานิเทศน์ และชุมชน

การดำเนินงานโครงการ

- การส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่ออุปกรณ์
สิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการ ฯลฯ
- การส่งเสริมกิจกรรมสำคัญของโครงการ
- การส่งเสริมและสนับสนุนครูที่ดูแลโครงการ และนักเรียน

ผลที่เกิดจากโครงการ

- ผลที่เกิดต่อครูและต่อนักเรียน
- บทเรียน / คุณค่าที่ได้เรียนรู้จากโครงการคุณธรรม
- การพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียน
- ความร่วมมือจากผู้บริหาร นักเรียน เพื่อนครู ศิษยานิเทศน์และชุมชน

แบบสนทนากลุ่มของนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ชื่อ-สกุล 1. ชั้น ตำแหน่ง.....

2. ชั้น ตำแหน่ง.....

3. ชั้น ตำแหน่ง.....

4. ชั้น ตำแหน่ง.....

5. ชั้น ตำแหน่ง.....

6. ชั้น ตำแหน่ง.....

7. ชั้น ตำแหน่ง.....

8. ชั้น ตำแหน่ง.....

9. ชั้น ตำแหน่ง.....

10. ชั้น ตำแหน่ง.....

วันที่.....เวลา.....

สถานที่.....

ตอนที่ 2 แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มนักเรียน

การได้มาของโครงการ

- จุดเริ่มต้นและความสนใจที่จะทำโครงการคุณธรรมคืออะไร
- เป้าหมายของการทำโครงการคุณธรรมที่นักเรียนสนใจคืออะไร
- นักเรียนมีหลักในการกำหนดปัญหาที่สนใจทำโครงการคุณธรรมอย่างไร
- มีการนำหลักธรรมและแนวพระราชดำริ/พระราชดำรัสมาประยุกต์ใช้หรือเป็น

แนวทางในการทำโครงการคุณธรรมอย่างไร

- ความสำคัญของโครงการคุณธรรมที่นักเรียนสนใจคืออะไร
- นักเรียนมีการค้นคว้าหาข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร
- บทบาทของครูที่ปรึกษา พระที่ปรึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างแรงจูงใจต่อการเริ่มทำโครงการคุณธรรมเป็นอย่างไร

การดำเนินงานโครงการ

- มีการรวมกลุ่มและคัดเลือกสมาชิกอย่างไร
- นักเรียนมีการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงานในการจัดทำโครงการคุณธรรมอย่างไร

แบบสนทนากลุ่มของนักเรียน (ต่อ)

ตอนที่ 2 แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มนักเรียน

การดำเนินงานโครงการ

- สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างไร
- นักเรียนได้ปฏิบัติตามโครงการหรือไม่ อย่างไร
- สิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำโครงการของนักเรียนได้แก่อะไรบ้าง
- นักเรียนได้รับการช่วยเหลือในการทำโครงการอย่างไร
- บทบาทของครูที่ปรึกษา พระที่ปรึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อการดำเนินงานโครงการคุณธรรมของนักเรียนเป็นอย่างไร
- นักเรียนได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการคุณธรรมในสถานศึกษาของตนเองหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนได้มีการประเมินผลการดำเนินโครงการของกลุ่มตนเองหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนคิดว่าการดำเนินโครงการของกลุ่มตนเองประสบความสำเร็จหรือไม่ และการดำเนินงานเป็นที่พอใจของสมาชิกทุกคนหรือไม่ อย่างไร ควรปรับปรุงส่วนใด
- นักเรียนได้มีการเขียนรายงานอย่างไร ขั้นตอนในการเขียนรายงานเป็นอย่างไร

ผลที่เกิดจากโครงการ

- ประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำโครงการคุณธรรมคืออะไร
- การทำโครงการคุณธรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร
- โครงการคุณธรรมประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะเหตุใด
- นักเรียนมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการทำโครงการคุณธรรม
- นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อกิจกรรมโครงการคุณธรรมขั้นต้น
“เยาวชน ทำดี ถวายในหลวง”
- นักเรียนมีการสร้างเครือข่ายและกลุ่มสมาชิกหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนมีการเผยแพร่ความรู้จากการทำโครงการหรือไม่ อย่างไร
- หลังจากทำโครงการ พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวรัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์ เกิดเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2526 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สาขาประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย